

SZOLGÁLATI HASZNÁLATRA!

HITKOST

117

Nyt. sz.: .....

TARTALOM
32/101279
Kl. sz.: 4/0324

HADTÁP

Biztosítás

~~Zöldi E. Nemzeti Könyvtár
T. KÖNYVTÁR
Kb. 32/101279~~

TARTALOMBÓL:

15 éves seregestünk hadtápszolgálatára

A „BAKONY-76” harcászati gyakorlat hadtáptapasztalatai

A csapat üzemanyag-gazdálkodás fejlődése, néhány problémája és azok megoldása

Harc- és gépjárművek tömeges feltöltésének megszervezése és végrehajtása tábori körülmények között

A hadtápvezetés megszervezésének követelményei, a HVP-ok rendszere, működésük rendje a harc alatti hadtápvezetés időszakában

1

1977

MEGJELENIK NEGYEDEVENKÉNT

TITKOS!

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN HARCÁSZATI SZABÁLYZATA

(ho.-e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1977

I

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban
Egy példány: 109 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Lapos Mihály ezredes
Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa György út 49/a. MNHF-ség törzs
Felelős kiadó: Tóth József

15 éves seregtestünk hadtápszolgálata

Kapus Gyula ezredes

Pártunk és a kormányzat döntése alapján mintegy másfél évtizeddel ez előtt rendelte el a honvédelmi miniszter elvtárs seregtestünk parancsnokságának létrehozását.

Erre az időszakra hazánkban befejeződött az 1956-os ellenforradalom utáni konszolidáció, befejezéséhez közeledett a szocializmus alapjainak lerakása.

A párt VII. kongresszusa határozatainak megfelelően került sor a honvédelem erősítésének feladatai keretében, az MN minőségi fejlesztésének részeként, a vezetési rendszer korszerűsítésére – a hadművelleti magasabbegység vezetésére alkalmas törzs létrehozására.

A seregtest törzs szerves részeként született meg az alárendelt magasabbegységeink és egységeink hadtápszolgálatai vezetésére hivatott hadtáptörzsünk. Az első állománytábla szerint huszonhárom tiszttel, egy tiszthelyettessel és két polgári alkalmazottal.

A seregtest első hadtápfőnökeként Ikker Antal ezredes; a hadtáp törzsfőnökként Biró János alezredes; a hadtáp hadművelleti és kiképzési osztály vezetőjeként Joó Sándor őrnagy került kinevezésre. Az egészségügyi osztályvezetői beosztást dr. Soóky László o. ezredes; a hadbiztosi osztály vezetőit Nagy Lajos őrnagy; az üzemanyag alosztály vezetőit Nagy Zoltán őrnagy töltötte be.

A másfél évtized távlatából visszatekintve, felmérve a megtett utat, tisztelettel kell gondolnunk a seregtest hadtáptörzs „alapköveket” lerakó vezetőállományára éppen úgy, mint a későbbiek során kinevezett: Damó László alezredes; Joó Sándor alezredes és Lapos Mihály alezredes seregtest hadtápfőnökökre, parancsnok hadtáphelyettesekre, akik folytatták a megkezdett munkát, a seregtest hadtápszolgálat eredményei továbbfejlesztését.

Ezidőtájt készült okmányokat fellapozva, mai körülményeink, a munka- és életkörülmények javításában elért másfél évtizedes fejlődésünk tükrében tanulságos összehasonlításként néhány adatot idézni a seregtest megalakulását követő mintegy négy hónappal készített seregtest hadtápfőnöki jelentésből: „... a szovjet elvtársak segítségével megkezdtük az összefegyvernemi hadsereg hadtápbiztosítását tárgyaló alapelőadások kidolgozását ...; ... a szabályzatok hiánya gátolja a szállító zászlóaljok állományának kiképzését ...; ... kísérletképpen kezdetét vette a seregtestnél 14,80 forintos napi értékkel az élelmezési pénzgazdálkodáson alapuló kísérleti bevezetés ...; ... visszatérő problémát jelent a kulturált étkeztetés biztosításában, hogy a központi raktár nem tud biztosítani kellő mennyiségű viaszkos vásznat az éttermi asztalokra ...; ... emelni lenne

szükséges a 15–20%-osan megállapított rövidszárú csizma cserekészletet, mivel a javítás és a csere lassúsága következtében, nagyszámban esnek ki a katonák csizma hiány miatt a kiképzésből ...”.

A társadalom és a népgazdaság fejlődésével összhangban, dolgozó népünk áldozatos munkája eredményeként, ma már seregtestünk korszerű fegyverzettel, harcjárművekkel felszerelt. Az állomány szolgálati, élet- és munkakörülményei hasonlíthatatlanul jobbak a másfél évtizeddel ezelőttinél. Az eddig vezető út bonyolult és összetett volt, mindig újszerű és feszítettebb feladatokat állított a seregtest hadtápszolgálata elé.

Az ötéves tervekkel összhangban kialakított hadseregfejlesztési időszakok során seregtestünk hadtápszolgálata is jelentős minőségi változásokon ment keresztül a háborús felkészülés, a gazdálkodás tekintetében egyaránt.

A MEGALAKULÁS ÉS FEJLŐDÉS ÚTJA

A megalakulást követően a seregtest törzse, így a hadtáptörzs előtt is kettős feladat állt a megalakuláskor és az azt követő első évben:

- összekovácsolni a seregtest hadtáptörzsét, képessé tenni a seregtest hadművelleti hadtápbiztosítás irányítására;
- fokozatosan átvenni az alárendelt magasabbegységek és seregtest közvetlenek hadtápjainak irányítását.

A hadtáptörzs összekovácsolásának alapját a különböző kiképzési összevonásokon, gyakorlatokon való részvétel, az alárendeltek gyakorlatai előkészítésében és levezetésében való részvétel képezte. E téren felbecsülhetetlen az a segítség, amit a DHDSCS hadtáptörzse nyújtott a seregtest hadtáptörzs részére. Az EFEF vezetésével már 1961 szeptember 01–08-ig sor került parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat végrehajtására, majd ezt követően a HDS PK elvtárs vezetésével ho. harcászati gyakorlatozásra.

Jelentős mérföldkö volt ebben a kezdeti időszakban a háborús felkészítést illetően az 1962. évi „DUNA” hadászati-hadművelleti együttműködési gyakorlat, amelyen szovjet, román törzsek és csapatok is részt vettek. 1962 októberében már a seregtest törzse vezette az „ISASZEG” harcászati gyakorlatot, ahol mód nyílt az 1960-ban megjelent Harcászati Szabályzat és a csapathadtáp utasításban rögzített korszerű elvek, s a seregtest hadtáptörzs tapasztalatai alkalmazására, hasznosítására.

A seregtest hadtápszolgálata háborús felkészítésében úttörőmunkát jelentett az első háborús „Adattár” összeállítása, a hadtápbiztosítás okmányai egységesítésének megkezdése. A kiképzés és a napi élet hadtápbiztosítása magasabb színvonalra emelése és zökkenőmentes megvalósítása érdekében elkészítésre kerültek a seregtest alárendeltjei anyagfelhasználását és anyagi helyzetét tükröző operatív nyilvántartások, emellett a nagyszámban végrehajtott bizottsági ellenőrzés jó alapul szolgált a gazdálkodási követelmények egységesítéséhez, a végrehajtásról történő elszámoltatáshoz, a további fejlődést biztosító feladatok közös kialakításához.

A megalakulástól 1962. év végéig végzett munka méltán nevezhető a seregtest törzse, ezen belül a hadtáptörzs „hőskorszakának”. A feszített, célirányos munkával sikerült megvetni az alapokat a későbbi fejlődés kibontakozásához.

Az 1962. évtől napjainkig terjedő időszakban a seregtest hadtápszolgálatának fejlődése, pártunk politikájának következetes érvényesítése útján, a seregtest fejlődésének részeként a nemzetközi helyzet változó körülményei között valósult meg.

Az 1965-ig tartó szakaszt a szervezeti keretek kialakításának, a rendeltetés szerinti működéshez szükséges személyi, anyagi, technikai feltételek megteremtése fémjelzte. Intenzíven folyt az alárendeltek vezetéséhez szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátíttatása, a csapatok átvételének, szervezésének, diszlokálásának befejezése. Ez a tevékenység első ütemben a seregtest törzs budapesti állomáshelyén, majd második ütemként a mai Székesfehérvár-i elhelyezésben valósult meg. Ebben az időszakban fokozta a feladatok bonyolultságát a nemzetközi osztályharc éleződése nyomán kirobbant Karib-tengeri és Berlin-i válság.

Az 1965. évtől 1970-ig terjedő hadseregfejlesztési időszakot seregtestünknel is a nagyütemű minőségi fejlesztés, a mélyreható változások jellemezték. Előtérbe került a fegyverzet, a haditechnika nagyarányú korszerűsítése, a kiképzés átfogó fejlesztése, a harc készség, a vezetés színvonalának határozott emelése. Rendszerbe léptek a korszerű harckocsik, a rakéta-páncéltörő eszközök, megjelentek a harcászati és hadműveleti-harcászati rakétacsapatok.

Az alaprendeltetés ellátása mellett mind nagyobb méretekben bontakozott ki a népgazdasági munkán való részvétel, a bázis és csapatépítkezés. Hosszú időre tanulságul szolgálnak az ebben az időszakban végrehajtott „VLTAVA”, „MANÓVER”, „SUMAVA”, „RASZVET” fedőnevű gyakorlatok. A nemzetközi reakció mesterkedése nyomán, a CSSZSZK-ban kialakult ellenforradalmi folyamat megállítására nyújtott testvéri segítséget szolgálta a seregtest parancsnokság operatív csoportja és egy magasabbegység baráti hadseregekkel közösen végrehajtott hadműveleti tevékenysége.

A honvédelmi miniszter elvtárs direktívája alapján az 1970–1975-ig terjedő fejlesztési időszak fő tartalmát a tervszerű és arányos minőségi fejlesztés, a harc készség összetevőinek további erősítése, a korszerű fegyverrendszerek, harci-technikai eszközök folyamatos beáramlása, alkalmazásukkal kapcsolatos ismeretek elsajátítása és a vezetés színvonalának további fejlesztése képezte. A vonatkozó utasításban foglaltak megvalósítása alapján számottevően emelkedett a harc készség színvonala, javult a mozgósítás rendszere és a hadrafoghatóság. A fejlődésben mind nagyobb szerepet játszottak ebben az időszakban is a hazai és nemzetközi gyakorlatok, ezek közül is kiemelkedő jelentőségűeknek számítanak a „FEGYVERBARÁTSÁG”, „BÁSTYA”, „VÉRTES” és „SZOJUZ” gyakorlatok. Számottevően növelte seregtestünk lehetőségét, mozgékonytűzességét és tüzerjét a gépkocsizólóvész csapatok páncélozott szállítójárművekkel való ellátása. Kiszélesedett a vezetés gépesítési eszközök alkalmazása. A seregtest hadtápszolgálatának másfél évtizedes fejlődése ütemében és minőségében arányosan követte a seregtest előbbieken vázlatosan összefoglalt fejlődését.

A hadtápszolgálat alaprendeltetésének megfelelően a háborús felkészítési feladatait főiránynak tekintve, mindenkor megfelelő figyelmet és erőt összpontosított az állomány járandóságai, szolgálati és életkörülményei növekvő színvonalú biztosítására. A seregtest hadtápszolgálatára ezen két nagy munkaterületen elért fejlődését az elmúlt másfél évtizedben; a harc készség hadtápfeltételei állandó magas színvonalon történő tartása és fejlesztése; a hadtápkiképzés köve-

telmények szerinti végrehajtása; a gazdálkodás hatékonyságának és korszerűségének javítása, valamint a hadtápvezetés tudományos igényű fejlesztése jelentették.

A felsorolt területeken a legjellemzőbb eseményeket kiragadva egy eredményekben fokozatosan felgyorsuló, minőségi fejlődést biztosító, áldozatos munkának lehettünk tanúi, illetve részesei.

AZ ELSŐ ÉVEK HADTÁPMUNKÁJA

Az 1965-ig terjedő időszakot áttekintve, a hadművelleti hadtáp létrehozásának fontos állomását képezte a HDS AAF-ség 1962-ben történő megalakulása, majd ezt követően a legfontosabb tábori raktárak és a hadtáp híradó alegység szervezése. A háborús feladatokra történő felkészülés jelentős lépését jelentette az MN-ben elsősorban 1963-ban végrehajtott MAAF-ség parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat. A gyakorlat figyelemreméltó tapasztalatokkal szolgált a hadművelleti hadtáp, elsősorban annak alsó tagozata diszlokációs, szervezeti, anyagi-technikai fejlesztéséhez, a hadtápvezetés korszerűsítéséhez.

A hatvanas évek első felében jelentős eredménynek tekinthető, hogy sikerült fokozatosan egy olyan seregetest hadtápot kialakítani, amely az anyagi és szállítóeszközök egységére alapozva képessé lett téve, az adott követelményeknek megfelelően, a csapatok mozgékony követésére, az anyagi, technikai, egészségügyi biztosítás, a hadtápvezetés megvalósítására.

A csapathadtápok háborús feladatokra történő felkészítésében, meghatározó jelentőségűek a Grecskó marsall által 1963. évben vezetett téli harcászati gyakorlat tapasztalatai. Ez a gyakorlat számos problémát tárt fel a csapathadtáp mozgékonyasága, szervezeti, szaktechnikai ellátottsága és a hadtápvezetés szilárd-ságának hiányosságai tekintetében.

A seregetest hadtáptörzse az előljárói direktívák és a tapasztalatok érvényesítésének egyik fontos módszerének tekintette már ezekben az években a terepen levezetett seregetest módszertani bemutató foglalkozásokat, valamint a szükséges témákat napirendre tűző seregetest hadtápkonferenciákat.

1963 decemberében került sor az első nagyobb lélegzetű hadtápértekezletre, ahol a hadtápkiképzés, a harc hadtápbiztosítása és a hadtápgazdálkodás módszerei, okmányai egységesítése mellett, sikerült alkotó módon átültetni a gyakorlatba a megjelent szabályzatok, a végrehajtott nagyszámú gyakorlat, s nem utolsósorban a javuló anyagi-technikai körülményekből adódó tapasztalatokat. Elég ha itt csak utalok, a hadtápok „elhelyezkedése” és rugalmas „lépcsőzése”; a háború első napjaiban felhasználható „anyagi források” értelmezése; a hadtápkiképzés egységes tervezése; a „hadtápbiztosítási terv” grafikus és szöveges módon való elkészítése kérdéseire.

A háborús felkészítés jelentős állomását képezte a nagykanizsai gl. e. lak-tanyájában, majd Diszel-i erdő területén 1964. évben végrehajtott hadtápmódszertani gyakorlat, ahol az ezredhadtáp harcászaltszolgálat helyezésétől, a hadtáp elhelyezkedése és működése, a hadtápvezetés valamennyi fontosabb kérdése értelmezésre és bemutatásra került. Az 1965. januárban megtartott I. Seregetest Hadtápkonferencia a háborús feladatok és a gazdálkodás időszzerű kérdéseit tárgyalva – többek között – az első jelentős lépést jelentette a „vezetőségpesítés” lehetőségei, eszközei, feladatai számbavételével.

Az év során a DHDSCS vezetésével végrehajtott hadijátékon előízben nyílt lehetőség a Front típusú MN tábori hadtáp operatív csoportjával történő gyakorlásra. A gyakorlat a seregtest hadtápvezetése részére is széles körű tapasztalattal szolgált abban a tekintetben, hogy a Tábori Hadtáp az anyagi, közlekedési, technikai és egészségügyi biztosítást végző szervezeteivel és vezetőszerveivel képes szilárd összekötőkapcsot képezni az elvonuló szárazföldi csapatok és az ország területén visszamaradó központi hadtápszervek között. Az év őszén először került sor a tábori üzemanagyartár és élelmezési raktár szakharcászati gyakorlatára, a seregtest szállítási módszertani bemutató végrehajtására.

Ezen rendezvényeken mind jobban kibontakoztak az anyagáramoltatás HDS raktáraktól harcosig, lövegig, technikáig való végrehajtásának célszerű módszerei. A tagozatok kihagyásával, anyagátadópontra történő anyagátadás, a rakodó munka kiszélesítése módszereinek rendszerbevitelére jórészt czeektől a rendezvényektől számítható a seregtest hadtápszolgálatában.

A háborús felkészítést jellemző fejlődéshez hasonlóan a békekiképzés, a napi élet hadtápfeladatai végrehajtásában is céltudatos és eredményes munka folyt.

E téren a megalakulás után elsősorban az alárendeltek gazdálkodási tevékenységére való ráhatás célszerű, a szükségesnél nem mélyebb, hatékony, rendszerének kialakítására tevődött a hangsúly. Az ezirányú munkát lényegesen befolyásolta: az alapvető anyagi normagazdálkodáson alapuló ellátási rend; az ellátás-kiszolgálásra rendelkezésre álló anyagok, eszközök korlátozott mennyisége és minősége (kővályús mosdók, posztó legénységi köpeny, fűtetlen és katonaszobákkal berendezett étkezdék stb.), a társadalom fejlődésével, a párt életszínvonal politikájával növekvő igények; a társadalmi-honvédségi tulajdon fokozottabb védelmének szükségessége. A seregtest hadtáptörzs gazdálkodó munkájában – a törzs hadművelleti jellegét figyelembe véve – az operatív irányítást és ellenőrzést tekintette kezdettől fogva alapelveknek.

A csapatok anyagi ellátottsága a felsőszintű vezetés gondoskodása alapján fokozatosan javult. Nem volt azonban mindegy, hogy a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközök milyen hatékonysággal kerülnek felhasználásra. Ez a probléma különösen az elhelyezési szolgálathoz tartozó területeken jelentkezett, mivel az ellátás minőségét döntően befolyásolta ebben az időben is a konyhák és étkezdék elavult épület állaga és gépi berendezettsége, a sorállomány körletei és azok felszereltségének korszerűtlensége (160 fős hálóterem) a csapatsegélyhelyek kulturálatlan elhelyezési körülményei stb.

Az MNHF-ség és a seregtest hadtáptörzs, valamint a csapathadtápok közötti gazdálkodási kapcsolat az évek során fokozatosan alakult ki. Erre a folyamatot a lépcsőzetesen kibontakozó munkamegosztás, a seregtest hadtáptörzs és a csapatok gazdálkodási jogainak és felelősségének szerényütemű szélesítése jellemezték.

A már említett 1963 decemberi hadtápertekezletig és az értekezleten, a főbb rendezőelveket illetően megállapítást nyert, hogy a seregtest gazdálkodás-irányító tevékenységében elsősorban: a gazdálkodás tervező munkát kell javítani a tervek egységesítése, a tervezés PK HTPH által történő koordinálása útján; a gazdálkodás mennyiségi és minőségi fejlesztése érdekében évente legalább egy seregtest szintű gazdálkodási konferenciát, illetve módszertani bemutatót cél-

szerű tartani az élenjáró módszerek és a példának tekinthető hadtápbjektumok bemutatására; valamint meghatározónak kell tekinteni a gazdálkodási információ tartalmát, egységsítését.

Ez idő tájt bontakoztak ki rendszerében: a gazdálkodási tapasztalatok és módszerek önálló „Tájékoztató”-kban és „Módszertani Útmutató”-ban való közreadása, a gazdálkodási előírások, a fejlesztési követelmények végrehajtása ellenőrzésének az irányítótevékenység eredményessége mérésének, a további fejlődést elősegítő rendszabályok felmérésének területei és módszerei.

A seregtest és alárendeltjei célirányos gazdálkodása eredményeként az új (1965–1970) tervidőszak kezdetéig megszilárdult a csapatgazdálkodás rendje, egységesedett a végrehajtás. Az elért eredmények mellett mind több feszültség merült fel az ellátási igények és a lehetőség között, érezhetően lassították a fejlődést a csapatgazdálkodás túlzott mérvű kötöttségei.

TOVÁBB A MEGKEZDETT ÚTON

Az 1965-től napjainkig terjedő – két ötéves hadseregfejlesztési időszakot felelő – évtizedben a seregtest hadtápszolgálatának fejlődése a növekvő szubjektív és objektív feltételek hatékony kihasználásával ütemesebbé vált.

A háborús felkészítésben jelentős előrelépést jelentett a seregtest hadtápc diszlokációja és a hadtápc csapatok készenléti időinek felülvizsgálata. Lényegében az idevonatkozó VKF intézkedés nyomán javult a seregtest hadtápc csapatok, a tábori raktárak és azokat emelő, szállító zászlóalj területi elhelyezkedése, valamint a hadsereg hadtápc egészségügyi csapatainak célszerű irányokba való csoportosítása.

Mindezekre alapozva a hadseregfejlesztés minőségi jegyei előtérbe kerülésének megfelelően, a korábbiaktól céltudatosabb tevékenység bontakozott ki a seregtest hadtápszolgálat háborús felkészítése kulcsfontosságúnak ítélt területein. Az 1966. évben megtartott II. seregtest hadtápc konferencia folytatva a korábbi úttörő munkát teljes szélességében bemutatta a hadtápc vezetés béke és háborús feladatai gépi feldolgozásához beszerezhető számítógépeket, törzsmunkát segítő segédeszközöket. Ezen konferencia után a HDS PK HTPH irányításával jött létre a HDS gépi adatfeldolgozó központja is. A háborús felkészítést szolgálva sor került ezekben az években a hadtápc kiképzés soronlevő feladatai, az újrend szerű kiképzés hadtápcvetületei módszertani bemutatókon való egységsítésére, a hadtápc csapatok növekvő „M” állománya összekovácsoló kiképzése célszerű módszerei kialakítására.

Az előbbi területeken kialakítottak ma is alapjául szolgálnak az e téren végzett munkának, adaptálható elveik más seregtesteknél is hasznosításra kerültek.

Felismerve az egyes tiszti, tiszthelyettesi kategóriák katonai, szakmai tanfolyamai szükségességét és jelentőségét a tanintézetek nyújtotta segítséget felhasználva, több olyan – néhány hónapos tanfolyam került levezetésre mint: a szállítótisztek; a gyenge képzettségű hadtápc tiszthelyettesek; alosztály szakszolgálatvezetők stb. tanfolyamai. A HDS hadtápszolgálat szilárd vezetése feltételei szükségszerű javításának felismerése vezetett a HDS HVP módszertani bemutató levezetéséhez. A hatályos szabályzatok és tervezetek követelményei és lehetőségei hatékony felhasználását keresve, az irányítás módszerei megjavítására

ezen a módszertani bemutatón alakult ki a HDS HVP vezető szervei lépcsőzése és funkcionális csoportosítása, az operatív és nem operatív vezetőállomány település, áttelepülés stb. tekintetében való megosztása.

Mint minden időszakban ezekben az években is a már korábban idézett hadműveleti-harcászati, parancsnoki és törzsvezetési, valamint szakharcászati gyakorlatok jelentették a hadtápelmélet próbaköveit, a gyakorlati módszerek továbbfejlesztésének színtereit.

Különösen nagy tapasztalatok szerzésére nyílt lehetőség a baráti országok területén végrehajtott gyakorlatokon az együttműködés és a nagyméretűben kibontakozó hadműveletek hadtápkérdései tanulmányozása terén.

E tekintetben említést kell tenni a seregest hadtáp más baráti ország területére történő átcsoportosítása gyakorlásáról, a nagytávolságú, kombinált menek hadtápbiztosítása tanulmányozásáról, a baráti országok erőforrásai felhasználásában végzett együttműködési feladatok egyeztetéséről. Felbecsülhetetleneknek tekinthetők ezek a gyakorlatok a VSZ-hez tartozó hadseregek fegyverbarát-sága elmélyítése, a kölcsönös tapasztalatsere tekintetében is.

Különösen jelentős volt az 1966-ban végrehajtott „KORONA” és az 1967. évi „BADACSONY” háromfokozatú hadtáp rendszergyakorlat, ahol a hadtáp felkészítése tekintetében jól bevált kiképzési módszerként kerültek meghatározásra a rendelkezésre álló korszerű szak- és szállítótechnika felhasználásával terepen történő összekovácsolás fogásai, irányai.

Napjainkban is alapul szolgálnak a PSZH-val felszerelt csapatok hadtápbiztosítása végrehajtásához az átfegyverzés éveiben kialakított hadtápbiztosítási elvek és módszerek.

A földi, majd légvédelmi rakétaeszközök fokozatos rendszerbeállításának napjainkig tartó folyamatában a seregest és a csapathadtápszolgálat felkészítése különösen az 1970-es években bontakozott ki szélesebbkörűen. Hadtápkádereink, a hadtápegységek állománya, a biztosított elméleti anyagok és a végrehajtott szakharcászati gyakorlatok keretében, felkészültek a hadtápbiztosítás hatékony végrehajtására 1974. évtől számítható a légi szállítóeszközök alkalmazása követelményeinek elsajátítása, majd a feladatok gyakorlása a csapathadtápban. Ez a munka napjainkban vesz jelentőségének megfelelő lendületet.

Az utóbbi másfél évtizedben szinte teljesen átalakult seregestünk gazdálkodó tevékenysége. Pártunk életszínvonal politikája, az 1968. évi gazdasági reform, népgazdaságunk növekvő eredményei kedvezően hatottak a seregest állománya szolgálati és életkörülményei javítására, a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközök korábbiaktól hatékonyabban történő felhasználására.

Az MNVKF/8. számú utasítását megelőző időszakban az érezhetően jelentkező gazdálkodási feszültségek feloldására számos lépésnek lehettünk tanúi seregestünknel is. 1966. évben sor került a népgazdaságban is alkalmazott hatékonysági mutatók adaptálására, a közúti szállítóeszközök gazdaságos felhasználását kifejező, egyben mérőszámokként is alkalmazott szabályozók kiadására. Az 1967-ben alárendeltjeinknél végrehajtott „málházasi bemutatók” jó alapul szolgáltak az „MN Málházasi Utasítás”-a kidolgozásához. Az 1968-ban levezetett - emlékezetes - központi „mechanizmus tanfolyamok” nyújtotta elvi útbaigazítások új lendületet adtak a csapatgazdálkodásban is az intenzív módszerek széles körű bevezetésének.

A seregest hadtáptörzs gazdálkodást irányító ellenőrző tevékenysége is ez időtájt került felülvizsgálatra.

Ebben az időszakban került napirendre gazdálkodási információ-rendszerünk új alapokra helyezése a gazdálkodó egységektől – a seregtest törzsig, illetve az egyes vezetési szinteken belül. E jelentős lépéssel nagymértékben javult a gazdálkodás hatékonysága, mivel a célirányos adatszolgáltatás elősegítette a gazdálkodási tanfolyamok számszerűsíthető elemzését, a gazdálkodás közvetett, közgazdasági módszerekkel való jobb hatásfokú befolyásolását.

1969. évben a honvédelmi miniszteri parancs végrehajtására széles körű szervezőmunka indult be az elhelyezési feszültségek csapatépítkezések keretében történő enyhítésére. Ezt, az állomány létkörülményeit az évek során növekvő mértékben javító fontos tevékenységet az elhelyezési szolgálat 1976. évi szervezéséig a seregtest hadtáptörzse irányította, a felsővezetés és a parancsnokok követelményeinek megfelelően. A szakaszkörletek kialakításának, a melegvíz szolgáltató berendezéseknek, a vizesblokkok korszerűsítésének a megkezdése, a legszükségesebb tantermi, iroda és raktárépületeknek a létrehozása napjainkig tartó munkája hadtápszolgálatunk érettségének és szervezőképességének sikeres próbatétele volt. A kiképzési bázisrendszerek széles körű kialakításával egyúttal véve több milliárdot kitevő a seregtestnél létrehozott új érték összege.

A munka- és létkörülmények javítása előjáróink követelményeinek megfelelően a hadtápszolgálat más ágazataiban is tapinthatóan előtérbe került ezektől az évektől kezdődően. A ruházati cikkek minőségének és választékának bővülése, a többmenüs étkezés meghonosodása, a rossz emléké laktanyai kantinek korszerűsítése, a korszerűen felszerelt csapatsegélyhelyek is az utóbbi években végzett munka eredményei.

Hosszabb időre megszabta az állomány élet- és munkakörülményei javításának követelményszintjét a HDS PK elvtárs által Ercsi helyőrségben 1976 tavaszán levezetett módszertani bemutató. Ezen a rendezvényen a seregtest vezetőbeosztású parancsnokai politikai és pártmunkásai, valamint hadtáphelyettesei részére bemutatásra kerültek a laktanya körletei, a csapatsegélyhely, a laktanyai fürdő, az ételmezési blokk, a laktanyai kereskedelmi boltok, valamint a könyvtár és a zárláncú televízió stúdió, illetve mindezen objektumok hatékony működtetésével szemben támasztott követelmények.

Hosszan lehetne sorolni a seregtest hadtápszolgálat gazdálkodó munkáját előreívó fontosabb lépéseket. Emellett említeni lehetne az esetenkénti időleges kudarcokat is. Talán mindennél kifejezőbb az elvégzett, sokszor áldozatvállalást igénylő munka bemutatására az, amit máig elértünk az elmúlt másfél évtizedben. Nem tűnhet szerénytelenségnek, ha mindezek bemutatására – ha vázlatosan is – áttekintettük, talán egy kicsit hasonlítjuk is, az 1961. évi helyzetünket a maihoz.

Pártunk és dolgozó népünk honvédelmünk erősítéséért érzett felelősségének megfelelően biztosította néphadseregünk ütőképessége fejlesztéséhez a szükséges feltételeket. Seregtestünk hadtápszolgálat a katonai felsővezetés követelményeit teljesítve a biztosítandó csapatok színvonalának megfelelő felkészültséggel, kész a magasabb harcászati fokozatok, a hadműveleti, harcászati feladatok hadtápbiztosítására.

A seregtest hadtápszolgálatának vezető káderállománya ma már zömében főiskolát, akadémiát, egyetemet végzett tisztekből tevődik össze. Tisztbelyettesi karunk fokozatosan fiatalodik és nő katonai, szakmai műveltsége. A sorállomány hozzáértéssel végzi feladatait.

A szállítótechnika a tizenöt évvel ezelőtti Csepel közúti-gépkocsikkal szemben zömében korszerű nagyteljesítményű terepjáró gépkocsikból áll. A rendelkezésre álló szaktechnika, és a mind korszerűbb összetételű és csomagolású készleteink biztos alapul szolgálnak feladataink végrehajtásához.

A ht. állomány zöme korszerű összkomfortos lakásokban él, a sorállomány mai hideg-melegvizes mosdói, a szakaszkörletek összehasonlíthatatlan előrelépést jelentenek a tizenöt évvel ezelőtti kővályús hidegvizes mosdókkal és a másfél-száz embert befogadó hálótermekkel szemben. Katonáink alkalomhoz illő kulturált öltözeti képe, az önkiszolgáló rendszerű, kulturált étkezdéi szinte elképzelhetetlenek tünnek 1961-ben. Az üzemanyag megnőtt skálája és hatékonysága, a laktanyai és tábori töltőeszközök korszerűsége méltó a kiszolgálandó élenjáró gép- és harcitechika színvonalához.

Eredményeinkre méltán gondolunk jóleső érzéssel, mindenképpen jó alapul szolgálnak következő, növekvő feladataink teljesítéséhez. Nem lennénk tényyszerűek, ha csak az elért eredményekről beszélnénk. Vannak gondjaink is. Ezek a gondok azonban egészen más jellegűek, mint a korábbi évtizedben. Ma a növekvő igények és követelmények állítanak eléink mind nagyobb mércét. Amíg régebben inkább „mennyiségi”, mint „minőségi” töltésűek voltak problémáink. Feltételeink adottak a hatékonyabb és eredményesebb munka végzéséhez.

Az eddig megtett útra visszatekintve méltán lehetünk derűlátóak. Eredményeink és problémáink egyaránt köteleznek bennünket munkánk szüntelen javítására, a háborús felkészültségből, az állomány szolgálati és életkörülményeiből ránkáruló feladatok növekvő színvonalú végrehajtására.

*

A jubileumi évforduló kapcsán tisztelettel kell szólnunk arról is, hogy a seregtest hadtáptörzse, mint a felső hadtápvezetés és csapathadtáp vezetés közötti hadműveleti hadtáp vezetőszerz, néphadseregünk hadtápszolgálata kádereinek nagy nevelőiskolája volt és maradt. A seregtest hadtáptörzse tisztí állományának mintegy 85⁰/₀-a magyar vagy szovjet akadémiát, egyetemet végzett. Számosan végeztek az akadémia után különböző hazai és szovjetunióbeli továbbképző tanfolyamokat. A fejlődés felgyorsult ütemét bizonyítóan a seregtest hadtáptörzs tisztjeinek zöme csak két-három éve teljesít szolgálatot jelenlegi beosztásában. A fokozódó fiatalítás hatásaként a seregtest hadtáptörzs átlag életkora 38-39 év. Az eltelt másfél évtizedben a seregtest hadtáptörzse a seregtest vezetésének részeként, a szocialista haza védelmének eszméitől lelkesítve, internacionalista kötelezettségeink szellemében dolgozott. Képes volt és képes mindenkör áldozatokra, a szolgálattal járó nehézségek vállalására. Az eredményes tevékenységet kedvezően segítették azok a körülmények, amelyek a seregtest törzsében kialakultak. Alapvetően a jó közösségi szellem, az elvi alapokon nyugvó elvtársi segítség és együttműködés, a magas szintű PK-i követelménytámasztás, a párt- és politikai szervek nevelő, iránymutató és a személyi állomány életkörülményei javítására irányuló ösztönző munkája.

A haditechnikai eszközök folyamatos hadrafoghatóságát biztosító tevékenységek tervezési, szervezési, irányítási problémáinak vizsgálata a komplex fegyverzeti eszközök vonatkozásában

Tóth Elek mk. alezredes

A technikai berendezések korszerűsítése, bonyolulttá válása mind jobban megköveteli az üzemeltetési feltételek előírás szintű biztosítását. Az egyes berendezésekkel szembeni követelményeknél mind jobban előtérbe kerül a megbízhatóság. A megkívánt szintű – gazdaságos – megbízhatóság biztosításához elengedhetetlen a tervszerű karbantartó tevékenység, mely csak megfelelően kialakított karbantartó rendszerben oldható meg. Mindezekből megállapítható, hogy a berendezések korszerűsítésével együtt – vele párhuzamosan – kell fejlődni az üzembiztonságot elősegítő karbantartó rendszernek is.

I.

A karbantartás jellegzetességei

Az iparban az üzembentartásra irányuló tevékenységet „karbantartás”-nak nevezik, mely definiálva: „A karbantartás olyan javító – ellenőrző tevékenység, mely a berendezés működőképzetlenné válásának megelőzésére, véletlen károk megakadályozására, illetve javítására irányul.” A karbantartás minősége tehát számottevően befolyásolja a berendezés megbízhatóságát. A karbantartás minőségének elbírálására szolgálhat a berendezés állásidejének relatív mennyisége.

Hogy a berendezések – beleértve a haditechnikát is – megkívánt működőképessége biztonsága megnyugtató legyen, szükséges, hogy a karbantartási rendszer gyors, pontos és *szabályozott legyen*. A karbantartási rendszerek szabályozási körének egy változatát az 1. sz. ábra mutatja.

Ha a karbantartási munkák jellegét nézzük úgy ítéltető meg, hogy a karbantartási intézkedések adminisztratívak lehetnek, azonban a megelőzési vezetési feladata mégis jó szervezési képességet követel meg.

Határozzuk meg a karbantartási tevékenységek célját. A karbantartási tevékenységek célja a külső hatások folyamatos kompenzálása, az elhasználódás fizikai jellemzőinek értékelése és ennek a karbantartás szabályozás technikai fokozataiban való felhasználása.

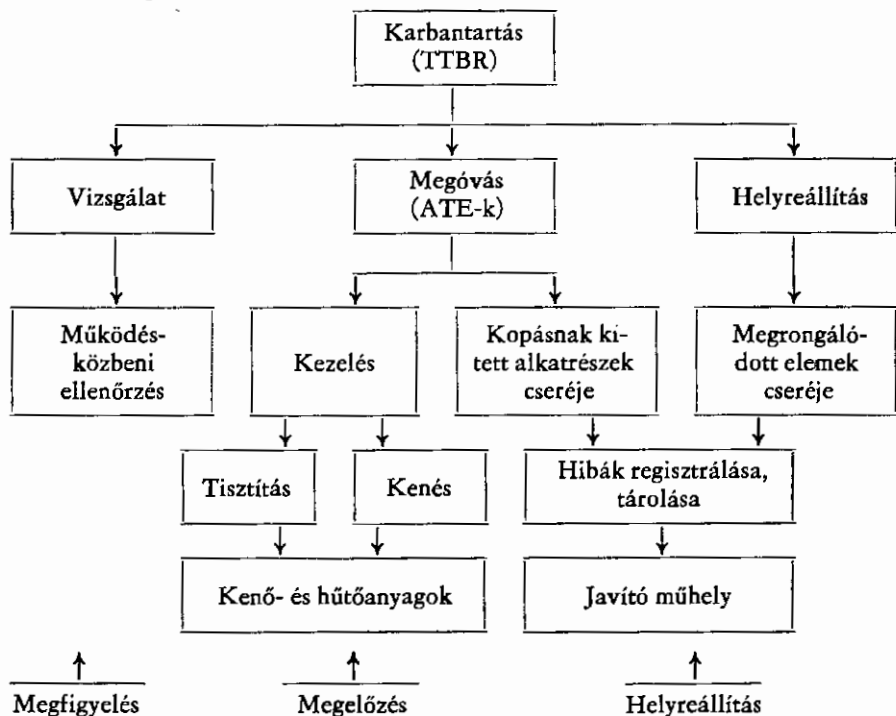

1. sz. ábra

Karbantartási rendszerek szabályozási köre. Cél – folyamat – szervezet kapcsolata.

A karbantartási tevékenységek általános csoportosítását a 2. sz. ábra mutatja.

Az ipari üzemek karbantartási problémáira az MSZMP KB 1971. XII. 1. ülése is felhívta a vezetők figyelmét. Többek között kimondta „A gyorsuló műszaki haladás korában nemcsak a gyártmányok cserélődnek ki, hanem elavulnak a korábbi szervezési elvek is, új szervezési módszerek alkalmazása válik szükségessé...”

2. sz. ábra

A karbantartás tevékenység elemei.

Az iparban az elmúlt időszakban nagy erőfeszítéseket tettek a karbantartás szervezetté tételére, színvonalának emelésére és a berendezések optimális üzem-bentartására.

A fentiekben a karbantartó tevékenység fontosságát kívántam érzékeltetni, mivel a haditechnikai eszközök üzem-bentartásának gazdaságos biztosításánál hasonló, de talán még szigorúbb követelményeknek kell lenni.

Ha vizsgáljuk az MN-ben levő haditechnikai eszközök és ezen belül is a komplex fegyverzeti eszközök üzemkészségének – hadrafoghatóságának – biztosításával kapcsolatos tervező-szervező tevékenységünket, megállapíthatjuk, hogy van mit tennünk megjavításuk érdekében.

II.

A haditechnikai eszközök üzem-bentartásának helyzete

Az elmúlt évek során a rohamos technikai fejlődés következményeként – részeként – a haditechnikai eszközök vonatkozásában is minőségi változások következtek be. A haditechnikai eszközök így a fegyverzeti felszerelések is bonyolultabbá váltak. Az új fegyverzeti felszerelések zöme már komplex eszköz – rendszerek – melyek több szolgálati ághoz tartozó részegységekből – fegyverzet, gépjármű, híradó, vegyvédelmi segéd és kiegészítő berendezésekből – tevődnek össze.

Az eszközök bonyolultsága következtében az üzemképeség folyamatos fenntartása – helyreállítása – a megelőző egyszerűbb eszközökhöz viszonyítva sokkal magasabb szintű szervezettséget követel meg. A komplex eszközöknél ez elképzelhetetlen – még akár egyszerűbb feladatok esetében is – az érintett szervek tevékenységének koordinálása nélkül. Jelenleg az üzemkészséget fenntartó és helyreállító feladatokat az egyes érintett szervek anyagaik – szerkezeti részek, szerelési egységek, kiegészítő és segédberendezések üzemkészségének fenntartására, helyreállítására irányuló tevékenységüket saját kialakított rendszerük szerint végzik. Ennek következtében az eszközök sok esetben az indokolt idő többszörösére válnak üzemképtelenné, illetve a javítási idő indokolatlanul megnő (a párhuzamos tevékenységek hiányában).

A komplex eszközök anyaggazdái megvannak határozva, de ebből nem következik, hogy az üzemkészség fenntartására, helyreállítására irányuló feladatok koordinálását is az anyagfelelős szerv köteles tervezni-szervezni és irányítani. A jelenlegi szervezeti formák a szükséges koordinálási feladatokat nem, vagy csak egyes esetekben – külön személyi kapcsolatok útján – teszik lehetővé.

Fentiekben túl nehezíti a feladatok végrehajtását az a szerintem nagyon lényeges tény, hogy a komplex berendezésekre előírt igénybevételi, technikai, ki- szolgálási, javítási – Technikai Ellenőrző Szemlék, Tervszerű Megelőző Javítások (TESZ, TMJ) – paraméterek nincsenek összehangolva, egységes, jól mérhető alapokra helyezve. Pl. a sorozatvetőknél a gépjármű részére előírt TESZ fokozatok és a fegyverzet részére előírt „Tervszerű Technikai Biztosítási” (TTBR) feladatok más-más normák alapján vannak előírva.

A többi érintett szolgálattal – bár nem ilyen jelentőséggel – hasonló vagy még alacsonyabb szintű az előírások összehangolása.

Nem nehéz megállapítani, hogy a komplex fegyverzeti felszerelések üzemképességének, biztosítási rendszere, illetve annak fejlődési üteme elmaradt a korszerű hadműveleti-harcászati elvek fejlődésének ütemétől.

A probléma még fokozottabb figyelmet érdemel és követel, ha figyelembe vesszük, hogy a jelenlegi hadműveleti-harcászati feladatok végrehajtásának feltételeinél a technikai biztosítás üzemképesség helyreállítása mind fontosabb szerepet kap, mivel:

- egyrészt a HDS hadműveletek között nincs felkészülési idő (folyamatos hdm.);
- másrészt a HDS 2. hadműveletére az előírt szintű üzemképességet teljes egészében a meghibásodott – megrongálódott – eszközök üzemképességének helyreállításával, nem pedig a hadműveleti tartalékok felhasználásával kell biztosítani.

Összegezve megállapítható, hogy a jelenlegi rendszer – módszer – nem biztosítja tartósan a berendezések megkívánt üzemeltetési biztonságát és a javítások folyamatos végrehajtását. Ezen belül a feladatok összehangoltsága miatt a tényleges időszükséglet többszörösét igénylik.

III.

A megkívánt üzemeltetési biztosítás megszervezése

Az előzőek alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy szükséges az üzemképesség biztosításával kapcsolatos feladatok összehangolása:

- időben,
- térben,
- a végrehajtás részletességében (fokozatok egységesítése),
- gyakoriságában,
- kapacitásban.

A technikai fejlődés következtében – a követelmények – egyre növekvő szervezési feladatok megkövetelik olyan eljárások és módszerek alkalmazását, melyek lehetővé teszik a tevékenységek operatív irányítás útján történő megszervezését és végrehajtását. Szükséges egy felelős szerv – vezető – mely részére a bonyolult, sokrétű tevékenységek feletti áttekinthetőséget biztosítani kell. A módszer biztosítsa ezen tevékenységek tervezésének, irányításának, koordinálásának kézben tartását.

Ilyen módszer (-ek) a hálótervezési módszer (-ek).

A komplex fegyverzeti felszerelések üzemképességének biztosításával kapcsolatos feladatok felosztása.

Az üzemképesség biztosításával kapcsolatos feladatok bonthatók:

- a) Állandó harcalkézsültség.
- b) Háborús – harcitevékenységek – időszakában végzendőkre.

Mindkét időszakban szükséges:

- az üzemképesség folyamatos fenntartása (megfigyelés, megelőzés),
- az üzemképesség helyreállítása (helyreállítás, javítás).

ÁHKSZ időszakában:

Az üzemkézség fenntartásának folyamatos biztosítására hivatott „ÁHKSZ” időszakában a „Tervezerü Technikai Biztosítási” rendszer. Az előzőekben leírtakból azonban kitünik, hogy ez csak a fegyverzeti eszközökre, illetve a komplex eszközök fegyverzeti részeire vonatkozik – nem is minden eszközre – így teljességét tekintve nem elégíti ki azt a követelményt, hogy az eszköz üzemkézsége folyamatosan a lehető legkisebb időkieséssel biztosítva legyen.

A másik és véleményem szerint a nagyobb probléma az üzemkézség helyreállítása úgy az ÁHKSZ időszakában, mint a háborús időszakban. A két időszakban végzett feladatok bár jellegükben hasonlóak, mégis különböznek egymástól.

Ez adódik abból, hogy az ÁHKSZ időszak üzemkézség helyreállítási munkái viszonylag előre jól megtervezhetők, ütemezhetők.

A meghibásodások jellege, mélysége és gyakorisága eléggé ismert – bizonyos idő után – így megfelelő technológia kidolgozható rá. Következésképpen a jelentősége – főleg ha az üzemkézség fenntartására irányuló munkák folyamatosan, kellő szinten biztosítva vannak – kisebb mint a háborús időszakban (tevékenységek esetén).

Háborús időszakban:

Háborús viszonyok között az üzemkézség helyreállítása kerül előtérbe – zömmel ilyen feladatok lesznek – míg a fenntartásra irányuló tevékenységek – bár jelentősége nem csökken – a lehetőségek hiánya miatt háttérbe kerülnek.

Mindkét tevékenység eredményes végzéséhez azonban elengedhetetlenül szükséges a komplex felszerelések üzemeltetésében érintett szolgálatok szoros, szervezett együttműködése. Az együttműködés megszervezésére, tervezésére s már említett hálótechnikai módszerek látszanak célravezetőnek.

A tervezés megjavításának lehetséges módszere

A következőkben a tervezési feladatok végzésére megkísérlek módszert ajánlani úgy, hogy nem egy teljesen kidolgozott rendszert, hanem csak a lényegét megvilágítva, a tervezés menetét és módszerét mutatom be.

A hálótechnikai módszereket nem kívánom ismertetni, csupán arra szeretném a figyelmet irányítani, hogy a komplex eszközök technikai biztosításának megszervezése és végzése több szerv összehangolt – koordinált – tevékenységét igényli és erre a hálótechnikai módszerek kiválóan alkalmasak.

A hálótervezési módszereket ma már széles körben alkalmazzák a karbantartási munkák tervezésekor. Fő területe a párhuzamos karbantartási munkák elemzése, valamint annak feltárása, hogy több tevékenység mikor és hogyan kapcsolható egymásba.

A komplex fegyverzeti felszereléseknél üzemkézségük fenntartására, illetve helyreállításának megszervezésére a „Típus hálótervek” alkalmasak és pedig „Märklin” rendszerü építés technikai alkalmazásának felhasználásával.

Megjegyzés: Véleményem szerint, mint alapmódszer a PERT a legmegfelelőbb, melynek lényege:

1. A karbantartási eseményeket pontosan meghatározza, a tapasztalatokra épül, látszat tevékenység nincs.

2. Az eseményeket határozatlan időtartamra tervezik, az idők becsülhetők. Időtartalékokat a folyamat egészére állapítanak meg.

3. Költségelőirányzattal dolgozik.

4. A karbantartás valós témáira a valószínűségi változókat, a bizonytalan időtényezőket veszi figyelembe, ezért alkalmazható.

Komplex fegyverzeti eszközöknél levő feladatok:

a) Üzemkésztség folyamatos fenntartásánál

A megóvás, mely magába foglalja:

- az eszköz technikai állapotának elemzését;
- az eszköz tisztítását, kenését;
- az eszköz egyes alkatrészeinek cseréjét;
- az eszköz paramétereinek beszabályozását;
- az eszköz meghibásodott (TASZT-ból) részek javítását;
- azon alkatrészek cseréjének végrehajtása, mely üzemideje kisebb a berendezésénél.

Megjegyzés: A tevékenység, illetve „esemény” alkalmazása az adott módszernek megfelelően.

Célja: Az eszköz üzemkésztségének – hadihasználhatóságának – fenntartása, illetve folyamatos biztosítása *bíbamegelőzés útján.*

b) Helyreállítás, mely magába foglalja

A megrongálódás regisztrálását, megrongálódott elemek, szerkezetek cseréjét, javítását.

Célja: Az eszköz üzemkésztségének, hadihasználhatóságának helyreállítása javító tevékenység útján.

Hogy a felsorolt feladatokat megfelelően tervezni tudjuk, szükséges az egyes tevékenységek kidolgozása, meghatározása, a tapasztalatok, illetve a várható rongálódások, meghibásodások figyelembevételével. A tevékenységeket az eszköz – komplexum – egészére kell elvégezni (hovatartozást figyelmen kívül hagyni), függetlenül attól, hogy melyik szolgálati ág – szerv – végzi az azzal kapcsolatos helyreállítási munkát. Lényegében el kell készíteni a tevékenység jegyzékét a technológiai sorrend figyelembevételével, melyet megfelelő ismeretekkel rendelkező szakemberekből álló csoport kell, hogy végezzen.

A tevékenység jegyzék elkészítése után el kell készíteni a „típus” hálótérvtet (-ket) a kiválasztott eszközcsoportokra (pl. kerek, vagy láncfalpas hordozóval rendelkező komplex eszközökre stb.).

A típus hálótérvtet felépítése ugyanúgy történik, mint egy bármilyen komplex eszközhöz elkészített hálótérvtet, de az egyes berendezéseket típusainak megfelelően csoportosíthatjuk, mivel lényegében azonos szerkezeti elemekből, elemcsoportokból épülnek fel és azok csupán méreteikben és egyéb a javítás szempontjából nem lényeges paramétereikben térnek el egymástól.

Ezen csoportokba sorolt berendezések szerelési egységeinek ellenőrzési, javítási technológiájuk alapján véve azonos, legfeljebb a méreteltérésekből adódóan van változás a kapacitás igényben. Ez az igény a legtöbb esetben csak mennyiségi és nem minőségi.

A munkafolyamatot modellizáló logikai háló struktúrája ezeknél a feladatoknál azonos. Kidolgozható tehát a feladatok csoportjaira az olyan „grafikus

meneterv” (hálódíagramja), amely a csoport feladattípus reprezentációjának tekinthető és így a csoporton belüli minden konkrét feladatra érvényes.

A típusháló tartalmazza és szemléltető módon ábrázolja a títustervben előírt feladatokkal kapcsolatos összes tevékenységeket, technológiai és idősorrendjükben, egymással való kölcsönös összefüggéseik, kölcsönhatásaik feltüntetésével. Szemlélteti lényegében a folyamatok logikai felépítését, kapcsolatait. Ezen felül a folyamat tervezésének pontosságára is kihat, mivel a lehetséges tevékenységek felvannak sorolva, így csak arra kell a figyelmet fordítani, hogy a típusháló mely tevékenységére nincs szükség az adott folyamatban. Természetesen a típusháló által modellizált folyamat konkrét idő és költség, valamint kapacitás igényét esetenként a feladatnak megfelelően kell meghatározni.

Az egyes feladattípusokra kidolgozott logikai, vagy típushálóterv felhasználása esetén elmarad a folyamatterv újbóli megszerkesztésének időigényes munkája és csak annak

- felülvizsgálatával,
- aktualizálásával,

kapcsolatos feladatokra kell a figyelmet fordítani.

A típushálótervek felülvizsgálatára lényegileg az abban foglalt munkák összevetését jelenti az adott konkrét feladat munkáival, tevékenységeivel. Ez a típusháló egyes tevékenységeinek elhagyása, kiiktatása, vagy időtartamának (szükségletének) megváltoztatása, illetve szükség esetén új tevékenység beállítás. A tevékenységek beállítására csak ritkán kerülhet sor, mivel a típusháló (egy minden lehetséges munkát magába foglaló) tulajdonképpen egy „standard folyamat” grafikus menetterveként fogható fel.

A típusháló aktualizálása alapvetően a konkrét feladat tevékenységei idő és kapacitás vagy egyéb adatok rávitelét jelenti, a már átvizsgált, ellenőrzött títustervre.

A leírtak figyelembevételével, tehát elkészíthető egy bizonyos komplex berendezés „Típushálóterve” és ezen hálóterv felépíthető a típusérzékenységekre alapozó „tevékenység-kártyákból” a Märklin-rendszerű hálóépítés technikával, mivel a logikai sorrendben azonos és ismétlődő tevékenységeket tartalmazó hálóterv felépítésére a Märklin-rendszerű hálóépítés technikája jól alkalmazható. Ez a hálótervezésnek a gyakorlati igényekhez való további alkalmazkodását, alakulását jelenti.

A Märklin-rendszer előnyeit alapvetően úgy lehet összefoglalni, hogy: a hálóterv egyik legfontosabb előnyét az egyes részmunkák (tevékenységek) technológia-logikai, illetve idősorrendjének és egymással való kapcsolódásának, összefüggéseinek feltüntetését adja.

A fentiekből következik, hogy helyes az az igyekezet, hogy a lehetőség és az ésszerűség határain belül nemcsak a feladattípusokat szabványosítsák a títustervekben, hanem azok egyes elemeit (tevékenységeit) is. Ez az elgondolás képezi alapját a Märklin-rendszerű hálóépítésnek.

A Märklin-rendszerű hálóépítés alapja a tevékenység-kártya. Ez lehet szegély-lyukkártya, melyen az egyes feladattípusok tipizált elemeire (tevékenység, esemény) előregyártott kártyákat készítenek. (3., 4. ábra). Minden kártya egy-egy tevékenységet reprezentál az annak jellemzéséhez, meghatározásához szükséges valamennyi adat feltüntetésével együtt. A kártya felépítése, tartalma, a rajta feltüntetett adatok mennyisége, összetétele az igényektől, a tevékenység

jellegétől függően igen sokféle lehet. A 3. sz. ábrán bemutatott csak egy lehetséges változat, mely a következő információkat tartalmazza:

- a tevékenység megnevezését;
- a közvetlenül megelőző tevékenységek száma (kártya bal oldalán);
- a közvetlenül utána következő események száma (kártya jobb oldalán);
- a rendelkezésre álló kapacitás (c);
- a munkavégző, illetve a kapacitás jele (d);
- az esemény, tevékenység időigénye (t);
- az esemény legkorábbi befejezésének időpontját (T_E);
- az esemény legkésőbbi befejezésének időpontját (T_L);
- tartalékidő (T_D);
- határidő betarthatóságának valószínűsége (Z);
- egyéb a tevékenységgel, eseménnyel kapcsolatos feladatok.

Ha a kártya egyben munkautalvány, illetve információ közlés célját is szolgálja, akkor ezeknek megfelelő adatokkal kiegészül. Ha a fenti célra is igénybe vesszük, akkor több példányban célszerű készíteni. Az egyik példány munkautalványként, a másik visszajelentési okmányként szerepelhet. (4., 8. sz. ábra).

Ha visszajelentést szolgálja, akkor tartalmazhatja:

- a javításhoz felhasznált tényleges időt (t);
- a javításhoz felhasznált anyagok felsorolását és mennyiségét;
- az esetleg megállapított hibákat és azok okainak felsorolását;
- javaslatokat a javítási tevékenység, illetve folyamat módosítására;
- a hibaokok megszüntetése érdekében hozandó intézkedésekre javaslatot, javaslatokat;
- ha késés következik be, annak indoklását.

Ezeket a kártya hátlapjára célszerű felvinni.

Az 5. számú ábra egy tevékenység-kártyából felépített hálótervet mutat. A szerkesztés szabályai azonosak, de technikája egyszerűbb mint a klasszikus háló, vagy folyamattervezésé.

A komplex fegyverzeti eszközök üzemkésztségének biztosításával kapcsolatos feladatok tervezésére, irányítására jól használhatók a típusalók a Märklin-rendszerű hálóépítés technikájának alkalmazásával.

A típusaló és a Märklin-rendszerű hálótechnika típusfolyamatok, illetve típus-tevékenységek felhasználásán alapszik. Ebből következik, hogy érdemes a két módszer együttes alkalmazása.

A típusalók gyakorlati alkalmazásának sajátosságai:

a) ÁHKSZ időszakában

A típusalókat a tervszerű üzemkésztséget biztosító feladatokra csak egyszer kell pontosítani, mivel a feladatok ugyanazon típusú berendezés vonatkozásában állandóak. A hálótervet minden egyes érintett szolgálati ágak (szervnek) rendelkezésére kell bocsátani teljes terjedelmében. Amennyiben a terv aktivizálásra kerül úgy a kezdő időpontot az érintettek tudomására kell hozni, hogy a saját tevékenységüket – az esetleges részalók alapján – a meghatározott időben kezdeni tudják. Legcélszerűbb azonban az aktivizálást megelőzően az érintett szolgálatok képviselőivel megbeszélni, pontosítani a feladatokat.

b) Háborús tevékenységek időszakában

Mivel a háborús megrongálódások esetén az üzemkésztség helyreállítása során (legtöbb esetben) csak a feltétlenül szükséges tevékenységeket végzik el, így a típushálót a hibamegállapítások alapján felül kell vizsgálni és egyeztetni kell az új feladattal, melynek során meg kell határozni azokat a tevékenységeket melyeket el kell végezni, illetve el kell hagyni.

Az elmaradó tevékenység figyelmen kívül hagyása történhet:

- az elmaradó tevékenység időtartamát nullának vesszük és akkor nem módosítja a logikai hálót;
- az elmaradó tevékenységeket kihagyva a logikai háló átszerkesztésre kerül.

A fentiekkel egy időben a típushálótervben esetleg nem szereplő, de az adott feladatokhoz szükséges újabb tevékenységeket a hálótervbe be kell építeni.

Ezzel lényegében rendelkezésre áll az adott feladatra pontosított és az időrendi tervezésnek megfelelő hálóterv.

Amenyiben megfelelő idő áll rendelkezésre, úgy meglehet határozni az egyes tevékenységek esetleg megváltozott időértékeit.

A kiszámított értékek alapján meghatározható a háló átfutási időtartama, a kritikus út és a kritikus tevékenységek. Ezután meghatározhatjuk a tartalék-időt (időket) és az időtartamok valószínűség értékeit is.

A számítások után elvégezhető a hálótervek rövid elemzése. Ennek során ki kell térni arra, hogy:

- a hálóterv átfutási időtartama mennyiben felel meg a kívánt határ-időnek;
- hol, milyen változásokat lehet és célszerű eszközölni, továbbá,
- a változtatások módjára, lehetőségeire, eszköz és egyéb igényeire, valamint
- a rövidítés, változtatás lehetséges kihatásainak mérésére.

Az elemzés alapján elvégezhető a hálóterven szükséges módosítások és elkészíthető a végleges hálóterv, mely alapján a feladat elvégezhető.

A javasolt tervezési és irányítási módszer hatékonyan csak akkor alkalmazható, ha biztosítva van a terv működőképessége melynek alapfeltételei:

1. A hálóterv jogállásának tisztázása, mely magában foglalja:

- a terv kidolgozásáért felelős szervet, illetve a kidolgozást vezető személyt;
- a hálótervezésben érdekelt személyek, mikor és hogyan vesznek részt a hálóterv készítésében, ki a felelős a struktúra egyes alkotóelemeinek elvégzéséért;
- a terv teljesítésének, illetve a tervtől való eltérések jelentési rendszerének és jelentési kötelezettségeinek szabályozása, ki, hova, mikor;
- a munkák előfeltételeit ki, mikorra köteles biztosítani;
- ki, mikor, a háló melyik részét aktualizálhatja (köteles aktualizálni).

A hagyományos tervezésnél az egyes tervek – résztervek – nincsenek összehangolva, nincs a sorrendiség tisztázva, mivel a különböző terveket különböző személyek hagyják jóvá.

A javasolt tervezési módszernél szükséges, hogy a hálórendszert olyan személy – főanyagiem felelős – hagyja jóvá, aki a komplex eszköz üzemképességéért felelős.

2. A megfelelő jelentési és nyilvántartási rendszer kialakítása, mely úgy a vezetők, mint a végrehajtók számára a szükséges információkat biztosítja.

a) Nyilvántartási rendszer

A korszerű nyilvántartási rendszertől várt alapvető követelmény, hogy valamilyen elv szerint csoportosítsa az adatokat, és azok előkeresése, kezelése egyszerű, pontos és gyors legyen.

Ezek lehetnek:

- a terv-tényadatok összevetésére és vizuális szemléltetésére szolgáló programtáblák felszerelése az érintett szervnél;

- a hálós programban foglalt egyes tevékenységek (munkák) műveleti utasítás (lap) formában történő kiírása és eljuttatása a felelős szervhez vagy személyhez;

- a hálót működtető személyeknek, olyan tevékenység lapok kiadása, mely alapján visszajelenteni köteles (ezen a lapon lehet feladatot is kiadni) pl.: peremlyukkártya, 4. számú ábra;

- ellenőrző lap (6. sz. ábra) készítése is célszerű lehet. Használható azonban a sávdiagramm is.

Az üzemképességet biztosító folyamatoknál jól használható a (7. számú ábra) szerinti kibővített műveleti lap, mely tartalmazza:

- a művelet (tevékenység) megnevezését;

- a művelet időtartamát és a kezdéshez viszonyított idejét;

- a szerkezettel (szerkezeti egységgel) szemben támasztott követelményeket is, és

- a követelményektől való eltérés mértékét, illetve leírását.

Ezen „Műveleti lap” lehetővé teszi a hiányosságok elemzését, a hibaokok feltárását és a szükséges intézkedések megtételét. Ha ezt a lapot szegély-lyukkártyára készítjük el, alkalmas a jellemző hiányosságok szerinti nyilvántartásra és azok gyors visszakeresésére.

b) Információs rendszer

A hálótervben foglalt feladatoktól függően meg kell határozni a rendszer (folyamat) információ áramlását;

- mely szinten milyen az információ gyakorisága;

- melyik szint, milyen eltérés esetén avatkozik be a folyamatba;

- az információ továbbításának módszerét és eszközeit (hír. eszköz, írásos jelentés, szóbeli jelentés, vagy közlés stb.).

Összegezve: Az információs rendszernek zárt egységes egészet kell alkotnia, mely jelenti: hogy a tervezéstől, a feladat kiadásán keresztül, a visszacsatolt ellenőrzésig, az információk kényszerpályán haladnak.

Következtetések:

A komplex fegyverzeti – és egyéb haditechnikai – eszközök technikai biztosításának, üzemképességének biztosításával kapcsolatos feladatok tervezésére és

végrehajtására alkalmazni kell a korszerű tervezési módszerek közül a hálótervezési módszereket.

A hálótervezési módszerek közül a tevékenységek időtartamának megállapítására a PERT módszert (határozatlan időtervezés) célszerű alkalmazni. A hálótechnika vonatkozásában títustervek készítésére kell az irányt venni, melyet a „Märklin”-rendszer alapján tevékenység kártyákból építhetünk fel.

A tevékenység kártyákat szegély-lyukkártyákra célszerű elkészíteni több példányban és azokat elemző és értékelő, információ közlés céljaira is fel kell használni. A megfelelően kialakított tevékenység kártyák a számítógépes tervezési rendszer kialakításánál is alkalmazhatók.

A háló aktivizálását megfelelő szinten kell végezni és az anyagnem felelőst vagy más kijelölt koordináló szervet a programozás végzéséért felelőssé kell tenni.

További vizsgálatot érdemelne, több konkrét eszköze elkészített „Märklin”-rendszerrel felépített títushálóterv alapján javítások végeztetése és összehasonlítása a jelenlegi módszerekkel.

A javasolt módszer bevezetését csak fokozatosan lenne célszerű és csak azon eszközöknél alkalmazni, ahol a javítási tevékenységek bonyolultak azokat több szervhez tartozó javító apparátus végzi.

Meggyőződésem, hogy a kezdeti esetleges idegenkedés után a leírt tervezési módszer alkalmazása megnyugtatón a jelenleg még sok idegességgel járó technikai biztosítás tervezését és lehetővé tenné a jelenleg még elmaradt, de mind fontosabbá váló terület kívánt szintre történő emelését.

A javasolt módszer alkalmazása lehetséges úgy az ÁHKSZ időszakában végrehajtandó technikai biztosítási feladatok, mind a háborús javítási tevékenységek tervszerű végrehajtására, mely alapján a felszerelések folyamatos hadrafoghatóságát illetve gyors hadrafoghatóvá tételét segíti elő.

Ebben van alapjában az egész módszer lényege, hogy végzendő feladatokat tervszerűen, gyorsan a legkisebb idővesztéssel lehet végrehajtani.

A tanulmányban váltakozva használtam a „tevékenység” és „esemény” megnevezéseket abból a megfontolásból, hogy az olvasót nem zavarja, hisz a logikai terv felépítése megegyezik és lényegében a két tervezési módszer – CPM; meghatározott időtartamú, PERT; határozatlan időtartamú – *egyetlen alapvető különbségre*; az egyes részfeladatok időtartamának tervezési módjaira vezethető vissza.

Javaslatok a tervezési módszer alkalmazására

A javasolt módszer lényegében alkalmazható minden olyan javítási tevékenységnél, ahol különböző személyek, munkacsoportok, illetve szervek munkáját időben és térben egyaránt össze kell hangolni.

Fegyverzeti eszközök vonatkozásában:

- Sorozatvetők,
- Silkák,
- Rakétatechnikai eszközök,
- RT eszközök

és egyéb komplex eszközöknél.

Befejezésül a figyelmet arra szeretnén felhívni, hogy a javasolt eljárás – tervezési módszer – nem több lehetőségnél, eszköznél, amelyet az illetékes:

- hozzáértően használ fel, vagy nem,
- képes, vagy képtelen értelmezni az eredményeit.

Másszóval: hasznosítása a gyakorlati vezetők, szakemberek felismerésén, akarásán és képzettségén áll, vagy bukik.

(A 3-7. ábrák a folyóirat végén található.)

A „BAKONY-76” harcászati gyakorlat hadtáp tapasztalatai

Kapus Gyula ezredes és Pálinkó Károly őrnagy

A harcászati gyakorlat a csapatok kiképzésének, felkészítésének a legmagasabb szintű formája, általában egy-egy időszak, „záró foglalkozása”. Eredményes végrehajtásának biztosítéka a személyi állomány és a törzsek részére megtervezett kiképzési feladatok, összekovácsoló foglalkozások végrehajtásában, a kitűzött célok elérése érdekében végzett politikai munka tartalmában és következetességében, az anyagi-technikai és egészségügyi feltételek megteremtésében és racionális alkalmazásában található.

A harcászati gyakorlat – az összefegyvernemi csapatok gyakoroltatása útján – lehetőséget teremt a harc megvívásában, biztosításában és kiszolgálásában részt vevő fegyvernemi és szakcsapatok egyszemélyi vezetés alatt álló gyakoroltatására. A hadtáp törzsek, egységek és alegységek ténylegesen gyakorolhatják az alaprendeltetésüknek megfelelő háborús feladataikat. Mindezekre 1976-ban a „BAKONY-76” fedőnevű közös harcászati gyakorlat keretében kiváló lehetőség nyílt.

A „BAKONY-76” közös harcászati gyakorlat több mozgósított, illetve békeállományú magyar és szovjet magasabbegység törzs bevonásával, több mint 30 egység részvételével került végrehajtásra. A részt vevő állomány megközelítette a két hadiállományú gl. ho. létszámot, alkalmazásra került több ezer technikai eszköz. Egy gl. ho. törzs és a gyakorlaton részt vevő alárendeltjei a szembenálló fél szerepében tevékenykedtek.

A résztvevők nagy létszáma és többirányú alkalmazása kedvező lehetőséget teremtett a hadsereg hadtápbiztosítása több kiemelt kérdésének tanulmányozására, gyakoroltatására és elemzésére.

Ilyen kiemelt kérdések voltak:

– az összefegyvernemi hadsereg első lépcsőjében levő gl. ho. határbiztosításának, ütközetbevetésének és támadóharcának hadtápbiztosítása kezdetben hagyományos, majd tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között erdős-hegyes terepen;

– az összefegyvernemi hadsereg második lépcsőjében levő gl. ho. előrevonása, ütközetbevetése és támadó hadművelete hadtápbiztosításának megtervezése, megszervezése és vezetése atomfegyver alkalmazásának viszonyai között;

– az összefegyvernemi hadsereg első lépcsőjében működő gl. ho. – ellenséggel közvetlen harcérintkezésben elfoglalt megindulási helyzetből indított –

támadó harca, továbbá az ellenség tartalékai csapásának védelemmel történő elhárítása, majd a támadás felújítása htp. biztosításának megszervezése és végrehajtásának vezetése;

- a támadás mélységében széles folyóakadály erőszakos leküzdése hadtápbiztosításának megtervezése, megszervezése és végrehajtása;

- bekerítésben harcoló csapatok hadtápbiztosításának megszervezése és végrehajtása, a légi szállítóeszközök több változat szerinti alkalmazása;

- egység és magasabbegység hadtápokat ért tömegpusztító fegyverekkel mért csapások következményeinek felszámolása.

A gyakorlat szabadleflyású volt, ami széles körű lehetőséget biztosított a hadtáptörzsek, egységek és alegységek tényleges helyzetet legjobban megközelítő gyakoroltatására, váratlan helyzetek kialakításával a reagálási készség tökéletesítésére és a „reakcióidő” mérésére. Érvényesült a htp. biztosítás rendszerében a hadsereg hadtápvezetés, tényleges feladatok útján való begyakoroltatásra, felkészítésre irányuló törekvése.

A felkészülési időszak tapasztalatai

A „BAKONY-76” közös harcászati gyakorlat tervezett feladat volt, időpontja és tartama a csapatok terveiben szerepelt, a magasabbegységek ismerték az alárendeltjeik bevonásának mérvét. Egy gl. ho. részére HM szemlegyakorlat volt, ami növelte a gyakorlatvezető és részt vevő állomány felelősségét. A seregtest hadtáptörzs a gyakorlat kezdete előtt két hónappal a magasabbegységek és közvetlen egységek részére szervezési intézkedést adott ki. Ennek hatására „aktív szakaszába” lépett a felkészülés. A magasabbegységek tovább konkretizálták saját és alárendeltjeik feladatát, helyes tartalommal, írásban és szóban kiadták a felkészülésre irányuló követelményeket. Az egységeknek mintegy másfél hónap idő állt rendelkezésre a felkészüléshez. Tapasztalataink szerint ezt azt időt a csapatok jól használták fel. Elvégezték a terveik pontosítását, szervezett kiképzés keretében végrehajtották a törzsek, hadtápegységek és -alegységek, továbbá a HVP-ok összekovácsolását, létrehozták a gyakorlat anyagi-technikai bázisát. Több egységnek gondot fordítottak a sor- és alparancsnoki állomány anyagi, és egészségügyi ellátással kapcsolatos felkészítésére, oktatták az anyagok használatának rendjét, az ellátás és kiszolgálás módozatait, elősegítették a biztosított lehetőségekkel kapcsolatos élni tudást. Az eredmény nem maradt el.

Újszerű volt és hasznosnak bizonyult a részt vevő seregtest közvetlen egység PK HTPH-ek részére a felkészülés időszakában megtartott beszámoltatás és feladat értelmezése. Ez és a végrehajtott ellenőrzések igazolták, hogy az intézkedések értelmezése eltérő, különösen a kötelezettségek vonatkozásában. A központi akarat érvényesítésének ilyen módja célszerű és minden vezetési tagozatban alkalmazható.

A felkészülés időszakában - a jó színvonalú ellátás, kiszolgálás, az elhelyezés és pihenetés feltételeinek megteremtése céljából - jelentős mennyiségű ruházati anyag, élelmezési felszerelés, hadtáptechnikai eszköz került magasabbegység és seregtest szinten átcsoportosításra. Ezek átadás-átvétele, használhatóságának ellenőrzése, a szükséges javítások elvégzése, a használókig való lépcsőzése a gyakorlat kezdetéig befejeződött. A csapatok megszervezték a lak-tanyákban visszamaradó állomány ellátását, az ellátó és kiszolgáló létesítmények üzemeltetését, a gyakorlatról visszaérkező állomány fogadását, ellátásba

vételét és kiszolgálását az egység hadtápok ismételt működőképességének eléréseig. Összességében a csapatok hadtápfelkészítése a harcászati gyakorlat kezdetére magas szintre emelkedett, biztos alapot jelentett a bonyolult feladatok rossz időjárási viszonyok közötti végrehajtásához.

A THKSZ-be helyezés, mozgósítás és begyülekeztetés hadtápbiztosításának tapasztalatai

A harcászati gyakorlatra elvonuló állomány részére THKSZ lett elrendelve. Egy magasabbegység törzs és hat egység fel lett töltve hadiállományra. Behívásra került közel 2000 fő tartalékos katona, a népgazdaságból át lett véve 200 db gépjármű.

A törzs és az egységek THKSZ-be helyezésének, a meghatározott egységek mozgósításának hadtápbiztosítását a hadtáptörzsek szervezetten, az előre kidolgozott tervek szerint hajtották végre. A harckészültségi tervek átgondolt elkészítése, naprakésztsége, a tartalékos állomány szakma és terület szerinti helyes biztosítása, a személyi állomány és technikai eszközök jól szervezett fogadása és felszerelése, a hiányos felszerelések pótlása, a mérethelytelen és kihordás alatt levő cikkek cseréje, az állandó és tartalékos állomány felkészítésének beindítása jó alapját képezte a HKSZ-i, mozgósítási feladatok normaidőre történő, szervezett végrehajtásának.

A THKSZ-be helyezés és mozgósítás feladatainak végrehajtásával párhuzamosan a csapatok felkészültek a kombinált menettel történő előrevonás hadtápbiztosítására, bonyolult körülmények és a kedvezőtlen időjárási viszonyok mellett az ellátás szervezett végrehajtására. A kiküldött előkészítő részlegek állománya és szakmai összetétele, a vasúti szállításhoz a hadtápok megoszlása és felkészítése, az anyagi készletek lépcsőzése, az ellátással szemben a követelménytámasztás átgondoltsága biztosította, hogy a személyi állomány és technikai eszközök harckész állapotba érkeztek az alkalmazás területére, ott képesek legyenek feladataik megkezdésére és hatékony folytatására. Az eredményes munkát azonban egy sor, jelentőségében nem meghatározott, mégis szembeötlő hiányosság zavarta. Ezek kellő odafigyeléssel, ráhatással, a hadtáptörzsek koordináltabb munkájával és céltudatosabb ellenőrzéssel elkerülhetők lettek volna.

Jellemző „visszatérő” problémák

A HKSZ-be helyezés, mozgósítás hadtápbiztosításának terve a feladat megismerése után több egységnél nem lett pontosítva, adaptálva a valóságban kialakult helyzetre és a tényleges feladatokra. Előfordultak egymást keresztező intézkedések, amelyek zavarták a csapatok mozgósításának, előrevonásának szervezett tervszerű végrehajtását.

A békeidőszak hiányos munkájára visszavezethető probléma, hogy a bevonuló tartalékosok kisebb része nem a beosztásának megfelelő szakképzettséggel rendelkezett. Ezt a biztonsági hányad és megyei tartalék felhasználásával sem lehetett teljesen megoldani. A hadtápegységeknek keretátadással biztosított állomány felkészültsége a kívánt szintet nem érte el, felszerelésük hiányosabb volt, mint a bevonuló tartalékos hadköteleseké. A felszerelés pótlása előre nem volt tervezve; indokolatlan teherként jelentkezett. A tartalékos állomány elhelyezési körletének berendezése, a pihentetés feltételeinek megteremtése elmaradt a lehetőségektől. A parancsnoki követelménytámasztás hiányosságaira vezethető

vissza, hogy az aránylag azonos htp. biztosítottság mellett némely alegységek több napon keresztül kifejezetten „mostoha” körülmények között éltek és dolgoztak. Egyes alegységparancsnokok és hadtáptisztek az emberekről való hiányos gondoskodást a katonai életre, a nehézségek elviselésére való céltudatos felkészítéssel próbálták indokolni, hatásosan nyugtatva vele önmagukat.

De vannak hiányosságok, más területeken is. Az SZSZ 45. pontja szabályozza a katonák hajviseletét. A korábbiakhoz viszonyítottan egyértelmű követelmény vonatkozik a tartalékos állományra is. Ennek ellenére sem gondoskodtak a tartalékos állomány hajának vágatásáról. A gyakorlat során külön parancsra ideiglenes eszközökkel kellett hajat vágatni. A rendfokozat felerősítésének hiányosságát tükrözik, hogy a gyakorlat első napján még volt rendfokozat nélküli tiszt és szpk.-i beosztású tts., ts. rajparancsnok. A tiszti, tiszthelyettesi vállapok cseréje külön beavatkozásra lett végrehajtva. Mindezek egyértelműen igazolják, hogy magasabbegység, egység ruházati szolgálat főnököknek (vezetőknek) a laktanya MŰCS parancsnokokkal és a hadiruházatot kiadó szervekkel az eddigieknél szorosabb együttműködést kell szervezni.

A bevonuló tartalékos hadtáptisztek, -tiszthelyettesek munkafüzete hiányos tartalommal készül. Nem diktálta eléggé a beosztottak megismerésének és felkészítésének parancsnoki szintű követelményeit, nem támasztott kellően megalapozott igényt felkészüléshez, nem határozta meg a munkájuk ütemét. Ezt súlyosbította a tartalékos tiszti, tiszthelyettesi állomány beosztástól és a tényleges „élelsru” igényektől elszakított kiképzése. A következménye pedig az, hogy nem ismerték kellően a tartalékos parancsnokok a parancsnokolt szervezetet, beosztottjait, azok feladatát. Hiányosságot tapasztaltunk a bevonult tartalékos állomány megalapozott, egyszerűtől a bonyolult felé haladó, ugyanakkor egymásra épülő felkészítésénél is. Különösen az eu. egységeknél hiányzott a gyakorlatias, súlykoló jellegű kiképzés. A szakmai felelős parancsnokok rendszeretlen ellenőrzése, esetenként befelefordultsága nehezíti a hiányosságok operatív megszüntetését.

A csapatok személyi állományának, technikai eszközeinek mintegy 85-90%-a vasúti szállítással (38 katonavonaton) a parancsnokságok, a hadtáptörzsek és az őket kiszolgáló erők és eszközök közúton lettek előrevonva, begyülekeztetve. A hadtáptörzsek előrevonása hadtápbiztosítását megfelelő körülménnyel megszervezték, felkészítették a csapatok hadtáp állományát a mintegy három napig tartó előrevonás alatti működésre, az állomáshelyeken, menetbe és körletbe levő csapatok egy időben történő ellátására. A magasabbegység – egység – hadtápok megfelelő és jó szinten teljesítették feladataikat, biztosították a bonyolult körülmények között begyülekező csoportok harcképességének megővését, a beérkezés után a felkészülés folytatásának hadtáp feltételeit.

A VÁK elfoglalása után a hadtáp fő feladatát képezte a beérkező csapatok fogadásának, ellátásának és kiszolgálásának megszervezése és végrehajtása. Ezt a feladatát a hadtáptörzs szervezeten végezte. Zavarta a csapatok munkáját a tényleges ellátás szervezésére és végrehajtására kiadott intézkedés késése, továbbá a magasabbegység-egység szintű ellenőrzések elmaradása, vagy formális végrehajtása. A rossz példát az alegységek hadtápjai is követték. Hatására a csapatok egy részénél késve alakult ki a követelményeknek és lehetőségeknek megfelelő színvonalú ellátás.

A készség elérése időszakában a csapatok hadtápjainak egy része menetben volt. Ez többirányú munkát, figyelemmegosztást igényelt a hadtáptörzsektől és

a PK HTPH-ektől. Az időszak munkájában levő fogyatékoságok nehezítették a hadtáp vezetőszervek tevékenységét. Ezek: az egység PK HTPH-ek egy része a beérkezés után csak késve jelentkeztek a ho. HVP-n, így 12–24 óras késéssel értesültek a csapataik feladatairól, az MK-ből a VÁK-be való előrevonás hadtápbiztosítását nem, vagy hiányosan szervezték meg. A problémát élezte az ÖK tisztek működtetésének elhanyagolása.

Új módszerként a begyülekező csapatok feltöltésére egy seregtest és egy magasabbegység szintű üzemanyag töltőállomás (gémes töltősor és töltőgépkocsikból létrehozott töltősor) lett telepítve. Ezek hatékony alkalmazása lehetővé tette, hogy a beérkező gl. és hk. zászlóaljok felhasznált hajtóanyaga rövid idő alatt (20–25 perc/zászlóalj) pótolva lett.

A ho. üza. és elm. raktár az ellátásba időben bekapcsolódott, megvalósult az elgondolás szerinti centralizált működés követelménye. Szervezett működésüket és a gyors kiszolgálást, a tömörülést és hosszabb idejű várakozást, az erők és eszközök más feladatoktól való elvonása megelőzését jelenthette volna a vételezések – anyagkiadási időpontok szabályozása, a kiadásra kerülő anyagok jobb előkészítése.

A hadtápegységek és az egységahadtápok felkészítése

A gyakorlat tapasztalatai igazolták, hogy a hadtápkiképzés tekintélye az elmúlt időszakban a parancsnoki állomány, a hadtápszaktisztek és hadtápegység-alegység-parancsnokok előtt egyaránt növekedett. Ezt az előljárói követelmények fokozása, az ellenőrzések hatékonyságának növelése mellett elősegítette az ellátás és kiszolgálás területén a korábbi gyakorlatok időszakában elszenvedett „kudarok” képzetlenségre, a hiányos felkészültségre való visszavezetése, továbbá a hadtápbiztosítás rendszerében olyan új elemek (légi úton ledobással, leszállással végrehajtott anyagszállítás, sebesültek légi úton történő kiürítése, nagymennyiségű anyagok felhasználókig való kiszállítása, üzemanyag töltőállomások alkalmazása stb.) beiktatása, amelyek rutínmunkával eredményesen meg nem oldhatók. Mindezek hatására a magasabbegység htp. törzsek és az egységahadtápok vezetőállományának túlnyomó többsége megkülönböztetett figyelmet fordított a több mint 500 fő tartalékos hadtápkatonára kiképzésére, felkészítésére, a tartalékos és állandó állomány összekovácsolására. A munka segítése céljából a seregtest hadtáptörzs a felkészülési követelményeket kiadta.

A tartalékos állomány felkészítése a laktanyákban megkezdődött és a VÁK-ban folytatódott. A végzett munka minőségét mutatja, hogy a behívott állomány döntő többsége rövid idő alatt képessé vált beosztás szerinti feladatai gyakorlati végrehajtására. Az eredmények mellett sem lehet teljesértékűnek nyilvánítani a kiképzést. A hadtápegységek kiképzésének jobb összehangolásával, a foglalkozási jegyek tartalmi javításával, a foglalkozásvezetők felkészültségének növelésével, a szakmára és személyre szervezett gyakorlatias jellegű képzéssel további eredményeket lehet elérni.

Követendőnek tartjuk a csapathadtáp vezető állományának a törekvését, miszerint a tervezés időszakát maximálisan kihasználták a hadtápegységek, -alegységek komplex jellegű felkészítésére. Ebben az időszakban begyakorolták az őrzés-védelem, tömegpusztító fegyverek elleni védelem és a települési hely szervezett elhagyásának feladatait, az anyagi eszközök és sebesültek légi- és közúti szállításra történő előkészítését, az érkező anyagok és sebesültek fogadását, átvé-

telét, kiadását (átadását), a raktári rakodóeszközök használatát, a légi szállítóeszközökbe való ki- és berakodást. Ez a munka biztos alapját képezte a gyakorlat anyagi-egészségügyi biztosítása megfelelő és jó színvonalú végrehajtásának.

A hadtápok felkészítése a magasabbegységeknél gördülékenyebb volt, egység szinten pedig differenciálódott. Azoknál az egységeknél lehetett szervezett és előremutató irányzatú foglalkozásokat látni, ahol a szakharcászati alaki és komplex foglalkozásokon a vezető és végrehajtó állomány egyaránt megtanult eligazodni a feladatán. A másik véglet pedig – szerencsére elenyésző kisebbség – az volt, amikor a komplex foglalkozáson is gyenge minőségű elméleti kiképzést folytattak, esetleg a kiképzést csak parancsra kezdték meg.

A harctevékenység hadtápbiztosításának tapasztalatai

Hosszabb idejű, céltudatos munka eredményeképpen minőségi változás következett be a magasabbegység, de különösképpen az egység szintű hadtápbiztosítás tervezése, szervezése és végrehajtásának területén. Úgy ítéljük meg, a tervezés egységesítésére készített „háborús vezetési segédlet” betöltötte szerepét, tartalmi vonatkozásban pedig a következetes egymásra épített továbbképzések adtak segítséget a PK HTPH-eknek és hadtáptörzseknek munkájuk egyre hatékonyabb elvégzéséhez.

A végzett munka bizonyítja, hogy a PK HTPH-ek többsége megértette, helyesen értelmezte a PK elhatározását, a hadtápbiztosítást az adott magasabbegység-egység alkalmazásának megfelelően, a feladat végrehajtásának elősegítése érdekében tervezte, szervezte. Az elkészített okmányok realizálták a PK HTPH-ek elhatározását, részletességükönél fogva alkalmasak voltak a hadtápbiztosítás végrehajtásának vezetésére. A magasabbegység szolgálatfőnökök ellátási tervei és számvetései sok szükségtelen adatot tartalmaztak, más esetben hiányoztak a teljesértékű szakmai vezetéshez szükséges mutatók, számvetések. A hadtápegységek alkalmazási tervei főként az ellátásra és szállításra vonatkozó adatokat tartalmazták, és nem adtak választ több, az alkalmazással összefüggő kérdésre. A legnagyobb szóródás azonban az egység szintű hadtáp szolgálati ág vezetői munkájában volt. A jellemző a közepes színvonal, de megtalálhatók voltak a kiváló, ötletdús ellátási okmányoktól a nem megfelelő, illetve a nem értékelhető okmányok is.

Megállapítható, hogy a PK HTPH személyes munkáját, követelménytámasztását, igényességét és a felkészítésbe fektetett energiát az egység szolgálati ág vezetői ellátási számvetései mindenütt reprezentálták.

A magasabbegység hadtáptörzseknél nagy figyelmet fordítottak a párhuzamos munka feltételeinek megteremtésére, az alárendelt csapatok hadtápbiztosításának tervezéséhez és szervezéséhez szükséges idő biztosítására. Ezt elősegítették a kiadott előzetes intézkedések, változás esetén azok pontosításai. Előfordult, hogy a magasabbegység PK HTPH a harcállásponton levő operatív csoporttal kialakította elhatározását és az oda berendelt alárendeltjeinek azt ott ki is hirdette. A módszernek tagadhatatlan előnyei mellett az a jelentős hátránya, hogy a ho. hadtáptörzrs a hadtápbiztosítás tervezését késve tudta megkezdeni, részletes számvetéseik késve álltak rendelkezésre, egy bizonyos időszakban csökkent értékű volt az alárendelt szakmai vezetése. Mindezek mellett a módszer további vizsgáldást, részletesebb feltárást és kimunkálást igényel.

Az eredmények mellett ezen a területen is megmutatkoztak olyan hiányosságok, amelyek a htp. törzsek összekovácsolatlanóságára, a kollektív munka esetenkénti megingására utalnak és átmenetileg zavarták a hadtápbiztosítás szervezését. Ezek:

- megszervezésére hozott elhatározások általában a csapatok alkalmazásához és tervezett feladataikhoz igazodtak. A végrehajtás azonban ezektől sokszor eltér. Nem történt meg a VÁK-ben az elhatározásoknak megfelelő csoportosítás felvétele, több esetben szabály- és tervszerűtlen volt a htp.-ok mozgatása, áttelepítése. Ennek következtében a z., és e. hadtáp eltévedt, vagy leszakadt és szünetelt az ellátás;

- a htp. biztosítás okmányaiban sok volt a formalitás, hiányoztak a szolgálatiág-főnökök (vezetők) megalapozott és kellően részletes számvetései, a térképeket, táblázatokat túlterhelték, sok volt a szabálytalan egyezményes jel, felírás, rövidítés, címzés sth.;

- az után- és hátraszállítási utakat kijelölték, az igénybevételét nem hangolták össze saját törzseikkel és az első lépcsőben levő ho. htp. törzsszel;

- a töpfe. elleni védelem, őrzés-védelem tervezése, a tervek végrehajtására való felkészítés, a htp.-ok széttagolt telepítése, a települési helyek elhagyásának megszervezése hullámzó színvonalú volt, több esetben a lehetőségek alatt maradt.

A hadtápbiztosítás tervezése során és a tervekben, okmányokban mutatkozó hiányosságokat ellensúlyozta a gyakorlaton részt vevő állomány valóságos ellátására és a ténylegesen végrehajtásra kerülő feladatok megvalósításának színvonalas előkészítése és követelmények szerinti végrehajtása.

A valóságos ellátásnak ritkán gyakorolt módszere volt a magasabbegységek békeállományú ellátó egységeinek, alegységeinek és raktárainak bekapcsolása az ellátás rendszerébe. Ezek, a személyi és technikai szűk keresztmetszet ellenére képesek voltak az alárendelt csapatok ellátásának szervezett megkezdésére és végrehajtására. Működésük pedig a szakági vezetőknek és végrehajtást közvetlenül szervező-irányító tiszteknek, tiszthelyetteseknek olyan munkaszervezési, ellátás szabályozási tapasztalatokat adott, amelyek hasznosítása hozzásegít az ellátás rendjének további tökéletesítéséhez. Így:

- az anyagvételezések és kiszállítások szabályozásával, az átvételi és kiadási időszak elkülönítése, rajta keresztül az indokolatlan várakozások megelőzése;

- az alárendeltek ellátásának kapcsolása, a vételezések idejének egységekre bontott ütemezése útján a torlódás megelőzése;

- a kiadásra kerülő anyagok előkészítésének végrehajtásával az ellátási idő csökkentése;

- az anyagátadás-átvételi okmányok előre történő kitöltésének kedvező kihatása az ellátásra és az ellátók munkájára;

- a rakodógépek alkalmazásának lehetőségei, átcsoportosításuk módja a raktári forgalom figyelembevételével.

Első esetben lett gyakorlataias jelleggel tömeges méretekben végrehajtva a körletbe érkező harc- és gépjárművek feltöltése töltősorokon a körlet elfoglalása előtt. Az ily módszerű űza. ellátástól való idegenkedés indokolatlanságát a gyakorlati munka igazolta. A kétségtelenül megalapozottabb szervező munkát igénylő módozat jelentős (50-60%-os) időmegtakarítással, a feltöltés elkerül-

hetetlenségével honorálja a szervezők fáradozását. A szervezett tapasztalatokat a jelen folyóiratban egy cikk részletesen tárgyalja.

Vége lett hajtva egy mozgósított egység napi lőszer szükségletének felhasználóig történő kiszállítása, továbbá bekerítésben levő egység részére lőszer és üza. szállítmány eljuttatása légi úton ledobással és leszállással; tőle sebesültek kiürítése légi úton, helikopter alkalmazása. Ezek megszervezése és megvalósulása érdekében végzett együttműködés – a seregtesten belül és más seregtestekkel egyaránt – összegezett tapasztalatként igazolta, hogy valóságos problémák megoldására megtörténtek a kezdeti lépések. Végleges kimunkálásuk érdekében célszerű ezeket a feladatokat felvenni a hasonló méretű gyakorlatok feladatai közé. A feladatok kimunkálását az 1–5. számú mellékletek vázlatosan bemutatják, a munka tartalmi része pedig igazolja a htp. szolgálatfőnökök szakmai vezetőtevékenysége erősítésének szükségességét.

A gyakorlat lehetőséget kínált a magyar vezetés alatt levő összefgyvernemi hadsereg állományában levő szovjet gl. ho. néhány nemzeti anyaggal és eszközzel (élelmiszer, üzemanyag, üzemanyagtöltősor, egészségügyi osztag) való ellátására, sebesültek idegen nyelvű egészségügyi szervezeteknél való kölcsönös ellátására és hátraszállításának megszervezésére, illetve szovjet gl. ho.-tól magyar gl. ho. részére történő anyagok átcsoportosításának begyakoroltatására. E sokoldalú munka eredményes végrehajtása alapkérdése volt az együttműködés megszervezése és életképes fenntartása a gyakorlat teljes időszakában, továbbá a nyelvi nehézségek megoldása, az átadás-átvételi okmányok egységes rendszerének megteremtése, és a parancsokban, együttműködési megállapodásokban rögzített feladatok, határidők pontos, következetes betartása. Ezen a területen a szovjet gl. ho. PK HTPH és a htp. szolg. ág főnökök igen jó partnereknek bizonyultak, céltudatos munkájukkal nagyban hozzájárultak a feladataink eredményes végrehajtásához. A közös munkánk igazolta a többnemzetiségű hadsereg hadtápbiztosítására kialakított nézetek helyességét, néhány területen (együttműködés, nyelvi problémák megoldása, okmányolás egyszerűsítése) irányt mutatott a közös feladatok megoldásához.

A „BAKONY-76” közös harcászati gyakorlat tapasztalatainak összegezésénél nem tértünk ki minden területre és minden részkérdésre. Az eredmények somázott közreadása mellett kritikus szemmel mértük, bíráltuk és elemeztük azokat a hiányosságokat, amelyek megszüntetése, vagy hatásmechanizmusának csökkentése további fejlődést eredményez a htp. törzsek és csapatok ellátására és kiszolgálására irányuló munkájában, javíthatja a csapatok gyakorlati ellátását és magabiztosabbá teheti a csapathadtápok háborús felkészítésre irányuló tevékenységét.

(Az 1–5. sz. mellékletek a folyóirat végén található.)

Vitaalapot szolgáló gondolatok a hivatásos hadtáp káderképzés reformjához

Dr. Deák Péter alezredes, a hadtudományok kandidátusa

Ismeretes, hogy erre hivatott szerveink, a tiszthelyettes és tisztképzés átfogó reformjának kidolgozásához kezdtek hozzá. Miután van oktatás-politikára vonatkozó párthatározatunk, vannak megszilárdult képzési intézményeink, rendelkezünk távlati elgondolásokkal és megfelelő eszmei feltételekkel, dokumentumokkal a jelenlegi képzési rendszert és tartalmat illetően, végre elérkezhetünk odáig, hogy ezt a reformot – jó időben kezdjük, megalapozott és körültekintő munkamódszerrel alkotjuk, higgadtan figyelembe vesszük a jelenlegi helyzet problémáit és a jövő követelményeit – összefoglalóan tehát: valóban a tudomány alapján közelítjük meg azt, miként kell a tudományokat az új nemzedéknek átadni.

Ez az átfogó reform természetesen vonatkozik a hivatásos hadtáp káderképzésre is. A kidolgozással kapcsolatos alapkövetelmények és elgondolások tág teret adnak mind a képzés tartalmára, profiljára, követelményrendszerére, de szerkezetére és szervezetére vonatkozóin is. Úgy gondolom, hogy e kutatómunka első fázisában igen szabadon, sokféle tényezőt és hatást figyelembe véve kell – korlátozás nélkül – fogalmazni gondolatainkat annak érdekében, hogy később legyen mit a lehetőségekkel összevetni.

A kiképzendők:

Talán azt kell először látnunk, hogy kinek készítjük elő ezt a reformot. Ha az éveket nézzük, egyértelmű, annak a gárdának, mely az ezredfordulón a magját fogja képezni fegyveres erőinknek. Ez profiljában, összetételében nyilván más lesz mint a mai. Érdemes erre vonatkozóan idéznünk Marx György „Gyorsuló idő” c. tanulmányából, ahol a szerző szintén külföldi forrásból a következő mondatot citálja: „Azok a fiatalok, akik most kezdenek el dolgozni, jóval a századforduló után vonulnak majd nyugalomba. A munkahelyek, amelyeket nagypapa korukban elfoglaltak, most talán nem is léteznek. Meg lehet, ma még fel sem talált termelési folyamatokat irányítanak majd olyan gépeken, amelyeket csak ezután terveznek meg.”¹

Mit jelent ez a mi nyelvünkön? Azt, hogy a leendő hivatásos katonák olyan szervezetekben, olyan funkciókban, olyan technikai eszközök mellett kap-

¹ Marx György: Klismerhetetlen anyag. Magvető – 1969. 35. p.

nak majd posztokat, amelyek a mai struktúrában nem csak nem léteznek, de nem is tudjuk elképzelni őket. Mindez rendkívül nagy felelősséget ró tehát azokra, akiknek kezében a hadtáptiszt és -tiszthelyettes képzés követelményeinek meghatározása, a képzési rendszer megfogalmazása van.

De ez csak a leendő káder helyének és szerepének a kérdése. Azt is látni kell azonban, hogy a káderutánpótlásban jelentkező gondjaink nem igen oldódnak meg arra az időre sem, amikor már az új követelmények szerint akarunk képezni. A pályáirányítás és a katonai pályaorientálás – erre több éves tapasztalatunk van – nem csupán propaganda munka kérdése. A fejlett szocialista társadalom építése, a kibontakozó tudományos-technikai forradalom, a szocialista életmód változtatáshoz csatlakozó közművelődési program a leendő szakemberek olyan széles spektrumát követeli meg, hogy a katonai pálya iránti érdeklődés gondjaival továbbra is küzdeni kell. A nézetem szerint a fejlett szocialista társadalomban nagyon ellentmondásos probléma a katonai egzisztencia. Hiszen egy olyan társadalomban, amely hallatlanul felfokozza saját fejlődését, nagymértékben alapoz az alkotó tevékenységre, az alapvetően adminisztratív tartalmú pályák csak politikai motívumok alapján toborozhatják állományukat. Az is igaz természetesen, hogy ezek a politikai motívumok egyre stabilabbak, egyre szilárdabbak lesznek.

Különösen nehéz probléma a tiszthelyettes képzés. Egy-két ágazattól eltekintve, évek óta beiskolázási gondokkal küszködünk, keressük-kutatjuk az okát. Keressük a kiegészítő megoldásokat, azokat a képzési módokat és pót-okleveleket, amelyek megteremtik a tiszthelyettesi beosztás és munkakör általános társadalmi státuszát. De nagyon nehezen találjuk meg. Csökkenhet e ez a problémánk az elkövetkezőkben? Ha figyelembe vesszük, hogy közművelődési programunk következtében az 1985 utáni időszakban általánossá válik a középiskolai képzettség; hogy a szakmunkás képzés intézményei ma már mind a középfokú iskolai végzettség alá épülnek és az „emelt szint” egyetlen képzési modell maradt, a középfokú képzettséggel rendelkező fiatal ember előtt vagy a főiskolai továbbtanulás, vagy az azonnali munkába állás a perspektíva, és – sajnos – a mai értelemben vett tiszthelyettesi munkakör vagy légüres térben mozog, vagy a középiskolai képzési rendszerből kimaradt személyek területévé válik.

Így vetődik fel a gondolat, hogy a közvetlen szakmákhoz nem kötött, kiemelt és nem csupán katonai szakképzettséget igénylő tiszthelyettesi beosztások feltöltését egyre inkább a főiskolákat elvégzett sorköteles fiatalokra terheljük, felhasználva azok általános műveltségét, tanulási jártasságukat, határos szakmai ismereteiket, s ezáltal azt az objektív helyzetet, hogy három-négy hónap alatt egy egész esztendőre alkalmassá tehető különböző alparancsnoki beosztások ellátására.

A speciális szakértelemhez, szakmunkási vagy technikus végzettséghez kötött tiszthelyettesi beosztásokat pedig egyértelműen be kell építenünk a közoktatási rendszerbe – ahogy tisztképzésünk be van építve – és amire már élő példánk is vannak.

A követelmények:

Nagyon sokáig nem mertük kimondani azt, amit Kornidesz Mihály ez évben – erre hivatott személyként – a Társadalmi Szemlében a következőképpen fogalmazott: „... oktatási intézményekben nem taníthatunk meg mindent,

amire az életben szükség lehet”.² A mondat mögött rejlő igazságot azért titkoltuk el és tagadtuk le, mert attól féltünk, ha ezt kimondjuk, a képzés gyakorlatiasságára nyomunk negatív bélyeget. Azt lehetett volna kérdezni: miféle tudáskereső és elméletieskedő oktatás folyik ott, ahol nem tanulják meg a jövőendő káderei amit az életben tudni kell? Ennek az ellentmondásnak a feloldásával úgy próbálkoztunk, hogy a képzés elé kettős célt tűztünk ki: Egész élethivatásra képezni² és az első beosztásra felkészíteni. A két egymásra fektetett mondatrész csak látszólag ellentmondásos, mert megítélésem szerint a jelenlegi képzési gyakorlatunkban – elsősorban a katonai főiskolákon – ez valóban egy helyes, a gyakorlat és elmélet egységét magába foglaló, a hivatástudatra nevelést előtérbe állító koncepciót fejezett ki.

Ma azonban az egész hivatásra való felkészítés tulajdonképpen azt is jelenti, hogy meg kell találnunk azt a tudásmagot, mely ha nem is a szolgálat 30 évén keresztül, de legalább a felében konvertálható alapot szolgáltat a változások befogadásához, a fejlődéshez. Ezzel együtt az első beosztásra való felkészítés érdekében azt a gyakorlati alkalmazóképességet – és nem ismeretanyagot – kell a tiszt és tiszthelyettes kezébe adnunk, amivel megfelelő környezetet feltételezve, viszonylagos zökkenők nélkül tudja megkezdeni a munkáját.

Ezért nagyon fontos, hogy jól fogalmazzuk meg a leendő hadtáptisztekkel és -tiszthelyettesekkel (ha ugyan így fogják hívni őket néhány esztendő múlva) szemben támasztható követelményeket, ennek következtében jól válasszuk ki a képzés profilját, fő irányát, fő tendenciáját.

Minek alapján lehet ezeket a követelményeket megállapítani? Annak alapján, hogy megítéljük azt a közeget, amelyben és amellyel a fegyveres erők csapatainak tevékenységét több oldalról biztosító szervezetekben a káderek dolgozni fognak. Ennek alapján a következő főbb gondolatok vázolhatók fel:

– a biztosító, kiszolgáló tevékenység egyes folyamatai mind intenzívebben gépesített technológiák útján valósulnak meg, a korszerű műszaki berendezések beáramlásának a hadseregbe (nem csak harci-technikai vonatkozásban) és a tömeges gyártás miatt teljesen hozzáférhetőek is lesznek;

– a csapatok kiképzésének és napi életének kiszolgálási folyamatai bizonyos fokig integrálódni fognak, amely lehetséges, hogy szervezeti, lehetséges, hogy csupán folyamati konzekvenciákkal jár;

– az adatfeldolgozás gépi eszközei nagymértékben elterjednek, ezek hihetetlen mértékben csökkentik, illetve centralizálják az adatfeldolgozást, az ügyvitelt, az adminisztrációt, a számvitelt és nyilvántartás a kiszolgálási folyamat perifériális tevékenységévé válik;

– az anyagi-technikai bizossítással szembeni követelmény – s ez már most is felismerhető – a dolgok természetéből eredően nem elsősorban a gazdaságosság, hanem a hatékonyság oldaláról jelentkezik.

Ennyit tehát a követelmény körvonalairól. De nézzük meg, hogy mik azok a stabilnak ítéltető tényezők, amelyek a képzés környezete szempontjából jelentkezők?

² Kornidesz Mihány: A felsőoktatás a társadalmi célok szolgálatában. Társadalmi Szemle 1977. 2. 38. oldal.

A képzés továbbra is szerves része, illeszthető alárendszere lesz az állami oktatási rendszernek;

– főleg az utolsó évtizedben a piac elárasztásra került a korszerű oktatás-technikai eszközökkel, s ez szétfeszíti a hagyományos oktatás-technológiai formákat;

– a képzési idő nem csökkenthető, de önkényesen nem növelhető;

– továbbra is meg kell tartani az általános képzés és a szakosodás dialektikus egységét; nem lehet elkenni a képzésben azt, hogy specialistákat kell kapnunk, de nem lehet érvényesíteni – épp az előbb kifejtettek miatt – a szűk ágazati szempontokat sem.

Milyen általános következtetést vonhatunk le mindezek alapján a hadtáptisztképzés leendő profiljának megválasztása terén? Itt a szerző meg kell engedjen magának néhány merészebb gondolatot a jelenlegi profil tagadása területén, amit főleg azért jogosult megtenni, mert a jelenlegi üzemgazdász-képzési koncepció kidolgozásban jelentősnek mondható szerepet töltött be. A tagadás szó alatt azt értem, hogy megítélésem szerint az 1965–70-es években bevált, szükségyszerű, majdnem nélkülözhetetlen gazdálkodáscentrikus képzés a következő évtized közepére túléli önmagát. *A képzés profiljában azt a figurát kell megtalálni, aki képes a szolgáltatás-ellátás komplex folyamatában az egész üzemeltető szervezet átfogó irányítására*, és ehhez magas fokú technológiai képességekkel rendelkezik. Nem valami kicsinyített, törpe mérnök-közgazdász figuráját próbálom itt felvetni, hanem valamilyen üzemszervező típusát. Ezzel a gondolattal nem mereven bezárt ajtókon kopogtatunk, mert az Agrártudományi Egyetemen, Gödöllőn már foglalkoznak üzemszervező képzéssel, melynek tartalmában a műszaki-technológiai és gazdasági ismeretanyag ötvöződik.

Mindez természetesen csak a képzés szakmai oldalaira vonatkozhat, hiszen katonákat képezünk és le kell mondanunk arról, hogy a képzés eredményeképpen valamiféle kettős diplomát adjunk a képzett tiszt kezébe.

Ugyanakkor felvetődik a kérdés, hogy ha bővül az anyag, bővül az ismeretek köre, műszaki és gazdálkodási képességeket kell kialakítani, hogy fér ez bele a négy évbe akkor, ha a képzés fő iránya továbbra is a parancsnokok, tisztek nevelése, ha a képzés arányain belül a legjelentősebb helyet a katonai ismeretek kell, hogy elfoglalják.

A felsőoktatási pedagógiai kutató központ tudományos tanácsa 1971 júniusában tartott ülésén dr. Timár János az OT főosztályvezetője hozzászólásában a következőket mondotta: „... nem látok különbséget pl. a gimnázium és a műszaki, vagy orvostudományi egyetem tananyag problémái között. Az egyikben Kőlcseyt és Kisfaludyt kihagyni »nemzeti bűn«. Ennek a következtében a középiskola magával hurcolja előző korok műveltségét, és ugyanakkor bele akarjuk gyömöszölni a legújabb tudásokat is. A tananyag reformokkal is kicsit úgy járunk, mint korábban a létszám racionalizálási kampányokkal, amelyek után mindig több volt a létszám, mint előtte”.³

Persze ez egy nagyon nehéz kérdés. Nagyon nehéz megítélni, hogy mi az, amit illendőségből tartunk a tananyagban, és nem hasznosítható, mi az, ami a művelt ember szempontjából valóban nemzeti kincs, vagy katonai hagyomány s mi az, ami alkalmazható, továbbfejleszthető alapismeret.

³ Felsőoktatásunk strukturális problémái: különös tekintettel a műszaki szakember képzésre és továbbképzésre. FPK 1971. 44. oldal.

A képzési tartalomnak a stabilitás és dinamizmus dialektikus követelményét kell kielégíteni, ami azt jelenti, hogy stabil, tartós alapismeretek, huzamos tartamban, viszonylag állandóan vannak jelen tananyagunkban, de az alkalmazó ismeretek és készségek dinamikusan változhatnak. Itt jelentős küzdelmet kell megvívni. Minden tanintézet magától érthetően – így a hadtáp tanszékeink is – azért veri az asztalt, hogy a tananyag stabil legyen, ne reformálgassuk, óvakodjunk a korrekcióktól, mert a képzés higgadtságát ezzel tudják biztosítani. Ezért *a tanszékek* az oktatás tartalmában *a stabilitás hívei*. Ugyanakkor a csapatok, a hadtáp tiszti, tiszthelyettesi megrendelők, felhasználók minden évben, minden kibocsátási időszakban a konkrét követelményekhez igazodó ismeretstruktúrával rendelkező embert akarnak, mert azok képesek a régebbi káderek ismereteit kiegészíteni és pontosan megfelelni a követelményeknek, ezért *a csapatok*, az őket képviselő központi szervek *a dinamizmus hívei*. A tananyag tartalmának ezt a két egymással ellentmondó követelményt kell kielégíteni.

El lehet igazodni ebben a fából vaskarikában? Valószínűleg igen nehéz, mert egyszerre stabil és dinamikus egy intézmény zárt tananyaga nagyon nehezen lehet. Ezt a problémát a mi képzésünkben, de egész oktatási rendszerünkben *csak a képzési szintek kapcsolódása és lépcsőzése elégítheti ki*. Ilyen követelményt akkor valósíthatunk meg, ha megfelelő stabilitású alapkérdésre – tehát tiszthelyettesi iskolára, főiskolára – dinamikus továbbképzési szinteket építünk rá. Elegáns kifejezéssel ezt úgy hívják: „posztgraduális” képzés. A gyorsuló idő a várhatóan mind rohamosabb tudományos-technikai fejlődés megtagadja a zárt képzési rendszert és a továbbképzés (nem ötletszerű, ingerek által alakított, hanem rendszerbe foglalt továbbképzés) mind nagyobb szerepet kap az arányokat tekintve is. Ez az, ami megnyugtat minket, ha azt a mondatot olvassuk, amit az előző oldalakon Kornidesz Mihálytól idéztem.

A képzési szintek

A hivatásos hadtáp káderképzést, a szakképzett hadtáp hivatásos katonák figuráját tehát 1980 után már nem lehet csak két lépcsőre bontva elképzelni. A tiszthelyettes-képzés és tisztképzés tulajdonképpen nem is két képzési lépcső, hiszen a katonai hierarchia más-más szféráira ugyan, de mindkettő befejezett alapképzést nyújt, nem egymás folytatását képezi.

A képzés lépcsőzésére, az alapképzésre épülő többlépcsős továbbképzési rendszerre azért van szükség, mert:

- az ismeretek avulnak és felfrissítésre szorulnak;
- a hivatásos hadtáp káderrel szemben támasztott követelmények spektruma szélesedik, nő a specialisták száma, ezek részére új specifikus területek jelennek meg, és az alapképzésben a specialisták felkészítése korlátozott.

A többlépcsős továbbképzési rendszer azt jelenti, hogy az előző (vagy az alapozó) szinteken megszerzett, illetve bővített alaptudást konvertálni kell új ismeretek befogadására. Az alapképzésnek (vagy a továbbképzési rendszer alsóbb lépcsőinek) tehát az a feladata, hogy olyan tartós alapismereteket nyújtson, melyekre a továbbképzési szintek nyugodtan ráépíthetik az új alkalmazó ismereteiket.

Így a továbbképzési rendszert, mely a hivatásos képzés teljes rendszerének szerves része kell legyen, az utóbbival együtt kell vizsgálni és fejleszteni, tulajdonképpen ez elégíti ki a szakmai mobilitás igényét.

A képzés lépcsőit, szintjeit azonban nem csupán a képzési intézmények, oktatási szervezetek között, hanem azokon belül is el lehet választani. És a helyes, jó belső tagolásnak a képzési idő jó elhatárolásának két szempontból is nagy jelentősége van.

Az egyik a kiválasztás problémája. Dr. Hánh István professzor az előbbi említett tanácskozáson mondta, hogy a jelenlegi pedagógusképzés szervezeti felépítésében „már 18 éves korban kell eldönteni, hogy valakiből »csak tanító« legyen-e, vagy általános iskola felső tagozatának, avagy középiskolának tanára”.⁴ Mi jelenleg a katonai főiskolák és tiszthelyettesi iskolák felvételi vizsga időszakaiban állítjuk olyan probléma elé a hallgatót – akiben még az sem teljes meggyőződés –, hogy hivatásos katona akar lenni –, hogy műszaki, avagy parancsnoki irányba menjen; ezen túl a híradás-technika, vagy a gépészet érdekelje, és még tovább gyötörjük, amikor még egy fegyvernemben is döntenie kell.

A többlépcsős képzési rendszer, illetve a képzési intézményeken belüli egységes alapozás és differenciált felkészítés rendszere alkalmas arra, hogy kitolja a döntés időpontját, illetve, hogy azok a szakemberek és pedagógusok, akik figyelik a káder fejlődését, beválását, a megfelelő irányba tudják terelni a képzés alanyát.

A másik az, hogy nagyon jól meg kell találni a közös alapozás, és az ágazati felkészítés kapcsolódásait és arányait. Itt ismét két egymással ellentétes tendencia jelentkezik. A képzési konvertibilitás azt követeli, hogy a hallgatókat minél később kezdjük szakmai képzésben részesíteni, mert ezzel növeljük az alapismeretek körét, megadjuk a kiválasztás lehetőségét és fejlesztjük az alkalmazó képességüket. A pedagógiai ökonómia elve, a képzés gazdaságasságára appelláló követelmény viszont azt kívánja, hogy minél előbb irányítsuk a szakmai felkészítésre a hallgatókat azért, hogy a leendő szakember kevesebb olyan általános ismeretet kapjon, ami fölöslegessé válhat, később, ami szakmailag érdektelen.

Milyen mértékben jó a közös alapozás? Mit értünk „közös” és mit értünk „egységes” alapozáson?

Valamennyi káderképző intézményünkben valamennyi szak, sőt „kar” részére közös kell legyen a katonai alapozás, ezt megelőzően a politikai felkészítés, és mind az az ismeretanyag átadása, mely nem üti meg a főiskolai szintet, hanem kényszerből oktatjuk, mert a katonai főiskoláknak nincs meg a középiskolai elődje.

Egységes alapozást biztosíthatunk a képzés főirányai szerint, elsősorban abban a vonatkozásban, hogy bizonyos szakokra a természettudományi, bizonyos szakokra gazdasági, másokra pedagógiai jellegű, vagy humáncentrikus alapozás szükséges. Ezt nevezném szakalapozásnak. Elképzelhető pl. a leendő hadtáptisztek részére egységes szakalapozás.

Ezt követi a képzés törzsanyaga. Ahol azonban bizonyos ágazatok, ha úgy tetszik fegyvernemek, szolgálati ágak, még mindig közös profilt képeznek, a törzsanyag egy részét közösen tanulmányozzák, s végül az utolsó lépcsőben, a legdifferenciáltabb az első beosztásra történő konkrét felkészítés.

⁴ u. o. 48. oldal.

Míndezek blokkját az alábbi ábra szemlélteti:

Katonai alapozás	15-20%
Szakilapozás	25-40%
Ágazati képzés	25-45%
Első beo.-ra felkészítés	15%

Csupán arra szerettem volna orientálni azokat a személyeket, akik a közeljövőben különböző bizottságokban, felmérő és javaslattevő munkában megszólaltatásra kerülnek, az új hadtáp káderképzési koncepció kialakítása során, hogy indokolt lehet elszakadni a közvetlen jelenleg meglévő, hagyományosnak ítéltető körülményektől, tartalomtól, és ha a követelmények kényszerítenek bennünket, merőben új utakra lehet lépni. A felmérés, ami azután következik természetesen ellenőrizni, kontrázní, esetleg visszafogni lesz hivatott, az itt vázolt gondolatokat.

Egészségügyi ellátás rendje magashegyi harctevékenység során keletkezett sebesüléseknél

Dr. Egri Kiss Tibor orvos alezredes

A hegyi háborúk történetéből és Szuvorov tapasztalataiból tudjuk, hogy sokkal kevesebb ember pusztul el a fegyverek tüzetől, mint a magas hegyek zord viszonyai miatt. Ez a hegyvidéki téli háborúk törvénye.

A harci sérültek ellátása a háborúkkal egyidős. Minden kornak megvoltak a társadalmi rendre jellemző normái a sérültek ellátását illetően. A szocialista társadalom erkölcsi normái előírják számunkra, úgy békében mint háborúban, hogy valamennyi sérültnek korszerű ellátást biztosítsunk, a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek felhasználásával. Akkor járunk el helyesen, ha valamennyi sérültnek a lehetőségekhez képest a legtöbbet nyújtjuk, az eü. szolgálat lehetőségei és teljesítőképességeihez mérten. A tömegpusztító fegyverek megjelenése, a hagyományos fegyverek korszerűsödése mind újabb és újabb feladatokat állítanak szolgálatunk elé. Ezek megoldása – erdős-hegyes terepen – egy sor sajátosság elemzését, tanulmányozását igényli. Dolgozatomban ehhez szeretnék néhány gondolat felvetésével segítséget adni.

Erdős-hegyes terepen a sérültek összegyűjtése és elszállítása bonyolult feladat. A járművek korlátozott mozgása miatt a sebesültvivő katonák szerepe megnő. A meredek hegyi lejtőkön és sziklafalakon, magas hegységekben a gyalogos mozgása is korlátozott és speciális eszközök használatát teszi szükségessé.

A korszerű háborúban nem kerülhetők el teljesen a magas hegységek. Már Hannibál is átkelt az Alpokon, Napoleon idejében is komoly hadműveletek folytak az Alpokban, az első világháborúban is komoly hadműveletek folytak az Isonzó völgyében. 1916. május 29-én San Michele-en térségében klórgáz bevetésére is sor került, mint tömegpusztító fegyverre. A második világháborúban a Kaukázusban is jelentős hadműveletek folytak. A felderítő, híradó és speciális alegységek gyakori feladata lesz hágók és hegycsúcsok birtokbavétele. Ezek a harcok nemcsak az ellenségtől sérülhetnek meg, de meg kell küzdeniük a magas hegyek veszélyeivel, ez megnehezíti a sebesültek ellátását és kiürítését, messzemenően önellátóaknak kell lenniük. Ezért az állományt el kell látni és ki kell képezni a kibővített elsősegélynyújtásra. A nagyobb számú, és súlyos sérültek elszállítására magashegyi mentőcsoportok létrehozása szükséges. A hegyi mentőcsoport feladata, erdős-hegyes terepen keletkezett sebesültek elszállítása és ellátása. A mentőcsoportba csak azok oszthatók be, akik képesek ilyen bonyolult

feladat megoldására, jól ismerik a mentőfelszerelés kezelését, ismerik a kiszélesített elsősegélynyújtást, kevés felszereléssel is képesek feladatukat bonyolult körülmények között végrehajtani.

A sebesültek kibordásának rendje

– Felkutatásnál nem mindenkor használhatók a síkvidéken jól bevált módszerek a sérültek a sérülés helyétől többszáz méterre lejjebb csúszhatnak, zuhanhatnak. A távcsövet jobban lehet és kell használni.

– Az ön- és kölcsönös segélynyújtás szerepe, jelentősége megnő, mert az eü. szaksegélyre rendszerint hosszabb idő múlva kerül sor.

– A sebesültvivő katonának felfelé teher nélkül is 300 m szintkülönbséget képesek megtenni óránként.

A hó és kő lavinák áldozatainak kimentésére összefegyvernemi mentőosztagot kell kijelölni. Egy szakasz lövészt, műszaki és híradókkal, valamint 2–3 eü. katonával sebesültvivő katonával (esetleg eü. tts.-el) megerősítve.

Ezeket fel kell szerelni lélegeztetést biztosító eszközökkel O₂ palackkal, sebllátás eszközeivel, a sérültek felmelegítését és melegentartását biztosító meleg takarókkal, forró italokkal, és speciális sebesültszállító eszközökkel.

A sérültek a szállítási nehézségek miatt késve kerülnek a ZSH-re. Az utak zsúfoltsága és a manőverezőképeség csökkenése miatt az ezred segélyhelyre is jelentős késéssel érkeznek. A lassú sebesültáramlás miatt kötözőgépkocsival, vagy anélkül orvost kell a veszélyeztetett ZSH-re küldeni és ott a segélynyújtás mértékét ki kell szélesíteni, hogy ezáltal csökkentsük a szállítás lassulásából fakadó veszteséget.

A magas hegységben tevékenykedőket objektív veszélyek fenyegetik:

- ellenség;
- lavinák;
- kőomlás;
- gleccserhasadék;
- hótorlaszok;
- időjárás veszélyei.

Subjektív veszélyek:

- hiányos felszerelés és öltözet;
- képesség túlbecsülése;
- túlhajtott becsvágy;
- könnyelmű magatartás.

Az objektív-subjektív veszélyekből eredően az állomány harcon kívüli sérüléseinek lehetőségei kibővülnek. Pl.:

A lavinaveszély

1973–74 telén a francia alpokban 25 lavina 90 embert érintett, melyből 61 temetődött be, 26 végződött halálessel és 24 sebesülés történt. Mind a 25 lavina követelt áldozatot. Az eltemetés időtartama a 35 élve megtalált személy közül – 25-öt nagyon gyorsan, 20 percen belül találták meg, 4-et 30 percnél hamarabb, 3-at egy és két óra között és 2 főt 2–3 óra után. A 26 halálos áldozat közül a zömét 1 óra és 8 nap között találták meg.

A halál okai:

- 14 fulladás (mellkas összenyomása);
- 5 fulladás légutakba került hó miatt;
- 6 haláleset, többszörös csonttörés.

Levonható tehát az a következtetés, hogy erdős és magashegyi területen folyó harcban az ilyen feladatok eü. vonatkozásával is számolni lehet.

A sebesültek előkutatásának módszerei

A 65 eltemetett személy közül – 25-öt szondázással, kutyával találtak meg 15-öt – ebből hármat élve – 8-at bekötőkötél segítségével, a többiek önerőből, vagy társaik segítségével szabadultak ki.

Lavinaveszély a terep hajlásszögével nő, 17-től 70°-os lejtőig. A már megindult lavina vízszintes terepen is végigsöpörhet, sőt az ellenoldalra is felszaladhat. Az új hólavina a hóesést követő napokban lép fel, a hó nagyságával arányosan fokozódik a lavinaveszély, 25–30 cm friss hó esetén. 30–50 cm friss hó esetén a sí- és gyalogutakat veszélyezteti. 50–100 cm friss hómagasság már a gépkocsik részére kiépített közlekedési utakat is veszélyezteti. 100 cm felett a lavinaveszélyes zónában lakott településeket is komoly veszély fenyegeti.

A szél a havat elszállítja – szélárnyékos helyeken nagy hópárkányokat képez, melyek önsúlyuktól előbb-utóbb leszakadnak, a meleg szél fokozza a lavinaveszélyt.

A hőméréklet 0°C alatt a porhó lavinaveszélye több napig eltarthat. A nappali hóolvadás és az éjszakai fagyok a hórteg elkérgesedését eredményezhetik és ha ez a réteg megerősödik, a lavinaveszély megszűnik.

Tavasszal a napsugárzás, esők hatására az átmedvesedett hórtegek lecsúszásának veszélye fokozódik. A szél által felhalmozott hópárkányok leszakadása minden hőmérsékleten fenyegető veszélyt jelentenek. Általában a friss hó, a szél és a hőmérséklet növekedése fő tényezői a lavinaveszélyes helyzet teremtésének.

Elővigyázatosság lavinaveszély esetén:

- elsősorban a sebesültgyűjtő helyek és ZSH-ek helyét nagy körültekintéssel válasszuk ki, a veszély várható irányának alapos felderítése után;
- oktassuk ki az egészségügyi állományt;
- lavinaveszély esetén indulás előtt tanulmányozzuk a terepet, szervezzük meg a segélynyújtás állomáshelyeit, kevésbé lavinaveszélyes helyeken, gerinceken, bordákon közlekedjünk;
- a fel- és lemenetkor kerüljük a harántozást, a lejtés irányába mozgjunk. Ha a harántozás elkerülhetetlen, akkor ezt a legnagyobb magasságban hajtsuk végre,
- készüljünk fel a lavina megindulására. Szervezzünk megfigyelő és riasztókat biztos helyen. Zárjuk le a ruha réseit, száját, orrot és a fület kössük be sállal, vetessük fel a hőszemüveget, a sílécet le kell venni, a sítókat úgy fogjuk, hogy bármikor el lehessen azokat dobni, málhazsákok, fegyvert vegyük félvállra, zsinórt, vagy kötelet húzzunk magunkhoz kötve. A veszélyes zónában csak az aleggység kis része tartózkodjon.

Magatartás lavinába való kerülés esetén:

- kimenekülés oldalirányban – megszabadulás a terhektől, száj becsukása, védekező helyzet felvétele;
- próbáljunk megkapaszkodni, elkerülni a lesodródást, ha elsodródtunk, próbáljunk úszómozdulatokkal a felszínen maradni, ne kiabáljunk, ha a lavina megállt – energikus mozdulattal készítsünk magunk előtt egy kis teret, takaróskodjunk a levegővel.

A veszélybe nem kerültek feladata:

- jegyezzék meg azt a helyet, ahol utoljára az eltűnteket látták. Az eltűntek helyének megállapítása, majd a mentés megkezdése, mentő osztagokkal, ha az eltűntek nem látszanak, szondázással keresés;
- ha szonda nincs, síléccel, síbottal is szondázhatunk;
- a kimentés gyorsasága a siker egyik fő feltétele.

Mentés sorrendje legyen:

- fej kiszabadítása;
- légzőnyílások szabaddá tétele, az egész test kiszabadítása;
- biztonságos helyre helyezése;
- áldozatok felmelegítése, takaró, eszméletnél levőknek meleg ital adása;
- eszméletlen és hányó sérültek hasrafektetése, légzés elégtelensége esetén, mesterséges légzés, szükség esetén szívmasszázs.

Egyéb sérülések ellátása:

- vérzéscsillapítás;
- seb bekötése;
- csonttörések rögzítése.

Köumlás:

Oka: a kőzet málása, a hőingadozás, víz és a jég fcszítése miatt, szél, eső, villámok, állatok és az ember, valamint harci cselekmények.

A veszélyére figyelmeztetnek a kőzet jellegzetes színeződései, a hóra lehullott kövek. A veszélyeztetett személyek viseljenek sisakot, ruházattal kibélelt sapkát, szükség esetén a hátizsákot tartsák fejük fölé. Koponya és a kéz sérülésének gyakorisága nagyobb. Ha az áldozat kizuhan, lesodródik, elsősegélynyújtás után az ábrákon látható módon próbáljuk a mentését végrehajtani.

Gleccserhasadékok

A jégben fellépő feszítő erő miatt keletkeznek „A” és „V” alakúak. Lehetnek tátongók, vagy hóval fedettek. A legnagyobb veszélyt nyáron és ősszel képezik, amikor a hóréteg vékony és a beszakadás veszélye nagy.

A gleccseren történő mozgáskor használjuk a kötélbiztosítást, egymástól 10–15 m-re haladjunk, veszélyes zónában óvatosan, szükség esetén akár kúszva is. A sílécek használata jól rögzített állapotban előnyös. A gleccserhasadékba történő zuhanás súlyos sérüléssel és az áldozat kihülésével járhat, ezért a kimentettek melegítése élelmentő lehet.

Hótorlaszok

Szél által, szélmentes helyen keletkeznek, több métert, sőt 10 m kihajlást is elérhetnek, leszakadásuk mélybezuhanást, lavinát eredményez, gerinceken történő mozgásnál igen körültekintően kell eljárni. Mentés, elsősegélynyújtás a lavinánál leírt módon történik.

Időjárás veszélyei

A magasság emelkedésével arányosan 10 méterenként 0,5°C-kal csökken a hőmérséklet, a légnyomás 100 m-enként 9 Hgmm-rel, a hideg levegő páratartalma lecsökken, nő az ultraibolya sugárzás, a 3000 m feletti magasságokban fentiek miatt az Alpokban örök hóval találkozunk, északi oldalakon már 2800 m-nél is az erős sugárzás és a hó visszaverő hatása miatt hóvaksgot kaphatunk, védőszemüveg hiányában, fedetlen testrészek; orr és száj nyálkahártyája leég, kirepedezik. Az oxigénhiány 3000 m felett kezd jelentőssé válni, nem aklimatizálódott személyek fizikai teljesítőképességét nagymértékben csökkenti. Csökkenti az anyagcserét, rontja az alvást, elősegíti a testi és szellemi kimerülést, a hegyibetegség kialakulását. A nyálkahártyákat leégés ellen krémmel, kenőcsökkel kell védeni, szükség esetén álarcot kell viselni. Magas hegységekben a köd képződése is igen gyakori, mely nemcsak a hőleadást fokozza, rontja a tájékozódást, hanem nyomasztóvá teszi a hangulatot is.

A ködben nagyon óvatosan helyzetünk pontos számontartásával jó térképek segítségével lehetséges a mozgás.

Fentiekén kívül az időjárás gyors változásai; nagy esők, viharok, szél és nyáron a villámcsapásokkal kell számolni.

Villámcsapás veszélye esetén – ruházatunk zizeg, hajzat, szőrszál az égnek áll, vízcseppek vízszintesen lepattognak rólunk, fémtárgyak szikráznak. Tennivalónk ez esetben csúcsok és gerincek elhagyása, ha a harchelyzet lehetővé teszi. Ne meneküljünk egyedül álló fa alá.

Villámsúlytotta sérültnél szívmegeállás és légzésbénulás veszélye nagy, ezek esetén szívmasszázs, mesterséges lélegeztetés szükséges szájtól-szájba. A hóviharok nehezítik a tájékozódást, a mozgást és a sebesültek felkutatását is.

Ha a fenti okok miatt, vagy az ellenség tevékenysége következtében a magas hegységben tevékenykedők megsérülnek és önmaguk ellátására, mentésére képtelenek, akkor magashegyi mentőosztagra van szükség. Egy súlyos sérült mentéséhez 2–3 mentőre van szükség. A sérülteket általában lefelé kell menteni, csak ennek lehetetlensége esetén szabad felfelé szállítani őket.

Mentéskor a mindenkor rendelkezésre álló mászóeszközök felhasználására kell törekedni. (Kötél, karabiner, hágóvas, jégcsákány, síléc). A mentőcsoportnak rendelkeznie kell a sebesültszállítás céljára rendszeresített eszközökkel; könnyű drótkötélpálya, mentőkarabinerek, hegyihordágy, kanadai szán. Ezek használatával tisztában kell lenniük és ezek begyakorlása szükséges. A mellékelt ábrákon igyekeztem ezen eszközökből néhányat bemutatni, különösen felhívom a figyelmet a sílécből rögtönzött hordágyakra, melyek téli körülmények között bárhol könnyen elkészíthetők és jól használhatók.

A magashegyi tevékenységnél messzemenően figyelembe kell venni, hogy banális kórképek (grippa, diarrhoaé, pneumónia, kisebb keringési rendellenességek) rövid idő alatt életveszélyessé válhatnak, ezért a betegek és sérültek leszállítása sürgős feladat és a lehetőségekhez képest a helikoptereket és gépjár-

műveket igénybe kell venni. Szeretném felhívni a figyelmet, hogy magas hegy-
ségekben a helikopterek tevékenysége is igen korlátozott, mozgásukat korlátozza
a köd, a szél, az egyenlőtlen terep és az ellenség tüze.

A cikkben elsősorban a magashegy, meredek sziklás, havas és jeges terepen
megvívott harc sajátosságaira, a mentés és a kihordás nehézségeire hívnám fel a
figyelmet.

Felhasznált irodalom:

Dr. Horváth István o. alez.: A gyógyító-kiürítő ellátás megszervezése a csapat-
hadtáp körletben atom- és vegyifegyver alkalmazásának körülményei között.

Horská Sluzba: O záchrane v horách.

Dr. Szilágyi Lajos: Gáztámadás a Monte san Michelén.

Dr. Dinner Ottó o. szds.: Elsődleges sebellátás tömegsérüléseknél.

A. M. Guszev: Elbrusztól az Antarktiszig.

(Mellékletek, fényképek a folyóirat végén találhatóak.)

Alegység hadtápok kiképzéséről

Pálinkó Károly őrnagy és Berár Dénes főhadnagy

Az elmúlt kiképzési időszak hadtápkiképzésének értékelése, a végrehajtott ellenőrzések és a csapatok által lefolytatott gyakorlatok tapasztalata, hogy a hadtápkiképzés számos területén előrelépést, javuló eredményeket értünk el. A magasabbegység – egység – szinten a követelményeknek megfelelő, szervezett, tartalmas kiképzés folyik, ami kifejezésre jut a hadtápegységek, -alegységek azon képességében, hogy „bonyolult” viszonyok között is állandóan készek és képesek a háborús feladataik végrehajtására, valamint a terjedelmében és jelentőségében is meghatározó béke ellátási feladataik teljesítésére.

Az elért eredmények mellett – elsősorban a szervezési változások következményei, a parancsnoki állomány egy részének hiányos felkészültsége, esetenként az elégtelen követelménytámasztás hatására – a zászlóalj (osztály) hadtáptagozatban több, a kiképzés gyakorlati végrehajtásával kapcsolatos hiányosság mutatkozik. Ezek feltárását, a megszüntetésük módjának és lehetőségeinek kutatását aláhúzottan indokolja az alegység hadtápok ellátás rendszerében elfoglalt kiemelkedően fontos helye, a hadtápbiztosítás megvalósulása érdekében végzett munkájuk fontossága.

A csapatok szervezetében és a harceszközökben végbemenő minőségi változások jelentősen megnövelték azok lehetőségeit, tűz- és csapásmérő erejét, mozgás- és manőverező képességét, megváltoztatták az anyagi szükségletek mennyiségét és összetételét, új követelményeket állítottak az anyagi-egészségügyi ellátás megvalósítása elé. A megváltozott körülmények szükségszerűen megkövetelték az alegységszintű hadtápok béke- és hadiállományának, technikai teljesítőképességének módosítását. Mindezek együttes hatása felvetette a zászlóalj (osztály) hadtápok kiképzésével, a harc hadtápbiztosítására való felkészítésével kapcsolatos új módszerek keresését, a tényleges ellátás és a kiképzés egymásra építésének igényét, rajta keresztül a tábori körülmények között, illetve az állandó htp. bázisokon végzett ellátáshoz és kiszolgáláshoz egyaránt nélkülözhetetlen szakmai felkészültség színvonalának tökéletesítését.

Ezek előrebocsátása után célszerűnek látszik feltárni azokat a körülményeket amelyek befolyást gyakorolnak a hadtápkiképzésre. Ilyenek:

1. Az alegységek harci alkalmazásában, teljesítőképességében bekövetkezett változások;

2. Az új harci- és hadtáptechnikai eszközök rendszeresítése az alegység tagozatban. Ezek kezelésének, karbantartásának és kiszolgálásának magasabb szintű követelményei.

3. A „VELENCE-III” feladat kapcsán zászlóalj (osztályok) egy részénél a hadtápegységek béke állományának további csökkentése.

4. A béke és háborús feladatok ellátására való felkészültség, ebből adódóan a felkészítés igényének növekedése.

5. A csapatok jelentős részét érintő a népgazdasági munkában való részvétel, ezáltal a kiképzésre fordítható idő mennyiségének csökkentése, vagy kiképzési időszakon belüli megosztásának módosítása.

A kialakult körülmények szükségessé teszik a változatlan kiképzési követelmények teljesítése érdekében a kiképzés módszereinek hatékonyabbá tételét. Meggyőződésünk, hogy ennek feltételei az alegység hadtápokban (ellátó szakaszokban) megtalálhatók.

Feltöltöttség, békeállomány tekintetében a következő szervezetű ellátó szakaszokról beszélhetünk:

1. Feltöltött állományú ellátó szakaszok (ezek béke és hadi állománya azonos, vagy megközelíti egymást).

2. Csökkentett állományú ellátó szakaszok (állományuk néhánytól 10–15 főig terjed, parancsnoka tiszthelyettes).

3. Keretesített ellátó szakaszok (parancsnoka tts. és 1–2 fő sorállományú katona).

A zászlóalj (osztály) segélyhelyet illetően két típusról beszélhetünk. Ezek:

1. Feltöltött állományú segélyhely;

2. Csökkentett állományú segélyhely.

A zászlóalj (osztály) hadtápok technikai eszköz feltöltöttség tekintetében két típusra oszthatók. A béke állományú ellátó szakaszok kis alegység kötelékben mint béke szervezet léteznek, ezek technikai eszköz feltöltöttsége közel 100%-os. Összetételt tekintve rendelkeznek:

– gl. z. ellátó szakaszok: 3–5 db tdk.-val, 1 db vízszállító utánfutóval, 2–3 db 69 M. mozgókonyhával;

– hk. z. ellátószakaszok: 8–10 db tdk.-val, 2–3 üzemanyag töltőtk.-val illetve szállító utánfutóval, 1–2 db 69 M. mozgókonyhával.

A keretesített ellátó szakaszok békében rendszeresített állománya minimális, mindössze 1 db általános rendeltetésű tdk. A fegyvernemi és szakcsapatok ellátó alegységeinek technikai eszköz állománya általában a felsoroltak között helyezkedik el.

A vázolt szervezetek jelenleg a csapatok állományában megtalálható hadtápegységek. Az alegységek béke állománya (feltöltöttsége) alakulatonként változó.

Miután adva vannak a szervezetek, melyek felkészítését végre kell hajtani, röviden tekintsük át mik is a velük szemben támasztott kiképzési követelmények. Erre a választ a hadtáp összkövetelményi program a következőképpen adja meg:

„Az ellátószakasz kötelékkiképzési foglalkozásain ériék el, hogy az ellátószakasz személyi állománya végre tudja hajtani a harcoló alegység mindennemű harctevékenységének anyagi biztosítását, egyszerű és bonyolult körülmények között...”¹

¹ Hadtáp Összkövetelményi program I. kötet 56. old. D/3. pont.

„A gépesített lövész (hk.) zászlóalj segélyhely kötelékkiképzési foglalkozásain el kell érni, hogy a ZSH személyi állománya együttesen begyakorolja a harcokszülségi fokozatokban végrehajtandó feladatait, a zászlóalj menetében, támadó és védőharca során keletkezett sebesültek, sérültek harcmezőn történő felkutatását, harcjárműből való kiemelését, segélyben való részesítését, kihordását, az előljáró szerveknek történő átadását, különböző terep- és időjárási viszonyok között, bármilyen nap- és évszakban...”²

A követelmények részletesebb belső tartalmát figyelembe véve, megállapítható, hogy a felkészítés komplex feladatok ellátására való képesség megszerzésére irányul, ami meghatározott erő és eszközmennyiséget igényel.

A hadtápegységek állománya, teljesítőképessége és a kiképzés követelményei ismerete alapján meg kell találni azokat a lehetőségeket és hatékony módszereket, melyek biztosítják a követelmények teljesítését. Ez a munka nem lehet öncélú. Az MNHF elvtárs 0081. sz. intézkedése szerint: a háborús feladatokra történő kiképzés során kutatni kell azokat a módszereket és formákat, amelyek elősegítik azok hatékonyabb, a biztosítandó csoportokéval azonos szintű felkészítést, csökkentett feltöltési arányok mellett.

A változó körülményekhez igazodva a problémák megoldásának kezdeti lépéseit a hadsereg hadtáptörzs által szervezett és levezetett módszertani foglalkozások jelentették. Nagykanizsán egy kötelékben levő ellátószakasz szakharcászati alaki foglalkozás levezetésével kívántunk módszert adni a zászlóalj (osztály) hadtápellomány felkészítéséhez.

Tata helyőrségben végrehajtott kiképzési módszertani bemutató foglalkozáson a kiképzés előkészítésére a foglalkozásvezetők módszertani készségének javítását szolgáló oktató módszertani foglalkozás végrehajtásának rendjére, a foglalkozásvezetők következő napi foglalkozásainak levezetésével kapcsolatos eligazítás tartalmára, az első időszakos állomány technikai eszköz ismereti foglalkozásai levezetésére, az egyedi beosztású katonák béke ellátási feladatai megismertetésének rendjére adtunk követendő módszert.

Ezek hatására a hadtáp személyi állomány kiképzése, felkészítése helyenként célirányosabbá, gyakorlatiasabbá vált, egyre jobban előtérbe került a hadtápegységek harcszerű körülmények közötti gyakoroltatása, az ellátási, szállítási feladatok bonyolult viszonyok közötti végrehajtása, a foglalkozások jelentős részének éjszaka történő levezetése.

Ugyanakkor azt is meg kell állapítani, hogy a seregestest hadtáptörzs erőfeszítéseit számottevő helyi kezdeményezés a csapatok egy részénél nem követte, nem mindenütt keresték a kiképzés hatékonyabbá tételének szervezetben levő belső lehetőségeit. A tapasztalataink azt igazolják, hogy:

- az alegység hadtápok kiképzése, felkészítése elmarad a biztosítandó alegységek kiképzettségétől, és a tényleges lehetőségektől;
- a zászlóaljak (osztályok) egy részénél nincs „gazdája” ezeknek az alegységeknek. A kiképzésükért való felelősség elsikkad a helyenként rosszul értelmezett parancsnoki és szakmai alárendeltség helytelen felfogásából adódóan. A kérdés a körül forog, hogy a kiképzésért elsősorban a ZPK, vagy az alegység PK HTPH-e a felelős?
- nem egy esetben kiképzésüket formálisnak tekintik, a foglalkozások levezetését hozzá nem értő emberekre bízák;

² Hadtáp Összkövetelményi program I. kötet 55. old. D/1. pont.

- nem használják ki kellően az összevonások lehetőségeit, feladataik komplex begyakorlása érdekében;
- az ellátószakasz (-raj) -parancsnokok időszakos és havi felkészítését helyenként hiányosan, formálisan végzik, béke időben nem vonják be őket tényleges feladataik végzésébe. Sok helyen az ellátó szakaszparancsnokok az alegység „küldönce” nem pedig az anyagi felelőse.

Az elmúlt időszak tapasztalatai azt is tükrözik, hogy a zászlóalj tagozatban több esetben következtelenség tapasztalható a kiképzési feladatok végrehajtásában, a lehetőségek kihasználásában. Ez részben tervezési problémákra vezethető vissza. Több esetben tapasztalható, hogy a foglalkozások időpontjai nincsenek kellően koordinálva a hasonló feltöltöttségű alegységek, és az ezred ellátószakasz között, illetve az állomány egyéb irányú igénybevételével. Ez a foglalkozások időpontjának gyakori módosításához, nem egy esetben a foglalkozások elmaradásához vezetett. A kiképzési fegyelem csorbát szenved azáltal, hogy a tervezett feladat végrehajtása iránt nem kielégítő a követelménytámasztás. Másrészt visszavezethető olyan helytelen szemléletre, mely abban jut kifejezésre, hogy 1–2 katonával nem érdemes foglalkozni, az csak felesleges idő és energia pazarlás.

Több esetben a szakharcászati foglalkozásokon az Összkövetelményi Programban meghatározott és a foglalkozás tervében rögzített oktatási kérdések csak részben kerülnek végrehajtásra, nem törekednek az állomány intenzív gyakoroltatására, a foglalkozásra biztosított idő hatékony kihasználására. A foglalkozás folyamán nem építik be az új kiképzési normafeladatok gyakorlását és mérését, a foglalkozások értékelését szubjektív megítélés szerint végzik, könnyítéseket engednek meg a feladatok végrehajtásának rendjében és tartalmában.

Az is tapasztalt jelenség, hogy harcászati gyakorlatokon az ellátószakaszok tevékenysége csak az ételek tábori körülmények közötti elkészítésére és kiosztására korlátozódik, alaprendeltetésükből fakadó feladataikat – mint a lőszer átvétele, a gépjárművek hajtóanyaggal történő feltöltése, az őrzés-védelem és tömegpusztító fegyverek elleni védelem – nem gyakorolják.

Egyre inkább általánossá válik az ezredhadtáp valamelyik lépcsőjében történő bevonásuk és azzal együtt történő mozgatásuk. Így tevékenységüket zömében az ezredhadtápban való „utazgatás” teszi ki. Ennek alapvető okai a következők:

- a harcászati gyakorlatot tervező törzs a zászlóaljhadtáp részére a gyakorlat témájának megfelelő hadtápkérdéseket igen kis mértékben, vagy egyáltalán nem is állít be;
- a gyakorlatot vezető segítők felkészítése nem konkrét; a gyakorlaton csak mint nézők vesznek részt, a szükséges mértékben sem képesek beavatkozni, segítséget nyújtani;
- a zászlóaljparancsnok nem követeli meg az ellátószakaszok, zászlóalj segélyhelyek állományától, hogy feladataikat harcszerűen, normaidőre hajtsák végre, több esetben megfedkeznek azok vezetéséről, beletörődnek abba, hogy haptápageységeiket a harcnap során nem is látják;
- az egység PK HTPH-ek egyrésze nem kíséri figyelemmel az alegység hadtápok kiképzését, nem nyújtanak gyakorlati segítséget annak végrehajtásához.

Míndezek a problémák odavezetnek, hogy az alegységek nem rendelkeznek kellő jártassággal a személyi állomány harc alatti ellátása, a giművek és harci-technikai eszközök kiszolgálása területén, a hadtáptechnikai eszközöket nem tudják a készség szintjén kezelni, összességében háborús ellátási feladataikat alacsony szinten képesek végrehajtani. Míndez felveti a felelősséget és megköveteli valamennyi, a kiképzésért felelős személytől a tagozat hatékonyabb felkészítése érdekében végzett színvonalas, alkotó munkát.

A kiképzéssel szemben támasztott követelmények teljesítése érdekében fokozottabban érvényt kell szerezni az előljárói utasításokban, intézkedésekben meghatározott előírásoknak, valamint a módszertani bemutató foglalkozásokon bemutatott módszerek alkalmazásának.

A kiképzés tervezésében törekedni kell az egyszerűbb, lényegretörőbb megoldásokra, a koordináció, összehangoltság javítására. Biztosítani kell a hadtápegységek kiképzésének idő és célok szerinti összehangolását a komplex gyakorlás feltételeit, a kiképzési kövelelmények fokozatos növelését, a teljesítmények mérését.

A komplex gyakorlás alapvető feltétele a foglalkozások idejére az optimális állományarányok kialakítása. A csökkentett állományú zászlóalj (osztály) ellátószakaszok és segélyhelyek célszerű összevonásával ez a feltétel kielégíthető. E mellett szigorúan érvényesíteni kell azt az elvet, mely szerint *minden parancsnok, szolgálatiág-vezető felelős a neki alárendelt állomány kiképzéséért*, függetlenül azok alegység szerinti hovatartozásától és az összevonások helyétől. Kristálytisztán kell látni, kettős felelősség kell, hogy érvényesüljön:

- parancsnoki felelősség: [zászlóalj- (osztály-) parancsnok szintjén],
- szakmai felelősség (egység PK HTPH és szolgálatiág-vezető szintjén).

A zászlóalj (osztály) hadtápegységek felkészítése magába foglalja a szakmai ismeretek megszerzését és begyakorlását, a fizikai edzést és a pszichikai felkészítést. A hadtápkatona, alegység, akkor van felkészítve feladatai végrehajtására, ha az összes részfolyamatokat egy időben komplex módon, a harchoz hasonló realisan bonyolult viszonyok között végre tudja hajtani. E cél elérését akkor vagyunk képesek realizálni ha a kiképzés folyamatában végig biztosítjuk, a kiképzés jellegének (alap kik., kötelék kik.) megfelelő létszám és technikai feltételeit, a kiképzők tárgyi és módszertani felkészültségét, a kiképzési bázisok, segédeszközök hozzáértő alkalmazását.

A kiképzés folyamatának fontos periódusa az alap kiképzés hónapja. A fiatal állomány ebben az időszakban szerzi meg azokat az ismereteket, melyek a további felkészítés alapját képezik. Jelenlegi alap kiképzésünk lényege, hogy az újonckatonák alap kiképzésének és a katonai életre való felkészítésének szervezett és zavartalan végrehajtására az alap kiképzés időtartamára az eredeti szervezetek meghagyása mellett ideiglenes szervezetek (kiképző alegységek) lettek létrehozva.

Az újonc állomány kiképzése az ideiglenesen létrehozott alegységekben öszszevontan kerül végrehajtásra.

Megítélésünk szerint ez olyan előnyökkel jár, hogy a parancsnoki és oktatói állomány a legrátermettebb és felkészültebb tisztekből, tiszthelyettesekből, tisztesekből biztosítható. Ez garanciát jelent arra, hogy a katonák függetlenül későbbi beosztásuktól, azonos szinten sajátítsák el a kiképzési programban rögzített ismeretanyagot, az erkölcsi-politikai-katonai követelményeket, a katonai étellel,

első beosztásuk és katonai szolgálat ellátásával, a harckészültség alapvető feladataival összefüggő kötelmeiket.

A szakkiképzés legeredményesebb végrehajtását is az ezredszinten szervezett összevonásban látjuk. Így biztosítható az oktató állomány folyamatos felkészítése, a kiképzési bázisok, oktatási segédeszközök leghatékonyabb kihasználása. El kell érni, hogy a foglalkozásvezetők jól ismerjék az oktatandó anyag tartalmát, a végrehajtásban maguk is gyakorlottak legyenek, ismerjék a normafeladatok idejét, tartalmát, a biztonsági és balesetvédelmi rendszabályokat.

A foglalkozás helyét úgy célszerű megválasztani, hogy biztosítva legyen az eszközök bemutatása, és azokkal való gyakorlás legkedvezőbb feltételei. A foglalkozás során kerülni kell a hosszantartó előadást. A résztvevők figyelmét jobban leköti a bemutatott eszköz, továbbá mélyebb ismeretanyagot az azzal való gyakorlás. A végrehajtást minden esetben értékelni kell, ezt megelőzően meg kell győződni az elsajátítás fokáról. Igen hasznos és követendő kezdeményezésnek tartjuk a különböző szinteken szervezett vetélkedőket ahol az állomány játékos formában tanul, és alatta jól felmérhető a szakismeretek elsajátításának szintje.

Ilyen vetélkedők lehetnek, illetve voltak:

- üzemanyagtöltő-gépjármű vezetők vetélkedője,
- szakácsverseny,
- egészségügyi vetélkedő,
- raktárvezetők anyag- és áruismereti vetélkedője stb.

Célszerűnek tartjuk ezeknek a vetélkedőknek a helyi kezdeményezésű ki- szélesítését és ezekben eredményesen résztvevők differenciált díjazását. A vetél- kedés élményt és változatosságot jelentene a kiképzésben, ösztönzőleg hatna a szakmai ismeretek minél jobb elméleti és gyakorlati elsajátítására.

A szakharcászati kiképzés a kis létszámmal rendelkező (13-14 fős) ellátó- szakaszokkal, mint szervezetszerű kötelékkel végrehajtható. A foglalkozások eredményes végrehajtása a foglalkozásvezetők felkészítésén és a foglalkozások gondos előkészítésén múlik.

A foglalkozás levezetését jó felkészültséggel rendelkező ellátó szakasz- parancsnokra, ha ilyen személy nincs az egység hadtáptörzsből kijelölt tisztre (szolgálatiág-vezetőre, tervező-szervező tisztre) kell bízni. Lényeges, hogy a fog- lalkozásra való felkészülés magába foglalja a foglalkozási jegyek elkészítését a részfoglalkozásvezetők felkészítését és begyakoroltatását a foglalkozás anyagi biztosításának előkészítését, a foglalkozás helyének gondos kiválasztását, az imi- tációs feltételek biztosítását. Figyelmet kell fordítani az alakíslágra és a mozza- natok egyenként történő begyakorlására.

A szakharcászati komplex foglalkozásokat az Összkövetelményi Program 7. oldal 3. bekezdése alapján tisztnak kell vezetni. A foglalkozás levezetéséhez el kell készíteni:

- a komplex foglalkozás foglalkozási jegyeit;
- a részfoglalkozásvezetők foglalkozási jegyeit;
- menetvonal vázlatokat;
- anyag átadás-átvétel okmányait;
- és az imitációs tervet.

A komplex foglalkozásokat a valóságos helyzetben várható feladatoknak megfelelően tervezzük és szervezzük. A részfoglalkozásvezetők ismerjék a foglalkozás teljes menetét a mozzanatok és azon belül a tevékenységek sorrendjét.

A foglalkozás helyéül a laktanya közelében levő hadtáp gyakorló pályákat, ahol ilyen nincs ott a laktanya közelében alkalmas terepet kell kijelölni. Ha a foglalkozás idegen területen kerül levezetésre a megszervezés időszakában végre kell hajtani annak szemrevételezését. Ennek célja az elgondolás pontosítása az egyes feladatok végrehajtási lehetőségeinek felmérése, valamint a terep alkalmas helyeinek kiválasztása. Végeredményben az elgondolás végleges rögzítése azokban a kérdésekben amelyek a tereptől függenek.

A foglalkozás időtartamát úgy kell tervezni, hogy az lehetőséget adjon a foglalkozás módszeres levezetéséhez. A foglalkozás során nem célszerű kizárni egyes elméleti kérdések tisztázását. A ténykedést célszerű bemutatni, esetleg módszeresen gyakorolni, és csak azután komplex módon végrehajtani.

Mindenképpen számítani kell azt a felfogást, mely szerint a komplex foglalkozáson csak a folyamatos végrehajtásnak van helye.

A foglalkozásvezető és segítői a végrehajtott feladatokat mérik és a mozzanatok befejezésekor az állomány tevékenységét értékelik.

Az alegység (szd.) gyakorlatra épített zászlóalj (osztály) hadtápgyakorlat adja a legjobb lehetőséget a háborús feladatokra történő felkészítésre, a felkészültség szintjének megállapítására.

A gyakorlaton részt vevő állomány tényleges ellátása a gép- és harcjárművek kiszolgálása, a beállított harcászati helyzet lehet annak biztosítéka, hogy a hadtápegységek azt gyakorolják, amit harc helyzetben ténylegesen végre kell hajtaniuk.

Hatékony felkészítésük legelőnyösebb feltételeit ez a forma biztosítja, azonban a végrehajtás megtervezése, megszervezése már bonyolultabb, mivel itt nemcsak a foglalkozás anyagának elgondolását kell kialakítani hanem részt kell venni a harcászati elgondolás kialakításában is, mely végső soron meghatározza a foglalkozás egész menetét. Ez megalapozott felkészültséget igényel, megköveteli a kidolgozó személytől a harcoló alegység harceljárásainak ismeretét. Csak így tud megfelelő módon befolyást gyakorolni a harcászati elgondolás kialakítására, reális követelményeket szabni a gyakorlat hadtápbiztosítási feladatok gyakoroltatására a hadtápegységek tevékenységét kialakítani. Tehát indokolt, hogy a zászlóalj (osztály) htp. komplex foglalkozásokat a PK HTPH tervezze és vezesse. A gyakorlat időpontját úgy kell tervezni, hogy biztosítva legyen az alegységek feltöltött állománnyal való részvétele és a valós körülményeknek megfelelő komplex gyakorlás. Ehhez legalább két tagozat működtetése szükséges. Ilyen célból indokoltnak látszik a csökkentett állományú alegységek összevonása, illetve a gyakorlat időpontjának az ellátó szd. komplex foglalkozásával való összerendezése.

A foglalkozáson minden esetben törekedni kell a következő kérdések gyakoroltatására:

- csoportosítás felvétele;
- funkcionális csoportok szétbontakoztatása, telepítése, áttelepítése; - anyagi készletek átvétele;
- utanszállítási feladatok eredeti távolságon történő végrehajtása;

- anyagi eszközök átrakása;
- harcoló és harcból kivont alegység harci járműveinek üzemanyaggal és lőszerrel történő feltöltése;
- sérültek harcmezőn történő összegyűjtése, segélyben részesítése;
- őrzés-védelem tömegpusztító fegyverek elleni védelem. Úgy a gyakorlat tervezése, mint a levezetés során törekedni kell arra, hogy a feladatok összhangban legyenek a harcoló alegység tevékenységével, a kialakított helyzetek közeli legyenek a harci körülményekkel, a feladatok normaidőre legyenek végrehajtva. Szükség esetén egyes feladatokat meg lehet ismételni, de ez nem eredményezheti más fontos oktatási kérdések elhagyását.

A keretesített zászlóalj hadtápegységek szervezett összetételüknél fogva nem képesek önálló kiképzés végrehajtására. Felkészítésük hatékony végrehajtásának lehetőségeit a következőkben látjuk:

- szakharcászati alaki foglalkozások végrehajtására a keret alegységeket célszerű összevonni a feltöltött hasonló alegységek ilyen jellegű kiképzésének idejére. Ez lehetőséget ad a csökkentett állományok kiegészítésére, feltöltött alegységek létrehozására. Abban az esetben ha ez valamely oknál fogva nem oldható meg, akkor a keret alegységek kiképzését az ellátó század foglalkozásain kell végrehajtani;

- szakharcászati komplex foglalkozásokra, hadtáp gyakorlatokra minden esetben indokolt az ellátó századokhoz, illetve a csökkentett állományú ellátó alegységekhez való bevonásuk;

- a zászlóalj (osztály) segélyhelyek állományának kötelékkiképzése csak összevontan oldható meg. Ehhez jó feltételeket biztosítanak a sebesültvivő katonák összevonása, mivel itt az összevont keretállomány rövid időtartamban megfelelő ismeretek birtokába jut, ugyanakkor arra is lehetőség van, hogy háborús ellátási feladatait terepen szakharcászati komplex foglalkozás keretében begyakorolja.

A hadtápegységek kiképzésének, hatékony végrehajtásának fontos tényezője a hadtáp szolgálatiág-vezetők, hadtáp-tiszthelyettesek oktató-módszertani felkészültsége. A hatékonyabb kiképzés megvalósításának nélkülözhetetlen feltétele a foglalkozásvezetők oktató-módszertani készségének növelése és állandó szinten tartása. Céljaink eléréséhez, az oktató-módszertani felkészítés érdekében jobban ki kell használni a PK HTPH-ek által tervezett és vezetett szakkiképzési összevonásokat, a havi 2 napos szinten tartó foglalkozásokat, valamint az időszak végi összevonásokat.

Az összevonások során a rendelkezésre álló idő egy részét célszerű a résztvevők oktató-módszertani ismereteinek foglalkozásvezetői jártasságának bővítésére fordítani úgy, hogy egy kiképzési időszakon belül a leglényegesebb foglalkozások levezetésének tartalmi és módszertani követelményei felelevenítésre kerüljenek. Hasznos, ha időnként a parancsnokok, PK HTPH-k, az elsajátításról meggyőződnek a kiképzéshez kapcsolódó (technikai ismeretek, kiképzési norma ismeretek stb.) ismeretek szintjét felméri.

Élni kell a lehetőséggel is mely biztosítja az időszakok végén 2-4 napos módszertani továbbképzés levezetését. A foglalkozások célszerű témái lehetnek:

- a szakharcászati foglalkozások terveinek bemutatása;

- egy adott feladat alapján valamely típusú foglalkozás levezetési tervének kidolgozása;

- módszertani bemutató foglalkozás levezetése, hadtápegységekkel, vagy olyan módon, hogy a foglalkozások egyes mozzanatait maguk a résztvevők dolgozzák ki, kijelölt személy vezesse és a résztvevők maguk hajtsák végre.

A kiképző állomány oktató-módszertani felkészítésének összetevői a következők lehetnek:

- a kiképzési időszakokat megelőző módszertani bemutató foglalkozások,
- szakmai összevonások.

A hadtápkiképzés nem folyamatos, az alegység hadtápok tevékenységük jellege miatt kiképzést csak a hónap néhány napjában folytatnak, ezért a foglalkozásvezetők foglalkozásra történő közvetlen felkészítését, a felkészítés semmilyen formája sem pótolhatja. Mivel a következő foglalkozásra történő felkészülés a leggyakoribb ezért ezt tartjuk célszerűnek kiemelni. Ez áll:

1. Elméleti felkészítésből, felkészülésből.

Vezesse: PK HTPH által kijelölt személy (szolg. vez., terv. szerv. ti., ello. szd. pk.).

A felkészítés vezetője határozza meg:

- a foglalkozás tárgyát, célját, a tanulmányozandó szabályzati pontokat;
- határozza meg az oktatás legjobb módszereit és alkalmazandó fogásokat;
- ismertesse az alegység soron következő feladatait (szakharcászati alaki, szakharcászati komplex), általa elkészített tervet, ennek alapján adjon parancsot a foglalkozási jegyek elkészítésére, és az anyagi biztosítás végrehajtására;
- ezután a fogl. vezetők egyéni tanulás módszerével tanulmányozzák az elméleti kérdéseket, kiképzési normákat, hajtsák végre a meghatározott fogásokat.

2. Foglalkozási jegy tartalmazza:

- a foglalkozás tárgyát, célját, idejét, helyét;
- a teljesítendő kiképzési normákat;
- vezényszavakat;
- alkalmazandó módszereket;
- a foglalkozás anyagi és technikai szükségleteit, a foglalkozás szerkezeti felépítését (vázlatosan).

3. A foglalkozásvezetők gyakorlati felkészítését személyesen a PK HTPH, vagy az általa kijelölt személy vezesse.

A felkészítést a foglalkozást megelőzően legalább 2-3 nappal kell végrehajtani. Lényege: hogy aki a foglalkozást vezeti tudja és ismerje meg azt, amit végre kell hajtani.

A gyakorlati felkészítés során a felkészítésért felelős személy kötelességei:

- hajtsa végre a tárgyi felkészülés ellenőrzését a gyakorlati fogások, normák egyidejű teljesítésével;
- hajtsa végre a meghatározott módszerek alkalmazási készségének ellenőrzését;
- határozza meg a kiképzők konkrét feladatait a katonákkal való foglalkozás során;

- külön térjen ki a hadtáp technikai eszközök alkalmazására azok használhatóságának ellenőrzésére, megóvására;
- adjon utasítást a foglalkozási célok, normaszintek, tevékenységi formák végrehajtására vonatkozóan.

Összegezve:

A zászlóalj (osztály) hadtápalegységek kiképzésének hatékonyabbá tételét az alábbi tényezőkben látjuk.

1. A kiképzési fegyelem megszilárdításában és a kiképzés folyamatában való érvényesítésében.
2. A foglalkozások idejére történő célszerű összevonásokban.
3. Új ösztönző módszerek bevezetésében.
4. A helyi sajátosságok jobb kihasználásában.
5. A kiképző állomány oktató-módszertani felkészültségének javításában.

A hadtápkiképzés hatékonyabbá tétele minden vezetési tagozatban szervezsen kapcsolódik az ellátás és kiszolgálás folyamatosan növekvő követelményeinek eredményes, vagy kevésbé eredményes teljesítéséhez.

A zászlóalj (osztály) hadtápalegységek felkészültsége közvetlenül kihat a harcoló katona feladatainak teljesítésére, ezért szervezése és végrehajtása az alegység parancsnokok és hadtáptisztek kiemelt feladatát képezi.

Cikkünkben ehhez – a teljességre való törekvés nélkül – próbáltunk módszereket adni.

CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS-GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

Élelmezési normákról, azok tervezéséről, fejlesztéséről, karbantartásáról

Gion Béla alezredes

A normák, normatívák képzéséről napjainkban mind több szó esik. Fontossága miatt e probléma megtalálható mind az időszerű gazdasági kérdések körében, mind a hadtudományi kutatási témák között.

E cikk keretében az élelmezési normák képzéséről, nevezetesen az új normák tervezéséről, a meglévők fejlesztéséről, illetve karbantartásáról kívánok néhány gondolatot kifejteni, a teljességre való törekvés nélkül. A téma aktualitását több tényező indokolja. Ezek közül a fontosabbak:

A néphadsereg személyi állománya a társadalom része, azzal együtt él és fejlődik. A társadalmi változások természetesen kihatnak a hadseregre is. Ezért mind az életmódban, mind az anyagi, a szociális és kulturális ellátottságban lépést kell tartani az általános fejlődéssel.

A személyi állomány élelmezési ellátása élelmezési normákon és azok szabályozott felhasználásán alapul. Élelmezési normáink – bizonyíthatóan – nem lehetnek statikusak. Dinamizmusuk a társadalmi-gazdasági fejlődésből adódóan törvényszerű. Ebből következik, hogy a Magyar Néphadsereg anyagi-technikai biztosítása követelmény- és célrendszerének megfelelő normaképzési eljárás kidolgozása a kutató- és szervező munka elsődleges feladatai közé tartozik. A kutatómunka segíteni tudja a felső szintű katonai vezetést mind a döntések előkészítésében, mind a döntésekből származó fontosabb feladatok megoldásában. A rendszerszervező tevékenység pedig elősegíti az élelmezési normák csapatszinten történő realizálását.

Élelmezési normák képzése a közhiedelemben általában egy élelmiszer-struktúra matematikai optimalizálási feladatként jelenik meg. A programozás elméletének ez az egyszerű matematikai modellje „keverési vagy étrend probléma”-ként ismert és történetileg a programozási módszerekkel legkorábban megoldottak közé tartozik. Az élelmezési norma képzését, az étrendproblémát elméletileg már a második világháború alatt megoldották. Gyakorlati alkalmazására az emberek élelmezésében nem került sor. A későbbiekben kifejtésre kerülő hiányosságai miatt hosszabb távon csak állatok takarmányozásában alkalmazható módszer.

E cikk keretében kifejtett megközelítésnél a normaképzési probléma sokban módosul. Az élelmezési normaképzés célja nem lehet valami elvont matematikai optimum kielégítése, hanem az adott társadalmi-gazdasági helyzetből

eredő sok irányú és gyakran egymást keresztező követelményrendszereknek való megfeleltetése, amely természetesen magába foglalja mind a maximális hatékonyságkövetelményt, mind az élettanilag indokolt és az optimálist megközelítő tapanyagösszetételt. Ezek mellett az élelmezési normák képzésénél

- figyelembe kell venni a katonai igénybevételből, az életkorból adódó sajátosságokat;
- az élelmiszerstruktúrának igazodnia kell a hazai néptáplálkozási szokásokhoz;
- figyelembe kell venni az életszínvonal növekedéséből, az élelmiszergazdaság fejlődéséből adódó tendenciákat;
- összhangban kell lennie a népgazdasági lehetőségekkel mind a termékvalasztékot, mind a költségvetési fedezetet illetően.

— E néhány tényezővel érzékeltetni kívántam a normaképzési eljárás bonyolultságát. Mindez nem zárja ki az egyes részfolyamatokban a matematikai modellek alkalmazását.

Néhány szabályozási kérdés

A rendszerelméletű megközelítés első problémaköre az ellátási rendszer irányításának szervezése. Az ellátási rendszer jellegéből adódóan gazdasági rendszer, ezért az irányítás alapvető formája a szabályozás. A szabályozáselméleti alapfogalmak részletesebb taglalása nélkül vizsgálni szükséges mind a szabályozási kört, mind a szabályozási műveletek lényegét.

Az élelmezési ellátás normákon alapuló szabályozott rendszere két fő részre bontható, nevezetesen:

- az ellátási folyamatot végrehajtó szabályozott rendszerre, amelyen gyakorlatilag a csapatszintet kell érteni, továbbá
- a folyamatot irányító szabályozó rendszerre, amelynek az anyagfelelősi szint felel meg.

A szintek kölcsönhatásban vannak egymással, a szabályozó és a szabályozott rendszer közötti rendelkezésekkel, illetve a visszacsatolással.

A szabályozási műveletek alapját a folyamatról levett értesülések, információk képezik. Információk szerzése céljából a szabályozott folyamatból valamilyen mennyiségileg jól meghatározható tényező kerül kijelölésre, amely: megfelel az irányított folyamat céljának, vagy azzal valamilyen megfelelésbe hozható; mérhető és befolyásolható.

E három követelménynek egyidejűleg kell fennállnia, kielégítésük azonban nem mindig egyértelmű. A tényezők mennyiségi értéke a folyamat szabályozott jellemzője.

Gazdasági rendszerek szabályozása egy szabályozott jellemzővel általában nem oldható meg. Több olyan tényező kiválasztása és alkalmazása szükséges, amely mérhető és összefüggésbe hozható az irányított folyamat céljával. A tényezők mennyiségének megválasztása, azok változásának értelmezése a *szabályozási műveletek lényegét jelentik.*

Fontosnak tartottam e rövid szabályozáselméleti fejtegetést, mivel az élelmezési normákkal kapcsolatos kutatási tevékenység éppen ezen a területen produkált általánosítható, más szakterületen is hasznosítható normaképzési tapasztalatokat.

Évtizedek óta foglalkoztatja az e területen tevékenykedő szakembereket a természetbeni normák (naturális vagy anyagnormák) és a pénznormák alapvető ismérve, kritériuma. Rövid történeti áttekintésről, az anyagnorma és a pénznorma mellett felhozott érvekről, ellenérvekről később lesz szó, a kutatás eredménye azonban a következőkben summázható: *A norma jellegét (anyagnorma vagy pénznorma) a szabályozási körbe vitt tényezők – a szabályozott jellemzők – mennyisége határozza meg.*

A szabályozási művelet egy tényező esetén a legegyszerűbb. Tapasztalataink szerint az élelmezési ellátás folyamatának irányítása tíznél kevesebb szabályozott jellemző esetén is még viszonylag könnyű. Ha a szabályozási körben a szóban forgó elemek száma 10 és 30 közötti, a folyamat irányítása nehézkes. Amennyiben az elemek száma a harmincat meghaladja, az ellátási folyamat túlszabályozottnak, bürokratikusnak tűnik.

• Példaként említem az 1950-es évek anyagnormáit, amelyeknél a szabályozási körben 20–30 élelmiszer töltötte be a szabályozott jellemző szerepét. Az élelmiszergazdaság fejlődése a termékek számának rohamos növekedését eredményezte. A választéknövekedés szükségszerűen növelte a szabályozási körben levő elemek – nevezetesen az élelmiszerek – számát olyannyira, hogy az irányítási folyamatban történő felhasználásra alkalmatlanná váltak. (A sorállomány élelmezési normájának jelenlegi élelmiszerstruktúrájában 130 cikk szerepel.) Ez adott indítékot a norma elemeinek valamilyen szintézisére, amelyre az általánosan használt pénzérték mutatkozott legalkalmasabbnak.

Szabályozási szempontból ideális megoldásként mutatkozott a pénzértéknek, mint egyetlen szabályozott jellemzőnek a kiválasztása és alkalmazása. Bármilyen egyszerűnek is tűnik e kézenfekvő megoldás, az élelmezési norma komplexitása kizárja az egyetlen szabályozott jellemző kiválasztását és annak kizárólagos használatát, alkalmazását.

A szabályozott jellemzők kiválasztásánál az ellátási folyamat azon objektív törvényszerűségéből kell kiindulni, hogy az élelmezési norma emberi szükségletet elégít ki. Jellemzői a következők szerint összegezhetők: az egyén objektív igénye tápanyagokra irányul, amelyet élelmiszerekből, az egyén szubjektív igénye szerint készült ételekkel kell az élelmezési normának kielégíteni. A csapatszintű anyagi biztosítási folyamatban konkrét élelmiszerekkel, a távlati tervezésben élelmiszercsoportokkal, aggregátumokkal, a béke gazdálkodásban általában pénznormával számolunk.

A felsoroltakból látható, hogy az élelmezési norma nem értelmezhető egysíkú, egydimenziós szabályozási körben. Feltétlenül több dimenzió alkalmazása szükséges. Látható továbbá, hogy a normaképzés, a megközelítően optimális megoldások keresése a ható tényezők ismeretében sokoldalú, bonyolult feladat, amelynek főbb vonásai, összefüggései a következők.

Tápanyagszükségleti norma és az élelmezési norma közötti összefüggés

Az élelmezési normával szembeni követelményeknél elsőként az egyén objektív tápanyagigényét kell számításba venni, amely mennyiségileg jól meghatározható testépítő, kalorikus és védőtápanyagokra irányul. A helyes táplálkozást biztosító szükségleti érték – a tápanyagszükségleti norma – megállapítása igen lényeges kérdés. E vonatkozásban számos nemzetközi és hazai munka ismert.

A Magyar Néphadsereg élelmezési normáinak kialakításánál, a tápanyagszükséglet megállapításánál az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet Tápanyagtáblázata volt a mérvadó, amelynek ajánlásai az egyes igénybevételi kategóriáknak, a katonai életmód sajátosságainak megfelelően adaptálásra kerültek.

A tápanyagkomponensek szabályozásban elfoglalt fontos helyét jól példázza a sorállomány élelmezési normájának felhasználási szabálya:

„Az I. számú élelmezési norma pénzösszegéből a személyi állomány többsége által kedvelt ételfogásokat kell az étrendbe állítani. A normában kötelező élelmiszerkiszabát nincs. Az étlap egyes ételfogásaihoz tervezett és jóváhagyott anyagkiszabatok betartása azonban kötelező.

A teljes napi étkezések kalóriaértékének havonkénti átlagban 3800–4100 között kell lenni. Tápanyag vonatkozásában – ugyancsak havonként – átlagosan:

- állati eredetű fehérjéből 60 grammot;
- növényi fehérjéből 70–80 grammot;
- zsírból 120–135 grammot;
- szénhidrátból 550–580 grammot

szükséges biztosítani. A tervezett felhasználást az élelmezési szolgálat gazdálkodási tervében kell rögzíteni.”

1. sz. táblázat

I. Sorállomány élelmezési normája

Pénzértéke	24,30 forint	
Energiatartalma	4106,4	kalória
Tápanyagtartalma		
Állati eredetű fehérje	60,3	gramm
Növényi fehérje	91,1	gramm
Zsír	129,5	gramm
Szénhidrát	583,8	gramm
Vitamintartalma		
Karotin	1,37	milligramm
A-vitamin	261	mikrogramm
B ₁ -vitamin	2255	mikrogramm
B ₂ -vitamin	2028	mikrogramm
Nikotinsavamid	21,68	milligramm
C-vitamin	101,5	milligramm
D-vitamin	3,7	mikrogramm
Ásványi anyag tartalma		
Kalcium	762,5	milligramm
Vas	36,4	milligramm
Foszfor	1588	milligramm

Élelmiszer-struktúra, naponkénti átlag

910111-1200-05 marhahús, negyedelt, I. o.	60,00 gramm
910112-1200-00 sertéshús, fej-láb nélkül	70,00 gramm

(Összesen 130 élelmiszer)

Az élelmezési pénznorma felépítését szemlélteti az 1. sz. táblázat. A pénzérték utáni 15 tényező a norma élelmiszerstruktúrájából adódó tápanyagérték, amelyből a jelenlegi szabályozási körben 5 komponens szerepel, nevezetesen: az energiatartalom és a tápanyagtartalom mennyiségi értéke. A pénzértékkel együtt összesen hat szabályozott jellemzőt iktattunk a szabályozási körbe. A vitamin- és ásványi anyag tartalom a jelenlegi manuális tervezés-irányítási és adatfeldolgozási tevékenység miatt nem szerepel a szabályozott jellemzők között. Korszerű számítástechnikai eszközök tömeges rendszerbe állítása esetén azonban lehetővé válik ezek alkalmazása is.

Élelmiszer anyagnorma képzése

Az emberi szervezet objektív tápanyagigényét tükröző tápanyagszükségleti norma az élelmiszerek végtelen számú változásával eléghető ki. A tápanyagszükségleti norma és az élelmiszerek tápanyagtartalma ismeretében – gazdaságossági tényezőket, táplálkozási szokásokat is figyelembe véve – megfelelő élelmiszervariációk kiválasztásával kialakítható az *élelmiszer anyagnorma*.

- Az élelmiszer anyagnorma képzésnek két módszere ismert: egyik a matematikai programozás körébe tartozik, a másik a tapasztalati úton történő norma-képzés.

- A matematikai programozás körébe tartozó normaképzésről a korábbiakban már volt szó. Leggyakoribb a szimplex módszer, a lineáris feladatok megoldására használt algoritmus. Matematikai programozással készült anyagnormák tápanyag, élelmiszer és anyagköltség vonatkozásban ismertek. Optimális tápanyagösszetételt biztosítanak minimális költségtényező mellett a fogyasztás korlátai között. A képzett élelmiszernormák hátrányait, a katonai élelmezésben mutatózó problémákat már ismertettem. Az e módszerrel képzett norma lényeges, az alkalmazást is kizáró hátránya – kutatásaink eredményéből következtetve – az elkészíthető ételek körének figyelmen kívül hagyása.

- A tapasztalati úton kialakított élelmiszer anyagnormák – az optimális megoldásoktól való elmaradásuk ellenére – gyakorlatban jónak bizonyultak. Használhatóságuk kritériuma a viszonylag kevés számú élelmiszerkomponens. Az így képzett élelmiszer-anyagnormák számos előnnyel rendelkeznek. Általában időtállóak, figyelembe veszik az elkészíthető ételeket is, főbb vonásaikban a néptáplálkozáshoz hasonlóak. Élelmiszer anyagnormáknál az élelmiszerszükséglet egyszerű módon tervezhető, mivel az ellátási folyamatban az anyagbiztosítás a tervezéstől egészen az ételkészítésig azonos dimenzióban, élelmiszerekben történik.

- Néhány speciális készítménynél (ételkonzervek) egészen az ételosztásig biztosított az azonos fázis. E lényeges előny miatt a badi élelmezési normák általános formája az élelmiszer anyagnorma, ahol a normaképzési törekvések a norma elemeinek csökkentésére irányulnak. A hadi élelmezési normák kialakítása a normaképzés speciális esetei közé tartozik. Ennek nagybani kifejtése is túlnő e cikk keretén.

Élelmezési pénznormák jellemzői, kialakításuk, alkalmazásuk problémái

Az élelmiszergazdaság fejlődésének következménye a növekvő élelmiszer-választék, amely anyagnorma esetében egy ideig követhető „pótszerzési – helyettesítési” táblázatokkal. Az anyagnorma egyensúlyát azonban ellentmondások zavarják. Megoldatlanná válik a mind nagyobb számú „pótszer”-nél az alapvető gazdasági-élettani alkotók, hatóanyagok prioritása. Az élettani oldal előtérbe helyezésével számolni kell a bizonytalanná váló költségvetési egyensúllyal. Gazdasági tényezők kizárólagos figyelembevételénél csökkenhet az élettani hatóanyagok mennyisége, illetve kedvezőtlenül változhat azok aránya.

A népgazdaság adott fejlettségi fokán az élelmiszer-anyagnormáknál fennálló tervezésirányítási, szabályozási problémák miatt – béke időszakban – az élelmezési pénznormák alkalmazása szükségszerűvé válik.

Az élelmezési pénznormák alapján történő ellátás lényege, hogy a norma pénzkeretén belül kell kielégíteni az élettani igényeket a fogyasztási szokásoknak megfelelő ételekkel. A felhasználásra kerülő élelmiszerek kis hányadánál kötöttség előfordulhat. Jól szabályozott rendszernél megengedett a kötetlen élelmiszer-felhasználás.

A pénznormán alapuló ellátási folyamat lényegesen bonyolultabb az anyagnorma jellegűnél, különösen tervezés-irányítás vonatkozásban. Az élelmiszer-anyagnormánál mind a szabályozási körben levő szabályozott jellemzők, mind a biztosítási folyamatban levő anyagféleségek ugyanabban a dimenzióban találhatóak. Pénznormánál a szabályozott jellemző általában a pénzérték, a tápanyagok mennyisége és a kalóriaérték. A biztosítási folyamatban pedig konkrét élelmiszerek, illetve az étrendben levő ételek szerepelnek.

A felsorolt tényezők miatt a csapatszintű ellátási folyamat is bonyolultabbá, összetettebbé válik. A folyamat irányítás igényessége kezd meghaladni az ember manuális irányítási képességét, ennek következtében az irányítói munka mindjobban lemarad az irányított tevékenységtől.

A csapatszintű tervezés-irányítás számolási igényessége élelmiszer-anyagnormák esetében is meglehetősen magas. Pénznormák esetében ez hatványozottabban jelentkezik. Ezért helyénvaló az automatizálással foglalkozni mind a módszert, mind az eszközt illetően.

Az élelmezési normák az élelmező egységeknél csapatszinten realizálódnak. Az itt folyó belső tervezési-irányítási munka minőségétől függ célkitűzéseink megvalósulása. A pénzgazdálkodás lényege, a szabályozás életképessége függ e tevékenységtől. Emiatt a nagyfokú számolási igényességű munkáknál – konkrétan az étlaptervezésnél – a módszert illetően automatizálást kellett végezni. A tervezési segédesszékkel elért automatizálást rendszerszervezői szempontból értelmezzük, tehát nem csupán az elektronikus számítógép alkalmazásának előkészítését és bevezetését tekintjük automatizálásnak, hanem azt a munkát is, amely az adott rendszer működésének önállósági fokát növeli. E segédletről – amely a csapatok konyháin elkészíthető ezernél több ételváltozatot tartalmaz – a normaképzés matematikai modelljeinél még lesz szó.

A csapatszintű tervezés éves okmánya az ellátási, gazdálkodási terv, amelynek segítségével tervezhető mind az élettani igények kielégítése, mind a pénz- és anyagi eszközök biztosítása. Az irányítási tevékenység hatékonysága érdekében a tervezés és tervek végrehajtásáról szóló információ ugyanabban

a tervtáblában található. Széleskörűen alkalmazzuk a gazdasági tevékenység mérésére, értékelésére vonatkozó mutatószámokat. Több éven át visszatérő probléma volt a tápanyagellátottság értékelése, minősítése. Ugyanis e sokmutató értékelésnél a részek optimuma nem jelentette feltétlenül az egész optimumát. Kutatásaink eredményeképpen az egyes tényezők mutatószámait egy pontozásos rendszerbe foglaltuk, ezzel egyszerű módon értékelni, minősíteni lehet a csapat-szintű ellátást. E kérdéssel bővebben a Hadtápbiztosítás c. folyóiratban megjelent cikk foglalkozik.

Normafejlesztési, karbantartási problémák

Új élelmezési norma megalkotásánál általában a népgazdaság adott szint-jét tükröző élelmiszerösszetétel, pénzérték kerül megállapításra, amely - statikus jellegénél fogva - néhány év elteltével rendeltetésének mind kevésbé felel meg; akkor sem, ha az élelmiszerstruktúra ideális tápanyagösszetételt biztosít.

A táplálkozási igényeket ugyanis nem lehet kizárólagosan élettani problémává leszűkíteni. A kielégítés feltételei, színvonala, összetétele a társadalom és a termelőerők fejlettségétől, a termelési viszonyoktól függ. A táplálkozási szükségletek tehát élettani és egyben társadalmi-gazdasági jellegűek is.

- A fogyasztás változása, fejlődése alapvetően az életszínvonal alakulásától függ, ezért célszerű az életszínvonal növekedésének és az anyagi javak, nevezetesen az élelmiszerfogyasztás változásának nagybani összefüggéseit megvizsgálni.

Az életszínvonal alakulása legközvetlenebbül az anyagi javak fogyasztásában mutatkozik meg, bár ez nem fejezi ki az életszínvonal egészét; főként nem annak - az életmóddal és az életkörülményekkel is összefüggő, nehezen számszerűsíthető - minőségi oldalait.

A növekvő életszínvonal hosszabb, több éves távon érzékelhető. Legáltalánosanabban az anyagi javak - így az élelmiszerek - fogyasztásának színvonalában, szerkezetében. A lakosság egy főre jutó élelmiszerfogyasztása - összehasonlítható áron számítva - 1960-1974 között 15 év alatt 39%-kal évenkénti átlagban 2,6 százalékkal emelkedett. A mennyiségi változások a fogyasztás minőségének megváltozását is jelentik, amelynek során fokozatosan csökkennek a hagyományos, zömmel kalorikus élelmiszerek és nagyobb szerep jut a magasabb élettani értékű, feldolgozottsági fokú és egységárú termékeknek.

Az élelmiszerfogyasztásnak e törvényszerű folyamata mind a hazai, mind pedig nemzetközi viszonylatban érvényesül, mint a technikai, gazdasági fejlődéssel együttjáró életszínvonal-emelkedés kifejezője. A kívánt fogyasztási célkitűzések érvényesülését állami ár-, illetve bérintézkedések segítik elő.

A fogyasztás szerkezetének változása elsősorban abban fejlődik ki, hogy növekszik az értékesebb állati eredetű élelmiszerek, a húсок, húsipari termékek, a tej, tejtermékek, a tojás, továbbá a cukor, a zöldségfélék, a gyümölcs felhasználása. Ugyanakkor csökken a kevésbé értékes zsiradékok, a kenyér, a liszt, a sütőipari termékek aránya.

A fogyasztás szerkezetének változását másodsorban az iparilag feldolgozott áruk arányának, továbbá a termék- és választék-összetételének a növekedése jelzi. Ennek következtében azonos mennyiségű és tápanyagtartalmú élelmiszert egyre több feldolgozási, tárolási és csomagolási költség terhel.

Természetesen a néphadsereg személyi állományának fogyasztására is hatnak ezek a tendenciák. A fogyasztás szerkezete folyamatosan módosul. A fogyasztási tendencia érvényesülése érdekében időnként az élelmezési pénznorma korrekciója, fejlesztése, karbantartása válik szükségessé.

Ezt erősíti meg az életszínvonal-tervezés egyik konzisztenciafeltétele is, mely szerint nem lehet egyetlen jelentősebb társadalmi réteg vagy csoport sem, amely ne lenne a gazdasági növekedés által lehetővé tett életszínvonal-növekedés haszonélvezője. Itt kell megemlíteni azt a két konzisztencia-feltételt is, amelyek szerint a fogyasztásnak rendszeresen és egyenletesen kell emelkednie, az emelkedés pedig érzékelhető nagyságú legyen.

Az életszínvonal-tényezőknél maradványok: ismert, hogy a preferenciák és diszpreferenciák változtatása a társadalmi céloknak megfelelően egy-egy középtávú tervperiódusban napirendre kerül. Ebből adódik az általunk *normakarbantartásnak* nevezett tevékenység, amikor az ármódosulásokból eredően csak az élelmezési norma *pénzértéke* változik, az *élelmiszerstruktúra változatlan* marad.

A *normafejlesztés* élelmiszerstruktúra változást és ármódosulásoktól független *érték* változást, vásárlóérték növekedést eredményez. A Magyar Néphadsereg élelmezési normáinál az utóbbi években átlagosan 2-4⁰/₀-os éves értéknövekedés volt kimutatható.

A normakarbantartás a technikai megoldáson kívül általában nem vet fel más problémát. Annál több a válasz nélküli kérdés a normafejlesztésénél. Rövid távú fejlesztés – amely legfeljebb egy ötéves tervidőszakra vonatkozik – nem okoz különösebb nehézséget. Ehhez elegendő információval rendelkezünk mind a fogyasztási statisztikákat, mind a rövid távú előrejelzéseket illetően. Ezek birtokában elvégezhető az élelmezési norma élelmiszerstruktúrájának szükséges módosítása.

A hosszú távú fejlesztés élelmiszerfogyasztási célkitűzései ismertek. A következő 15 évben a lakosság élelmiszerfogyasztásának mennyisége folyamatosan emelkedik, miközben az élelmiszerfogyasztás aránya az összes fogyasztásból csökken. Számottevően növekszik az élettanilag értékeesebb tápanyagok, az ipariilag feldolgozott, csomagolt élelmiszerek, továbbá a félkész és készételek fogyasztása.

A lakosság élelmiszerfogyasztásának prognózisa a legfontosabb élelmiszer-csoportok mennyiségi adatait is tartalmazza. A távlati tervezésben *használatos aggregátumok* a normafejlesztésben *hasznosítható támpontként szolgálnak*. Ugyanis a normák élelmiszerstruktúrájának tervezése nem jelentheti a meglévő fogyasztási szint extrapolálását.

Végül néhány szóban meg kell említeni a normaképzés sarkalatos pontját, a fogyasztás összetételét befolyásoló szokásokat, amelyek a társadalmi fejlődés során alakultak ki a termelés, a jövedelem, az árak, a természeti, éghajlati adottságok, a kulturális körülmények hatására és többnyire nemzedékek tapasztalatain, konvencióin alapulnak. Ez nemcsak a fogyasztott élelmiszerek mennyiségében és félésegeiben, hanem az étrendi szokásokban is kifejezésre jut.

A sorállomány étkezési szokásait alapvetően a bevonulás előtti környezet határozza meg. A társadalmi viszonyok megváltozása következtében a fogyasztói szokások jelentős része is átalakult, ez a néphadsereg élelmezésében is érzékelhető változást hozott mind az elfogyasztott élelmiszerek mennyiségében és fajtájában, mind pedig az étrendi szokásokban. A sorállomány többsége bevonulás előtt az ebéd főétkezést munkahelyén, iskolában; a reggeli étkezések kisebb,

a vacsorák nagyobb hányadát odahaza fogyasztja el. Követelmény, hogy az étkezések minőségi és mennyiségi szintje a bevonulás előttivel megközelítően azonos legyen. A néptáplálkozási szokásokkal a személyi állomány ételmezési normájának képzésénél számolni kell. Követni kell a néptáplálkozás helyes tradícióit, de számos egészségtelen szokást pozitív irányban befolyásolni szükséges.

Normaképzésben használató matematikai modellek és törzsadatállomány

Az ételmezési normák alapja – mind az ételmyszer-anyagnorma, mind az ételmezési pénznorma esetében – meghatározott ételmyszer mennyiség. Ebből kiindulva a Néphadseregi Termékkódban foglalt ételmyszerekből törzsadatállományt képeztünk.

Az ételmyszer törzsadatállomány az NTK kódszámot és a megnevezést követően tartalmazza az egységnyi mennyiség

- egységárát – pénzértékben;
- energiataralmát – kalóriaértékben;
- kalorikus tápanyagtartalmát – grammban;
- vitamintartalmát – milligrammban, mikrogrammban;
- ásványi anyag tartalmát – milligrammban.

Ételmyszer törzsadatokkal egy mátrix-algebrai művelet segítségével további két törzsadatállomány képezhető, nevezetesen az ételreceptek (technológiai normatívák) és az ételmezési normák.

Mind az ételkészítmények, mind az ételmezési normák képzése – matematikai modell és megfelelő adatlapok elkészülte után – elektronikus számítógéppel elvégezhető. Ételmyszer törzsadatok megléte esetén a képzéshez csak a megfelelő ételmyszerstruktúrát kell megadni egy azonosítóval (NTK kód) és a mennyiségi értékkel.

Az előzőekben szó volt a normakarbantartásról, amelyre az ételmyszerstruktúrát nem érintő változások, árváltozások esetén kerül sor. Ez esetben az árváltozással érintett, az ételmyszer törzsadatállomány első elemét kell módosítani és elektronikus számítógéppel a mátrix-algebrai műveletet elvégeztetni.

Az ételmezési normák fejlesztésénél a norma új ételmyszerstruktúrájának megállapításánál több matematikai művelet elvégzése indokolt. Elsőként a személyi állomány fogyasztására vonatkozó, teljes körű statisztikai felmérés adatait vesszük figyelembe. A több mint tíz év óta gyűjtött statisztikai sorok nagyon sok hasznos információt nyújtanak. Ugyanezt mondhatjuk el a lakosság fogyasztásának adatairól is. A következő lépés a fogyasztásra vonatkozó előrejelzések prognózisok figyelembe vétele. Mindezek után kerül sor a fejlesztési célkitűzéseknek megfelelő új ételmyszerstruktúra kialakítására, amely a továbbiakban – a pénzérték, élettani mutatók számítása – elektronikus számítógéppel kezelhető.

Új ételmezési normák képzésénél a törzsadatként kezelhető ételkészítményekből kell kiindulni, amelyekből a táplálkozási szokásoknak megfelelő étrend kerül összeállításra, úgyelve arra, hogy viszonylag nagy időintervallumot, több évszakot fogjon át. A szelekciós szabályok szerint egy főre, egy napra jutó ételmyszerstruktúra lesz a norma alapja, amelyet a táplálkozáselettani követelmények, fogyasztási célkitűzések szerint a továbbiakban még korrigálni szükséges.

E tevékenység az adatok tömege, a számolási műveletek mennyisége miatt elektronikus számítógéppel oldható meg.

A normaképzésben felhasználható törzsadatállomány kialakítása terén elért eredményeket a mellékelt táblázatok – nagyléptékű kapcsolati diagrammban – szemléltetik. A 2., 3. és 4. táblázat a három alapvető törzsadatállomány inputjait és outputjait is magába foglalja. A képzés algoritmusát részleteiben a Központi Dokumentációs és Programtárban elhelyezett „Élelmezési normák tervezése, fejlesztése és karbantartása során alkalmazott törzsadatállomány” című tanulmány tartalmazza.

Az 5. táblázat a normafejlesztés, normakarbantartás nagyléptékű számítógépes folyamatát ábrázolja. A MINSZK-22 elektronikus számítógéppel végzett normafejlesztés, karbantartás részletes technikai dokumentációja ugyancsak a KDP-ban nyert elhelyezést.

(A 2-5. sz. táblázatok a folyóirat végén található.)

A csapat üzemanyag-gazdálkodás fejlődése, néhány problémája és azok megoldásai

Vasas Mibály százados

A Magyar Néphadsereg üzemanyag-szolgálat az elmúlt évek folyamán hatalmas fejlődésen ment keresztül. Ezt a fejlődést a haditechnika mennyiségében és minőségében bekövetkezett rohamos változás szükségszerűen vonta magával. Az új haditechnikai eszközök rendszeresítése más, – magasabb – követelményeket támasztott szolgálatunkkal szembe. Megnövekedett a Magyar Néphadsereg üzemanyag-felhasználása, nagyobb készletek tárolását és folyamatos frissítését kellett megoldanunk. Az új technikához minőségileg jobb üzemanyagok kikísérletezése, illetve – a hazai és import termékekből való – beszerzése vált szükségessé. Ugyanakkor – az eddigiek egyenes folytatásaként –, az üzemanyag-technikai eszközök terén is mennyiségi és minőségi fejlesztést kell végrehajtunk. Mindezen feladatinkat az 1973. esztendőben jelentkező „energiaválság” tovább nehezítette.

A fejlődésből eredő változások komoly feladatok elé állították az üzemanyag-szolgálat személyi állományát, a felső szintű vezetéstől a csapat tagozatig bezárólag.

A IV. ötéves terv folyamán az üzemanyag-szolgálat fejlődését az alábbi főbb állomásokkal jellemezhetjük:

- a magasabb kompresszióviszonyú gépjármű motorok elterjedésének hatására megszüntettük az E-16-os autóbenzin használatát. Ennek eredményeként racionálisabb lett a töltőgépkocsi használata, egyszerűbbé és gazdaságosabbá vált a szállítás és raktározás, csökkent az adminisztráció;

- kikísérleteztük és rendszeresítettük az EM-12 egységes motorolajat, amely nyolc korábbi motorolajfajtát váltott fel. Az olaj multiszezonális jelleg folytán szükségtelessé váltak az időszakos olajcserék. A magasabb teljesítményszint lehetővé tette az csereidejének 6000 km-re való növelését. Az új motorolaj bevezetésével kb. 30%-kal csökkent a Magyar Néphadsereg motorolaj felhasználása. Az anyagi megtakarítás mellett, az olajcsere ciklusok hosszabbodásával, mintegy évi 3300 munkaórával csökkent a személyi állomány igénybevétele;

- az üzemanyag-szükségletek és az ellátás tervezésében, a felhasználás elszámolásában megvalósítottuk a komplex gépi adatfeldolgozást. Ezáltal a csapatok, a közép- és felsőirányító szervek ellátás-tervezési, biztosítási és elszámolási munkáját nagymértékben csökkentettük;

- tovább folytattuk a csapatok üzemanyagkút hálózatának bővítését, mintegy 2400 m³ tárolókapacitással. Alapvetően befejeztük a csapatok korábban épített, kéziszivattyúval üzemelő kútjainak elektrifikálását, korszerűsítve a hajtóanyag kiszolgálást;

- a csapatgazdálkodás és anyagellátás, a kiszolgálás színvonalának további javítása érdekében megkezdtük a korszerű csapat üzemanyagtöltő bázisok kialakítását és létrehozását;

- megkezdtük a csapatok ellátását nagyteljesítményű, nagy befogadóképességű URAL-AG-5-375, illetve TZ-500 töltőgépkocsikkal.

Az elmúlt öt éves terv eredményes végrehajtása után - az V. öt éves tervben is -, tovább kívánjuk korszerűsíteni a Magyar Néphadsereg üzemanyag-gazdálkodásának rendszerét, a üzemanyagok és üzemanyag-technikai eszközök minőségi jellemzőit, illetve műszaki-technikai színvonalát. Ennek érdekében a következő főbb reformokat, illetve már megkezdett fejlesztési folyamatok továbbvitelét tervezzük;

- foglalkozunk az üzemanyag-gazdálkodás rendszerének korszerűsítésével, a pénz mint mérőeszköz - üzemanyag-szolgálatban való - alkalmazhatósága kiszélesítésének lehetőségével;

- továbbfejlesztettük az EM-12 egységes motorolajat. Az EMD-13 motorolaj - amelynek teljesítménye 10 000 km - rendszeresítése megtörtént. Ezzel további megtakarítást - és a személyi állomány leterheltségének további csökkentését érjük el;

- megkezdtük az EHM egységes hajtóolaj továbbfejlesztését, a csereciklusok lényeges meghosszabbítása (12 000 km-ről 50 000 km-re) és a használhatósági területének kiterjesztése céljából;

- egységes kenőzsírok kialakításával folytatunk kísérleteket, amelyek célja a kenőzsír fajták számának csökkentése és hatásfokuk növelése;

- tovább folytatjuk a csapat üzemanyagtöltő bázisok kialakítását;

- bevezetjük a konzisztens kenőanyagok kis tételekben való vállalati kiszerezését, amely megkönnyíti a csapat üzemanyagraktárakban azok tárolását, kezelését és kiadását.

Az itt felsorolt eredmények elérésében, a fejlesztési tervek megvalósításában nem kis szerep hárul a csapatokra, a csapat üzemanyag-szolgálatokra. Csak egyet kiemelve a folyamatban levő korszerűsítésekből: a csapat üzemanyagtöltő bázisok túlnyomó többsége csapatépítkezések keretén belül épül.

Értékelve a csapatok üzemanyag-szolgálati által - az elmúlt évek folyamán - végrehajtott feladatokat, elmondhatjuk, hogy alapvetően jól tervezték, szervezték és irányították az üzemanyag-gazdálkodást. Hozzájárultak a gazdálkodási rend, az anyagi fegyelem szilárdításához, az anyagtárolási kultúra fejlesztéséhez, a harci technika üzemeltetéséhez szükséges üzemanyagok megfelelő mennyiségben és minőségben történő biztosításához.

Jól szervezték és irányították a rendszerbe került új típusú üzemanyagtöltő gépkocsik igénybevételét, technikai állapotának fenntartását. A végrehajtott gyakorlatok tapasztalatai szerint javultak a szolgálat szakanyagainak kiadási körülményei és az utántöltések időbeni teljesítése.

Javult a számviteli fegyelem, a nyilvántartások és anyagmozgatási okmányok érdemi és számszaki pontossága. Eredményeket értek el a páncélos és gépjármű technikai szolgálattal való együttműködésben, mind a saját szaktechnikai esz-

közeink, mind az üzemanyagot fogyasztó haditechnika és gépi berendezések be- szabályozása, a meghatározott fogyasztási normákon belüli üzemeltetés felté- teleinek megteremtése terén. Ezzel hozzájárultak az 1975. gazdálkodási évré, központilag elrendelt 0,1-es normakülönbözeti szorzó csökkentés állandósításához, a mind takarékosabb üzemanyag-gazdálkodáshoz.

A felsorolt, dicséretre méltó eredmények természetesen nem azt jelentik, hogy most már nincs mit tenni az üzemanyag-gazdálkodás hatékonyságának to- vábbi fokozása-, a készletgazdálkodás-, az üzemanyagok minőségmegóvása terén.

Az elmúlt évek folyamán nem értük el a kívánt színvonalat a szabadban tárolt üzemanyagok minőségének megóvásában, az üzemanyagkutak és Cs-346-os töltőgépkocsik kifogástalan műszaki állapotának fenntartásában, a belső- és külső ellenőrzések hatékonyságában, az üzemanyag takarékoság további lehető- ségeinek vizsgálatában és megvalósításában, valamint egyes számviteli problé- mák megoldásában.

A fennálló hiányosságok megszüntetése, a gazdálkodás minőségmegóvás, karbantartás további javítása érdekében – jól összehangolt tevékenységükkel – a legtöbbet a csapatparancsnokok hadtáphelyettesei és a csapat üzemanyag-szol- gálat vezetők tehetnek. Ennek a célnak elérése érdekében a parancsnok hadtáp- helyettesek – az egységek hadtápgazdálkodásán belül, az érvényben levő köz- ponti rendelkezések értelmében – biztosítsák az üzemanyag-ellátás növekvő szín- vonalának teljesítését, a pénz és anyagi eszközök koncentrált felhasználását, az üzemanyag-takarékosság elveinek a gyakorlati életben való folyamatos érvényes- ítését, az anyagi fegyelem további szilárdítását, az anyagok és eszközök minő- ségének megóvását. Az üzemanyag-gazdálkodás tervezésében és végrehajtásában céltudatosan támaszkodni kell megalapozott felhasználási tapasztalatokra, elke- rülve az anyagi- és pénzeszközök túlbiztosítását és feleslegke keletkezését.

Az üzemanyag-szolgálat vezető irányításán, a rendszeres, segítő ellenőr- zéseken keresztül érvényesülhet a parancsnok hadtáphelyettese nagyobb tapasz- talata, felkészültsége és szélesebb látóköre. Amennyiben az irányítás jó, az el- lenőrzések célratorók, hatékonyak és iránymutatóak, akkor ennek tükröződnié kell az egység üzemanyag-gazdálkodásának tervezésében, szervezésében és vég- rehajtásában.

A kapcsolatos tevékenység elemzése és egységes értelmezése végett célszerű tisztázni, hogy mit nevezünk üzemanyag-gazdálkodásnak?

Az üzemanyag-gazdálkodás gazdasági tevékenységek összessége, amely ma- gába foglalja:

- az egység alaprendeltetésének megfelelő tevékenységhez szükséges üzem- anyag-, üzemanyag-technikai eszköz és pénzszükséglet megtervezését, biztosítá- sát, szállítását, tárolását és minőségellenőrzését, frissítését, elosztását és kiszol- gálását, nyilvántartását és elszámolását;

- az üzemanyag-technikai eszközök és objektumok üzemeltetését, karban- tartását, javítását és selejtezését.

Az üzemanyag-szolgálatban alapvetően természetbeni normagazdálkodás folyik. A gazdálkodás tervszerű, tudatos irányításának biztosítása érdekében „Gazdálkodási és munkaterv”-et kell készíteni, amelynek főbb részei:

- a tervidőszak általános és főbb célkitűzései, alapvető feladatai;
- áttekintő naptári terv a végrehajtandó feladatokról;
- a gazdálkodás részlettervei;

– a gazdálkodás hatékonyságának mérésére szolgáló, valamint a következő tervidőszak kidolgozását biztosító statisztikai adatok gyűjtője.

Az üzemanyag-gazdálkodás azon összetevői, amelyeket kézben tartva a parancsnok hadtáphelyettese megfelelő rálátással és ráhatással bír a szolgálat tevékenységére, a következők:

- az üzemanyag-szükséglet tervezése, átlag normakülönbözeti szorzószámok alakulása;
- üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz készletek alakulása, anyagigénylések szervezése;
- túlfogyasztások, hiány-kár helyzet;
- „M” készletek mennyiségi és minőségi mutatói;
- üzemanyag kutak, töltőgépkocsik, egyéb technikai eszközök állapota;
- számvitel.

Ezen gazdálkodási résztvékenységeken túlmenően, igen fontos feladat járul a parancsnok hadtáphelyettesére a szolgálat érdekeinek képviselőjében az egység vezetése felé, illetve a vezetés intézkedéseinek eljuttatásában a szolgálat felé, kiindulva abból a tényből, hogy az üzemanyag-szolgálat – mint az egység szerves része – tulajdonképpen annak zavartalan harckiképzése, harckészültsége, egész élete érdekében tevékenykedik.

A csapatok üzemanyag-gazdálkodásának egyik elengedhetetlen előfeltétele a pontos, megalapozott szükségleti tervezés. Ennek ellenére a csapatoktól a számítógépes feldolgozásra beérkező alapbizonylatok gyakran nem érik el a kívánt számszaki pontosság színvonalát. Bosszantó, apró számszaki hibák, elírások fordulnak elő, amelyek – a többszöri ellenőrző szűrésen is keresztüljutva – komoly nehézségeket okoznak a gépi feldolgozásnál, veszélyeztetve a néphadsereg szintű összesítések helytállóságát. Ez annál inkább nem elfogadható, mivel az üzemanyag-szükségleti tervezés és üzemanyag-elszámolás alapbizonylatainak számítógépes feldolgozásából – túl a csapatok számára szükséges adatokon –, a Magyar Néphadsereg üzemanyag-gazdálkodásának tervezéséhez, szervezéséhez és irányításához elengedhetetlenül szükséges statisztikai adatok is készülnek. Ezen adatok nélkül elképzelhetetlen a szolgálati ág hosszú-, közép- és rövidtávú tervezése is.

A bevezetőben említett, világméretű „energiaválság” érzékenyen érintette az üzemanyag-szolgálatot is. Ezért a szolgálat felső vezetése a szükségleti tervezésnél alkalmazott „átlag normakülönbözeti szorzószámok” intézményes csökkentésére kényszerült. Ez az intézkedés – a végrehajtható tagozatban tevékenykedők pozitív hozzáállásával, eredményeket hozott. Az „átlag normakülönbözeti szorzószámok” 0,1-es csökkentése a gyakorlatban, MN szinten közel 3 ezer tonna hajtóanyag, vagyis kb. 11 millió forint megtakarítást jelent. Mivel a nyersolaj, valamint ennek eredményeképpen az ásványolaj-termékek fogyasztói ára évről-évre magasabb, továbbra is szükséges az energiahordozókkal való takarékoság napirenden tartása.

Köztudott, hogy a csapatok üzemanyag-szolgálatai – mivel nem felhasználók –, önmagukban keveset tehetnek az anyagtakarékosság terén, azonban jó együttműködésben a páncélos- és gépjármű technikai szolgálatokkal, valamint más fegyvernemi szolgálatokkal, ilyen irányú tevékenységük már széles skálán mozoghat. Ide tartozik a túlfogyasztások megakadályozása, az indokolat-

lan, idő előtti olajcserék megtiltása, a hűtőfolyadékkal való fokozott takarékoság, a csapat szervizeinek üzemanyag-felhasználásának szabályozása stb.

Csapatainknál még mindig nem tudunk kielégítő eredményeket elérni a túlfogyasztások megakadályozásában. Sok helyen – a túlfogyasztás okainak megszüntetése helyett –, a menetlevelek túlsúlyozásával igyekeznek elleplezni azokat. Ezen a területen fokozott felelősség terheli a csapat üzemanyag-szolgálat vezetőket és a mindenkori gépjármű parancsnokokat. Az üzemanyag-szolgálat vezetőik szakmai kötelezettségei közé tartozik a gépjármű menetlevelek gondos ellenőrzése azoknál a csapatoknál is, ahol a számfejtést egyébként egységes számviteli részleg (ESZR) végzi. Az egységes számviteli részlegek személyi állománya nem kielégítő szakági jártassága miatt, csak az üzemanyag-szolgálat vezetője lehet hivatott a menetleveleken szereplő útviszonyok ellenőrzésére és szükség szerinti felülbírálására. A mindenkori gépjármű-parancsnokoknak lehetőségük van már csirájában elfolytani a túlsúlyozási törekvéseket. Feltétlenül szükséges, hogy igénybevétel után, a gépjármű elbocsátásakor a gépjármű-parancsnokok ellenőrizzék a menetlevelek kitöltésének módját, különös tekintettel a bejegyzett útviszonyokra. Ennek a kötelezettségnek – a gépjármű-parancsnokokban való – tudatosításával nagy lépést tehetnénk a túlfogyasztások csökkentése felé.

A Magyar Néphadseregben 1977. január 1-től rendszeresítésre került az EMD-13 egységes motorolaj, amely felveszi a versenyt a legkorszerűbb motorolajokkal is. Ezért egyenesen anyagpazarlásnak minősül az a gyakorlat, hogy egyes csapatainknál a nagyobb csapatmozgásokra való felkészülés időszakában a gépjárműveken – jóval a cserciklus lejárta előtt – olajcserét hajtanak végre. Vajon tényleges harchelyzetben nem kell olajat cserélni? A személyi állománynak nem kell ezt a munkafolyamatot begyakorolni? De igenis kell! Sőt a csapatgyakorlatok megtervezésénél ilyen és hasonló technológiai munkák gyakorlását is tervezni kellene.

Éve kóta megfigyelhető a hűtőfolyadék elszámolások időszakában, hogy milyen magas a műszaki meghibásodásokból eredő hűtőfolyadék veszteség. A csapat üzemanyag-szolgálatok, a parancsnok hadtáphelyettes támogatásával, a páncélos és gépjármű technikai szolgálattal karöltve, sokat tehetnek ezen veszteségek csökkentésére. Miért nem folyik el a magántulajdonban levő gépjárművek hűtőfolyadéka? Azért mert az a saját zsebükre megy. Sajnos elfelejtjük néha, hogy a közösség vagyonának pazarlása – közvetett formában – szintén a saját zsebünket érinti. A téli időszakra való felkészítés folyamán a hűtőrendszerek gondos átmosásával, az összekötő tömlők ellenőrzésével – szükség szerinti – cseréjével, a téli igénybevétel során lelkiismeretes és rendszeres ellenőrzéssel nagy mértékben csökkenthetők ezek a veszteségek. Azt, hogy milyen anyagi kihatása van a műszaki hibákból eredő hűtőfolyadék veszteségeknek, elég egy számadattal illusztrálni: a Magyar Néphadsereg csapatainál az 1975–76. évi téli időszakban, műszaki meghibásodásból eredően 142,7 tonna hűtőfolyadék ment kárba, ami beszerzési áron számolvi 3 567 500 forintot tesz ki.

A csapat szervizekben való üzemanyag-felhasználás szabályozásával szintén eredmények érhetők el az anyagtakarékosság terén. Ez a probléma kétoldalú. Először, a szükséges üzemanyag féleségek felhasználásának megkövetelésével (különböző kenőzsírok, karbantartó anyagok) elérhető a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának fokozása, élettartamának növelése, másodsor, megakadá-

lyozható a felesleges anyagpocsékolás, a különböző üzemanyag féleségek nem rendeltetésszerű felhasználása.

Az eddigieken kívül még számtalan útja-módja van az anyagtakarékos-ságnak. Ezeket fel kell kutatni és meg kell találni a lehetőleg optimális módját a megoldásnak. Lényeges, hogy egész tevékenységünket hassa át a takarékos-ság szelleme, híven a párt XI. kongresszusa határozatához.

Az egységek hadrafoghatóságát nagy mértékben befolyásolja az üzemanyag-technikai eszközök, elsősorban az üzemanyag-töltő gépkocsik, üzemanyag-szállító utánfutók, motoros üzemanyag-szivattyúk állapota, karbantartottsága. A végrehajtott felügyeleti és egyéb ellenőrzések tapasztalatai azt bizonyítják, hogy ezeknek az eszközöknek technikai színvonala nem mindenhol éri el a kívánt mértéket. Különösen érvényes ez a megállapítás a Csepel 346-D üzemanyag-töltő gépkocsikra. A különböző tartozékok esetenkénti hiánya, a fődarabok meghibásodása, csöpögések, folyások veszélyeztetik ezen eszközök hadrafoghatóságát. A technikai szolgálattal való együttműködésben, a tartalék alkatrészek és a javítások időbeni igénylésével, illetve végrehajtásával úgy kell megszervezni technikai kiszolgálásukat, hogy üzemeltetésük feltételei minden körülmények között biztosítva legyenek.

Az előbbi problémához tartozik a technikai eszközök kezelő személyzetének kiképzése is. Bár a töltőgépkocsi-vezetők szakmai felkészültsége – nagy általánosságban – kielégítőnek mondható, mégis jártasságbeli hiányosságok tapasztalhatók náluk. Ezek a hiányosságok onnan erednek, hogy az egységek túlnyomó többségénél, részben objektív, de inkább szubjektív feltételek hiánya miatt, nincs elegendő lehetőség a szakmai fogások begyakoroltására. Olyan esetek is előfordulnak, hogy egy-egy töltőgépkocsi-vezető hetekig nem is látja saját járművét. Így természetes, hogy nem képes annak megfelelő karbantartására, technikai kiszolgálására sem. Ezért feltétlenül szükséges a töltőgépkocsi-vezetők részére több időt biztosítani a feladatuk végrehajtásában való jártasság megszerzésére, valamint az eszközök megfelelő műszaki állapotának fenntartására. Nézetem szerint – elsősorban harc-készültségi szempontból – tarthatatlan azaz állapot, hogy sok töltőgépkocsi-vezető kettős beosztásban van, vagyis „M” beosztása mellett egy platós gépjármű is rá van bízva.

Az anyagi lehetőségek függvényében örvedetesen szaporodnak laktanyáinkban úgy darabszámban, mint tároló kapacitásban az üzemanyagkukák. A meglevők túlnyomó többsége megfelelő technikai állapotú, jól karbantartott. Ezzel szemben vannak olyan csapatok, ahol nem fordítanak kellő gondot a részükre, használatra átadott üzemanyag kukák állagmegóvására, karbantartottsági színvonalának emelésére, a javítási munkák szervezett végrehajtására. Az időszakos karbantartások, tisztítások, nyomáspróbák pontos végrehajtása üzembiztonsági – és nem utolsósorban –, tűzbiztonsági szempontból elengedhetetlen.

A Magyar Néphadseregben a különböző beosztású parancsnokoknak ellenőrzési köteleimk vannak. Az üzemanyag-szolgáltatban ezek a köteleimk kiterjednek a gazdálkodásra, a számvitelre, az anyagi készletek meglétére, minőségi állapotára stb. Sajnos előfordul, hogy egyes, ellenőrzési jogkörrel és kötelezettséggel felruházott vezetők csak formálisan tesznek eleget ezen köteleimknek.

Az utóbbi években a katonai ügyészség több esetben vádat emelt az üzemanyag-szolgálat néhány tagja és egyéb beosztású személyek ellen sikkasztás, lopás és hűtlen anyagkezelés miatt. Az ügyészségi vizsgálatok – kivétel nélkül – azt mutatták ki, hogy a vádlottak képesek voltak évekig folytatni üzelmüket

anélkül, hogy a rendszeres belső és külső ellenőrzések azokat felfedték volna. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy az ellenőrzések érdemileg hiányosak, formálisak voltak, az ellenőrző közegek rutinszerűen, felületesen hajtották végre feladatukat. Nem fordítottak kellő figyelmet a belső, oksági összefüggések kiderítésére, az okmányok, aláírások hitelességére. Némely esetben kiderült, hogy a parancsnok hadtáphelyettese magával az ellenőrzött személlyel készítette el a jegyzőkönyvet, az ellenőrzés megtörténtét dokumentáló feljegyzést.

Az egyik alakulatnál lefolytatott ügyészségi vizsgálat eredménye szerint – többek között – a 793 darab 200 literes acélhordóból 104 darab (13⁰/₁₀₀) –, a 661 darab 20 literes üzemanyag-kannából 129 darab (20⁰/₁₀₀) ment – bűncselekmény folytán – veszendőbe. Egyértelmű, hogy megfelelő hatékonyságú ellenőrzés ennek a mennyiségnek tized részét is azonnal felfedte volna.

Az ellenőrzések megtörténte után nem elég pusztán annak tényét dokumentálni. Megfelelően célratoró, hatékony és iránymutató ellenőrzésről készült jegyzőkönyvnek is tartalmaznia kell ezeket a jegyeket. Meg kell állapítani és rögzíteni, hogy mi a jó, mi a hibás az ellenőrzött területen. Az ellenőrzésnél feltárt tények milyen okokra vezethetők vissza, azoknak mik a pozitív és negatív következményei. Élni kell az elismerés és elmarasztalás lehetőségével. Meg kell szabni a hiányosságok megszüntetésének módját, a jó tapasztalatokat népszerűsíteni kell, általánossá kell tenni.

Itt foglalkozom az üzemanyag-gazdálkodás számvitelének egy néhány olyan sarkalatos pontjával, amelyek felületes ellenőrzés mellett, torzult szemléletű alany esetén bűncselekmény kiindulópontjai lehetnek.

Elsőként visszatérnék a gépjármű menetlevelek túlsúlyozására. Ennek a lehetőségnek hosszú időn keresztül való nyitvatartása volumenében nem nagy, de folyamatos bűncselekményre ösztönözheti az arra hajlamos gépjárművezetőket. Különösen veszélyes lehet ez azon gépjárművek vezetőinél, akik állandó ÁFOR üzemanyag-utalvány ellátásban részesülnek.

A másik sarkalatos pontja az üzemanyag számvitelnek az üzemanyag-feltöltési csekk. Nagyon fontos, hogy a felvételezett feltöltési csekk tömbökkel és a tömbökön belül minden egyes példánnyal el tudjon számolni az üzemanyag-szolgálat. Ennek érdekében a feltöltési csekket „szigorúan számadásköteles okmány”-ként kell kezelni.

Az ügyészségi eljárások tapasztalatai szerint elterjedt a „kölcson” utalványok rendszere. Hangsúlyozni szeretném, hogy az üzemanyag-szolgálatban „kölcson” utalványt nem ismerünk. Üzemanyagot, üzemanyag-technikai eszközt – akár más egységnek, akár magánszemélynek – kölcson adni tilos!

Elterjedt módja a visszaélések leleplezésének az anyagi fedezet nélküli, fiktív kiadási okmányok becsempészése a számvitel rendszerébe. Ez ellen az aláírások hitelességének, bélyegzők meglétének megkövetelésével és az ellenőrzésekre való megfelelő felkészüléssel lehet fellépni.

Félreértés ne essék, nem feltételezhetjük előre senkiről, hogy híján van a becsületnek. A napvilágra került esetek azonban azt bizonyítják, hogy az ellenőrzések lazasága, esetleges hiánya, a körülmények szerencsétlen összjátéka következtében, megteremti a könnyű pénzszerzés lehetőségét és ennek nem mindenki tud ellenállni. Ezért kell már a visszaélések lehetőségét is felszámolnunk.

A felügyeleti és egyéb ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy nincs minden rendben a tartós tárolás alá vetett üzemanyagok minőségvédelmével. Különösen áll ez a megállapítás a szabadban tárolt, hordózott üzemanyagokra.

A központ üzemanyagraktáraknál végzett kísérletek igazolták, hogy az ilyen, az időjárás viszontagságainak kitett anyagokat is meg lehet védeni a káros minőség romlástól. Rendszeres minőségvizsgálattal, megfelelő időben való frissítéssel, a hordódugók időnkénti utánhúzásával elérhetjük, hogy mindig hadihasználható, víztől és mechanikai szennyeződéstől mentes anyag áll rendelkezésre. Egy üvegcső segítségével – amely a csapathitel terhére fillérekért beszerezhető –, megbízhatóan ellenőrizhető a tartósan tárolt készletek minősége.

A cikkben leírtakkal az volt a célom, hogy felhívjam és irányítsam a figyelmet az üzemanyag-gazdálkodás néhány olyan területére, amelyek javításával megszilárdíthatjuk az eddig elért eredményeket, hozzájárulhatunk a gazdálkodási feladatok jobb végrehajtásához, a fenntartási költségek további csökkentéséhez, ugyanakkor növelhetjük a szolgálaton belül a tervszerűséget, hatékonyságot és takarékoskosságot. Célom volt még néhány olyan szakmai fogás ismertetése, amelyek csökkenthetik a káresetek előfordulását, csirájában folytathatják el a szabályzatok tudatos megsértését, az anyagiasságból eredő vétségek, bűncselekmények keletkezését.

Az önálló költségvetési gazdálkodás fejlődése, gyakorlati érvényesülése, HDS szintű tapasztalatai, a rendszer továbbfejlesztésének lehetőségei

Illés László ezredes

A Magyar Néphadsereg csapatgazdálkodási rendszerében – a 068/1967. számú MNVKF utasítás alapján – a népgazdasági költségvetési gazdálkodás rendszeréhez hasonló, *önálló költségvetési gazdálkodási rendszer* került bevezetésre.

Az új gazdálkodási rendszer bevezetésével kapcsolatos elvi és gyakorlati feladatok végrehajtását a 24/1971. számú MNVKF utasítás, a 7/1972. MN PÜF–MNVKF 4. csf. közös utasítás és az egyes fegyvernemi és szakágak utasításai szabályozzák.

Széleskörűen decentralizálásra kerültek a gazdálkodási hatáskörök, arányosabbá vált a gazdálkodás végrehajtásával kapcsolatos felelősség, hatékonyabbá vált a gazdasági tevékenység, jelentősen kibővült a parancsnokok hatás- és jogköre.

A megnövekedett feladatok végrehajtása – elsődlegesen a kiképzés korszerűsítése, a magasabb szintű harcckészültség biztosítása, az élet- és munkakörülmények további javítása – érdekében a gazdálkodás során eddig alkalmazott pénzügyi viszonyok rendszere, a pénzügyi irányítás eszközei is megváltoztak, ezzel összhangban új költségvetési szabályozók kerültek kidolgozásra, a takarékoságra és a hatékonyságra ösztönző *érdekeltségi rendszer* került bevezetésre.

Ma már megállapítható, hogy az érdekeltségi rendszer funkcionálásának mind fokozottabb érvényesülése eredményeként számottevően javult a gazdálkodás hatékonysága.

A korábbi merev, kamerális szemléletű gazdálkodási szabályok széles körű feloldásával lehetővé vált a rendelkezésre bocsátott költségvetési előirányzatok célszerűbb, az kiképzési, harcckészültségi és ellátási feladatok tényleges, időbelileg és helyileg konkrét követelményeihez igazodó felhasználás.

A rendelkezésre bocsátott pénzeszközök és a már meglévő készletek takarékos felhasználásában, a helyi lehetőségek feltárásában és kihasználásában való kollektív érdekelttség eredményeként, a gazdálkodó szervezet önerőből is jelentős mértékben hozzájárultak a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek javításához, az ellátás magasabb színvonalon történő biztosításához.

A gazdálkodás szervezeti felépítése az új gazdálkodási rendszer bevezetésével nem változott meg alapvetően. *Megmaradt a fegyvernemi-szakszolgálati*

tagozódás. Számottevően módosult azonban az egyes fegyvernemi-szakszolgálati ágak gazdálkodási funkciója.

A gazdálkodási funkciókban bekövetkezett változások szükségszerűen kihatottak a *pénzügyi szolgálat tevékenységére* is. A középírányító és végrehajtó pénzügyi szervezetek funkcionális tevékenysége kiszélesedett.

A gazdálkodási hatáskörök decentralizálása, az érdekeltségi rendszer bevezetése együtt járt a költségvetési előirányzaton alapuló *pénzgazdálkodás bővülésével*, amely minden szinten növelte a pénzügyi szolgálat feladatát és szerepét.

Az egysatornás rendszerű önálló költségvetési gazdálkodás teljeskörű bevezetése az egységek és szervezetek *gazdálkodását még közvetlenebbül és átfogóbban a pénzügyi szolgálathoz közelítette.*

A gazdálkodási rendszerben bekövetkezett változás – amellet, hogy a gazdálkodás érdemi szintjét jelentősen emelte – *növelte a tervezési, számviteli és beszámolósi feladatok bonyolultságát*, ugyanakkor mennyiségileg és minőségileg is új, magasabb szintű követelményeket támaszt a végrehajtókkal szemben.

A pénzügyi szolgálat újszerű feladata – a tervezés, a pénzeszközök biztosítása, kifizetése és elszámolásán túl – alapvetően a gazdálkodás érdemi viteleiben jelentkezik. Lényeges alapelv, hogy a pénzügyi szervezetnek gyakorlati tevékenységüket – a gazdálkodás minden fázisában – az egység szintű feladatok végrehajtásához kell hangolni, együtt kell haladni a bekövetkezett változásokkal.

Ehhez a napi tevékenység jobb megszervezésére, gondolkodásra, elemzésre, időbeni reagálásra, a jogszabályok, a helyi sajátosságok, a pénzügyi kihatású feladatok alapos ismeretére, információkra, minőségileg új – önállóan is kialakított – munkamódszerekre van szükség.

Miután a kiterjedt pénzgazdálkodás viszonyai között több új munkaterületen kell tevékenykednünk, mindjobban előtérbe került a *társadalmi tulajdon védelmének jelentősége*, a belső és külső ellenőrzés hatékonyságának növelése.

Összességében: a pénzügyi szolgálat feladata, hogy a megnövekedett döntési jogkörökkel és tevékenységgel összefüggésben a saját eszközével segítse a csapatgazdálkodás gyakorlati végrehajtását.

A költségvetési gazdálkodás rendszere

Mint ismeretes, a néphadsereg csapatai, középírányító szervei, mint fogyasztó jellegű testületek ún. *bruttó rendszerű* önálló költségvetési gazdálkodást folytatnak.

A költségvetési *gazdálkodás önállósága* alapvetően az alábbiakban jut kifejezésre:

- a csapatok és előljáró szervek jóváhagyott éves költségvetési előirányzattal rendelkeznek,
- a jóváhagyott költségvetési előirányzat erejéig pénzjavadalomban részesülnek,
- a parancsnokok – szabályozott keretek között – önálló előirányzat-felhasználási és hitelátcsoportosítási hatáskörrel rendelkeznek,
- a gazdálkodás során jogi személynek minősülnek, ebben a minőségben kötelezettségeket vállalhatnak és jogokat gyakorolhatnak.

A csapatok önálló költségvetési gazdálkodásának rendszere – az irányítás főbb eszközei – alapvetően a felső szintű jogszabályokban meghatározott, ún. *közzgazdasági* (költségvetési) *szabályozókban* jut kifejezésre, a gazdálkodás egymással szorosan összefüggő, végső soron sokrétű és bonyolult pénzügyi és gazdasági aktusok lebonyolításának rendszerén keresztül valósul meg.

Ilyen általános kategóriák:

- az éves költségvetési előirányzat önálló tervezése,
- az egységparancsnokok előirányzat-módosítási hatásköre,
- az egycsatornás pénzellátási rendszer keretében az egységes javadalom-gazdálkodás,
- a maradványérdekeltségi rendszer,
- a költségvetési bevételek felhasználása,
- a biztosított pénzeszközök erejéig történő önálló beszerzési tevékenység,
- kötelezettség-vállalás,
- ártevékenység,
- számviteli, adatszolgáltatási- és információs rendszer,
- az egységek belső ellenőrzése.

Az eddig kifejtett általános alapelvek és főbb követelmények meghatározása után vizsgáljuk meg a költségvetési gazdálkodás sajátos pénzügyi viszonyaiból, kategóriáiból eredő konkrét *gyakorlati követelményeket*, érintve a még fennálló problémákat, a gazdálkodás hatékonyságát elősegítő lehetőségeket.

A költségvetési előirányzatba tartozó kiadásokról és bevételekről

Az alakulatok és előjáró szervek önálló költségvetési gazdálkodásába tartozó kiadások és bevételek köre – ahogy erre már utaltam – az új gazdálkodási rendszer bevezetése óta jelentősen kibővült, és a fejlődést figyelembe véve *ma sem tekinthető befejezetnek*.

A jelenlegi helyzet szerint az önálló költségvetési gazdálkodás körébe tartoznak:

- a személyi állomány és az állományon kívüli alkalmazottak illetmény-, bér- és egyéb személyes pénzbeni járandóságai,
- az egységek szervezetszerű tevékenysége során felmerülő egyéb személyi kiadások,
- a dologi jellegű fenntartási és működési kiadásoknak, beszerzéseknek és felújításoknak azon köre, amelyek tekintetében az alakulatok szükségleteinek kielégítése nem tartozik a központi természetbeni ellátás rendszerébe,
- a költségvetési gazdálkodás keretében beszédett, egyéb forrásokból származó bevételek.

Az egységek *dologi jellegű* szükségleteinek nagyobb hányada azonban még jelenleg is a központi természetbeni ellátás rendszerébe tartozik.

Ilyenek:

- épületek, építmények, földterületek,
- haditechnikai eszközök, anyagok,
- alapvető szakmai felszerelések,
- túlnyomó részben az üzemanyagok,
- közép- és nagyjavítások,
- ipari, építőipari felújítások.

A két ellátási rendszerből (központi ellátás, illetve csapatbeszerzés) adódnak bizonyos ellentmondások. A központilag ellátott anyaggal való takarékoságban a felhasználó csapat nincs érdekelve, míg a helyi beszerzések esetében a megtakarított összeggel az egység rendelkezik.

Az anyagi eszközökkel való célszerű, takarékos és hatékony gazdálkodás mindjobban felveti azoknak a feltételeknek a kutatását és elemzését, amelyek az önálló költségvetési gazdálkodás bővítését teszik lehetővé.

Az egycsatornás költségvetési előirányzat-gazdálkodás és pénzellátás rendszere

A haditechnika rohamos fejlődése, korszerű, komplex és összetett fegyverrendszerek megjelenése szükségképpen maga után vonta az integrált összfégyvernemi katonai szervezet és az *egyszemélyi parancsnoki vezetési rendszer megerősödését.*

A végbement fejlődés mindinkább felvetette a specializálódott fegyvernemi, szakszolgálati ágakra tagozódó katonai ellátás és gazdálkodás korábbi elveinek és gyakorlati módszereinek módosítását.

Miután a gazdálkodás és ellátás egyes részterületein a speciálizálódás tovább fokozódik, ugyanakkor az egyes fegyvernemi és szakszolgálati ágak gazdasági tevékenységének *merev elkülönítése akadályozná a kiképzési, harcászútségi és ellátási feladatok hatékony végrehajtását,* egycsatornás költségvetési előirányzat-gazdálkodási és pénzellátási rendszer került bevezetésre.

Lényege: hogy a gazdálkodásba tartozó *összes kiadásokat* – a korábbi fegyvernemi, szakszolgálati ágaknak megfelelő sokcsatornás költségvetési kapcsolata helyett – egységesen a Pénzügyi Szolgálat Főnökség, ezen keresztül a közép-irányító pénzügyi alosztályok, osztályok *költségvetése fedezi,* a felsősíntű gazdálkodó szervek az egységeket – közvetlenül – csak természetbeni ellátásban részesíthetik.

Középirányító és csapatszinten megszűnt a költségvetési előirányzatoknak fegyvernemi, szakszolgálati ágak szerinti elkülönülése a betérjesztés, jóváhagyás és felhasználás tekintetében.

Ebből következik, hogy az alapvető gazdálkodási jogkörrel az egyszemélyi parancsnokok rendelkeznek, a költségvetési gazdálkodásért teljeskörűen felelősek.

Az egycsatornás pénzellátás rendszerében azonban az alakulatok költségvetési gazdálkodásába tartozó kiadások megállapításában, a szakmai követelmények meghatározásában *továbbra is döntő szerepük van az illetékes fegyvernemi és szakszolgálati ágak vezetőinek,* a középirányító és csapatszinten egyaránt.

A fenntartási és dologi kiadások megállapítása, módosítása, a feladatváltozásokkal összhangban álló *pénzügyi kibatású döntések meghozatala* – csakúgy, mint a gazdálkodás, ellátás és irányítás egyéb folyamataiban – *az illetékes fegyvernemi és szakszolgálati ág-vezetők és középirányító pénzügyi szervek jó munkakapcsolata, együttműködése, a feladatok közös koordinálása alapján valósulbat meg.*

Az egységek éves költségvetési előirányzatának tervezése, jóváhagyása

Az önálló költségvetési gazdálkodás rendszerében az alakulatok és előljáró szervek tervszerű pénzgazdálkodásának és zavartalan pénzellátásának alapját az *éves költségvetési előirányzat képezi*, amely felöleli az egy naptári éven belül felmerülő összes pénzkiadásokat, és bevételeket.

Az éves költségvetési előirányzat alapvetően olyan *pénzügyi terv*, amely a mindenkor érvényes utasításoknak és tervezési előírásoknak megfelelően tartalmazza:

- a személyi állomány ellátásának, a kiképzési, szakmai és harcászati feladatok végrehajtásának kiadási előirányzatait, az előirányzatok bizonyítására szolgáló számvetéseket,
- a bevétel előirányzatait,
- a kiadási előirányzatok tervezett felhasználásának negyedévi bontásának terveit.

Az éves költségvetési előirányzat jóváhagyása felhatalmazást jelent a kiadások teljesítésére és jogosultságot biztosít a jóváhagyott előirányzatoknak megfelelő összegű pénzjavadalomra.

Ennek figyelembevételével az éves költségvetési előirányzat és jóváhagyása a *gazdálkodási tevékenység egyik legjelentősebb aktusa*.

A megalapozott és szabályszerű tervezés a *tervezési alapadatok gondos felmérését*, a gazdálkodó szerv előtt álló feladatok, a szakutatisítások alapos ismeretét, a szakmai szervezetek *szoros együttműködését* igényli.

A tervezés alapvetően a felsőszintű fegyvernemi és szakszolgálati utasításokban meghatározott ellátási normák, normatívák, illetve a tényleges mérőszámok és költségvetési keretek alapulvételével történik.

A gazdálkodási szabályok értelmében az alakulatok éves költségvetési előirányzatában tartozó irányzatokat – saját szak előirányzataikra vonatkozóan – *az illetékes fegyvernemi és szakszolgálati ág-vezetőknek kell megtervezni*.

A pénzügyi szolgálat feladata – a pénzügyi előirányzatok tervezésén túlmenően – az *egységszintű költségvetés összeállítása*, a szakszolgálati ágak által elkészített részlettervek számszaki és érdemi felülvizsgálata. A pénzügyi szolgálat tevékenysége tehát egyrészt önálló gazdasági funkció, másrészt pedig összekötő kapocs a gazdasági feladatokat ellátó fegyvernemek és szolgálati ágak működésében.

Fontos követelmény, hogy a csapatok a költségvetési tervezés végrehajtására *megfelelően felkészüljenek*, pontosan ismerjék a pénzügyi kihatású feladatterveiket, az érvényes normatívákat és mérőszámokat, a tervezést ne csak valamely fegyvernemi vagy szolgálati ág feladatának tekintsék, hanem *egységszintű érdeknek*, tevékenységüket ennek szellemében hangolják össze.

A tervezési feladatok a tárgyévet megelőző utolsó hónapra esik, amikor az anyagi szolgálatok szakmai tevékenysége (zárás, beszámolás, értékelés stb.) egyébként is torlódik. Miután az egységszintű költségvetés összeállítására különben is záros határidő áll rendelkezésre, a tervezési alapadatot, mérőszámok előzetes kigyűjtésének, a feladatok pontos ismeretének – a megalapozott tervezés szempontjából – kiemelt jelentősége van.

Emellett fontos követelmény, hogy a középírányító pénzügyi szervek a már ismert – elsődlegesen a felhasználható rendelkezési, fenntartási és dologi jel-

legű – *költségvetési keretek* mértékét időben közölik a tervező alakulatokkal, gyorsítsák meg azok lebontását, csapatszintű jóváhagyását, figyelembe véve, hogy a szervezeti alárendeltség és az illetékes szolgálatiág-főnökkel történő egyeztetés miatt az átfutási idő egyébként is meghosszabodik.

A tapasztalatok azonban azt igazolják, hogy egyes csapatok a tervezésre *nem készülnek fel megfelelően*, e fontos tevékenységnek nem tulajdonítanak kellő jelentőséget, nem ismerik az egységük sajátosságaiból eredő feladatokat, nincs meg a szükséges együttműködés az egyes gazdasági funkciók között, *belytelen szemléletbeli okokból* eredően a tervezést elsődlegesen a pénzügyi szolgálat feladatának tekintik.

Ilyen okok miatt a beterjesztett terv-előirányzatok számszakilag és érdemileg is pontatlanok, nem tartalmazzák teljeskörűen a szükséges kiadásokat, illetőleg tervezési fogyatékoságok miatt felesleges pénzeszközöket kötnek le, és vonnak ki a forgalomból.

Ezzel jelentősen megnehezítik a középírányító szervek érdemi tevékenységét, a számvetések helyességének ellenőrzése, a pontatlanságok kiszűrése, végsősoron a magasabb szervezeti szintek megfelelő költségvetés összeállítása, indokolatlan többletfeladatokat ró a pénzügyi szervezetekre és a fegyvernemi és szakszolgálatiág-vezetőkre egyaránt.

A megfelelő előrelépés és továbbfejlődés érdekében elsősorban az *egységparancsnokoknak kell magasabb szintű követelményeket támasztani* a fegyvernemi és szakszolgálatiág-vezetők tervezési tevékenységével szemben, munkaszervezési és egyéb feltételek, a tervezéshez szükséges információk biztosításával, a várható anyagi-technikai és pénzügyi biztosítással összefüggő feladatok ismertetésével.

Ezért a parancsnokok a beterjesztésre kerülő tervelőirányzatokat, részleteken ismerjék meg, érdemileg is bírálják felül.

Célszerű lenne, ha a tervezést megelőző időszakban nemcsak a középírányító pénzügyi alosztályok (osztályok) tartanának a tervezés gyakorlati végrehajtásával kapcsolatos szakkiképzéseket, hanem az egyéb szakmai szervezetek is, mivel a költségvetési kiadások 50–60%-a a fegyvernemi és szakszolgálati tagozódásra oszlik.

A tervezés jelentőségét és hatékonyságát az eddig végrehajtott szakkiképzések, helyszíni segítségnyújtás és külső ellenőrzések mellett azzal kívánjuk elősegíteni, hogy a tervek felülvizsgálatával párhuzamosan részletesebben értékeljük a csapatok és magasabbegységek tervezési tevékenységének megalapozottságát, és az ezzel kapcsolatos észrevételeinkről és megállapításainkról az illetékes parancsnokokat – a költségvetési tervek jóváhagyásával egyidejűleg – tájékoztatjuk.

Az évközi előirányzat módosítás szabályai

A gazdálkodás folyamatában a szükségletek tényleges felmerülését számos olyan külső és belső tényező befolyásolhatja, amelyek kihatását az éves költségvetési előirányzatok megtervezése és jóváhagyása alkalmával nem lehet előre számításba venni.

Így a leggondosabban végrehajtott tervezés és jóváhagyás esetén is előfordulhat, hogy az eredetileg jóváhagyott előirányzatokat az évközi gazdálkodás folyamatában módosítani kell.

Ilyen okok lehetnek:

- a tervezett feladatok évközi módosulása, feladat átcsoportosítása, szerkezeti változás, terven felüli feladatok,
- tervezési normák évközi módosítása, új járandóságok, jogosultságok bevezetésére, stb.

Az eredetileg jóváhagyott előirányzatok évközi módosítása történet:

- saját hatáskörben és az
- előljáró szerv hatáskörében.

A saját hatáskörbe tartozó évközi előirányzat módosítások jogkörformái:

- az egységparancsnokok előirányzat-felhasználási jogköre,
- az előljáró parancsnokok előirányzat-átcsoportosítási jogköre.

Az előirányzat módosítás végrehajtásának költségvetési fedezetei

a) Csoportok esetében:

- a jóváhagyott előirányzatokból elért megtakarítások, amennyiben azok nem feladatelmaradásból (csökkenésből) származnak,
- a felhasználásra engedélyezett előző évi pénzmaradvány.

b) Előljáró szervek esetében:

- az egységek előirányzatából visszatartással képzett tartalék,
- az alárendeltekneli feladat-átcsoportosításból vagy feladatcsökkentésből keletkezett előirányzat feleslegek, amennyiben a keletkezés okai az előljáró szerv szintjén nem minősül feladatelmaradásnak.

Az előljáró parancsnok által végrehajtott előirányzat-átcsoportosítás az egység szempontjából tulajdonképpen pótelőirányzat-engedélyezést, illetve előirányzat megvonást jelent, amely az előljáró szerv össz-előirányzatát nem változtatja meg.

Fontos követelmény azonban, hogy a saját hatáskörbe tartozó előirányzat-módosítást mind az egységek, mind az előljáró szerveknek a szükségesség felmerülésével egyidejűleg, de minden esetben a felhasználást megelőzően kell végrehajtani.

A jelenlegi szabályozás körülményei között az egységparancsnokok előirányzat-felhasználási jogkörükben – a jóváhagyott előirányzatok keretei között – a tényleges szükségleteknek megfelelően, összehatárok-korlátozás nélkül megváltoztathatják:

- költségvetési tételen belül az altételek és jogcímek előirányzatait,
- költségvetési rovaton belül mindazon tételek előirányzatait, amelyeket az előljáró parancsnok nem kiemelt tétel előirányzataként, kötelező jelleggel hagyott jóvá.

A kiemelt költségvetési tételeket – rovatok szerinti megoszlásban – a mindenkori érvényes MN PÜSZF-i ut. határozza meg.

Rovatok között jelenleg csak a ruházati szolgálat költségvetési előirányzatai, illetve a jóváhagyott pol. normatívák csoportosíthatók át, a 150/1972. (HK 14.) MNHF, illetve a 07/1973. MN pol. fcsf. ut. előírásainak figyelembevételével.

Az előirányzat-felhasználási jogkör gyakorlásának alapvető szabálya, hogy ezzel nem lehet olyan kiadások fedezetét biztosítani, amelyeket az érvényben levő jogszabályok megtiltanak, vagy amelyekre vonatkozóan a parancsnokok hatáskörrel nem rendelkeznek.

A nem kiemelten jóváhagyott kiadások esetében is tilos:

– a szabályzatokban meghatározott ellátási színvonalat jelentősen meghaladó, indokolatlan igényeket kielégíteni,

– az illetékes felső szintű gazdálkodó szervek engedélye nélkül a központi természetbeni ellátás körébe tartozó eszközöket, anyagokat beszerezni, vagy szolgáltatásokat igénybe venni.

Fontos szabály, hogy a módosítással csökkentett előirányzatnak továbbra is biztosítania kell:

– a kiképzési, harckészültségi feladatok maradéktalan végrehajtását (pl. a karbantartási hitel csökkentése a technikai eszközök üzemképességét nem veszélyeztetheti),

– a szakszolgálati utasításokban meghatározott egyéb követelmények és feladatok teljesítését,

– a személyi állomány ellátását a felső szintű gazdálkodó szervek utasításaiban meghatározott színvonalon.

A szabályok szerint az előirányzat-felhasználási jogkört az egység parancsnoka gyakorolja, a végrehajtott előirányzat módosítást írásban – a napiparancsban – köteles elrendelni.

Az egyes fegyvernemi, szakszolgálati ág-vezetőknek javaslattevő jogkörük van. E tekintetben különösen jelentős szerep hárul a pénzügyi szolgálat vezetőjére, mivel az egység előirányzat-gazdálkodásának helyzetéről ő rendelkezik teljeskörű áttekintéssel.

Fontos követelmény, hogy a pénzügyi szolgálatvezető az előirányzat-gazdálkodás helyzetét folyamatosan kísérje figyelemmel, a rendelkezésre álló pénzügyi lehetőségekről a parancsnoknak készítsen időközönként információs és tájékoztató jelentéseket, a pénzeszközök ésszerű átcsoportosítását – az illetékes fegyvernemi és szolgálati ág-vezetőkkel történő együttműködésben – kezdeményezze.

Abból kiindulva, hogy az előirányzat felhasználási hatáskörben végrehajtott módosítások fedezetétül csak a *tényleges megtakarításokat lehet felhasználni*, másrészt egy sor – már ismertetett – „járulékos” szabály betartására is figyelemmel kell lenni, *az erre vonatkozó döntéselőkészítések* megfelelő körültekintést, elemzést, felelősségérzetet kívánnak meg a fegyvernemi és szolgálati ág-vezetőktől, az egység szintű feladatok érdekével összhangban álló, *bélyes közgazdasági szemlélet kialakítását igénylik.*

A helyszíni ellenőrzéseken alapuló tapasztalataink azt igazolják, hogy a parancsnokok többsége törvényesen kihasználja a gazdálkodási hatáskörök gyakorlati végrehajtásában rejlő pénzügyi lehetőségeket, a *tényleges előirányzat-megtakarításokat* a szabályozásoknak megfelelően használják fel.

Egyes csapatok előirányzat-gazdálkodási tevékenysége azonban még nem éri el a követelményeknek megfelelő szintet.

Egyrészt azt tapasztaljuk, hogy megfelelő *gazdaságossági mutatók hiányában* a csapatoknál *nebészéget okoz a tényleges megtakarítások megítélése*, az

átcsoportosításokhoz fűződő – már kifejtett – korlátozások miatt a hitelátcsoportosítást nem, vagy bátortalanul alkalmazzák.

Más esetekben az előirányzat-átcsoportosítások ötletszerűek, nem eléggé átgondoltak, sok esetben az eredeti feladatok sérelmére történnek, az átcsoportosított pénzeszközök – sorrendben – nem a legszükségesebb eszközök és anyagok beszerzését fedezik.

Egyes fegyvernemi és szolgálatiág-vezetők még mindig ragaszkodnak „saját” szakhiteleik kizárólagos felhasználásához.

Az új gazdálkodási rendszerből eredő követelmények túlnőttek a „saját hitelszemlélet” keretein, a rendelkezésre álló pénzeszközök felhasználása a legoptimálisabb feltételek megválasztását, az egység szintű érdekek érvényesítését követelik meg.

A tényleges szükségletet meghaladó, *túlzott mértékű átcsoportosítás tapasztalható az irodaszer költségek javára*, amely az elmúlt költségvetési évben HDS szinten meghaladta az eredetileg biztosított előirányzat 20⁰/₀-át, ugyanakkor a szállítási költség terbére az *össz-előirányzat több mint 30⁰/₀-át csoportosították át* más költséghelyekre.

Nehézséget okoz, hogy a jelenlegi információs rendszer – HDS szinten – nem teszi lehetővé az egyes költségvetési kapcsolatok, a hitelátcsoportosítások megfigyelését és értékelését, mert a beszámoló jelentés – jogcím nyilvántartás – összesített adatai a pénzáramlások belső összefüggéseit nem tükrözik.

A gazdálkodási jogkörök gyakorlásának helyszíni vizsgálata pedig már egy lezárt költségvetési év tényadatainak értékelésére korlátozódik csupán, amikor operatív gazdasági beavatkozásra, a szabálytalanul átcsoportosított és felhasznált pénzeszközök megvonására már nincs lehetőség.

Ezért a végrehajtó pénzügyi szolgálatra hárul az a feladat, hogy a gazdasági események folyamatában töltsse be helyét és szerepét az egység gazdálkodásában.

Emellett keresnünk kell azokat a lehetőségeket, amelyek olyan információs rendszer kialakítását eredményezik, amely lehetővé teszi a végrehajtott hitelátcsoportosítások belső összefüggéseinek értékelését, a költségvetési kapcsolatok, a pénzáramlás érdemi megfigyelését, a rovatok közötti átcsoportosítás bővítését.

Az évközi operatív gazdálkodás megszervezése és végrehajtása

A tervszerű felhasználás biztosítása végett *operatív gazdálkodási tervet kell készíteni.*

A terv elkészítésére vonatkozóan egységes, kötelező szabályozás nincsen, mivel az egységek gazdálkodási feladatai és gazdálkodási szervezetei is különbözőek. A szakmai követelményekre vonatkozó előírásokat a fegyvernemi, szak- szolgálati utasítások is eltérően szabályozzák.

A különbözőségek figyelembevétele mellett, az operatív terv tartalma terjedjen ki a rendelkezésre álló költségvetési kereteknek feladatok, illetve szak- szolgálati ágak szerinti felosztására.

A felosztás során mindenek előtt számításba kell venni a *folyamatosan felmerülő* feladatok előirányzat szükségleteit, meg kell határozni a *ciklikusan felmerülő*, a tervidőszakban esedékessé váló kiadásokat, a terven felüli szükségletek kielégítése érdekében megfelelő nagyságú *tartalékokat* kell képezni.

Operatív tervet kell készíteni a *beszerzésekre és a külső szolgáltatások igénybevételére is*, a negyedéves pénzszükségleti tervet a feladatok tényleges felmerülésének időpontjával összhangban kell elkészíteni.

Az egységszintű beszerzési terv a *beszerzések gazdaságosabb megoldását*, a szakszolgálati ágak beszerzéseinek összehangolását és együttes végrehajtását *teszi lehetővé*, így a beszerzések kevesebb időráfordítást igényelnek, a szállítási és küldetési költségek csökkentését eredményezik.

A végrehajtott helyszíni ellenőrzéseink tapasztalatai azonban azt igazolják, hogy *az operatív gazdálkodás e funkciójából eredő követelmények* – a csapatok többségénél – *még nem érik el a megfelelő szintet*.

A biztosított, elsődlegesen a fenntartási és dologi jellegű kiadásoknak a várható feladatokkal összhangban álló fegyvernemi és szolgálati ágakra történő lebontásának, az ésszerű tartalékképzésnek a *parancsnokok nem tulajdonítanak kellő jelentőséget*, nem követelik meg a felhasználási tervek elkészítését, a beszerzések egységszintű koordinálását.

A pénzügyi kihatású feladatok egységszintű összehangolásának, pontosításának hiányában a *negyedéves pénzszükségleti tervek is irreálissá válnak*, amely oda vezet, hogy egyes finanszírozási időszakokban a csapatoknál – fedezet hiányában – indokolatlan pénzügyi feszültségek keletkeznek, egyes időszakokban pedig a szükségletet meghaladó pénzeszközök halmazódnak fel.

A beszerzések elaprózása – amellet, hogy gazdaságtalan – jelentősen megnövelik a szállítási és kiküldetési költségek mértékét, a szolgálati ágak egymástól elkülönült ilyen irányú tevékenysége ellentétben áll a munkaerő hatékonyabb kihasználására vonatkozó célkitűzésekkel.

Az operatív gazdálkodás hatékonyságának megjavítására, a követelményszint emelésére elsődlegesen az egységparancsnoknak kell – a helyi sajátosságok figyelembevételével – megfelelő intézkedéseket tenni.

A Szolgálati Szabályzatból és felsőszintű gazdálkodási utasításokból eredő követelmény, hogy a parancsnokok határozzák meg az ezred gazdálkodásával kapcsolatos feladatokat, *személyemenően szabályozzák a gazdálkodásban részt vevő fegyvernemi és szolgálati ág-vezetők batás- és jogköreit, kötelezettségét és felelősségét*.

Gyakorlatilag *gazdálkodási parancsot* kell készíteni, amely teljeskörűen tartalmazza *az egységszintű vezetők gazdasági funkciójából eredő konkrét követelményeket* a tervezés, az évközi gazdálkodás és a beszámolás időszakában.

Helyes volna, hogy a *parancsnokok a költségvetési év zárásának időszakában értékeljék a csapatgazdálkodás végrehajtásának eredményességét*, a főbb tapasztalatokat, vonják le a szükséges következtetéseket, tegyenek megfelelő intézkedéseket a gazdálkodás hatékonyabbá tételére, a pénzügyi eszközök gazdaságosabb felhasználására, szöveges értékelő jelentésükben jelentsék a gazdálkodással összefüggő érdemi tapasztalataikat, a rendszer továbbfejlesztésére vonatkozó lehetőségeket.

Maradvány-érdekeltség és maradvány-gazdálkodás

A gazdálkodó szervek hatáskörnövekedésének egyik kifejezője, a gazdálkodás új kategóriája a *maradvány-gazdálkodás*.

A gazdálkodásból származó év végi pénzmaradvány a parancsnok *pénzügyi tartaléka*, amely a jóváhagyás után széles körű felhasználási, gazdálkodási lehetőséget biztosít.

A gazdálkodásból származó maradvány kimunkálása a költségvetési előirányzat-maradványok meghatározott szabályok szerinti minősítése útján történik. (11/1969. MNVK 4. csf.-MN PÜF közös ut.)

A fegyvernemi és a szakszolgálati ágak feladat, hogy – azon költségvetési előirányzatok esetében, amellyel gazdálkodnak – minősítsék az év végi pénzmaradványokat.

Ennek során meg kell határozniuk, hogy a maradványból milyen összegű a

- a feladatelmaradásból,
- átnyúló tételekből és a
- takarékos gazdálkodásból

származó maradvány.

Ebből eredően is jelentős feladat hárul a pénzügyi szolgálat szervezetére, melynek a speciálisan pénzügyi előirányzatok maradvány eredetének megállapításán túlmenően koordinálnia és ellenőriznie kell a többi szakág maradványminősítési tevékenységét, végsősoron össze kell állítani az egység szintű maradvány-elszámolást.

A gazdálkodó szervek parancsnokai alapvetően előirányzat-felhasználási hatáskörüknek megfelelő módon használhatják fel a jóváhagyott pénzmaradványt, az alábbiakban meghatározottakra:

- átnyúló fizetési kötelezettségek teljesítésére,
- az előző évről áthúzódó feladatok fedezetére,
- feladatnövekedésnek nem minősülő szükségletek fedezésére,
- anyagi-technikai ellátás színvonalának javítására,
- tartalékolásra,
- jutalomra.

A gazdálkodó szervek az előjáró szervek által jóváhagyott előirányzat-maradványt – egyes jogcímeiktől eltekintve – nem kötelesek az adott évben felhasználni. Ebben az esetben a fel nem használt összeg a következő évben a *gazdálkodási tartalék szerepét tölti be*, azzal, hogy előre nem látott, vagy változó szükségletek fedezetét biztosítja, vagy a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek további javítását, az ellátási színvonal emelését szolgálhatja. (Pl. csapatpihenőhelyek létrehozása.)

A maradvány-gazdálkodás bevezetése megszüntette az előző évek azon helytelen gyakorlatát, hogy a gazdálkodó szervek a számukra biztosított pénzeszközöket a költségvetési év végén teljes egészében felhasználták akkor is, ha a szükségletek az adott időben ezt nem is tették indokolttá.

A maradvány-gazdálkodás lehetőséget ad a takarékosabb gazdálkodásra, a gazdálkodás folyamatosságának biztosítására.

A bevétel-gazdálkodás rendje

Az új költségvetési gazdálkodási rendszerben megnövekedett a szabadon felhasználható pénzeszközök jelentősége, a helyi erőforrások és tartalékok feltárása, a befolyt bevételek saját hatáskörben történő felhasználása.

A jelenlegi szabályozás keretei között a csapatok alapvetően az alábbi forrásokból származó bevételeket használhatják fel saját hatáskörükben:

- a költségvetési előirányzatból beszerzett és *kiselejteztet, elfekvő* (inkur-

rens) *anyagok és eszközök*, továbbá – az illetékes felsőszintű szerv engedélyével – a központi beszerzésű kiselejtezett anyagok és eszközök *értékesítésből származó bevételek*,

– saját és a központi beszerzés körébe tartozó anyagokban és eszközökben okozott hiányok megtérítéséből származó *kártérítési bevételek*, amennyiben a hiány pótlását az egység saját pénzeszközei terhére végzi,

– a működés során keletkező *különféle hulladékok*, melléktermékek értékesítéséből származó bevételek,

– a felső szintű gazdálkodó szervek által az egységek részére engedélyezett *egyéb felhasználható bevételek*. (Pl. népgazdasági bevételek egy része.)

Miután a bevételi források eltérőek, a bevétel-felhasználást pedig az illetékes fegyvernemi és szolgálati ág főnökségek *különböző módon szabályozzák*, a szükséges költségvetési kapcsolatok biztosítása végett a pénzügyi szervezeteknek olyan számviteli nyilvántartást kell vezetni, amelyből a befolyt bevételek „saját” és „központi” felhasználású, illetve *fegyvernemi szolgálati ág szerinti tagozódása*, mértéke az évközi gazdálkodás bármely időszakában hitelesen megállapítható legyen.

A bevétel-gazdálkodás megkönnyítése érdekében a követelményeknek megfelelő analitikus számviteli nyilvántartás rendszerét kidolgoztuk, és a csapatoknál bevezettük.

Ez lehetővé tette a befolyt bevételek megfelelő *elkülönítését*, források szerinti biztonságos megítélését, a saját rendelkezésű pénzeszközök folyamatos és szabályszerű felhasználását.

A bevétel-felhasználás ugyanis a korábbi időszakban azért akadozott a csapatoknál, mert nem rendelkeztek megfelelő tájékoztatást biztosító nyilvántartásokkal, másrészt a bevételek felhasználását szabályozó és egymástól elkülönülő rendelkezések értelmezése nem volt egységes.

A bevételekkel való helyi gazdálkodás korábbi nehézségei azonban fokozatosan feloldódtak, a helyi erőforrások, a belső tartalékok feltárása és felhasználása tervszerűvé és céltudatosává vált.

A fejlődés eredményeképpen a saját hatáskörben realizált bevételek össz-volumene az elmúlt évek folyamán megduplázódott, a selejt, hulladék anyagok és eszközök értékesítéséből származó bevételek *jelentős mértékben járultak hozzá az ellátási színvonal javításához*, az egyéb pénzforrásokból nem biztosítható – a kiképzési és harcászati feladatok megvalósítását szolgáló – szakanyagok, eszközök beszerzéséhez, szolgáltatások elvégzéséhez.

A bevételekkel való helyi gazdálkodási rendszer továbbfejlesztését jelenti a honvédelmi miniszter elvtárs 10/1976. (HK 8.) számú utasítása, amely a feleslegessé vált anyagok feltárásában és hasznosításában való *anyag érdekeltséget a személyi állomány tagjaira is kiterjesztette*.

A jogszabály szerint a feleslegessé vált anyagok értékesítéséből származó és saját hatáskörben felhasználható bevételekből – szabályozott keretek között – *jutalékalapot* kell képezni, melyet a feltárásban, gyűjtésben, tárolásban és hasznosításban közvetlenül részt vett *személyek anyagi ösztönzésére kell fordítani*.

Az *egyéb forrásokból származó bevételek fegyvernemi és szolgálati ágak szerinti elkülönítése, tagozódása, ilyen rendszerű nyilvántartása*, továbbá az az irányelv, hogy pl. a kártérítési bevételeket elsődlegesen az eredetileg veszendőbe ment – megrongálódott – anyagok és eszközök pótlására – javítására –

kell fordítani, *alapvetően nem korlátozhatja az egyszemélyi parancsnokoknak a bevételek feletti rendelkezés és gazdálkodás jogát*, a fegyvernemi főnökök és szolgálatiág-vezetők ilyen irányú bevételeiket is csak az egységparancsnok előzetes engedélyével jóváhagyott beszerzési tervek alapján használhatják fel.

A csapatok belső ellenőrzési tevékenysége

A belső ellenőrzés a vezetés szerves része, a társadalmi tulajdon védelmének, a pénzeszközök hatékony és rendeltetésszerű felhasználásának, a gazdálkodás operatív irányításának *alapvető és legfontosabb vizsgálati módszere*, az egységparancsnokok és a gazdálkodásban részt vevő fegyvernemi és szolgálatiág-vezetők nagy felelősséggel járó kötelezettsége.

A belső ellenőrzés gyorsan és rugalmasan képes alkalmazkodni a gazdálkodás dinamikus fejlődéséhez, *időben beavatkozhat a gazdasági események folyamataiba*, biztosítja a gazdálkodást akadályozó hibák és szabálytalanságok megelőzését és feltárását, a pénzügyi és anyagi eszközökkel való gazdálkodás és elszámolás – jogszabályokban meghatározott – rendjét.

A csapatgazdálkodás új rendszerében megnövekedett hatás- és jogkörök helyi gyakorlása, a kiterjedt pénz- és anyaggazdálkodás viszonyai megkövetelték a végrehajtás ellenőrzésének módszerbeli megváltoztatását is.

A honvédelmi miniszter elvtárs 2/1975. (HK 1.) számú utasításával – a Minisztertanács 1032/1973. számú határozatával és a Szolgálati Szabályzat előírásaival összhangban – a *népbadsereg csapatai tevékenységének belső és külső ellenőrzését új alapokra helyezte*, meghatározta az ebből eredő követelményeket és célkitűzéseket.

A szabályozás értelmében *a belső ellenőrzés rendjét a parancsnokok* – az érvényes jogszabályok alapján – parancsnoki ellenőrzés, szakellenőrzés, témavizsgálat és céllenőrzés keretében, *a tevékenység egészére kiterjedően, önállóan kötelesek megszervezni és végrehajtására intézkedni*.

Belső ellenőrzés keretében *a mindennapi tevékenység folyamatában valamennyi parancsnok* – a vezető – *személyes helyszíni ellenőrzések végrehajtásával*, a megszabott feladatok rendszeres számonkérésével köteles a szervezet helyzetét állandóan ismerni, a vezetéshez szükséges információkat megszerezni, és megadni, a felelősségi körébe tartozó szaktevékenységet ellenőrizni és ellenőriztetni.

A hivatkozott jogszabályok célkitűzéseivel összhangban a Magyar Népbadsereg pénzügyi szolgálat főnöke *a pénzügyi belső ellenőrzés végrehajtásával szemben is új követelményeket támasztott*, 30/1974. számú utasításában az új gazdálkodási rendszer gyakorlati érvényesülését, a pénzügyi és gazdasági döntések meghozatalát jobban elősegítő, a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmét szolgáló szakmai feladatokat határozott meg.

A végrehajtott helyszíni ellenőrzések összegezett tapasztalatai azt igazolják, hogy a pénzügyi szervezetek funkcionális és belső ellenőrzési tevékenysége *az operatív vezetés szerves részévé vált*, megfelelően segíti a parancsnokokat a pénzügyi és gazdasági tevékenység folyamatos áttekintésében, eredményességének megítélésében, a pénzgazdálkodással összefüggő döntések meghozatalában.

Figyelembe véve, hogy a parancsnokok ma már komoly állásfoglalásokat várnak el és követelnek meg a pénzügyi szolgálat főnöktől – a csapatgazdálkodást érintő kérdésekben – *legyenek mindig felkészülve a szükséges infor-*

mációs és tájékoztató jelentések – adatok – szolgáltatására, napi és belső ellenőrzési tevékenységük útján kísérik figyelemmel a főbb pénzügyi és gazdasági folyamatokat, éljenek együtt a csapattal, ismerjék az egység feladatterveit, megalapozott elemzéseken és értékeléseken alapuló javaslatokkal öntevékenyen is segítsék elő a pénzügyi kibatású döntések előkészítését és meghozatalát.

A rendszeres továbbképzések mellett szakellenőrzéseink keretében kiemelten értékeljük a pénzügyi belső ellenőrzés teljesítésének eredményességét, hatékonyságát, a vezetés segítése érdekében tett szakmai tevékenység gyakorlati érvényesülését, megfelelő munkamódszereket adunk az ellenőrzési funkciók végrehajtásához.

A rendszeres és hatékony belső ellenőrzés alapfeltétele azonban, hogy a parancsnokok a HM utasítás, a Szolgálati Szabályzat alapján az ellenőrzésre kötelezett személyek tevékenységét *egységszinten is szervezzék meg, tegyék komplexé, batározzák meg a követelményeket*, értékeljék a végrehajtással összefüggő tapasztalatokat.

Követeljük meg az ellenőrzést végző fegyvernemi főnökök és szolgálatiágvezetők közötti jó munkakapcsolat és együttműködés kialakítását, egymás kölcsönös tájékoztatását, a tapasztalatok és információk kicserélését, a felesleges átfedések és párhuzamosságok megszüntetését.

Biztosítsanak megfelelő hatáskört az ellenőrzést végzőknek feladatuk eredményes végrehajtására, a szükséges intézkedések megtételére, kiadására.

A közétett anyag alapvetően nem új, az önálló költségvetési gazdálkodás körében – és a főbb kategóriákon belül – tárgyalt elvi kérdéseket, a gyakorlati végrehajtás szabályait a szakmai, gazdálkodási utasítások, szabályzatok és parancsok szűkebb értelemben tartalmazzák.

A fő célkitűzésem az volt, hogy a csapatgazdálkodás gyakorlati végrehajtásával kapcsolatos főbb tudnivalókat felfrissítsem, saját tapasztalataimmal kiegészítsem, megfelelő módszert és iránymutatást adjak az önálló költségvetési gazdálkodás évközi viteléhez, hogy felhívjam a parancsnokok és szolgálatiágvezetők figyelmét azokra a lehetőségekre, amelyek az ésszerűbb és hatékonyabb gazdálkodást segítik elő.

**Magasabbegységünk hadtápgazdálkodásának
legfontosabb 1976. évi tapasztalatai, eredményei
a katona állomány ellátási színvonala
és életkörülményei javulása tükrében**

Kodák Mihály alezredes és Magyary József főbadnag

Magasabbegységünk mindenkor nagy figyelmet fordított és fordít, a béke-élet viszonyai között is nagyjelentőséggel bíró társadalmi, gazdasági, szociális és kulturális fejlődésből fakadó követelmények, hatások felismerésére és megértésére, mindezek kapcsán az ellátási és gazdálkodási rendszerünk biztosított lehetőségeink mind teljesebb kihasználására.

Gazdálkodási tevékenységünk fő irányvonalát képezte illetve képezi:

– az emberekről való fokozott gondoskodás, a személyi állomány ellátásának, élet- és munkakörülményeinek állandó javítása, az elért eredményeink megszilárdítása;

– a csapatgazdálkodás rendszerének, módszereinek további tökéletesítése, a feltételek és lehetőségek maximális kihasználására való törekvés, új módszerek keresése, a takarékoság elveinek mindenkor szemelőtt tartása;

– a gazdálkodás hatékonyságának fokozása, az alparancsnoki és szakállomány fokozott ütemű bekapcsolása, aktivizálása a feladatok teljesítése érdekében.

Tevékenységünket mindenkor az előljáró seregtest parancsnoki és PK HTPH-i követelményeknek megfelelően tervezzük és szervezzük, alárendelt egységeink feladatait és tennivalóit, sajátosságaikat és lehetőségeiket figyelembe véve határoztuk és határozzuk meg.

A csapatgazdálkodás, korszerű lehetőségeit és azokból eredően az ellátás jobb színvonalon való végrehajtásának szükségességét magasabbegységünk parancsnoki és alárendelt egységeink hadtáp vezető állománya megértette és képes azt az elért eredmények megtartásával továbbfejleszteni.

Mindezen kedvező változások mellett, a széleskörűen megnőtt gazdálkodási lehetőségek és a gazdálkodás tudatossága hatékonysága között még mindig tapasztalhatók bizonyos ellentmondások, fogyatékoságok, amelyek lassítják az anyagi és pénzeszközök nagyobb határfokú felhasználását. Így pl.:

– továbbra is gondot okoz, hogy helyenként a tervszerűség, a tudatosság helyett a spontánitás érvényesül, amely sok esetben jótalan, jelentős illetménytűllépéshez vezetett. A hitelátcsoportosítások esetenként tervszerűtlenül, a jogcím „kimerülésekor” kerülnek végrehajtásra;

- amellett, hogy teljesen rugalmas gazdálkodási lehetőségek vannak, különösen a ruházati szolgálat ellátásában, több alárendeltnél tapasztaltuk, nem élnék a szolgáltatások nyújtotta lehetőségek - elsősorban a vegytisztítások - kihasználásával;

- előfordul az is, miszerint egyes alakulataink problémáik megoldását részletkérdésekben is az előjáróiktól várják, ez jelentős idővesztéssel jár. Gyakori jelenség az is még, hogy az általános katonai fegyelmet alapvetően befolyásoló anyagi fegyelmet - amely megteremtése és fenntartása minden rendű és rangú parancsnok kötelessége - kizárólag hadtáp feladatnak tekintik.

A felsorolt negatív jelenségek ellenére magasabbegységünk, hadtáp hitel- és anyaggazdálkodásában, ennek kapcsán az ellátás, valamint személyi állományról való fokozott gondoskodás területén jól érzékelhető fejlődés tapasztalható. E sokoldalú és felelősségteljes munkát az 1975-76-os esztendőben az átlagosnál nagyobb intenzitással - *ellátási módszereink tökéletesítésével és újak bevezetésével* - végeztük, aminek következtében egy sor olyan feladatot oldottunk meg, amelyek mind egy célként - az emberekről való fokozottabb gondoskodás, az élet- és munkakörülmények javítása érdekében - hatottak.

Célunk tehát, hogy publikációs lehetőséggel élve számot adjunk és bemutassuk magasabbegységünk 1975-76-os gazdálkodási éveiben elért eredményeit, alkalmazott módszereit elsősorban a katona állomány életkörülményeinek javítása érdekében.

1. Eredményeink, tapasztalataink a magasabbegység katona állomány életkörülményeinek alakulásában, az ellátás színvonalának javításában

a) A katona állomány elhelyezési körülményeinek alakulása, jobb színvonalú ellátás feltételeinek megteremtése.

Magasabbegységünk hadtápszolgálatára 1975-77. évre feladatait a seregstest PK HTPH 00125. számú intézkedésében meghatározott követelmények szerint tervezte és szervezte meg.

Terveinkben, valamint a kiadott intézkedéseinkben fő figyelmet fordítottunk gazdálkodási színvonalunk emelésére. A feladatok meghatározásában figyelembe vettük a helyi lehetőségek jó hatásfokú kihasználását, saját és egységeink lehetőségeit, ennek megfelelően az egyes feladatok kivitelezésének határidejét és pénzügyi forrásait.

Eredményeink jó szintű teljesítéséhez, valamint a teljesítés ütemének fokozásához a fő irányvonalat a seregstestparancsnok elvtárs 50/76. sz. Utasítása határozta meg. Ezen utasítás átfogóan tartalmazza, hogy a létkörülmények javítása terén, hol, mit és mikorra kell végrehajtani.

1975. harmadik negyedében, valamint 1976. év első félévi szakaszában nagyon intenzív ütemben folyt a régi, nagy létszámot befogadó elhelyezési körlet szakaszkörekké történő átalakítása. Eredményként az alárendelt egységek - egy kivétellel - mindenütt szakaszköreket hoztak létre, alapvetően saját erőből a létrehozott karbantartó - és kiszolgáló alegységek szak- és segédmunkaerő állományával.

A munkával szorosan egybekapcsolódott a már kialakított alegység körletek otthonosabbá tétele. Ez magába foglalta a régi katonaszekrények lecserélését és helyette új modern beépített szekrények kerültek beszerzésre. Az ablakokra függönyök, a legénységi körletekbe asztalok, székek kerültek stb.

A biztonságosan zárható beépített szekrények a sorállomány részére kiadott személyi felszerelések, tárolási és megőrzési feltételeit is nagyban javították.

Befejeztük a régi mosdók és WC-k korszerűsítését. 1976. év végére a meghatározott követelmények alapján csapatainknál mintegy 90%-ban korszerű hideg-melegvízes-blokkokat alakítottunk ki a csapatépítkezések keretén belül. Ezzel párhuzamosan a szükséges mértékben felújításra kerültek az épületek elavult vízvezeték és csatornahálózatai.

Az elmúlt évek során 9 egységnél korszerűsítettük a legénységi konyhablokkokat, éttermeket, a választékosabb ételkészítés, valamint a kulturált ételkiszolgálás érdekében.

Az étkezdék belső átalakításával megvalósítottuk mindenütt az önkiszolgáló étkeztetéseket, berendezését tekintve a régi étkezdei asztalokat és padokat részben lecseréltük, helyette 4 és 6 személyes éttermi asztalokat és csövázás székeket szereztünk be, részben pedig a régi bútorzat saját erőből történő felújításával tettük kulturáltabbá. Az éttermek oldalfalait lábazatként csempeburkolattal, az ablakokat csipkefüggönnyel és drapériával láttuk el.

Mindezen feltételek kialakításával az így berendezett étkezdéket alkalmassá tettük más rendezvények kulturált környezetben történő lebonyolítására: az újonckiképzések időszakában megnövekedett látogató létszám fogadására; kulturális rendezvények rendezésére stb.

A romlandó élelmiszerek tárolási feltételeinek javítása érdekében öt egységnél hűtőkammera építésével bővítettük a hűtőkapacitást, illetve kialakítottuk a csapatszintű hűtőláncot.

Nagy gondot fordítottunk a csapatgyengélkedők és központi legénységi fürdők korszerűsítésére, a szükséges átalakítások elvégzésére. A csapatgyengélkedők korszerűsítésével lehetőség nyílt az állomány egészségügyi ellátásának fejlesztésére, az új feladatként jelentkezett üzemorvosi – jó színvonalú – ellátás megszervezésére.

A laktanyai központi fürdők átalakítása során felújításra kerültek a vízvezetékrendszerek, az oldalfalakat csempe burkolattal láttuk el. A fürdőblokkon belül fehérenmű és felsőruha csereraktárakat rendeztünk be, ezek működését úgy szabályoztuk, hogy a személyi állomány szabad idejében – az alegség melegvízes blokkon túl – mindenkor igénybe vehesse, szennyes ruházatát kicserélhesse.

Azon egységeinknél, ahol ez szükséges volt a régi elavult kantinekat korszerűsítettük, berendezésében biztosítottuk azok biztató jellegét, egyben megteremtettük a választékosabb igények kielégítésének lehetőségeit.

Összességében az elvégzett feladatokra, korszerűsítésekre 1976-ban a csapatépítési feladatok során felhasználtunk mintegy 22,5 mFt-ot, ráfordítottunk 110 000 munkanapot, s ezzel mintegy 45,4 mFt értékű új létesítményt hoztunk létre. Ez kedvezően, pozitívan hatott és biztosította a hadtápszolgálati ágak elé tűzött fejlesztési célok, szabott feladatok eredményes teljesítését. Következésként a fejlődés döntő láncszemeként hatott.

b) A személyi állomány élelmezési ellátás színvonalának alakulása, az étkeztetések kulturáltságának javulása

A legénységi konyhablokkok és éttermek korszerűsítésével lehetőség nyílt az ételféleségek jobb minőségben és választékosabban történő elkészítésére, az étkeztetések kulturált körülmények közötti lebonyolítására.

A kalória és tápanyagfogyasztás az állati eredetű fehérjék felé tendál, ami megfelel a korszerű táplálkozás követelményeinek. Kiegészítő gazdaságaink hozama 1976. évben az előjáró és saját tervezéseink alapján 0,8 Ft-ban lett meghatározva naponta személyenként átlagosan. A tervet teljesíteni tudtuk, melyhez hozzájárult, hogy 1976-ban előrelépés történt a kihasználatlan bázisok földterületei mindnagyobb hányadának megművelésére, elsősorban takarmány és állattáp megtermelésére. Ezzel, ha szerényen is hozzájárultunk a mezőgazdasági hústermelési program teljesítéséhez, illetve a népgazdaság tehermentesítéséhez.

A gazdálkodás eredményeként a személyi állomány napi négyszeri ellátásának biztosítása mellett bevezettük az ebéd és vacsoránál a *kétmenős étkeztetés biztosítását*, kulturált körülmények között.

Az étkeztetések változatosságának biztosítása érdekében egységeinknél, az ételmezési szolgálatvezetők az étrend tervezésébe bevonják az alegységek parancsnoki állományát, KISZ-vezetőit, akik előzőleg összegyűjtik a katonállomány igényeit. A szakács állomány részére havonta módszertani főzés kerül levezetésre.

1976. január 01-vel egységeinknél mindenütt áttértünk a jobb minőségű fehérkenyér biztosítására. A katonállomány körében kedvezően hatott a kimaradásra menők vacsorahányadának pénzben történő kifizetése, bár e területen van még javítani való, mert nem minden esetben jelentik az alegységek a napi létszámjelentéseikkor.

1976. december 21-vel négy egységünkönél – Pécs, Lenti, Baja és Kaposvár helyőrségekben – büfé rendszerű vacsoráztatás lett bevezetve kísérleti jelleggel. E forma lényege, hogy az állomány több ételféleség közül a tárgyidőszakot megelőzően 10 nappal kiválasztja a részére leginkább kedvelt ételféleséget, a századírnokok összesítik az igényeket, majd az ételmezési szolgálatvezetőnek leadják.

A leadott igények alapján történik a nyersanyagok beszerzése, az étrend összeállítása, az ételek elkészítése és felszolgálása. A vacsora kiszolgáltatása az e célra készített jegyek alapján – az ételféleségeknek megfelelő megkülönböztető jelzésük – történik.

A tervezés időszakában öt vacsoraváltozatot határoztunk meg az egységek részére mintegy 20–20⁰/₀-os összetételű megoszlásban. Ezek a következők:

A) *Tejtermékek*: tej, kakaó, sajt, vaj, körözött, krémtúrók stb.

B) *Hentesárúk*: szalámi és kolbászfélék, sonka, virsli, hurka, kenőmájas, disznósajt stb.

C) *Tésztafélék*: fánk, lángos, péksütemények, palacsinta, pogácsák stb.

D) *Húsfélék*: sertés és baromfi sülték, vagdalthúsok, zónapörkölték, sertéscocsonya stb.

F) *Hagyományos melegvacsorák*: tojás ételek, gulyások, főtt tészta pörkölttel stb.

Tekintettel arra, hogy ezen étkezési forma, még csak kísérleti jellegű és nagyon a kezdeti időszakban van, így messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le. Természetesen a tapasztalatok gyűjtése folyamatos, az egységek ételmezési szolgálatvezetői rendszeresen jelentik tapasztalataikat. Ennek megfelelően, valamint az általunk végzett felmérések alapján megállapíthatjuk, hogy a katonállomány körében meglegedést váltott ki, egyenletesebbé váltak és az igényekhez jobban igazodnak a különböző élelmiszerek felhasználásának arányai.

A katonaaállomány részéről szinte teljessé vált a vacsora igénybevétele, elfogyasztása és ezáltal lényegesen lecsökkent az ételhulladék mennyisége. Ezen rendszer keretében hasznosíthatóvá váltak az 5–10% rátartással beszerzett élelmiszerek; megszüntette ezen élelmiszerek „megromlására” való hivatkozással a létszám feletti utalványozást és ezzel mintegy gazdaságosságot javító, szabályozó szerepet is betölt a hozzáértő, a törvényt felismerő élelmezési szolgálatvezető részére.

A személyi állományról való mindenoldalú gondoskodás egy másik összetevője az egységek KISZ-bizottságai által működtetett alegység szintű „KISZ-büfék”, Egységeinknél e forma jól bevált, árukészleteik választékosak a megengedett szűk keretek között is.

A KISZ-büfék mindenütt az alegységek ifjúsági klubjaiban nyertek elhelyezést, előnyeik közé tartozik, hogy:

- enyhítik a nagylétszámú alakulatok kantinjaiban az esetenként jelentkező leterheltséget, zsúfoltságot;

- biztosítják, a szabad idő alatt azt a kényelmet a sorállomány számára, hogy közvetlen szükségleteiket (üdítőitalok, kávé, dohányáru, édességek stb.) a körlet elhagyása nélkül, könnyített öltözetben és kulturált körülmények között szerezhetik be és fogyaszthatják el a helyszínen;

- ünnepnapokon amikor a laktanyai kantinok zárva tartanak, akkor is a legszükségesebb cikkféléseket beszerezhetik, fogyaszthatják.

Árukészleteiket általában a laktanyai kantinokból szerzik be, egyszerre mintegy 1000 Ft-os árukészlettel rendelkezhetnek. A felmérések alapján több esetben beigazolódott, hogy a katonák igénylik az ellátás ezen rendjét, viszont a meghatározott árukészlet nem mindig elég, esetenként naponta 2–3 alkalommal is elfogy. A napi többszöri beszerzések viszont többlet időt és adminisztrációt vesznek igénybe. Ezen tapasztalatok a KISZ-büfék működtetésére kiadott Utasítás felülvizsgálatát és az igényekhez jobban igazodó árukészlet értékének felemelését szükségyszerűen veti fel.

c) A katonaaállomány ruházati ellátása és a részükre nyújtott szolgáltatások alakulása

A ruházati szolgálat területén az önálló költségvetési gazdálkodás 2 éves rendszere kialakult. Az egyes gazdálkodási időszakokat értékelve egyenletes fejlődés állapítható meg. A felsőszintű elgondolások az egységeink terveiben – noha nem minden esetben teljes mértékben – és a tényleges ellátásban realizálódnak.

A tényleges pénzgazdálkodás nyújtotta lehetőségek mind teljesebb kihasználása folytán emelkedett a ruházati ellátottság és a TJÜ-k által nyújtott szolgáltatások kihasználásának színvonala.

A ruházati készlet szint mutatóinak 1976-ban felsőruházatból átlagosan a maximális fölé 1,35-el, míg fehérneműből átlagosan 2,97-el emelkedtek.

Az emelkedést szükségessé tette:

- 1975-ben nágy egységünk belépett a „személyek részére történő mosatás” rendszerébe. Ez önmagában is indokoltta tette a készlet szint növelését, mivel a katonák „B” komplettjeibe tartozó gyakorló ruházatot és fehérnemű mennyiségét fel kellett emelni;

- 1976. január 01-től valamennyi egységünknel bevezetésre került a heti kétszeri fürdetés és fehérműcsere, valamint a fokozott szennyeződéssel járó munkát végzők (gk. szerelők, vezetők, szakácsok, eu. katonák) ruházatának szükséglet szerinti cseréje;

- a laktanyai fürdők átalakításával, naponta fürdési és fehérműcsere lehetőséget biztosítottunk;

- egységeinknél a seregestparancsnok elvtárs 50/76. sz. Utasítása alapján létrehoztuk az alegység karbantartó szobákat, ahol szintén lehetőséget biztosítottunk tiszta ruhacsere lebonyolítására „szabadpolcos” rendszerben.

A fejlesztéshez a pénzügyi fedezetet a rendelkezésre álló illetmények, parancsnoki tartalék, valamint a népgazdasági munkákból befolyt összegek tervszerű felhasználása, átcsoportosítása biztosította. 1976. évben a mosatásra, vegytisztításra tervezett illetményt mintegy 35-40%-kal növelték egységeink, ami átcsoportosítások útján valósult meg.

Pozitívan értékelhető a 65 M. gyakorló ruházat tervszerűbb és gyakoribb mosatása, utánszíneztetése, ami az öltözeti összkép javítását eredményezte. 1976-ban a tervezetthez viszonyítva e téren mintegy 135-140%-os teljesítést értünk el.

A katonaaállománynál észlelhető javuló öltözet, ápoltság mellett a fehérműcsereké végrehajtásának vizsgálata során megállapítható az is, hogy a fejlődés üteme lassú.

A végrehajtott ellenőrzések és felmérések során megállapítottuk, hogy magasabbegység szinten a heti kétszeri fehérműcsereké mintegy 75-80%-ban kerülnek végrehajtásra.

Az okokat vizsgálva a következőkben összegezhető:

- az egységeinknél - a személyi mostatást végzők kivételével - nem biztosított a katonák által leadott azonos ruházat, használó részére történő visszaadása. Ezért a jó minőségű és méretének megfelelő ruházatot az állomány nem a központilag biztosított cserék alkalmával cseréli, hanem saját maga helyezi karba;

- a biztosított lehetőségeket, az állomány részben önhibájából igénytelensége folytán, részben önhibáján kívüli - fehérműcsere ideje alatt más irányú munkavégzés, szabadság, eltávozás stb. - okokból eredően nem veszi igénybe, vagy éppen az anyuka mossa ki otthontartózkodás ideje alatt;

- tapasztalható még mindig az alparancsnoki állomány nem kellő követelménytámasztása, a szakállomány ellenőrzéseinek felületessége.

Felméréseink alapján megállapítottuk, hogy „a személyi állomány mosatást” végző egységienél a szolgáltatási forma kedvező az állomány körében, mivel az általuk használt ruházat minden esetben méretének megfelelően vissza kerül a tisztítás után.

A „személyi mosatási” rendszer lényege az alábbiakban összegezhető:

- biztosítja, hogy minden esetben, a tisztítás után az a ruházati anyag kerüljön vissza a használóhoz, amit rendszeresen használ;

- egyenletesen biztosítja, a jó minőség megtartását, mert a selejtezések folyamatosan vannak végrehajtva, pótlásuk minden esetben I. értékcsoponton történik;

- időmegtakarítással jár, a TJÚ-nek történő átadásakor, mert nem kell az anyagokat egyenként leszámolni, hanem csak az egyéni megrendelő összesítő alapján a leplombált fehérneműs zsákokat kell leszámolni;

- a bevezetéstől eltelt idő alatt csak kedvező tapasztalataink vannak, a tisztítás minősége jó színvonalú, a katonák hangulatára pozitívan hat.

A karbantartás helyi feltételeinek biztosítása terén is némi fejlődést sikerült elérni. 1976-ban egységeinknél 42 db gazdasági szoba lett kialakítva és berendezve a seregtestparancsnok elvtárs 50/76. sz. utasításában meghatározottak alapján. A körletekben kialakított melegvízes blokkok és szárító helyiségek javították a meglévő mosógépek és centrifugák kihasználtságának fokát.

A szolgáltatások további bővítése, minőségi színvonalának javítása érdekében:

- Mindenekelőtt tovább kell javítani a fürdetés és fehérneműcsere feltételeit és lehetőségeit. Javítani kell az alparancsnoki állomány követelménytámasztását, a szakállomány ellenőrző tevékenységét.

- Szükségesnek tartjuk a „személyek részére történő mosatás” rendszerének továbbfejlesztését, több cikkre történő kiszélesítését, a meglévő cikkek – elsősorban fehérnemű mennyiség (zöldíng, tornatrikó, rövid alsó) személyenként 2-2 db-al történő megemelését.

- Folytatni szükséges a karbantartás helyi lehetőségeinek további bővítését, a hiányzó karbantartó szobák és szárító helyiségek kialakítását és az előírt berendezésekkel történő ellátását.

- Nagyobb gondot kell fordítanunk a vegytisztítások és utánszínezések időbeni végrehajtására.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szolgáltatások központilag bővített lehetőségei, valamint a karbantartás helyi feltételeinek biztosítása terén elért eredmények hatására az öltözködés színvonalában pozitív változás tapasztalható. Mindezek hatásukat kedvezően éreztetik az állomány munka- és létkörülményei javításában.

2. A takarékoság elveinek érvényesítése terén szerzett tapasztalataink

A takarékosági feladatok szervezését és végrehajtását a seregtestparancsnok 0076/1975. sz. Intézkedése követelményei szerint valósítottuk meg magasabbegységünkönél.

A feladatok egységes értelmezése és végrehajtása érdekében 2 napos foglalkozást vezettünk le magasabbegység szinten az alárendelt egységek vezetőállományának (PK HTPH, TECHNH, FVF) bevonásával.

A seregtest PK-i intézkedés kapcsán magasabbegység-parancsnoki intézkedésben kerültek szabályozásra az alárendeltek felé a magasabbegység sajátoságaiból és helyi körülményekből adódó takarékosági feladatok.

Szabályoztuk a takarékosággal kapcsolatos adatgyűjtés és jelentések rendjét.

A takarékosági intézkedésekkel összhangban átdolgoztuk kiképzési terveinket, a gyakorlatok és kihelyezések, a vasúti szállítások terveit. Ezek hatására jelentősen csökkent a résztvevő személyi állomány és technikai eszközök száma

a fenti feladatok végrehajtásában, következményeként kedvezően változtak a költségkihatások.

A PK HTPH-i intézkedésben szabályoztuk az elfekvő és felesleges anyagok értékesítését, a technikai eszközök megóvása érdekében végrehajtható feladatokat, a beszerző és piackutató feladatokat, a pazarlások megelőzésére fogantatandó intézkedéseket.

A felügyeleti és cél- ellenőrzések során vizsgáltuk a takarékosági követelmények érvényrejuttatásának helyzetét az ellenőrzött alakulatoknál.

Az alárendelt alakulatok PK HTPH-eit időszakok végén részletesen beszámoltattuk a takarékoság helyzetéről, a tervezett intézkedésekről. 1975. és 1976. évben 1-1 alkalommal összegezett jelentésben számoltak be az alakulatok a takarékoság eredményeiről.

a) *A takarékosági intézkedések tapasztalatai, eredményei*

A fogantatott rendszabályok és a takarékos gazdálkodás kapcsán magasság, egység viszonylatban 1975. évben 3,4 millió; 1976. első hét hónapjában 1,2 millió Ft megtakarítást értek el az alakulatok. Az elért eredmények mintegy 50-55%-a a szállító km megtakarításból keletkezett.

A szállítási feladatok szervezése, a pótkocsik célszerű átcsoportosítása terén fogantatott rendszabályok hatására, a NYSA gépjárművek rendszerbeállításával kedvezően alakult a szállító km gazdaságos felhasználása, tartani tudtuk a 25-30%-os arányt. Javult és kimutatható eredmények bizonyítják a pótkocsis és kapcsolt szállításokra való törekvést. A szállítási hitelkeret felhasználása az érvényben levő utasítások betartásával a szükséges vasúti szállítások függvényében került biztosításra.

1975. november 01-vel a HDSPK HTPH elvtárs 00125. sz. intézkedése kapcsán két egységünknel a gépkocsik, és harcjárművek üzemanyag (mellső hátsó tartályok) beöntőnyílásainak plombázását rendeltük el. A végrehajtástól 8 hónap elteltével felmérést végeztünk és megállapítottuk, hogy:

- nagymértékben megszüntette a hajtóanyag másirányú felhasználását (pl. fűtésre, karbantartásra stb.);
- az ezt megelőző időszakhoz viszonyítva a két egységnél a benzinüzemű gépjárművek esetében 12%-os, a gázolajüzemű járműveknél 20%-os, harckocsiknál 10%-os megtakarítás mutatkozott.

A pozitív eredményeket alapul véve 1976. július 01-el további két egységnél kerül bevezetésre. Az eddig szerzett tapasztalataink biztatóak.

Jelentős megtakarítást értünk el a kiadott intézkedések kapcsán a fagyálló folyadék veszteség csökkentése terén. Az előírt 5% helyett 10%-ot értünk el, ami 508 415 Ft megtakarítást eredményezett.

Tapasztalataink szerint a fogantatott takarékosági rendszabályok érvényrejuttatása a harcászultséget és hadrafoghatóságot károsan nem befolyásolták. A végrehajtott HKSZ-i ellenőrzések során emiatt nem megfelelő értékelés nem volt.

A kiképzési eredmények betartása mellett a takarékoság szempontjából nagy jelentősége van a különböző szintű harcászati gyakorlatok összehangolásának, a technikai eszközök központi elgondolás alapján történő biztosításának és felhasználásának.

A kiképzési feladatok végrehajtása módjaiban és időtartamában érvényre juttatott rendszabályok a kiképzések és a személyi állomány felkészítésének hatékonyságát károsan nem befolyásolta.

A takarékos gazdálkodás terén elért eredmények az állomány élet- és munkakörülmények ellátás színvonalának javításával párhuzamosan valósult meg.

Kezdeti eredményeket értünk el a tervezések és javítások koncentrált végrehajtásának biztosításában, az elfekvő anyagi területek értékesítésében.

Az anyagok megóvása, karbantartások végrehajtása és hatékonyságának javítása terén részeredményeket értünk el. Elvárt javulás nem következett be a személyi állomány és az alegységek anyagi fegyelmében.

A htp. szolgálat gazdálkodásában nőtt a tervszerűség a hitellel való gazdálkodás, javult a gazdaságos szállítások aránya. Az üza. szolgálatnál jelentősen javult a karbantartó anyagok felhasználásának aránya. Ruházati szolgálatban nőtt a szolgáltatások igénybevételének aránya, ezzel együtt a ruházati anyagok használhatósági ideje. Eredmények születtek a fűtőanyagok kedvező áron történő beszerzése terén is.

Az elért eredmények a körültekintő, céltudatos tevékenység hatására keletkeztek. Ugyanakkor látjuk, hogy a céltudatos takarékoság terén, éppen a gazdálkodásban rejlenek további lehetőségek. Ezek kiaknázására a jövőben még nagyobb figyelmet kell fordítanunk.

b) *Egyéb tapasztalataink*

- Az állomány egy része nem értette meg a kívánt mértékben a foganatosított rendszabályok, bevezetett új módszerek takarékos jellegét. Ilyen problémák jelentkeztek a szállodai igénybevétel szabályozása, a személygépkocsi km-kiszabat csökkentése során;

- helytelen szemlélet, hogy esetenként a gazdálkodás és a takarékoság elveit nem érvényesítik a napi gazdasági tevékenység során, pedig csapatnál a mindennapi munkában gazdag térköz van, tartalékok rejlenek. Így pl.: a biztosított pénz- és anyagi szaktechnikai eszközök helyi és az összevont laktanyahadtáp biztosította lehetőségek gazdaságos, ésszerű, maximális kihasználása; a legcélyszerűbb módszerek alkalmazásával biztosítani a gazdasági célok teljesítését a szállítási feladatok, az üza. felhasználása, a csapatbeszerzések és a javítási költségek, ráfordítások és a veszteségek csökkentésével a takarékoság elveinek érvényesítése;

- a takarékoság népszerűsítésére való törekvések még nem rendszeresek, nem váltak a napi tevékenységek részévé, a takarékoságban kitűnt katonák jutalmazását még ritkán alkalmazzák.

Összességében eredményeink alapján úgy ítéljük meg, hogy magasabbegységünk és alárendelt egységeink hadtápszolgálat a követelményeknek megfelelően a korábbiaknál hatékonyabban érvényesíti a hadtápgazdálkodás alapelveit. Ezeket tükrözik a gk. és vasúti szállítások, az üza. gazdálkodás jó színvonalra való fejlődése. A katonállomány választék szerinti kulturált körülmények közötti érkeztetésének stabilizálódása, tapinthatóan javuló elhelyezési, öltözködési színvonal és az állomány-irányokban végzett gondozói munka.

Az elért eredményeink mellett fontos feladatunk továbbra is hadtápgazdálkodási tevékenységünk rendszeres elemzése, mérése, a lefektetett, jól bevált

elvek érvényesítését biztosító *módszerek tökéletesítése*, a szállításoknál a disz-pécser rendszer, a büférendszerű vacsoráztatás, a kisegítő gazdaságok működ-tetésénél a ráfordítás órájának csökkentését, az üza. tartályok plombázását, a személyi mosatási rendszer kiszélesítését, a szolgáltatásokhoz való hozzáférhető-ségének növelését stb. újabb módszerek bevezetésével, a tapasztalt meglevő negatív jelenségek megszüntetésével biztosítani a katonállomány növekvő szük-ségleteinek optimális kielégítését.

Ezen gondolatok jegyében kezdtük meg az 1977. évi gazdasági célkitűzé-seink realizálását, illetve pontosítjuk a 3. időszak főbb, kulcsfontosságú felada-tainkat. Mindezen keresztül kívántunk gondolatokat ébreszteni, hozzájárulni hadtápgazdálkodásunk rendszerének kialakításához.

Harc- és gépjárművek tömeges feltöltésének megszervezése és végrehajtása tábori körülmények között

Pálinkó Károly őrnagy és Dezső István őrnagy

A korszerű harceszközök járműbe építése, a szállító- és harcjárművek kombinálása, a harc gépjárműről történő megvívása, az időért és az ellenség megelőzéséért folytatott állandó megfeszített küzdelem, a harcból kivont egységek, magasabbegységek harckésszé tételének feszítettsége, az előrevetett osztagok, deszant csapatok, különleges feladatra kijelölt egységek felkészítése, a harctevékenység fajtáinak gyors változásaira való reagálás megköveteli a harcoló és harcbiztosító csapatok gyors felkészítését, ezen belül a harc- és gépjárművek felhasznált üzemanyagainak rövid idejű, szervezett pótlását.

Az elmúlt háborúkhöz képest megnőtt a harc közvetlen megvívásában résztvevő technikai eszközök darabszáma, teljesítőképessége, tüzerjeje és üzemanyag-fogyasztása egyaránt. Napjainkban egy gl. ho. 2500–3000 db, egy gl. e. 300–350 db harc- és gépjárművel rendelkezik. A gl. hadosztálynál a technikai eszközök 30%-a közvetlenül, 40%-a közvetve (lőveg vontatás, harci eszköz szállítás stb.) részt vesz a fegyveres harc megvívásában és csak mintegy 30%-a érintett a személyi állomány, valamint a harceszközök, harc- és gépjárművek kiszolgálásában. Ez a mutatószám a gl. ezrednél 50%-ra, 24%-ra, illetve 26%-ra módosul. A gl. ho. harc- és gépjárművei több mint 400 000 lóerő, a gl. e. harc- és gépjárművei pedig mintegy 50 000 lóerő, összesített teljesítménnyel rendelkeznek. Ennek a hatalmas gépi teljesítménynek a 24 órás folyamatos üzemeltetéséhez (a működési viszonytól függően) mintegy 50–300 tonna különböző típusú hajtóanyag és 15–20 tonna kenő-, karbantartó anyag szükséges. A gl. hadosztálynál rendszeresített technikai eszközök kiszolgálásához napjainkban 25 fajta hajtó-, kenő- és karbantartó anyagot kell a fogyasztókhoz eljuttatni.

A felsorolt hajtóanyag mennyiségek és típusok technikai eszközökhöz történő – harctevékenységgel összehangolt – eljuttatása a parancsnokoktól és a hadtápszervektől egyaránt igen nagy szervezettséget, megfeszített munkát, átgondolt koordináló tevékenységet, megalapozott felkészültséget követel és szükségessé teszi az üzemanyag-technikai eszközök hadrafoghatóságának, teljesítő-képességének, optimális kihasználásának biztosítását.

A seregstennél a felsorolt követelmények jelentős részének egy időben való kielégítésére az elmúlt években többirányú kutató-elemző munka folyt. Ennek

középpontjában a harc- és gépjárművek tömeges feltöltésének megszervezése és végrehajtása állt. Munkánk irányának, céljának és tartalmának helyességét a SZOJUZ-74., a VÉRTES-75. és a BAKONY-76. harcászati gyakorlatok egyaránt igazolják.

Tömeges feltöltés alatt a nagyszámú harc- és gépjármű egységnyi időn belül elvégzett hajtó- és kenőanyag szükségleteinek pótlását kell érteni. A Magyar Néphadseregben rendszeresített meglévő és rendszerbe kerülő új üzemanyag-töltő eszközök és felszerelések alkalmasak a csapatok nagytömegű üzemanyag szükségleteinek pótlására, a többváltozat szerinti működtetési lehetőségük pedig megteremti a harcmezőre legjobban igazodó feltöltési módozat megválasztását. A tömeges feltöltés eszközei lehetnek:

- gémes üzemanyag töltősor (nem rendszeresített),
- táborigényvezetőből kialakított töltősor (létrehozása folyamatban van),
- üza, tartály- és töltőgépkocsikból ideiglenesen összeállított töltősor,
- töltőcsoportban alkalmazott üza. technikai eszközök.

A felsorolt eszközök és csoportosítások alkalmasak arra, hogy egy időben 20-24 db technikai eszköz feltöltését elvégezzék.

A mérések szerint technikai eszközként 100 l hajtóanyag feltöltése - jól szervezett munka esetén - a járulékos idővel (töltősorhoz - és töltősortól ment, előkészítés a feltöltéshez és a menethez, gímű. indítás) együtt 5-6 percet igényel. Ilyen ütemben végzett feltöltés esetén óránként 200-240 db gépjármű feltöltését el lehet végezni. Egy gl. ezred feltöltési időszükséglete 1,4-1,5 óra. Használatukkal számúzni lehet azt a közhiedelmet, miszerint az egységek gépjármű parkjának „feltankolásához” a legkedvezőbb esetben is 5-6 óra szükséges.

A tömeges feltöltés sikeres végrehajtását meghatározza:

- a feltöltési hely jó megválasztása, az igényeknek és a helyzetnek megfelelő berendezése;
- a feltöltéshez szükséges üzemanyagok biztosítása, készletezése a feladat kezdetéig;
- az üzemanyag technikai eszközök üzemképességének biztosítása, telepítésük időre történő végrehajtása, a kezelő állomány képzettsége;
- a feltöltésben résztvevő egység, magasabbegység felkészítése, begyakorlottsága;
- a lendületes munkát biztosító rendszabályok foganatosítása, így: a töltés előtt felkészülési körlet, a töltőállomás után gyülekezési körlet kijelölése, forgalomszabályozás, éjszakai munka esetén világítás, a töltőhelyeket jelző eszközök használata stb.

A hadosztály - ezred harcászati szabályzat, a csapathadtáp utasítás és a háborús üzemanyag szolgálati utasítás a magasabbegység-parancsnokok, egységparancsnokok az anyagellátásért közvetlenül felelős hadtáptisztek és tiszthelyettesek kötelei, feladatait meghatározza. Annak végrehajtása esetén a tömeges feltöltés feltételei egyfelől biztosítva vannak. Nincs azonban részletesen szabályozva az alparancsnoki állomány feladata, kötelessége.

A többszáz, vagy akár ezer technikai eszköz feltöltése esetén is - az egy időben tölthető maximális mennyiségekből adódva - a munkát közvetlenül a század-, szakaszparancsnok, ellátószakasz-parancsnokok, alegység szolgálatveze-

tők irányítják, a közvetlen végrehajtásban pedig a harc- és gépjárművezetők tevőlegesen részt vesznek. Szükségesnek tartjuk ezek feladatának részletes kidolgozását és ismertetését.

1. A ZPK egyszemélyben felelős a z. üzemanyag biztosításáért, az ellátás rendjének és sorrendjének meghatározásáért, az előljáró által kiutalt üzemanyagok elrendelt időre történő átvételéért, a harc- és gépjárművek fogyasztásáért, intézkedni a zárolt készletek felhasználásának megelőzésére, vagy engedélyt kérni annak felhasználására.

2. A z. ellátószakasz-parancsnok felelős a z. harc- és gépjárművei parancsnok elhatározása szerinti feltöltésének megszervezéséért, az ezredhadtáptól érkező üzemanyagok fogadásáért, a töltőhelyekre irányításáért, a TÖF, vagy PK TECHNH útján a század (üteg, ö. szpk.-ok) üza. átadás helyéről, idejéről, rendjéről és módjáról való tájékoztatásért, a biztosított időn belül a töltőszközök leürítéséért és a visszindítás feltételeinek megteremtéséért. Köteles: ismerni az ellátottság szintjét, a várható felhasználás alakulását a hajtóanyagok biztosításának, továbbá a harc- és gépjárművek várható feltöltésének helyét és idejét; átvenni a fűtéshez szükséges hajtóanyagot, jelenteni az EPK HTPH-nek, ha a z. szintű készletek 50%-a fel lett használva.

3. A szd. (üteg, ö. sz.) parancsnok felelős a harc- és gépjárművek, valamint ezek vezetői feltöltéshez történő előkészítéséért, illetve felkészítéséért, a feltöltés sorrendjének meghatározásáért; az érkező anyagok szervezett és gyors átvételéért, a takarékos felhasználásért; a feltöltés alatt a közelbiztosításért. Köteles: ismerni az egyes harc- és gépjárművek készleteinek alakulását, alapnorma szerinti fogyasztását, azok egy javadalmazásának mennyiségét. Jelenteni a ZPK-nak és tájékoztatni a z. ellátó szakaszparancsnokokat az engedélyezett fogyasztás, valamint a sz. szintű készletek 50%-ának megfelelő felhasználásáról; megakadályozni a zárolt készletek felhasználását, vagy engedélyt kérni a felhasználásra.

4. A sz. (tűzszakasz) -parancsnok felelős a harc- és gépjárművek töltéshez való előkészítéséért, beállításáért, a tartályok (tárolóeszközök) feltöltéséért, az üzemanyag átvételhez szükséges állomány kijelöléséért, a munkájuk irányításáért, a harc- és gépjárművek indokolatlan üzemeltetésének megakadályozásáért. Köteles: állandóan ismerni és a szd.-parancsnoknak jelenteni az egyes üzemanyag fogyasztók készleteinek alakulását.

5. A szd. (üteg) szolgálatvezető felelős a szd.-hoz (üteghez) érkező gépjárművek fogadásáért, a feltöltésre váró harc- és gépjárművekhez kíséréséért, a kiutalt hajtóanyagok átvételéért. Felelős a fűtéshez szükséges hajtóanyagok átvételéért, felhasználásáért. Köteles a feltöltés végrehajtását jelenteni a közvetlen parancsnokának.

6. A harc- és gépjárművezető felelős a tartályok (üres tárolóeszközök) előkészítéséért, azok szennyeződésmentes feltöltéséért, lezárásáért, az átvett anyagok takarékos felhasználásáért. Köteles: ismerni a járművek fogyasztását, feltöltöttségét, a rendelkezésre álló hajtóanyaggal megeendő távolságot, az elrendelt időközönként jelenteni a sz.-parancsnoknak a még rendelkezésre álló hajtóanyag mennyiségét.

A felelősség és a kötelezettség ismertetett rendszere biztosítja, hogy az aeg. parancsnoki állomány folyamatosan tájékozott legyen a gép- és harcjárművek üzemanyag felhasználásának állásáról, rálátást és tervezési alapot ad a hiányzó

készletek pótlásához, így idejében képesek reagálni a harcfeladat végrehajtását zavaró problémákra. Megkövetelése esetén pedig elkerülhető a BAKONY-76. harcászati gyakorlaton néhány alegységnél kialakult veszélyes helyzet, miszerint az erőszakos folyóátkelés időszakára a PSZH-k hajtóanyaga 80–85⁰/₀-ban lett használva. Az átkelés tervezett időben való megkezdését és szervezett végrehajtását csak a gyors külső segítség tette lehetővé.

A tömeges feltöltés megszervezése

A tömeges feltöltés megszervezése magába foglalja a szükségletek valószínű megállapítását és hiánytalan biztosításának szabályozását, a feltöltés rendjének ezred, zászlóalj szintű ütemezését, a végrehajtást biztosító intézkedések kiadását, a feltöltésre váró technikai eszközök és a töltőeszközök találkoztatásának és a leürült üzemanyag technika új feladatának szabályozását, a harc- és gépjárművezetők, valamint a kisegítő állomány felkészítését.

A tömeges feltöltést a töltősort üzemeltető üzemanyag szolgálat főnök (vezető) a PK HTPH elhatározása alapján tervezi, szervezi és irányítja. Személyes felelősséggel tartozik a szervezőmunka szakszerűségéért, a feladat szakmai részének végrehajtásáért. Munkája alapvető részét képezi az üzemanyag és üzemanyag technikai eszköz szükségletek megállapítása és biztosításának megszervezése.

Az üzemanyag szükséglet magába foglalja az adott feladat végrehajtásához, valamint a feladat végén elrendelt készletek megalakításához szükséges hajtó-, kenő- és karbantartóanyag mennyiségét. A hajtóanyag szükséglet kiszámítása egy darab technikai eszközre:

$$SZ = K + \frac{S}{100} \cdot f \cdot i / \text{liter.}$$

SZ	=	szükséglet
K	=	képzendő készlet
S	=	tervezett menettávolság
f	=	fogyás alapnorma szerint 100 km-re
i	=	súlyozási szorzó

Több azonos típusú harc-, illetve gépjármű esetén a szükséglet megállapításához az egy technikai eszköz által felhasznált hajtóanyag mennyiségét meg kell szorozni a fogyasztók darabszámával.

$$SZ = K + \frac{S}{100} \cdot f \cdot i \cdot db / \text{liter.}$$

Több típusú (alapfogyasztású) technikai eszköz esetében a szükséglet megállapításához a különböző típusú és darabszámú fogyasztó felhasználását összegezni kell.

$$SZ = K + \frac{S}{100} \cdot f \cdot i \cdot db / \text{liter.}$$

A literben megállapított szükségletet tonnára át lehet számítani, ami alapul szolgál a szükségletek ellátási számvetési egységekben „javadalmazásban” történő megállapításához. A szükségletet tonnába átszámítva megkapjuk, ha liter-

ben számított hajtóanyag mennyiséget megszorozzuk az anyag fajsúlyával és osztjuk ezerrel.

$$SZ_t = \frac{SZ_1 \cdot d}{1000}$$

SZ_t = szükséglet tonna
 SZ_1 = szükséglet liter
 d = fajlagos tömeg (fajsúly)

Az ellátási számvetési egységben számított szükségletet megkapjuk, ha a tonnában számvetett mennyiséget osztjuk az egy javadalmazás hajtóanyag súlyadatával.

$$SZ_{ia} = \frac{SZ_t}{ja}$$

SZ_{ia} = szükséglet javadalmazásban
 ja = egy javadalmazás súlya

A súlyozási szorzó (i) egynél nagyobb szám, amelyben kifejezésre jutnak az út, a terep, az időjárási és mozgási viszonyok; az év- és napszak, a vontatás és a harc- és gépjárművezető állomány képzettségének üzemanyag felhasználásra gyakorolt hatása.

Az ismertetett módszerek alkalmazásának esetén a hajtóanyag szükségletet literben, tonnában, javadalmazásban, vagy az egyik számvetési egységből a másikba gyorsan ki (át) lehet számolni. Alkalmazásával valóság-hű számvetés készíthető a feltöltésre tervezett csapat hajtóanyag fogyasztásáról. Kidolgozott és táblázatba foglalt mutatószámok (arányszámok) segítik annak pontos megállapítását. A tömeges feltöltés szervezése során meg kell állapítani a végrehajtáshoz szükséges időt, illetve a rendelkezésre álló időből vissza kell számolni a töltőeszköz (töltőhely) igényt. Ezt a munkát a következő egyszerű számítási modell alkalmazása segíti:

$$T = \frac{n \cdot t}{k} \cdot r$$

T = feltöltési szükséglet (idő)
 n = a harc- és gépjárművek darabszáma
 t = átfolyási és járulékos idő
 k = egy időben tölthető gépjárművek darabszáma
 r = a feltöltési időt módosító együttható

Nagy-tömegű harc- és gépjárművek pontos „menetrendszerű” feltöltésének fontos feltételét képezi az időszükséglet helyes megállapítása. Hibás időszámvetés esetén a töltőeszközök közelében tömörülés jöhet létre, ami igen kedvező célpont az ellenség számára. A túlméretezett idő viszont a töltőeszközök kihasználatlanságát eredményezi, ezáltal a lehetőségek alatt marad a feltöltésre kerülő csapat feltöltésének üteme. A hajtó- és kenőanyag, valamint az idő (töltőeszköz) szükséglet számvetésének elkészítése után – az egység, magasabbegység törzsével összehangoltan kell – megállapítani a feltöltés kezdetének várható

időpontját, a végrehajtás helyét, egyeztetni kell a feltöltés sorrendjére kialakított elgondolást, és ki kell jelölni a biztosító erőket – eszközöket.

A feltöltés zavartalan, lendületes végrehajtását segíti és biztosítja az átgondolt, részletesen kidolgozott feltöltési terv.

A feltöltési terv tartalmazza:

- szöveges rész, elgondolás a tömeges feltöltés végrehajtására;
- vázlat a feltöltés megszervezésének grafikus ábrázolására;
- számvetések az üzemanyag, az üza. technikai eszköz és idő szükségletéről.

A feltöltési terv realizálása érdekében a telepített üzemanyag technikai eszközök előtt a feltöltésre tervezett alegységek részére felkészülési, a töltőeszköztől eltávolodó technikai eszközök részére pedig gyülekezési helyet kell kijelölni. A munka során törekedni kell a terep védő-álcázóképességének maximális kihasználására, adott esetben a mesterséges álcázóeszközök használatára. A feltöltés zavartalanságának biztosítása szükségessé teszi a töltőhely szemrevételezését, a töltőállomás elemei helyének pontos meghatározását, a rávezetés és a lehajtás forgalomszabályozásának megtervezését és megszervezését, a munkahely és irányjelző világítás helyének kijelölését és üzemkészségük biztosítását, a munkaterület őrzés-védelmi tervének elkészítését és a beosztott állomány begyakoroltatását.

Tömeges feltöltés végrehajtásának módja

- I. töltősor alkalmazásával;
- II. töltőcsoportokkal;
- III. az első és második módozat kombinációjával.

A tömeges feltöltés eszközei

1. Csővezetékbeli létrehozott töltősor.

A töltősor három fő részből áll:

a) feltöltött töltőgépkocsik, járműveken, vagy földön elhelyezett ellasztikus tartályban, könnyített acéltartályokban levő hajtóanyag, műanyag flakonokban esetleg tartályokban kenőanyag.

b) Hajtóanyag szivattyú – amely összeköttetésben van a tárolóeszközökkel és a kiszolgálásra létrehozott csővezetékkel.

c) Csőrendszer, amely áll a főcsővezetékbeli – ami lehet hajlékony, vagy merev – és kétoldalt leágazó feltöltésre használt tömlőkből és tartozékokból. (Egy gépjármű töltőállomáshoz célszerű 2 db töltőfejet elhelyezni, így a két tartályos harc- és gépjárművek tartályai egyidőben tölthetők.)

A töltősor teljesítményét alapvetően befolyásolja a szivattyú teljesítőképessége. Pl. egy MPG-60-as szivattyúval (teljesítménye 60 m³/ó). Erre 20 kiszolgálóhelyből álló töltősort célszerű telepíteni. Így egy feltöltőhely kapacitása 50 l/perc.

A töltősorhoz tartoznak még egyéb berendezések, pl. különböző forgalomjelző táblák, táblák a hajtóanyag fajták és feltöltőhelyek jelöléséhez, a töltőfejtartók, világítóeszközök, zászlók, tűzoltókészülékek.

A csővezetékbeli létrehozható töltősorok kipróbálására az elmúlt években már folytattunk kísérletet. Erre intenzíven a BAKONY-76 gyakorlaton került sor, ahol egy erre a feladatra összeállított gémes töltősor és egy csővezetékbeli összeállított töltősor került alkalmazásra. Kivitelezését és alkalmazását a 2. sz. melléklet bemutatja.

Gémes töltősor alkalmazásának tapasztalatai

A jelenlegi kivitelezésben, nagy meghibásodási lehetőségei, idő és munkaerő-, erőigényes telepítése miatt csak szükségszerűen felel meg az alkalmazásával szemben támasztott követelményeknek. Technikai kivitelezésének egyszerűsítésével, korszerű szerelési technológiai alkalmazásával, jól felkészített állomány biztosításával megoldhatóvá válna a teljesítőképessége optimális kihasználása, javítható lenne a manőverezőképessége és üzembiztossága. Kivitelezését és működésének rendjét a 3. sz. melléklet bemutatja.

A csővezetékbeli létrehozott töltősor alkalmazásának tapasztalatai

- Telepítés ideje, munkaerő szükséglete, manőverezőképessége megfelel a korszerű követelményeknek, hatékonyan felhasználhatók az összefegyvernemi és fegyvernemi alegységek, egységek és magasabbegységek feltöltéséhez.

Alkalmazásával a végrehajtásra kerülő – nagy technikai állományú – harcászati gyakorlatok hajtóanyag szükséglete rövid idő alatt kiszolgálhatóvá válik, rugalmassá teszi az üz. szolgálat munkáját, jelentős idő és energia megtakarítást eredményez.

Töltősor szükségességét (létrehozását) indokolja:

1. A második lépcsős hadosztályok kevés töltőgépkocsival rendelkeznek.
2. HDS MB-nál a tömeges feltöltés feltételei kedvezőtlenek.
3. Háború esetén a töltőgépkocsik egy részének megsemmisülése más részénél szivattyúmeghibásodás esetén is a tömeges feltöltés végrehajtására megfelelő lehetőség biztosítása.
4. A csapatok ellátásában HDS, ho. üzemanyag raktárak utanszállításokon kívüli beavatkozása lehetőségeinek megnövelése.

A csővezetékes töltősor létrehozásának feltételei a sergtest tagozatban megvannak. A különböző járulékos eszközök (cső közbetét, gumivezeték töltőfejjel és állvánnyal, éjszakai megvilágítás stb.) alacsony költség- és munkaráfordítással kialakítható.

A töltősorokkal szemben támasztott követelmények

- kiépítése ne legyen munka- és időigényes (lehetőleg 1 órán belül kiépíthető legyen);
- szállítása ellasztikus tartályokkal együtt 1-2 tehergépkocsin végrehajtható legyen;
- kezelése legyen egyszerű;
- készítése, üzemeltetése minimális személyi állománnyal végrehajtható legyen (4-5 fő).

2. Töltőgépkocsikból létrehozható töltősor

A töltőgépkocsikat a leggazdaságosabban, legcélszerűbben töltősorba szervezve lehet alkalmazni. Így egy gl. ezred jelenleg képes maximálisan 48 töltőhelyet, egy hk. ezred 88 feltöltőhelyet képes egyszerre üzemeltetni.

A gyakorlati tapasztalatok azt támasztják alá, hogy egy-egy töltősort 20–30 töltőhellyel célszerű telepíteni. Ennek egy változatát a 4. számú melléklet bemutatja. A lehetőségek figyelembevételével egy gl. ezrednél 2 töltősort, egy hk. ezrednél 2–3 töltőcsoportot célszerű alkalmazni. Ha a töltőgépkocsik tárolókapacitása a várható felhasználás alatt van, mellettük ellasztikus tartályokban kell a szükséges hajtóanyagokat elhelyezni.

Tartálykocsikból telepített töltősor előnye:

- telepítése rövid időt vesz igénybe;
- kiszolgálásához a forgalomirányítókon kívül más személy nem kell;
- nagy manőverezőképességgel rendelkezik;
- töltőgépkocsik teljesítőképessége jól kihasználható;
- lebontása percek alatt megoldható.

Ezzel a módszerrel végrehajtott feltöltésekbe a magasabbegységek is be tudnak segíteni alárendeltjeik feltöltésébe, vagy egy-egy egység gyors feltöltését önállóan is végre tudják hajtani úgy, hogy az előrevonás útvonalán (útvonal mellett) fedett helyen a meglévő töltőgépkocsik egy részéből töltősort alakít.

I. Feltöltés töltősor alkalmazásával

A töltősor hajlékony (merev) csővezetékéből ideiglenesen, vagy állandó jelleggel kialakított, más esetben töltőeszközökből összeállított, a harc- és gépjármű oszlopok feltöltésére szolgáló gyártmány, illetve szervezet, amely kiszolgálására biztosított kezelő állománnyal rövid idő alatt képes az egység egyfajta hajtóanyag fogyasztóinak feltöltésére. (2., 3., 4. sz. melléklet.)

A töltősor a feltöltés korszerű és hatékony eszköze. Működtetése azonban igen nagy szervezettséget kíván. A végrehajtást biztosító elemekből (az állomány felkészítése, előkészítése, berendezés, a tényleges szükségletek letárolása, készletezése, a töltőeszközök üzemképessége, a forgalomszabályozás gyakorlati végrehajtása, a munkafeltételek megteremtése, a megfelelő irányítási rendszer kialakítása és működésének begyakorloltatása; (egyetlen hiányzó elem is meg-
hiúsíthatja a feltöltést).

A töltősor hatékonyan alkalmazható:

- az előrevonás alatti és a körlet elfoglalását megelőző feltöltéshez;
- az átcsoportosítás alatt elfogyasztott készletek pótlásához;
- a harcból való kivonás utáni feltöltéshez.

A töltősor működése

A töltősor zavartalan és zökkenőmentes működése nagymértékben függ a feltöltendő gép- és harcjárművezetőktől. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy ha az irányítás (forgalomszabályozók és töltősorkezelők irányító munkája) jó színvonalú, akkor – a feltöltés nagymértékben gyorsítható még annál az aleggységnél is, ahol ilyen feltöltési móddal még nem találkoztak. Azok az

alegységek pedig, amelyeket egyszer ezzel a móddal már feltöltöttek parancsno-kaik szakszerű irányítása mellett a töltősorhoz való állást, feltöltést minimális veszteséggel, gyorsan és zavartalanul végrehajtották. Ezért egység szinten a gépjárművezetőknek kiképzés keretében oktatni kell a tömeges feltöltés végrehajtását. A parancsnoknak pedig – felhasználva minden lehetőséget – gyakoroltatni kell azt.

A töltősorhoz feltöltésre mehet az egység várakozási körletből, vagy közvetlen menetből, de várakozási körletet (helyet) mindenképpen célszerű kijelölni, hogy a töltőhelynél az esetleges torlódást elkerüljük. A várakozási körlet kijáratánál forgalomszabályzót kell elhelyezni, aki összeköttetésben van a töltősorral és a feltöltésre váró csapatokkal. A feltöltés ütemében engedi a töltősorhoz a járműveket.

Amennyiben a várakozási körletben idő áll rendelkezésre a gépjárművezetői állományt röviden el kell igazítani a feladatukról – elő kell velük készíttetni a járműveket feltöltésre, pl. könnyen nyithatóvá kell tenni a tartályokat, kezdett tárolóedényből a hajtóanyagot fel kell tölteni.

Általában egyszerre két töltősort kell alkalmazni. Egyet a benzin, egyet a gázolaj üzemű harc- és gépjárművek részére. A töltősorok kapacitásának kialakításakor figyelembe kell venni a benzin és gázolaj üzemű technikai eszközök arányát. A töltősorok előtt a járműveket hajtóanyag szükségletük szerint szét kell választani. Ezt a feladatot a forgalomszabályozáson kívül elő kell segíteni azzal is, hogy az útvonalon a töltőállomást jelző tábla után el kell helyezni a benzin és gázolaj töltőhely irányára és helyére utaló táblákat.

A töltősorok elé is forgalomszabályzót kell állítani, aki a töltősor jobb és bal oldalára annyi gép- és harcjárművet enged, amennyi a feltöltőhelyek száma. A töltőhelyhez állás után a járművezetők (segítő) a kített töltőfejet a tartályba helyezik. Mindehhez a kezelőszemélyzet tanácsot, segítséget nyújt, a szivattyúkezelő pedig megkezdi a hajtóanyag fokozott nyomását. A feltöltés befejeztével a gk. vezetők a töltőfejeket visszateszik a helyükre, beszállnak a gépjárművekbe, szivattyúkezelő a nyomást megszünteti.

A feltöltött oszlopok gépjárművei a beállítás sorrendjében hagyják el a töltősort. A szabályos rend és a balesetvédelem megköveteli, hogy amennyiben a járművek kiállását külön nem irányítják, a jármű csak az előtte álló után hagyhatja el a töltőhelyet. Amikor az egyik oldalról a járművek eltávoztak a töltésre várók már állhatnak be, ezzel a folyamatos üzemelés és a szervezett feltöltés gyors és biztonságos.

A feltöltött járművek a kijelölt gyülekezési körletbe mennek és az egység feltöltése után a zpk. (szdpk.) vezetésével folytathatják a feladatuk végrehajtását.

II. Üzemanyag feltöltés töltőcsoportokkal

Ezzel a módszerrel a feltöltés végrehajtása akkor célszerű, amikor a *töltősorok létrehozására nincs lehetőség*. Alkalmazásával a feltöltés elvégezhető a menetek végrehajtása után a várakozási, gyülekezési körletbe való beérkezés után a harc alatt, harcból való kivonás után.

Jellemző erre a módra, hogy az alegységek töltik fel járműveiket a náluk levő – esetleg megerősítésként kapott – üzemanyag készletekből és technikai eszközökkel.

Körletfoglalás esetén a feltöltés történhet a beérkezés időszakájában, vagy utána. A beérkezés utáni feltöltés célszerűtlen, idő és energiaigényes feladat. A már beállt járműnek kell a töltőeszközt felkeresni, (töltőeszközhöz menni) ami a gép- és harcjárművezetőnek is jelentős időveszteség és többlet elfoglaltság.

A harc- és gépjárművek olajsükségletének pótlása

Töltősorok alkalmazásánál különösen, de egyébként feltöltések végrehajtásánál is problémát jelent az olajfogyasztás pótlása. Ez a feladat minden feltöltési módot lelassít – mivel időigényes és nehézkes. A munka az első időszakban nem jelent problémát, mivel gépkocsijaink, harcjárműveink bőven rendelkeznek tartalékolajjal. A későbbiek során azonban már feltöltést kell végrehajtani és azt csak 200 l-es acélhordóból kéziszivattyúval és töltőgépkocsi olajtartályából leeresztéssel tudjuk elvégezni, ami egy kis dermedésnél külön nehézséget jelent.

Gépkocsik, kerekes harcjárművek olajfeltöltése

Célszerűnek látszik az állomány kétszeresének megfelelő 2 literes műanyag flakont biztosítani, vagy a jelenleg meglévő 5 literes olajoskannákat a szükséglet kétszeresére biztosítani.

Végleges megoldást jelent, ha az M olajmennyiség tárolása, flakonokban, vagy csak 5 literes olajokban történik és a tömeges feltöltés alkalmával a gépjármű részére cserekötelezettséggel vagy anélkül kiadható lesz. Kivitelezhető, hogy az első ellátás után a továbbiakban minden feltöltéskor az olajkiadás kannacserevével történik. Az üres edények megtöltését – a feltöltési szünetekben – az üzemanyag szolgálat végzi. Így a raktárakig az utanszállítások végrehajtásába változás nem szükséges, továbbra is 200 l-es acélhordókba történne.

Harckocsik olajsükségletének pótlása

Az olaj kiadása 10 literes olajoskannákból lenne célszerű. A kannában levő olajat a hajtóanyag feltöltésekor a harckocsi kezelőszemélyetből egy fő feltölti és az üres (nem teljesen kiürült) eszközt visszahagyja. Az üres edényzet megtöltését – mint az előző esetben is – az üza. szolgálat személyi állománya végzi.

Ezzel a módszerrel az olajfeltöltés végrehajtása a hajtóanyaghoz hasonlóan gyors, zökkenőmentes és biztosított lehet.

Forgalomszabályozás

A forgalomszabályozást a feltöltésre kerülő magasabbegység, egység szervezetszerű (esetleg erre a feladatra kijelölt) forgalomszabályozóival kell megoldani. Velük szemben alapvető követelmény, hogy megbízhatóan ismerjék az egység állományában levő különböző típusú gépjárműveket, ugyanis a benzines üzeműek szétválasztása a gázolaj üzeműtől a feltöltés zökkenőmentes végrehajtásának egyik alapfeltétele. Gyakorlatilag a töltősor elején és végén kell a forgalomszabályozóknak a forgalmat irányítani.

A forgalomszabályozást megkönnyíti, félreérthetatlenné teszi a KRESZ-ből ismert foszforeszkáló közúti jelzőtáblák alkalmazása. A töltőállomáshoz vezető úton, attól 1–3 km-re történő elhelyezésük pedig csökkenti, esetleg feleslegessé

teszi a forgalomszabályozó katona kiállítását. Az üzemanyag töltőállomást jelző foszforeszkáló táblák „Gázolaj, Benzin” felirattal és a szükséges irányjelzőkkel a megfelelő helyre kalauzolja a harc- és gépjárművezetőket.

Az őrzés-védelem feladatát a feltöltésre kerülő egység látja el. A feladatra egy komplett alegységet (szakasz, század, üteg) célszerű kijelölni, amely egyben elvégzi a töltőállomás oltalmazását is.

Világítás: a csapatok feltöltésére legtöbb esetben este, illetve éjszaka kerül sor. Ebből a szempontból a töltősorral való feltöltés kedvező tapasztalatokat hozott, mert minimális világításnál is a feltöltés zökkenőmentesen került végrehajtásra. A töltőhelyekhez célszerű kitenni elemekkel, vagy központi akkumulátorról működtetett gyenge, lefelé világító fényeszközt.

A feltöltések szakszerű megszervezése és korszerű végrehajtása az egységek harckészültségének (készenlétének) egyik alapvető feltétele. A feltöltés végét az elrendelt készletek megalakítása jelenti – ez a parancsnoki és szakállománytól jó felkészültséget és együttes erőfeszítést igényel. Ehhez reméljük a tanulmány is segítséget nyújt.

A kisegítő gazdaságok gazdálkodási hatékonyságának növelése

Mácsai Tamás őrnagy és Duránszky József főhadnagy

A Magyar Néphadsereg kisegítő gazdaságai az elmúlt 22 év alatt, ha nem is ellentmondások nélkül, hatalmas fejlődésen mentek át és jutottak el a mai állapotokig. Mondhatjuk úgy is, hogy együtt fejlődtek a hadtápszolgálattal, illetve egész néphadseregünkkel.

Visszatekintve az elmúlt 22 év fejlődésére (mért adataink csak 1963-tól vannak), megállapíthatjuk, hogy helyes és hasznos döntés volt a kisegítő gazdaságok létrehozása, melyet a következő mutatók is bizonyítanak:

	1963. év	1975. év	növekedés ‰-a
Nyert mennyiségek tonnában	356,0	1839,0	516,5
Meglevő állatok, termények értéke millió Ft-ban	3,7	18,7	505,4
Haszon millió Ft	3,5	19,8	565,7
Egy főre jutó napi feljavítás értéke Ft	0,17	0,65	382,3

Figyelemreméltó és gondolkodásra készítő eredmények ezek, azt egyértelműen megállapíthatjuk. A kisegítő gazdaságok 1963-tól mért adatai (az adatok a hadtápbiztosítás 1975/4. számában részletesen megtalálhatók) azt bizonyítják, hogy az elmúlt 5-6 év során már nem dinamikus a fejlődés, stagnálás, sőt 1972-ben kisebb visszaesés tapasztalható. Következtetésként a cikk kimondja, hogy a kisegítő gazdaságok elérték a felső határt produktumukban. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy kialakultak különböző nézetek a továbbfejlődésüket illetően: „megszüntetni, vagy korszerű nagyüzemi színvonalra fejleszteni”.

Véleményünk szerint a helyes utat az MN ÉSZF hadtápbiztosítás 1975/4. számában meghatározta, miszerint: „A rendelkezésre álló forrásainkat, lehetőségeinket a teherbíró képesség, az ésszerűség határain belül racionálisan növekvő hatékonysággal fel kell használnunk” és szerepük jelentős marad még a belátható időben.

Ami a produktumaiban elért felső határt illeti, véleményünk szerint még nem érték el, legalábbis a gazdaságok zöme még meg sem közelítette azt. Erőről úgy győződhetnénk meg, ha részletesen elemeznénk a kisegítő gazdaságaink hatékonyságát, gazdaságosságát. Nem arra van szükség, hogy nagy beruházásokkal fejlesszük kisegítő gazdaságainkat, hanem arra, hogy a meglévő lehetőségeinket minél hatékonyabban, gazdaságosabban hasznosítsuk és minden gazdaságot az általános színvonalra felhozzunk.

Mielőtt azonban a kisegítő gazdaságok hatékonyságát, gazdaságosságát elemeznénk a gazdasági hatékonyságról általában, annak összetételéről, méréséről röviden az alábbiakat mondhatjuk.

A gazdasági hatékonyság rendkívül összetett fogalom, legáltalánosabban azt fejezi ki, hogy egy gazdaságban a rendelkezésre álló összes erőforrásokat hogyan hasznosítjuk és segítségével milyen eredményeket tudunk elérni. Nyilvánvaló, hogy minél nagyobb eredményeket tudunk adott erőforrásokkal, munkaerővel, gépekkel, természeti erőforrásokkal létrehozni, annál kedvezőbb a gazdaság helyzete.

A hatékonyság vizsgálható az egész gazdaságra, vagy résztevékenységekre, illetve azok valamilyen összességére.

Az összetett tevékenységek hatékonysága két tényezőtől függ:

a) Az egyes (tevékenységek) résztevékenységek hatékonyságától, illetve azok hatékonyságának javulásától;

b) a résztevékenységek arányaitól, illetve a hatékonyabb résztevékenységek arányának növelésétől, tehát a gazdasági-termelési szerkezettől, annak változásától.

A kisegítő gazdaságok hatékonyságának mérése:

a kisegítő gazdaság hatékonyságának megállapításához számításba kell venni az elért eredményeket és az ahhoz szükséges ráfordításokat.

Tevékenységeinek a célja az étkezés feljavítására átadott termékek, hozamok növelése. Tehát a hatékonyság egyik tényezője a „hozam”, a másik a „ráfördítés”.

A hatékonyság és gazdaságosság mérése

A gazdasági hatékonyság és a gazdaságosság a felhasznált erőforrásokkal, az egységnyi mennyiségére jutó hozammal, vagy ennek reciprokával, az egységnyi hozamhoz szükséges erőforrások mennyiségével mérhető,

$$\text{vagyis} \quad G_1 = \frac{H}{E}, \text{ illetve } G_2 = \frac{E}{H}$$

Ahol G = a gazdasági hatékonyság, eredményesség,

H = a tevékenység hozama

(étkezés feljavítására átadott érték),

E = felhasznált erőforrás
(költségek).

A G_1 , illetve G_2 egymás reciprok értékei, tartalmilag, hasonló fogalmak: az egyik a költségek egységére jutó hozamot, a másik az egységnyi hozamhoz szükséges költség mennyiségét fejezi ki.

A kiegészítő gazdaság céljából adódóan a gazdálkodás hatékonyságának mérésénél az 1 főre 1 napra átadott étkezés feljavítást mérjük.

1 főre 1 napra átadott étkezés feljavítás =

= étkezés feljavításra átadott érték

 élelmezési szolgálat által kiszolgáltattott összes adagszám

A gazdasági hatékonyság és a gazdaságosság vizsgálatánál különböző mélységű elemzéseket végezhetünk. A mutatók egy része az erőforrások felhasználásának eredményességét csak egyik, vagy másik oldalról mutatja be. A részmutatók egy-egy részterület alaposabb jellemzését teszik lehetővé, az összefoglaló mutatók a gazdálkodás egészének átfogó hatékonysági jellemzőit mutatják.

A gazdasági hatékonyság vizsgálatánál ajánlatos több különféle mutatószámra épülő elemzést végezni, mert csak így tárhatók fel a gazdálkodás tényleges jellemzői. Pl.: a hozamok alakulásának hátterét megvilágíthatja a földterülethez viszonyított termés, az önköltség és összetevői, az egyes ágazatok ráfordításának vizsgálata és a termékenkénti hozamszintek elemzése.

A hatékonysági és gazdaságossági mutatók felhasználhatók nemcsak utólagos elemzésre, hanem a gazdálkodással szemben támasztott követelmények számszerűsítésére is.

Az egyes mutatószámok mindkét vonatkozásban jellemezhetik:

- az átlagos színvonalat (átlaghatékonyság);
- élenjárónak számító, követésre méltó színvonalat;
- még elfogadhatónak tekintett, minimálisan elérendő szintet.

Megvizsgáltuk két alárendelt egységünk gazdaságosságának működését, alapvetően a hatékonyság oldaláról 1971-1976-ig, melyet a következőkben közreadnánk

Vizsgált szempontok	Alakulat	vizsgált évek					
		1971	1972	1973	1974	1975	1976
Nyert termékek mennyisége (q)	MN 7852	6,2	131,8	37,5	13,2	14,8	188,7
	MN 8459	19,2	71,9	4,6	120,3	69,8	58,7
Méglevő állatok, termények értéke Ft-ban	MN 7852	150 200	193 000	120 000	135 900	110 000	130 000
	MN 8459	78 000	73 500	67 000	50 080	33 920	55 000
Költség Ft-ban	MN 7852	151 037	95 700	77 400	29 500	62 000	65 000
	MN 8459	159 960	114 900	88 000	111 100	88 200	44 000
Haszon Ft-ban	MN 7852	425	104 000	110 000	118 000	62 000	135 000
	MN 8459	23 500	26 800	25 000	10 300	13 400	31 300
Eredményesség %	MN 7852	0,28	108,6	142,4	399,2	100,5	207,00
	MN 8459	14,64	23,29	28,45	9,26	15,16	71,1

Vizsgált szempontok	Alakulat	vizsgált évek					
		1971	1972	1973	1974	1975	1976
Étkezés feljavítá- sára átadva Ft/fő/nap	MN 7852	0,03	0,65	0,64	0,64	0,33	0,75
	MN 8459	0,14	0,18	0,14	0,06	0,08	0,19
Szaporulat (sertés/db)	MN 7852	—	—	6,0	13,0	9,0	8,0
	MN 8459	9,0	10,0	12,0	10,0	5,0	11,0
Állomány elhullás %-ban	MN 7852	—	—	8,33	—	24,0	17,0
	MN 8459	14,18	11,47	8,53	14,7	14,08	1,6

Mindkét egységnél működik sertésgazdaság és folytatnak takarmánytermesztést. Az egyik egységnél van 100 db állományú juhászat és kertészet.

A táblázatokból levonható következtetések

1. Az MN 7852 egység kisegítő gazdaságának hatékonysága, eredményesége, magasan felülmúlja az MN 8459 egységét. Az MN 7852 egységnél 1971-ben rátértek a juhtenyésztésre, ekkor vásárolták a juhokat, azért magas a költség, azonban a továbbiakban a költségek állandóan csökkentek és a hatékonyság fokozatosan javult. Az 1974-es évben azért volt olyan kiugróan magas hatékonyságú, mert ebben az évben nem volt polgári dolgozó alkalmazva a gazdaságban.

2. Az MN 8459-nél a költségek állandóan igen magasak voltak, melynek összetevői a következőképpen alakultak: 65–70% takarmányra, 20–25% munkabér és moslék szállítási költség, a fennmaradó 10–15% egyéb költségekre. Az egység 1975-től a takarmány egy részének saját erőből történő biztosítására évente mintegy 100 mázsa szemes terményt termel, ez a költségek alakulásán is megmutatkozik, azonban az étkezés feljavítására átadott érték alakulásán kevésbé. (Ha a megtermelt 100 mázsa terményt eladta volna, eredményesebb lett volna.)

3. Az egy anyaállatra eső szaporulat mutatóit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy zömében igen alacsonyak, azok mélyen az országos átlag alatt vannak (az országos átlag 20 db, az MN 7852-nél azokban az években, amikor nincs szaporulat nem volt sertésgazdaság).

4. Az elhullási % az egyik egységnél sem kedvező. Nagy ingadozások tapasztalhatók egyik évről a másikra. Okait a nem helyes takarmányozásban és tartási körülményekben látjuk, de befolyásolja a fiatzatás időpontjának megválasztása is. Ezt bizonyítja az MN 8459 egységnél 1976. év eredménye, ahol a fiatzatásokat április–május és szeptember–október hónapokra irányították.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy az MN 7852 egység kisegítő gazdaság alapvetően hatékonyan működik és az átlagos színvonalat eléri; az 1,- Ft költségre eső hozama 3,07,- Ft, illetve 1,- Ft hozamra, 0,33 Ft költségráfordítást mutat.

Az MN 8459 egység kisegítő gazdasága viszont nem működik hatékonyan, nem éri el a minimális hatékonysági színvonalat sem. Az 1,- Ft költségre eső hozama 1,71,- Ft, illetve 1,- Ft hozamra 0,85,- Ft költségráfordítást mutat.

Felmerül a kérdés nem volna-e célszerű megszüntetése, felszámolása, hiszen a költségek alig térülnek meg, mint az előzőekben már leírtuk, ha a 100 mázsa terményt eladta volna ugyanennyit, vagy például 1975-ben 50⁰/₀-kal többet adhatott volna át étkezés feljavítására. A következőkben látjuk okait a leírtaknak: a kisegítő gazdaság a laktanyától távol van, irányítását, ellenőrzését az egység elhanyagolja.

Gazdálkodási követelménytámasztásuk a kívánt szint alatt van. A végleges megoldás a gazdaság felszámolása helyett annak stabilizálása lehet.

A moslák szállításáért fizetnek, a takarmányozási tartási körülményeket nem kísérik figyelemmel. A szaporítás, fiaztatás nem kielégítő, a férőhelyek üresen állnak.

Úgy gondoljuk röviden ennyi is elég volt ahhoz, hogy meggyőződjünk róla miért is olyan alacsony a hatékonyság, az eredményesség, egyszóval a hozzáállás és irányítás problémája jelentkezik.

Véleményünk szerint a 8459 egységnél a meglévő lehetőségek ésszerű kihasználásával különös beruházás nélkül az eredményességet 3-4-szeresére lehetne emelni. Az MN 7852 egységnél is csak a meglévő lehetőségek; a malacelhullás csökkentésével; a juhászatban a fialási átlag emelésével a hatékonyság 50-80⁰/₀-kal növelhető volna.

Tehát még azok a gazdaságok sem érték el produktumukban a felsőhatárt, amelyekre most azt mondjuk, hogy jól működnek.

Kisegítő gazdaság hatékonyság-növelésének lehetőségei

A hatékonyság növelésének alapfeltétele a szemlélet és cselekvés javítása az irányítás hatékonyabbá tétele a gazdálkodás minden szintjén és minden területén.

A kisegítő gazdaságok tervében megfogalmazott hatékonysági követelmények a parancsnokság, a kisegítő gazdaság vezetőinek munkájában éppen úgy legyen jelen, mint a kisegítő gazdaságban dolgozók gondolkodásában.

E szemléletnek láncreakcióiban kell lennie, a siker akkor a legteljesebb, ha minden láncszem a helyén van. Ellenkező esetben az eredmény szerény lesz, akkor is például, ha a vezető nem tud ilyen irányú gyakorlati cselekvést kiváltani, s fordított helyzetben is, ha a kisegítő gazdaságban dolgozók kezdeményezése nem talál meghallgatásra.

Az igazi garanciát a cselekvés számára tehát a szemlélet egységessé válása jelenti.

Hatékony gazdálkodásra való törekvésnek a gazdálkodás minden területén kifejezésre kell jutnia. Az eredményeket ne hatáskeltő látványos akcióktól várjuk, hanem sok kisebb-nagyobb jelentőségű lépéstől. Fontos a helyi lehetőségek kiaknázása, az apró tettek nagyobb becsülete.

A hatékonyság növelésének sokrétű lehetőségei között természetesen vannak olyanok, amelyek az előrehaladás vívői, széles körben magával ragadó elemei, s nagyságrendben a legnagyobb tartalékot jelenthetik. Ezek:

1. A természeti és termelési tényezők.

A kisegítő gazdaság termelésében rendszerint az élő állatok és növények (szervezetek) biológiai, genetikai tulajdonságai, termelési eszközök, a technológiai eljárások és a biztosított tápanyagok (takarmány, műtrágya) mennyisége és minősége közötti kedvező arány megteremtése a fő feladat.

A tapasztalatok igazolják, hogy ha ezek nincsenek szinkronban, az eredményesség látja kárát. Például megfelelő takarmányozás híján az állatállomány tényleges genetikai képességei nincsenek kihasználva; van amikor viszont a felhasznált tápanyag mennyisége és összetétele, minősége tételez fel nagyobb teljesítményt, mint amire az állatállomány és növényfajta képes, bátrabban kell végrehajtani az állomány felfrissítését a megfelelő fajta beállítását. Végeredményben mindkét eset a termelési tényezőket negatívan befolyásolja.

A különböző termelési tényezők optimális összhangjának megteremtése megköveteli a megalapozott tervezést, az előrelátást és a végrehajtás gondos megszervezését.

2. A kisegítő gazdaság költségeinek csökkentése.

Az anyagi természetű ráfordítások hatékony felhasználására számos lehetőség kínálkozik. Lényeges azonban, hogy a hangsúlyt a hatékony használatra tegyük, ne pedig a mindenáron való anyagtakarékosságra. Az anyagtakarékossági intézkedéseinket körültekintő módon kell megtenni, a fő követelményt értelemszerűen alkalmazva.

A kisegítő gazdaság anyagköltség csökkentésénél az alábbi területek érdemelnek kiemelést:

- az állattenyésztésben a legkedvezőtlenebb a takarmány felhasználás;
- a sertés gazdaságokban az 1 kg élősúlyra vetítve 5,4 kg, ami az állomány genetikai képességében és a tartási körülményekhez viszonyítva indokolatlanul magas (országos szint 3,8–4,5 kg);
- a takarmányozás terén a másik hatékonysági tartalék a szálás és tömeg takarmány hozamainak növelése (lucerna, kukorica, takarmány, búza, répa stb.).

Arra kell törekedni, hogy a szükséges takarmányt saját magunk előállítsuk. Nagy érték állítható elő külső objektumaink, gyakorló tereink jelentős részén. Itt gondolunk elsősorban a juhtenyésztés megvalósítására, ahol feltételei adottak, hatékonyabb lehet, mint a sertésenyésztés.

A nagyobb hozamok elérése megköveteli a műtrágyák felhasználását. A műtrágya gazdaságos felhasználását, hatékonyságát azáltal növelhetnénk, ha a különböző elemeket rendszeres talajvizsgálatok alapján és többek között a lezárt szervesanyagok (szár, szalma) figyelembevételével adagolnánk.

3. A hatékonyságot növelő harmadik jelentős tényező az állóeszközök jobb kihasználása, legyen az épület, gép, vagy termőföld. Kisegítő gazdaságaink egy részénél nincs kihasználva a meglévő férőhely (pl.: az MN 8459 egységünkönél is volt olyan év, amikor 30–40%-os kihasználtság volt). A férőhely kihasználása mindenképpen indokolt és elsősorban a fiztatás, amely gazdaságos.

A kisegítő gazdaságok általában rendelkeznek erőgépekkel. Az erőgépek hatékony kihasználása vonatkozásában további feladatai vannak a vezetésnek. Ez elérhető úgy, hogy azonos helyőrségben levő kisegítő gazdaságok együttmű-

ködvé hasznosítják a gépet, vagy mezőgazdasági termelészövetkezettel együttműködve.

A hatékonyság jelentős forrása a meglévő kapacitások jobb kihasználása. Kisegítő gazdaság által megművelés alá fogott termőföld sajátosságából adódóan használati értéke, termőképessége növelhető. Azt termeljük, ami gazdaságosan és hatékonyan termelhető az adott talajon.

A termőföld termőképességének növelése érdekében, a talajerő gazdálkodást figyelembe véve kellene fejleszteni az agrotechnikát, s erőforrásainktól függő mértékben fokozni a tartós jellegű talajjavítást, a vízrendezést, az öntözésfejlesztést, egyszóval termőterület minél teljesebb kihasználását. Ehhez a munkához a termelő szövetkezetek, állami gazdaságok tapasztalatait (technológia, növényvédelem) jól fel lehet használni.

4. A hatékonyság növelése érdekében nagy tartalék a vezetés és irányítás színvonalának emelése. A kisegítő gazdaságok irányításában előtérbe kerül a szakértelem, a szakképzettség és a tudományos előrelátás, a korszerű módszerek bevezetése, alkalmazása. E követelményeknek csak egy célszerűen összeválogatott irányító bizottság képes eleget tenni, olyan amelyben minden bizottsági tag elvégzi feladatát. Célszerű, katonát bevonni, aki megfelelő szakképzettséggel rendelkezik.

Nagy szerepe van a dolgozók szakképzettségének és aktivitásának, szervezettség javításának, a szakmai műveltség megteremtésének. Ez összefüggésben van a hatékonyság növelésével, összességében ezt eredményezi.

A kisegítő gazdaságokban foglalkoztatottak munkaidejének teljesebb kihasználása érdekében a munkaköri leírásban részletesen meg kell szabni a feladatokat. Ezáltal a kisegítő gazdaságban dolgozók munkafegyelme, munkaintenzitása növekszik, ami nagyobb eredményre vezet. A rendelkezésre álló premizálási rendszerrel maximálisan élnünk kell. A tenyészállatok utáni malac szaporulat 30 kg-ra történő gondos felnevelésre serkenti a gondozókat.

Általános tapasztalat, hogy az egy tenyészállat utáni malac-szaporulat minimális, jóval a kívánt szint alatt van. Hatékonyság növelése érdekében ki kell alakítani megfelelő tenyészállományt, amelyet elérhetünk a kisegítő gazdaságok egymás közötti, valamint a megfelelő területi kapcsolatok kialakításával, TSZ, vagy ÁG-gal való kooperációval.

5. Kisegítő gazdaság hatékonyság növelése érdekében ki kell alakítani a célszerű termelési szerkezetet. A termelési szerkezetet minden gazdaság a lehetőségei alapján elsősorban a hatékonyságát figyelembe véve kell, hogy kialakítsa.

Itt gondolunk elsősorban a juhtenyésztés fejlesztésére, amely összefüggésben van a földterületeink, gyakorló tereink hatékony kihasználásával. A kertgazdaság fejlesztésére, amely gazdaságossága mellett friss zöldséggel és főzelékkel látja el az ételmezési szolgálatot.

A zöldség-főzelékek termesztése az ételmezés minőségi javításában nagy jelentőségű. Lehetőséget kínál az ételmezési szolgálat folyamatosan friss termékkel való kielégítésére. Zöldségfélékből célszerűen kell kiválasztani a termelni tervezett növényeket. Figyelembe kell venni a megművelés lehetőségét, azt, hogy a termelés minél kevesebb élő munkaerőt igényeljen. Fontos szempont a termelési érték nagyságának szem előtt tartása. Legcélszerűbbnek tartjuk a gyökér, sárgarépa, burgonya, karalábé és káposzta termelését.

Az MN 7852 egységünk kíségitő gazdaságának ágazatonkénti eredményesége az alábbiak szerint alakult az 1976-os évben:

ágazatok	sertés	juh	kertgazdaság
költségek	33 200	22 800	19 000
hozamok	82 200	65 000	61 400
Eredményesség mutatója %	148	184	223
1,- Ft költségre eső hozam Ft	2,48	2,84	3,23
1,- Ft hozamra eső költség	0,40	0,35	0,30

A táblázatból láthatjuk, hogy a legeredményesebb ágazat a zöldség termesztés és azt, hogy a juhászat kifizetőbb, mint a sertésenyésztés.

6. A hatékonyság növelésének fontos tartaléka a veszteségek csökkentése.

Itt gondolunk a megtermelt szemes és szálas takarmány betakarítási, tárolási veszteségének az elhullott állatok számának csökkentésére, valamint a megbetegedett állatokra, melyeknek gyengébb a fejlődési esélye, rosszabb a takarmányértékesítő képessége. Ezeket célszerű az állatorvos javaslatát figyelembe véve kislejtezni a legrövidebb időn belül.

A veszteségek együttvéve tetemes hatékonyság romlással járnak. A veszteségek csökkentésénél főleg az elhullási veszteség csökkentésére kell a fő figyelmet fordítani, ez a veszteségek fő forrása. Például 1975-ben az MN 7852 egységünknel 19 db sertés hullott el, amely (darabonként 3000,- Ft-tal számolva) 57 000,- Ft-tal növelhetné volna az étkezés feljavítására átadott értéket, illetve lényegesen megjavította volna a hatékonyságot.

A veszteségek csökkentésével beruházási költségnövelés nélkül tudnánk a termelés hatékonyságát jelentősen növelni.

7. A nyert termékek feldolgozásával is növelhetjük a hatékonyságot. Itt gondolunk elsősorban a sertésvágásnál sonka és kolozsvári, angol szalonna készítésére, ezáltal növekszik a nyert termékek értéke és értékesebb árut adunk az ételmezési szolgálatnak.

A kertészeti, illetve zöldségtermelésnél pedig alapvetően a tartósítással, savanyítással növelhetjük, az átadott termékek értékét, amellyel az ételmezési szolgálat részére magasabb értékű árut tudunk átadni.

Összességében megállapítható, hogy a jövőbeni tennivalóink a kíségitő gazdaság hatékony működtetésének területén sokrétűek. A kíségitő gazdaságokra továbbra is nagy szükség van a földterületek hasznosítás és az ételmezési szolgálatnál keletkezett hulladékok, ételmaradékok felhasználása érdekében, de nem utolsó szempont az ételmezés minőségi és mennyiségi színvonalának javítása sem.

A hatékonyság növelésének csak egyes területeit mutattuk be, véleményünk szerint, minden egységnel minden kíségitő gazdaságnál még további lehetőség

geket és tartalékokat lehet feltárni, ezáltal a kisegítő gazdaságok hatékonyságát tovább javítani.

A hatékonyság javításához elsősorban azokat a lehetőségeket kellene kihasználni, illetve azokat a hiányosságokat kellene megszüntetni, amelyek nem, vagy csak igen kis mértékben igényelnek ráfordítást, beruházást. Például elhullás csökkentése, férőhely kihasználása stb. Azonban szükséges a hatékonyságnak a javításához ráfordítást, beruházást igénylő intézkedéseket is hozni. Például: a takarmány-termesztés és zöldségtermesztés terén, vagy a juhtenyésztés bevezetésére stb.

A hatékonyság növelésének egyes területeinél több esetben foglalkoztunk a területi kapcsolatok kialakításával. Erre azért van szükség, mivel a mezőgazdasági termelészövetkezetek és állami gazdaságok folyamatos és helytálló szakmai segítséget (technológiát) tudnak nyújtani részünkre, gépi eszközeikkel segítséget nyújthatnak földterületeink megműveléséhez.

A kisegítő gazdaság eredményességének növeléséhez „sok kicsi sokra megy” elvét követve juthatunk el, keresve az újabb és újabb megoldásokat. A kezdeményező magatartás, az ésszerű kockázatvállalás a rendelkezésünkre álló összes lehetőség racionális felhasználása további előrelépést eredményez.

Így szervezem a munkámat. . .

Tervező-szervező munka az egység hadtáp törzsben

Jóó Sándor hadnagy

A hadtáptörzs munkáját az egység egész tevékenységével összhangban, az egység előtt álló fő feladatok figyelembevételével és a korábbi tapasztalatok felhasználásával kell megtervezni, megszervezni.

Alapjául a következő adatok szolgálnak:

- előljáró szakmai intézkedései,
- egységparancsnok követelménytámasztása,
- egység előtt álló HKSZ-i, kiképzési és egyéb feladatok,
- egység személyi állománya, technikai állapota, fegyverzete,
- meglevő álló- és fogyóeszközök mennyisége, minősége,
- feladatokra rendelkezésre bocsátott pénzeszközök,
- előző gazdálkodási időszak tapasztalatai.

A tervezési időszakban nagy feladat hárul az egység hadtáp tervező-szervező tisztre, akinek a PK HTPH vezetésével, a szolgálatiág-vezetők szoros együttműködésével kell a terveket elkészíteni. A tervek elkészítése előtt alapos felmérő tevékenységet kell végezni. Tervek alapján történik a hadtáptörzs és a hadtápalegységek tevékenységének folyamata, rendszeres irányítása. Összességében tehát a tervezés a hadtáptörzs tevékenységének szervezése, anyagi, technikai, egészségügyi biztosítás végrehajtása, HKSZ, kiképzés, a gazdálkodás szervezésére és irányításával kapcsolatos feladatokra irányul. A PK HTPH elgondolást készít, amely két évre meghatározza a fő feladatokat. Ez alapján készül a naptári terv, ami nyolc hónapos időszakot ölel fel. Ez már napi bontásban készül. A havi munka- és ellenőrzési terv már konkrétan behatárolja a hadtáptörzs tevékenységét és itt lehetőség nyílik a naptári tervben nem szereplő adatok megtervezésére is.

A tervekben reálisan kell tükröződnie a feladatok végrehajtásának. Az egység életében jelentkező nem várt, előre nem látható események, feladatok esetenként szükségessé teszik a tervek módosítását, pontosítását, amit a hadtáp tervező-szervező tiszt és a szolgálatiág-vezetők kötelesek rendszeresen végrehajtani.

A hadtápkiképzés tervezésénél figyelembe kell venni az ezred sajátosságait és a kiképzési napokon törekedni kell arra, hogy a hadtáp sorállomány minél nagyobb létszámmal jelenjen meg a foglalkozásokon. Ezzel párhuzamosan vi-

szont nem állhat meg az ezred élete, tehát az ellátást is biztosítani kell. Ez körültekintő szervező munkát igényel és elsősorban olyan kiképzési napokat kell választani, amikor kevésbé terhelt a hadtápegység. Nagy figyelmet kell fordítani az alegység szolgálatvezetők foglalkozásaira, meg kell velük ismertetni az új utasításokat, szabályzatokat és tovább kell őket képezni a HKSZ hadtápbiztosítása terén is.

Az egység szolgálatiág-vezetők képzése több irányú; részt vesznek az előjáró szakmai továbbképzésein, illetve a PK HTPH csoportjában is. Itt történik az előjáró által megszabott feladatok értelmezése és a konkrét munka behatárolása, azok végrehajtásának megbeszélése.

Nagy gondot fordítunk a HKSZ-i tervek folyamatos pontosítására, vezetésére. Rendszeresen egyeztetjük azt az előjáróval és egyégtörzzsel egyaránt. Az egység béke ellátási sajátosságából adódik, hogy zászlóalj hadtáp szervezet híján az egység hadtáp közvetlenül látja el a katonákat. Tehát egy tagozat kiesik. Főleg gyakorlatokon jelent ez sok problémát, ahol az egység hadtáp biztosítja az ellátást személyre menően.

Az általam végzett feladatok aránya (össztevékenységemet 100⁰/₀-nak véve):

- HKSZ-i feladatok gyakorlása, gyakorlatok végrehajtása	15 ⁰ / ₀
- kiképzés tervezése, végrehajtás ellenőrzése	25 ⁰ / ₀
- egyéb ellátási feladatok	25 ⁰ / ₀
- ellenőrzések végrehajtása	15 ⁰ / ₀
- nem tervezett feladatok	20 ⁰ / ₀

Nem tervezett feladatok egyben a tervek módosítását, pontosítását is magába foglalja.

Összegezve: az egység hadtáp eredményes tervező munkájától nagy mértékben függ az egység HKSZ-ének, kiképzésének, a személyi állomány napi élet- és munkakörülményeinek alakulása, mindazon feltétel megteremtése, melynek keretében az egység eredményesen oldja meg feladatát.

Az üzemanyag szolgálatban

Lippai István százados

Az általam vezetett egység üzemanyag szolgálat munkáját az ezredparancsnok kiképzési parancsa, az ezred naptári terve, a hadtáp összkövetelményi program, az egység hadtápszolgálat tevékenységére kialakított ELGONDOLÁS, a hadtápszolgálat időszakos munka- és ellenőrzési terve, az előjáró üzemanyag szolgálat főnök szakmai intézkedései, valamint a központi követelmények és előírások szerint kidolgozott gazdálkodási terv alapján szervezem meg.

Havi munka- és ellenőrzési tervemet alapvetően a hadtápszolgálat időszakos munka- és ellenőrzési terve, valamint az ezredtörzs havi munka- és ellenőrzési terve alapján dolgozom ki.

Havi tervemben a feladatokat, elfoglaltságokat napi bontásban, a végrehajtásért felelősök meghatározásával együtt tervezem.

Munkám megszervezésekor a lehetőségek keretein belül részletes és pontos információkat szerzek a soron következő napok, hetek fő feladatairól, és ezekre a fő feladatokra összpontosítok. Ezek a feladatok általában ismétlődő jellegűek. Pl.: napi feltöltések, anyagkiadások, karbantartási feladatok. A feladatok végrehajtását konkrétan, személyre szólóan határozom meg, a végrehajtók tevékenységét összehangolom. A feladatok végrehajtását rendszeresen ellenőrzöm, a beosztottak munkáját folyamatosan értékelem.

Munkámat az ezred feladatainak függvényében szervezem. A betervezettől eltérő feladatok több esetben gondot, egyes esetekben problémát jelentenek a feladatok végrehajtásában. A gátló tényezőket a feladat kellő mértékben és időben való ismerete alapján gyors reagálással, segítség kéréssel, a megoldási mód helyes megválasztásával küszöbölöm ki.

A napi feladatokat a PK HTPH-el reggelente pontosítom, azokat munkatervemben jelzem. A napi feladatok végrehajtását a következő napi jelenkezésemkor a PK HTPH-nek jelentem.

Saját munkámat és az üzemanyag szolgálat feladatait úgy tervezem, hogy mindenkor biztosítani tudjam az alakulat feladatainak maradéktalan végrehajtását.

A szolgálati ág szakmai feladatai és azok végrehajtásának rendje „Vezetési munkafüzet”-ben kerül feldolgozásra. A munkafüzet tartalmazza: az üzemanyag szolgálat elé állított fő feladatokat; a beosztottak részére személyre szólóan lebontott feladatokat; operatív tervet, rendeletek, parancsok előjegyzését; és a következő időszak feladatainak előjegyzését.

Szakmai feladat végrehajtása előtt általában feladattisztázást hajtok végre. Információt gyűjtök, mérlegelem az elmúlt időszak tapasztalatait, a feladat végrehajtására kialakítom elgondolásomat. Ezután üzemanyag raktárvezetőmmel ismertetem a feladatot, elgondolásomat annak végrehajtására, meghallgatom javaslatait. A vélemények összegezése után a feladat végrehajtására készítek (pl. fsz-os alakulatok technikai eszközeinek karbantartása, anyag frissítések stb.). A tervben rögzített részfeladatokat személyre szólóan lebontom, a végrehajtáshoz szükséges feltételeket (anyagi, technikai) a lehetőséghez képest biztosítom. Szükséges, hogy a munkában résztvevők megértsék feladatukat, és munkájukat

kellő aktivitással végezzék. A feladatok megszabása után a munka végrehajtását személyesen, vagy raktárvezetőmön keresztül ellenőrzöm.

Napi munkaidőmből mintegy 2–3 órát töltök adminisztrációs jellegű munkával: a gazdálkodás elemzésével, különböző anyagigénylések, számvetések, tervek elkészítésével. Figyelmet fordítok a napi munka folyamatába beépített ellenőrzéseimre is. Ezek az ellenőrzések a szolgálat egy-egy részterületére terjednek ki. (ESZR-nél a könyvelések naprakészége, számszaki helyessége, a túlfogyasztások helyzete, üzemanyag fogyóanyagból 5–6 cikk megléte, a töltőgépkocsik műszaki állapota, a beosztottak aznapra megszabott munkavégzése.) Ellenőrzéseimet „Ellenőrzési füzet”-ben rögzítem.

A szolgálat személyi állománya folyamatos szakmai kiképzésben részesül. A kötelezően előírt szakmai kiképzésen felül törekszem a már elsajátított ismeretek elmélyítésére. Pl.: ha a töltőeszközök karbantartása van elrendelve, akkor ellenőrzöm a normaidőre történő telepítést, a töltőeszközök műszaki adatainak ismeretét, a raktárrendezés, karbantartás esetén ezekből a témákból is ellenőrzöm a beosztottak ismereteit.

Munkaidőm további részében a következő napi feladat előkészítése, a HKSZ-i terv kerül pontosításra (málházandó gépjárművek, rakodórészlegek megléte). A napi munkám befejezése előtt meghallgatom a raktárvezető jelentését a végzett munkáról, a felmerült problémákról. A hatáskörömben meg nem oldható problémákat másnap reggel a feladat végrehajtásával együtt a PK HTPH-nek jelentem.

Havi ellenőrzéseimet a PK HTPH ellenőrzési tervével összehangolom. Havonta mintegy 2–3 napot töltök az alegységek anyagainak számbavételével, tartály feltöltések ellenőrzésével. Az ellenőrzések idejét napi parancsban (havi fő feladatokban) rögzítem. Az ellenőrzés eredményéről jegyzőkönyvet veszek fel. A hibák megszüntetésére konkrét határidőt szabok, a durva hiányosságok megszüntetésére a helyszínen azonnal intézkedem (tartály feltöltés, kieg. készletek hiánya).

Ellenőrzéseim végrehajtásakor arra törekszem, hogy időben felfedjem, megelőzzem a szolgálat különböző területein jelentkező hibákat, feltárjam az okozati összefüggéseket, megszilárdítsam a törvényességet, szolgálatom anyagi-, erkölcsi fegyelmét.

Az egység üzemanyag szolgálat munkáját kidolgozott tervek alapján vezetem. A betervezett feladatokon felül a szolgálatnak több, nem szorosan szakmai jellegű feladatot is végre kell hajtani. A be nem tervezett feladatok az ezred sajátosságaiból adódnak, melyek befolyásolják, néhány esetben gátolják a szolgálat szakmai feladatainak megszervezését és végrehajtását. A be nem tervezett feladatok aránya a betervezethez viszonyítva mintegy 20–25%.

A be nem tervezett feladatok általában ugyanakkor jelentkeznek, amikor a szakmai feladatok is súlyozva jelentkeznek (pl. az elszámolás, tervezés időszakában, gyakorlatok, továbbképzések kerülnek végrehajtásra).

Feladataimat úgy tudom eredményesen megoldani, hogy munkámat körültekintően szervezem meg és beosztottaim a legjobb tudásuk szerint hajtják végre az általam megszabott feladatokat.

Az ételmezési szolgálatban

Magyar Péter badnag

Az egység ételmezési szolgálatvezető feladatait nagymértékben meghatározza az ételmezési szolgálat helye, szerepe az egység életében.

A fő feladat a személyi állomány étellel és anyagjárandósági cikkekkel történő ellátása, laktanyai, tábori és háborús körülmények között.

Ennek érdekében törekszem a személyi állomány jó minőségű, kellő mennyiségű és tápértékű, kulturált körülmények között kiszolgáltatott étkeztetését biztosítani, valamint az ehhez szükséges feltételeket, a rendelkezésre álló hitelek ésszerű felhasználásával megteremteni.

Munkám megszervezésének alapvető meghatározói az érvényben levő Szolgálati Szabályzat, a szakmai utasítások és a gazdálkodást szabályozó előjárói intézkedések.

A gazdálkodási terv elkészítésénél maximálisan figyelembe veszem az egység előtt álló harcászati, kiképzési feladatokat. A tervezés alapját a központilag meghatározott normák, a létszámadatok, valamint az elmúlt év tapasztalatai alkotják. Munkámra a tervszerűség jellemző és a be nem tervezett feladatokra való gyors reagálás. Tevékenységem végrehajtása során nagy mértékben a havi munkatervemre támaszkodom, amelyet részletesen és aprólékosan készítek el, a hadtáptörzs és a szolgálati ág előtt álló feladatok figyelembevételével.

Az alakulat feladatai és saját munkám összhangja

Munkám szervezése és irányítása során mindenek előtt figyelembe kell venni az egység előtt álló feladatokat (pl. lövészetek, gyakorlatok, kiskihelyezések), mert csak így járulhatok hozzá azok sikeres végrehajtásához.

Az ételmezési szolgálat munkája teljes egészében a napirendre épül, ezért munkájának megszervezése során szükségszerűen igazodni kell az egység napirendjéhez (étkezések, vételezések időpontja).

A szolgálati ág szakmai feladatainak megszervezése és végrehajtása

Az ellátási feladatok végrehajtását havonta tervezem és végzem. Munkám végzése során nagy mértékben támaszkodom beosztottaimra, részükre naponta feladatokat határozok meg, amelyek végrehajtását visszaellenőrzöm.

Beosztottaimmal elvtársi alapokon nyugvó normális munkaviszonyt alakítottam ki. A szakács állomány terhére egy főt írni munkák végzésére tanítottam meg.

Az előttünk álló feladatokat beosztottaimmal közösen megbeszélem, azok ésszerű javaslatait figyelembe veszem döntéseim meghozatalában.

Naponta két alkalommal jelentkezem a PK HTPH-nél. Reggel – amikor meghatározza szolgálati ágamat érintő, előre nem tervezett feladatokat; délután – referálok és jelentem a nap folyamán felmerült problémákat.

A konyhaügyeletet felkészítést nagy alaposítással végzem, mert ez nagy mértékben meghatározza a szolgálati ág napi munkájának eredményességét.

A gazdálkodás irányítását elsődlegesnek tartom, amelynek alakulását állandóan figyelemmel kísérem.

Nagy gondot fordítok az okmányok, nyilvántartások kulturált, naprakész vezetésére, a nagyvételezés megszervezésére és szervezett végrehajtására, valamint a kiegészítő gazdaság eredményes működtetésére.

Az alegység előtt álló, szolgálati ágammal kapcsolatos feladatok végrehajtására E-parancsban intézkedem.

A kiképzési feladatok szervezését és irányítását igen fontosnak tartom, mert ezen múlik az egész szolgálati ág tevékenysége és a harckészültségi feladatok eredményes végrehajtása.

A beosztottak részére az összkövetelményi programban előírt foglalkozásokat rendszeresen megtartom, de ezen felül állandó jelleggel szinten tartom kiképztségüket. A módszertani főzéseket havonta végrehajtom. Részt veszek az előljárók által szervezett foglalkozásokon.

Ellenőrzéseimet komplexen a PK HTPH-sel a társadalmi tulajdon védelme érdekében, a szakutasításokban meghatározottak szerint végrehajtom.

Ellenőrzéseim során a hiányosságok megszüntetésére – ha azok olyan jellegűek – a helyszínen intézkedem, illetve határidőt szabok azok kijavítására.

A végzett feladatok aránya

Az összmunkámat 100⁰/₀-nak véve, az elvégzett munka a következő százalékos arányban határozható meg:

HKSZ fenntartása és gyakorlatok	15 ⁰ / ₀
kiképzési feladatok	15 ⁰ / ₀
ellátási feladatok	35 ⁰ / ₀
ellenőrzések	15 ⁰ / ₀
nem tervezett feladatok	20 ⁰ / ₀

Minden munkámat annak érdekében szervezem és végzem, hogy az egység és a szolgálat előtt álló feladatok teljes egészében végrehajtásra kerüljenek, mert az élelmezési ellátás nagymértékben befolyásolja a személyi állomány hangulatát és az kihatással van a feladatok végrehajtására.

A ruházati szolgálatban

Köbler Róbert főhadnagy

Az egység ruházati szolgálat főnök feladatából fakadóan igen széles skálájú munkát kell végeznek a velem – szolgálattal – szembeni elvárások alapján a személyi állomány ruházati, irodaszer és nyomtatvány ellátása, a szolgáltatások magas szintű, sokoldalú teljesítése területén, megfelelően támaszkodva a helyi szokások, az állomány „törzsgárdájának” ismeretére.

A munkám megszervezésének alapvető meghatározói az érvényben levő szolgálati szabályzatok, a szakmai utasítás és a gazdálkodást szabályozó előjárói intézkedések.

A gazdálkodás konkrét megvalósítása – gazdálkodási terv szerkesztése alapján – jeleníti meg a parancsnok elhatározását és az ezzel kapcsolatban kiadott parancsnok htp. helyettesi szakmai utasításokat, a párt- és KISZ-szervezetek elvi állásfoglalásait. A tervezés végrehajtásánál még figyelembe veszem a reális szükségletek kielégítése érdekében a kiképzési időszak kezdetét, az állományváltás idejét – csúcslétszám – a betervezett gyakorlatok helyét, időtartamát, várható állomány létszámát, valamint minden olyan kisebb-nagyobb feladatot, amely a normálistól eltérő anyagi biztosítást igényel. A kétéves gazdálkodási tervet év végén – szükség esetén azonnal – operatíván módosítom az új feladatok, tapasztalataim, elemzéseim hatására.

Havonta munkatervet készítek az egységtörzs munkaterve és a PK HTPH szakmai utasításai alapján, majd ezek rész- (napi) feladatokra bontásával alakítom ki szakmailag a ruházati szolgálat és a magam feladatát. Végrehajtom ebben az időszakban az előző havi feladatok rövid értékelését, hisz csak ennek alapján tudom az elmaradt feladatokat ismét betervezni. Ebben az időszakban felmérem a feladatok végrehajtásához szükséges időt és ennek alapján határozok meg heti – nagyobb munkaigényű –, és napi feladatokat, azokat, melyek az általános feladatoktól eltérőek. A szakmai feladatok meghatározásánál részletkérdéseket általában nem határozok meg, nem aprózom fel a vezetésem, a beosztottak szakmai ismeretére, kezdeményező készségére támaszkodom.

Az alakulat feladatai és saját munkám összbangja

Ezt a két lényeges területet minden esetben együtt vizsgálom, de alapjaiban szükségesnek tartom az egység feladataihoz való igazodást, csak ezen momentumok figyelembevételével válhat a szervező munkám az alakulat érdekeinek szolgálójává és az egység sikereinek részesevé.

Alapvető a napi munkámban a napirendhez való igazodás, illetve a szolgálat munkájának ehhez történő igazítása, ennek megfelelően alakítom az utalványozás, anyag kiadás-bevonás, anyagcserék, jelentési idők rendjét.

A havi munkatervemben különös hangsúllyal szerepeltetem az aeg-ek és aeg. szolgálatvezetők normál kiképzési rendtől eltérő elfoglaltságát.

A szolgálati ág szakmai feladatainak megszervezése és végrehajtása

A szolgálat a szakmai feladatait önállóan nem képes a hagyományos egységszintű állománnyal megoldani – ruh. szolg. főnök, ruh. rakt. vez., ruh. rakt. kez.. 4 fő pa. szakmunkás. A feladatok sikeres megoldása érdekében a közvetlen

beosztottak (szakmai és szolgálati) véleményét is kikérem, sőt igénylem, de csak akkor, ha megfelelő mértékben tisztázódott előttem a megoldandó feladat.

Közvetlen irányításom alatt álló beosztottak között – mérlegelve egyes beosztások feladat-igényét – átcsoportosítások, illetve részfeladatok ellátásával bízom meg a szabad kapacitású munkaerőket. Pl. egy fő szakmunkásból véglegesen írnok nyilvántartót, irodaszer, nyomtatvány és irodagép felelőst neveltem ki, az adminisztratív munkát rólam – csak tervezési, döntési, elemzési, ellenőrzési feladataim vannak –, az anyagok beszerzési-kiosztási munkáját a raktárvezetőről leszerveztem.

Az aeg. szolgálatvezetők részére, havonta minimum egy alkalommal aeg. szolg. vezetői értekezletet tartok. Célja: új utasítások közös feldolgozása, feladatszabás, beszámoltatás és aktuális kérdések konzultációja.

Hetente részt veszek a PK HTPH vezetete htp. tö. értekezleten és hetente referálok – természetesen az azonnali jelentési kötelezettségű eseményeket azonnal, de általában minden reggel.

A beosztottaim feladat-pontosítását naponta, reggel hajtom végre és 1–2 esetben személyesen ellenőrzöm a szolgálat objektumaiban folyó munkát.

Irányításom alatt áll – egység-sajátosság – az általam szervezett egység ruházati szolgáltató blokk – havi és heti feladatokat szabok –; a fürdőügyeleti szolgálat – hetente a váltásban kérek jelentést –; és az egység fodrász műhely – havonta beszámoltatom.

A feladatok végrehajtására írásban (e. pcs., HTPH intézkedése, szakutastások kivonata) és szóban intézkedem, megfelelő időt biztosítva a munkához – egyes feladatok megszervezéséhez, egyértelmű végrehajtásához saját tervezésű sokszorosított okmányokat, nyomtatványokat adok ki.

Napi munkámban, a saját és beosztottaim elvtársi alapokon nyugvó normális munkatársi viszonyának őrzése céljából, egymás között és az egység teljes állományával elbeszélgetési módszerrel propaganda munkát végzek a szolgálat, az ellátás színvonala, az anyagmegőrzés területén, kiemelten nagy súlyt fektetek az aeg. parancsnokkal történő elbeszélgetésekre.

Végzett feladatok aránya

A vizsgált idő-alap egy hónap, 30 naptári nap, melyből 21 munkanap marad a szabadságos, szabad- és munkaszüneti napok levonása után.

A felhasznált munkaidő elemzés – a táblázat – alapján nyilvánvaló, hogy a szakfeladatokra jutó 52⁰/₀ nem a legkedvezőbb arány, mely a katonai gazdasági vezetők sajátos helyzetéből fakad.

A végzett feladatok aránya 171 óra idő-alappal

Megnevezés	Óra	Százalék
1. <i>Központi feladatok</i>		
Pol. táj., pol. foglalkozás	14	8,2
Rendezvények, sorakozók	8	4,7
Értekezletek	3	1,7
Gyűlések	3	1,7
Testnevelés	8	4,7
Szolgálat	12	7,0
	<hr/>	<hr/>
	48	28,0 ⁰ / ₀

Megnevezés	Óra	Százalék
2. <i>Gyakorlatok</i>	24	14,0 ⁰ / ₀
3. <i>Szakfeladatok</i>		
HKSZ ellenőrzés, pontosítás	4	2,3
Szervezési előkészítő munka	6	3,5
Tervezés	6	3,5
Ügyviteli munka	21	12,3
Értekezlet	5	2,9
Végrehajtó munka	15	8,8
Ellenőrzések	21	12,3
Referálás	10,5	6,4
	<hr/>	<hr/>
	88,5	52,0 ⁰ / ₀
4. <i>Saját szükségletre (étkezés) fordítva</i>	10,5	6,0 ⁰ / ₀

Az aránytalanságot – nem bonyolódok az elemzésébe – igyekszem tervszerűen a feladatok összehongolásával, a szolgálat beosztottjainak egyéni teherbíró képességének megfelelő mértékben átcsoportosításokkal, a lehető legkevesebb munkaidőn túli munka felhasználásával megoldani.

Tervezett és nem tervezett feladatok aránya

Reális kimutatása táblázatos formában lehetetlen, de tapasztalataim alapján összességében, éves vagy havi szintre bontva a rendelkezésre álló munkaidő 15–20⁰/₀-át (ez havi 3–5 nap) kimeríti, illetve ennyivel megtoldja. Itt a kisebb volumenű, néhány perces telefonon történő felvilágosítást, a félnapokat igénylő káresetek kivizsgálásáig, a napokat emésztő rendkívüli anyagbeszerzésig, egy váratlan szemle, látogatás előkészítéséig, minden előfordul. A tervezett és nem tervezett feladatok végrehajtásánál törekvésem az optimális utat megválasztani az alapvető cél figyelembevételével, hogy párhuzamos, vagy egybeeső megoldásuk lehetséges legyen.

A szállító szakasznál

Koszorús Béla hadnagy

Szállító szakaszparancsnoki beosztásban dolgozom. Munkám sok területre kiterjed. Szállító alegység lévén, kapcsolatban kell állnom az egység összes szolgálati ágával, hogy megfelelően tudjam koordinálni a sokirányú szállítási feladatokat. A szakmai feladatok mellett a kiképzési feladatokat is végre kell hajtanom.

Munkám szervezésénél legalapvetőbb tényezők: a szolgálati szabályzat ide vonatkozó pontjai, a különböző utasítások és az előljárók intézkedései.

Havi szállítási tervet készítek, melynek alapját a szolgálatiág-főnökök előző hó 25-ig leadott szállítótér igénylése képezi. A feladatok tervezésénél figyelembe kell vennem a pc. gjmű szolgálat által jóváhagyott éves km kiszabatot. A havi tervet napi feladatokra bontom és ez alapján határozom meg a gépkocsivezetők munkáját. A kiképzési feladatok végrehajtására az ellátó századparancsnok készít tervet, melyben szerepelnek a szállító szakasz kiképzési feladatai is. A napi kiképzési feladatok végrehajtására bevonom helyettesemet, aki sorszakaszvezető és a rajparancsnokokat is. A kiképzés végrehajtása így alapvetően a rajparancsnokok feladata, rám csak az ellenőrzés hárul.

Az alakulat feladatai és saját munkám összhangja

Napi munkámat a napirendhez alakítom. Heti egy alkalommal ellenőrzöm az ébresztőt és a takarodót. A napi feladatokat is a napirendhez igazodva szabom meg a szakasz állománya részére.

A havi munkatervben igyekszem úgy beállítani a szállítási feladatokat, hogy azok a takarodó előtt legalább 3 órával befejeződjenek, hogy a gépkocsivezetőknek legyen idejük a napi karbantartások időbeni befejezésére és időben végre tudják hajtani napirend szerinti időben a takarodót. Hiszen beosztottaim gépkocsivezetők és a következő napi feladataikat csak kipihenten tudják végrehajtani úgy, hogy azok különös esemény mentesek legyenek.

Szakmai feladatok megszervezése és végrehajtása

A szállító szakasz szakmai feladatainak megszervezése a szolgálati ágak szállítótér igénylésére és a pc. gjmű szolgálat által jóváhagyott éves szállító-kilométer kiszabatra épül. A fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök minden hónap 25-ig leadják a tárgyhavi szállítótér és szállító km igényeiket, ezek alapján 28-áig elkészítem a havi szállítási tervet. Ütemezem mindazokat a szállításokat, amelyek a tárgyhónapban végrehajtásra kerülnek. Heti feladat a menetlevelek ellenőrzése, melynek célja a tárgyhéten végrehajtott szállítások hatékonyságának kontrollálása, illetve a gépjárművek fogyasztásának ellenőrzése.

A napi feladatok közül a legfontosabb a gépjárművek karbantartottságának, műszaki állapotának és hadrafoghatóságának ellenőrzése. Ez magában foglalja a gépkocsik külső és belső tisztaságát, motorikus működésének fokát, a főbb alkatrészek állapotát. Amennyiben valamilyen műszaki probléma van, úgy a karbantartón megíratom a hibabejelentőt és a gépjárművet a műhelybe küldöm. Sajnos a műhelyek telítettsége elég nagy, ezért nem minden esetben tudják fogadni.

A napi feladatokhoz tartozik még a forgalmi napló vezetése. Ez több okból is előnyös. Naprakészen vezetve tudom, hogy mikor, milyen feladatot hajtottam végre, és hathatós segítséget nyújt a félévi és év végi kilométer elszámolásoknál is.

A végzett feladatok aránya

A vizsgált időszak 30 naptári nap, melyből levonva a havi 2 szabad szombatot és a 4 vasárnapot, marad 24 nap.

A végzett feladatok aránya: időalap 180 óra.

<i>Központi feladatok</i>	óra	%
politikai tájékoztató + sorakozó	5	3
politikai foglalkozás	12	7
értekezlet	5	3
testnevelés	9	5
szolgálat	24	14
 <i>Szakfeladatok</i>		
HKSZ pontosítás	3	2
tervezés	6	4
ügyviteli munka	3	2
ellenőrzés	45	24
végrehajtás	12	7
gyakorlat	48	26
étkezés	18	3

A kimutatásból látható, hogy a szakmai feladatok időtartamához képest az egyéb irányú feladatok eléggé magasak.

Tervezett és nem tervezett feladatok aránya

A tervezett és nem tervezett feladatokról nehéz lenne hiteles kimutatást vezetni, hiszen havonta változó időtartamúak. Mindenesetre éves viszonylatot vizsgálva havi kb. 3,5–4 nap.

Az egészségügyi szolgálatban

dr. Kudik József főhadnagy

Munkám, az egészségügyi szolgálat főnök feladatai igen sokrétű, s az alábbi főbb területekre osztható:

1. HKSZ-szel kapcsolatos feladatok: terv, tervegyeztetés, MVCS gyakorlás, HKSZ gyak.
2. Munkaszervezés: időszaki, havi feladatmegszabás, havi munkaterv készítés, heti munkaértekezlet.
3. Gyógyító-megelőző ellátás: járóbetegrendelés, fekvőbeteg ellátás, üzemorvosi teendők, üzemegészségügyi ellenőrzések.
4. Közegészségügyi-járványügyi munka: járv. ügyi terv, higiénés ellenőrzés, védőoltások.
5. Kiképzés: ht. állomány, hallgatói állomány, balesetvédelmi, szolgálati ág tagjainak kiképzése.
6. Anyagellátás: ellenőrzés, csere, karbantartás.

I. A munka szervezését (havi, napi) meghatározó tényezők

Feladataim végrehajtását, annak módját az érvényben levő szabályzatok, utasítások, intézkedések meghatározzák. A munka időbeni végrehajtásához körültekintő tervezést végzek. Befolyásolják az egész szolgálati ág és ezen belül az én munkámat is az egység kiképzési időszakon belüli, illetve havi fő feladatai, az egység létszáma, speciális szakcsoport jellege. Befolyásoló tényező továbbá az egészségügyi személyzet létszáma, kiképzettsége, színvonala, az MN 3930-al közös gyengélkedő léte. Napi tevékenységemet a betervezett fő feladatok, a napirend, az egységparancsnok 100-as parancsa határozzák meg.

II. Az alakulat feladatai és saját munkám összhangja

A szolgálati ág csak akkor képes feladatának eleget tenni, ha munkájával az egység tervének megvalósítását szolgálja. Ennek érdekében nagy gondot fordítok az egység és a szolgálati ág (ezen belül saját tevékenységem) összhangjára. Munkám alapját az egység tevékenysége képezi. Kiképzési időszak előtt, illetve havonta részt veszek a parancsnok feladatmeghatározó értekezletein. A reám háruló feladatokat munkatervben rögzítem, betervezem a végrehajtás idejét és a végrehajtásért felelős személyt. Hetente munkaértekezletet tartok, a beosztottakkal ismertetem a személyre szóló feladatokat, – pl. védőoltás, véradás –, a törzzsel megbeszélem és beterveztem. A naponkénti referálásokon tájékoztatom a parancsnokot az egység egészségi állapotáról, a szolgálati ág tevékenységéről, az elvégzett feladatokról, esetlegesen segítséget kérek a további feladatmegoldáshoz.

III. A szolgálati ág szakmai feladatainak megszervezése, végrehajtása

A munkanap megkezdésekor intézkedem a fő feladatok végrehajtására, pl. kiképzés egészségügyi biztosítása, meghatározom a beosztottak napi feladatait. 8-tól 10-ig a hivatásos és pa. állomány részére járóbeteg ellátást végzek.

Ekkor végzem el az egészségügyi adminisztráció napi hányadát. Az össz adminisztrációs feladatot általában személyre szólóan szétosztom. Rám jut kb. 60⁰/₀-a. Beosztottak végeznek kb. 40⁰/₀-ot.

Fekvőbeteg-ellátás ideje 10–10.30.

10.30-tól 13.20-ig, három óra alatt el kell végeznem a terven kívüli feladatokat, illetve az esetenként betervezett teendőket, pl. anyagellenőrzés, raktár-ellenőrzés, beosztottak képzése stb. A napi fél óra referálás után 2 órában a sorállomány rendelése a feladat. Ennek elvégzésében munkamegosztást vezettem be. Vizsgálat, gyógymód előírása az én feladatom. Labor. vizsgálat, egyszerű sebellátás, kötéscsere az egészségügyi tiszthelyettes feladata. A rendelésen asszisztensként is tevékenykedik. Az egészségügyi katona felelős a fekvőbetegek ápolásáért, a járóbeteg-rendelésen gyógyszerkiosztásért. Ő végzi a kórházban fekvők, gyengélkedőn fekvők, egészségügyi szabadságon levők nyilvántartását. Az egészségügyi anyag tts., illetve sgk. vez. felügyeletem mellett esetenként helyettesítenek a gyógyító-megelőző ellátásban. Az anyagi tts. feladata az ESH rendjének, tisztaságának ellenőrzése, javítások elvégeztetése, higiénés ellenőrzések.

IV. A munkában a HKSZ, kiképzési, szakmai feladatok részaránya

A feladatok részarányának kialakulását nagyban befolyásolja az ezred fő feladata, pl. vegyivédelmi éles tábor (2 hét) esetén a munkaidőm 100⁰/₀-át egészségügyi biztosítás teszi ki. Alapkiképzés időszakában kb. a következő arányok adódnak:

Járó-, fekvőbeteg ellátás	40 ⁰ / ₀
gondozói munka	10 ⁰ / ₀
ellenőrzési teendők	5 ⁰ / ₀
kiképzési feladatok	15 ⁰ / ₀
biztosítási feladatok	10 ⁰ / ₀
HKSZ	5 ⁰ / ₀
egyéb	15 ⁰ / ₀

A kiképzés további időszakában a kiképzési és biztosítási feladatok valamelyest csökkennek:

Járó-, fekvőbeteg ellátás	50 ⁰ / ₀
gondozói munka	5–10 ⁰ / ₀
ellenőrzési teendők	10 ⁰ / ₀
kiképzési feladatok	5 ⁰ / ₀
biztosítási feladatok	5 ⁰ / ₀
HKSZ	5 ⁰ / ₀
egyéb be nem tervezett feladat	15–20 ⁰ / ₀

HADTÁPVEZETÉS, RENDSZERSZERVEZÉS ÉS ADATFELDOLGOZÁS

A hadtápvezetés megszervezésének követelményei, a hadtáp vezetési pontok rendszere, működésük rendje a harc alatti hadtápvezetés időszakában

Sáfar Bálint alezredes

Az elmúlt időszakban a csapatok szervezetében, felszereltségében, technikai ellátottságában végbement jelentős minőségi és mennyiségi változások eredményeként nagymértékben növekedett az alegységek, egységek és magasabb-egységek tűz- és csapásmérő ereje, védettsége, manőverező képessége. Mindezek kihatottak a harctevékenységek előkészítésének és megvívásának módjaira, formáira, növelték a követelményeket a csapatok htp. biztosításával és a htp. vezetéssel szemben.

A korszerű harc olyan jellemzői, mint: – a tömegpusztító eszközök széles körű alkalmazása és annak eredményeként a helyzetek gyors és éles változásai; a széles arcvonalon; irányokban kibontakozó határozott és dinamikus harctevékenységek; a kezdeményezés megragadásáért és megtartásáért vívott küzdelem, a megnövekedett ellátási feladatok és a htp. csapatokkal végrehajtandó manőverek a korábbiaknál lényegesen nagyobb igényeket támasztanak a csapatok harctevékenysége htp. biztosításának vezetésével szemben.

A szervezeti és technikai fejlesztés kapcsán megnövekedett követelmények és azok teljesítésével szembeni feladatok megfogalmazást nyertek a mindenkori érvényben levő miniszteri direktívákban is.

Erre vonatkozóan a 00080. sz. miniszteri direktíva – többek között – előírja: „Kiemelt figyelmet kell fordítani az egység és alegység szintű vezetés erősítésére... A harcvezetés technikai feltételeinek javítása céljából növelni kell a meglévő híradó eszközök kihasználtsági fokát, illetve új rádiókat, rádióreléket és titkosító berendezéseket kell rendszerbe állítani. Folytatni kell a tábori automatizált csapatvezetési rendszerre történő áttérés előkészítő munkáit. A parancsnoki és törzsmunkában szélesíteni kell az eredményesen felhasználható elektronikus számítógépek és ügyviteltechnikai eszközök alkalmazását...”

Ebből is látszik, hogy az utóbbi években a csapatok vezetési problémáira jelentőségének megfelelően egyre nagyobb figyelmet fordított mind a katonai felső, mind a seregtest szintű vezetés. Ennek eredményeként észrevehető változások mentek végbe, mind szervezeti, mind pedig a technikai feltételek biztosítása vonatkozásában. Döntő, hogy a vezetés elemei a vezetéssel szemben támasztott követelményekkel összhangban legyenek, azokkal lépést tartsanak.

A vezetéssel szemben támasztott legfontosabb követelmények azok tartalmát, lényegét röviden tekintsük át.

A *vezetés operativitása* lényeges minőségi követelmény és egyben mutató. Kifejezi a parancsnok HTPH-k és törzsek, a kialakult helyzet gyors rögzítésére, értékelésére, elhatározásra jutásra és a feladatoknak a végrehajtókig történő eljuttatására irányuló képességét. Ez az operativitás egyik oldala.

A másik oldala a pontosság és szakszerűség. Tehát a *vezetés akkor operatív*, ha időben, kapkodás nélkül, de gyorsan és szakszerűen képes reagálni a kialakult helyzetre és a csapatok harctevékenységevel összhangban hozzáértően irányítani a htp. csapatok manővereit, a htp. feladatok végrehajtását.

Az előbbivel szoros összefüggésben álló követelmény a *vezetés rugalmassága*. A vezetés rugalmasságáról akkor beszélhetünk, ha a parancsnok HTPH és törzse képes a vezetést időben átszervezni és a helyzetben bekövetkezett változásokhoz igazítani, gyorsan módosítani az előző elhatározását, vagy ha szükséges újat alkotni és azért felelősséget vállalni, állhatatosan megvalósítani, megszabni a htp. csapatok ebből eredő feladatait, kerülni a sablonos megoldásokat és meghatározni az adott konkrét helyzetben a hadtápvezetés leghatékonyabb módszereit.

Fontos követelmény a *vezetés folyamatosságának* biztosítása az alárendelt hadtápok tevékenységére való megszakítás nélküli ráhatás érvényesítése. Ennek olyan fontos elemei vannak, mint a megbízhatóan működő híradás, állandó kapcsolattartás az alárendeltekkel, az előljáró szervekkel, a szomszédokkal, a kölcsönös tájékoztatás megvalósítása a H-val és HVP-n belül. Nélkülözhetetlen eleme a vezetés folyamatosságának a vezetési pontok megfelelő tagozódása, telepítése és áttelepítése, működőképességük fenntartása, illetve funkcionális tevékenységük maradéktalan ellátása.

A *vezetés szilárdságát* a htp. feladatok végrehajtására hozott elhatározás határozott és állhatatos megvalósítása jelenti. A csapatok vezetésének szilárdságával szemben megnövekedett követelmények elsősorban abból erednek, hogy a korszerű harc pusztító jellege, a nagy veszteségek és az ezzel járó pszichikai megpróbáltatások nagymértékben kihatnak a vezetésre is. Ilyen körülmények között a vezetés szilárdságát csak az elhatározás határozott és következetes megvalósítására való törekvés biztosítja. Ami nem jelentheti (lásd rugalmasság) a más helyzetben hozott elhatározáshoz való vak és makacs ragaszkodást. A vezetés szilárdsága elsősorban a parancsnok HTPH-nek, mint egyszemélyi vezetőnek az akarati és jellembeli tulajdonságaiban, vezetői képességében fejeződik ki, amely a legnehezebb, a legkritikusabb helyzetekben is lehetővé teszi az alárendeltek irányítását, a feladatok végrehajtásában.

A *vezetés rejtettsége* megköveteli a htp. erő- és eszköz-csoportosítás, a vezetési rendszer ellenség előli titokban tartását. Ez elsősorban a rejtett vezetés rendszabályainak szigorú betartásával, álcázással, valamint olyan szervezeti és technikai megoldásokkal érhető el, amelyek védelmet nyújtanak az ellenség rádióelektronikai felderítő és egyéb eszközeivel szemben.

Áttekintve a vezetéssel szemben támasztott főbb követelményeket és figyelembe véve a legutóbbi gyakorlatok tapasztalatait azt kell megállapítanunk, hogy a htp. vezetés ezeknek a követelményeknek különösen a harc alatt gyengén felelt meg.

A végrehajtott gyakorlatokon azt tapasztaltuk, hogy a htp. biztosítás tervezése, szervezése a harc htp. biztosításának előkészítése időszakában elfogad-

ható begyakorlottsággal és szervezethez való hozzájárulással folyik. Ezzel szemben a harc alatt a htp. törzsek vezetési rendje megbomlik, csak nagy erőfeszítéssel képesek a végrehajtást vezetni, rendszerint elmarad a következő harcnap htp. biztosításának megszervezése és az erre vonatkozó feladatok eljuttatása, a harcnap folyamán bekövetkezett eseményekre, változásokra a htp. törzsek igen gyengén, vagy egyáltalán nem reagálnak.

A tapasztalt probléma okait a következőkben lehet megfogalmazni:

- a hadtáptörzs tisztjei saját szakfeladatuk mellett nincsenek felkészítve törzsmunkára;

- a saját egység harcának rendjét, összefüggéseit, módszereit nem, vagy hiányosan ismerik, így nem látják át, hogy egy harcnapnak általában mi a szerkezete;

- a htp. törzsből nincs kialakítva a harc alatti htp. vezetés módszere, rendje; jellemző, hogy a tervezés befejezése után a törzs „kienged”, a folyamatos munka megszűnik; ami abból adódik, hogy a harc alatti htp. vezetés nincs megszervezve és így a htp. törzs tisztjei sok esetben gk. pk.-ként ténykednek;

- a tervezés időszakában a vezetés feladatait nem tisztázzák, így a htp. törzs feladata az áttelepülés, illetve a htp. oszlop vezetése marad.

A HVP rendszerint nagy távolságra lemarad a H-tól a H-n levő htp. ÖK-tiszt nem kap konkrét feladatot, a HTPH nem megy a PK-hoz, mindez együttvéve tájékozatlanságot okoz a harcmezőn;

- a híradó eszközök lehetőségeit nem használják ki, sok esetben nem is ismerik azok alkalmazási rendjét, telepítési követelményeit stb.;

- az is gyakori, hogy a híradás egyetlen „lehetséges eszköze” a rádiót tekintik és teljesen háttérbe szorul a személyes kapcsolat (ÖK-tisztek, futárszolgálat, személyes ellenőrzés stb.);

- de ide kell sorolni egy szemléletbeli problémát is, nevezetesen azt, hogy a htp. törzsek a megtervezett feladatokban eleve „nem hisznek”, meg sem próbálják végrehajtani. Meglepődnek, ha gyakorlaton az eredeti elhatározás végrehajtására kényszerülnek. Az is előfordul, hogy a jó elhatározás csak jelentés céljából készül, és a valóságos végrehajtás ettől eltérő módon történik.

Például az egyik magasabbegység PK HTPH jó elhatározást hozott a htp. vezetés rendjére, a HVP áttelepítésére, a htp. elsőlépcső előrevonására. A harcnap során viszont eredeti elhatározásától teljesen független, ötletszerűen tevékenykedett, ami törvénytelenül maga után vonta a vezetési rend megbomlását.

Gyakran tapasztalható, hogy a HVP-ok telepítésének-áttelepítésének jól ismert általános követelménye be nem tartása miatt a HVP oszlopa eltéved, vagy az ezred htp. oszlopába marad és nem tölti be a vezetési pont szerepét, vagy az áttelepülés miatt 10–12 órára megszakad az előjáróval, alárendeltekkel a kapcsolat.

A vezetés területén jelentkező gondjaink áttekintése után – eddigi tapasztalataink alapján – vizsgáljuk meg a htp. vezetés célszerű rendjét, módszereit.

A csapatvezetés, így a hadtápvezetés is a technikai telítettség ellenére összességében *emberek vezetése*, felsőszintű rendelkezésekben, szabályzatokban rögzített szolgálati és szakmai csatornákon a függelmi viszonyok megtartása mellett. Ez azt jelenti, hogy a vezetést megvalósító ember egyénisége, felké-

szültsége, erkölcsi, akarati tulajdonságai, a vezetettekkel való kapcsolata meghatározó jelentőséggel bír.

A htp. vezetőszervek rendelkeznek a megfelelő szervezetekkel, technikai eszközökkel, amelyek egységes rendszerre különböző vezetési pontokon rendeződnek. Ugyanakkor a htp. vezetése megköveteli meghatározott ismeretek elsajátítását, különleges fogások és módszerek alkalmazását.

a) A hadtápvezetés szervezeti elemei

A különböző parancsnokságokon belül a htp. törzsek, azok tevékenységét kiszolgáló és biztosító alegységek állományát, összetételét állománytáblák rögzítik. A hadtápvezetéssel összefüggő, személyekre, illetve szervezetekre háruló feladatokat, funkcionális kötetelmeket pedig a Harcászati Szabályzatok, a Tábori Törzsszolgálati Utasítás és a Csathadtap Utasítás tartalmazza.

A htp. vezető szervek állományának harc alatti vezetéshez történő csoportosítása, a törzsmunka követelményei, a technikai eszközök korszerűsödése kapcsán igazításokat, módosításokat igényel.

A hadtápvezetés működésének és megvalósulásának alapját az egyszemélyi parancsnoki rendszerből fakadó követelmények szigorú betartása képezi.

A csathadtap utasítás 30. pontja előírja:

„A magasabbegység- (egység-) parancsnok teljes felelősséggel tartozik az alárendelt csapatok anyagi, technikai és egészségügyi biztosításáért. A parancsnok a hadtáp vezetését hadtáphelyettese . . . útján gyakorolja.”

Ebből következik, hogy a parancsnok a hadtápvezetés megszervezésével, a harc hadtápbiztosítása gyakorlat megvalósításával szemben köteles magas szintű, a harcászati feladatokkal és az előljáró által kialakított hadtápbiztosítás rendjével összhangban álló követelményeket támasztani és a megvalósításhoz szükséges feltételeket biztosítani.

A HSZ (ho., e.) 534. pontja alapján:

„A PK HTPH a hadtáp közvetlen szervezője. Felelős a hadtáp megszervezéséért, az anyagi eszközök minden fajtájának utánszállításáért és a csapatok ellátásáért, a neki alárendelt szolgálati ágakra vonatkozóan.”

A parancsnok hadtáphelyettes és a hadtáptörzs a hadtápvezetést a parancsnok elhatározása, a szakmai előljáró intézkedése alapján, a szabályzatok előírásainak megfelelően, a csapatvezetés rendszerének szerves részeként, azzal összhangban valósítja meg. Ennek során biztosítja a parancsnok tájékozottságát a hadtápbiztosítás lényeges kérdéseiről, időben és megalapozott tartalommal készíti elő a harc (harccal kapcsolatos tevékenység) hadtápbiztosításával kapcsolatos döntéseit; folyamatosan vegyen részt a katonai szervezet vezetésében és irányításában; javaslataival, koordináló szerepkörének betöltésével, személyes munkájával segítse elő az egyszemélyi parancsnoki vezetés hatékony végrehajtását.

Az előljáró parancsnokok hadtáphelyettesei az alárendelt parancsnokokkal és hadtápszervekkel szemben olyan követelményeket támasszanak és olyan feltételeket biztosítanak, hogy a hadtápbiztosítás rendje összhangban legyen a biztosítandó egység-alegység harcfeladatával.

A PK HTPH-ének azok az utasításai, amelyeket a hadtáp megszervezésére, az anyagi eszközök utánszállítására, továbbá a saját alárendeltségébe tartozó szolgálati ágak területén a csapatok ellátására vonatkozóan kiadott, vala-

mennyi egység- (alegység-) parancsnok részére, valamint a magasabbegység (egység) fegyvernemi és szolgálatiág-főnökeire nézve kötelezőek. (Csapathadtáp Ut. 33. pont.)

A hadtápvezetés, a vezetési funkciók végrehajtásán keresztül valósul meg. Vezetési funkcióik: az információk biztosítása és feldolgozása; az előtervezése és döntés; a tervezés és szervezés; feladatok megszabása és lejuttatása; az együttműködés megszervezése; a végrehajtás irányítása, ellenőrzése, segítése, értékelése. *E funkciók gyakorlása során a hadtáp vezető szervek legfőbb feladata, személyes ráhatással biztosítani az alárendeltek részére megszabott feladatok maradéktalan végrehajtását.* Ezt elérhetik a vezetés megalapozottságával, helyes elgondolás kialakításával, a fő feladatok megoldására való koncentrációval, magas fokú szervezettséggel; alkotó kezdeményezéssel, a vezetés operativitásával, szilárdságával, rugalmasságával, folyamatosságával, komplex vezetői szemlélettel, a végrehajtás segítségével és ellenőrzésével.

Az adott szervezetben belül a hadtápvezetés közvetlen megvalósításáért a PK HTPH felelős, de ezt a sokrétű komplex feladatot egyszemélyi felelősségének csorbitása nélkül, törzse segítségével valósítja meg.

A hadtáptörzs fogalma alatt az adott szintű *hadtápszolgálat teljes vezető állományát* értjük, legfontosabb kötelessége, hogy idejében megszervezze a csapatok hadtápbiztosítását és lehetővé tegye a hadtáp állandó vezetését.

A hadtáptörzs rendeltetése: az összefegyvernemi törzssel, fegyvernemi és szolgálatiág-főnökökkel, pártpolitikai szervekkel együttműködve, a parancsnok elhatározásának, utasításainak, az előljáró PK HTPH utasításának megfelelően idejében szervezze meg a hadtápbiztosítást és biztosítsa a hadtápvezetés megvalósítását.

A hadtáptörzs feladatai: a hadtáptörzs alapvető feladata, hogy egész tevékenysége során ismerje az általános és hadtáphelyzetet, az alárendeltek állapotát és a számunkra megszabott feladatok végrehajtásának menetét.

Ennek érdekében:

- folyamatosan gyűjtse, tanulmányozza és értékelje a helyzetre vonatkozó adatokat, biztosítsa és készítse elő a PK HTPH elhatározásához szükséges számvetéseket, javaslatokat;
- a PK HTPH elhatározása alapján tervezzék meg a hadtápbiztosítást;
- dolgozza ki az összes anyagi eszközre vonatkozó szállítási, az üzem-, élm., ruh., egészségügyi anyaggal történő ellátási rendszabályokat és azokat kellő időben juttassa el az alárendeltekhez;
- teremtsék meg a megszabott feladatok végrehajtásának feltételeit, készítsék fel a hadtápegységeket és alegységeket az előttük álló tevékenységre, folyamatosan irányítsák, segítse ellenőrizze a végrehajtást;
- szervezze meg a hadtápbiztosítást vezető és végrehajtó szervek közötti együttműködést, folyamatosan tájékoztassa őket a helyzetről, a hadtápbiztosítás végrehajtásának tapasztalatairól;
- szervezze meg a htp. minden oldalú biztosítását;
- szervezze meg és folyamatosan tartsa fenn a megbízható összeköttetést a H-val, az előljáró HVP-al, alárendeltekkel és a HVP-on belül;
- vezesse a hadtáp manővereit, a HVP telepítését és áttelepítését;
- időben készítse el és terjessze fel a hadtáp összefoglaló jelentéseket (hadtápjelentéseket).

A hadtáptörzsekkel szemben támasztott követelmények

A szervezett munkavégzés elengedhetetlen követelménye, hogy minden törzs olyan összekovácsolt kollektíva legyen, amely bármilyen helyzetben biztosítani tudja a csapatok állandó vezetését. A törzsek személyi állománya legyen sokoldalúan képzett, ismerje a harctevékenység lefolyásának jellegét és módjait. A törzs munkáját nagyfokú aktivitás jellemezze.

Ezen általános követelmények a hadtáptörzsek vonatkozásában kiegészülnek azzal, hogy a hadtáptörzsekben dolgozó tisztek ismerjék a hadtápbiztosítás komplex rendszerét, a feladatok végrehajtásának körülményeit. Valamely terület specialistájaként rendelkezzenek a parancsnok hadtáphelyettes elhatározásának megvalósításához szükséges – megfelelően behatárolt konkretizált – intézkedési jogkörrel, szakmai felelősséggel. Kutassák a hadtápbiztosítási feladatok végrehajtásának legcélszerűbb módját, céltudatosan és hatékonyan használják ki és alkalmazzák a hadtáp erőket és eszközöket.

Az alárendeltekre való közvetlen ráhatással, a feltételek megteremtésével, rendszeres ellenőrzéssel és segítségnyújtással, elszámoltatással és számonkérésrel biztosítsák az alárendeltek részére megszabott feladatok időben történő végrehajtását.

A hadtáptörzsek tevékenysége során biztosítani kell, hogy megfelelő vezetési és együttműködési kapcsolat alakuljon ki az előljáró, az összefegyvernemi és fegyvernemi törzsek, a pártpolitikai szervek, az alárendeltek, a hadtápbiztosítás vezetésében részt vevő funkcionális csoportok között.

A hadtáptörzsek vezető tevékenységüket úgy végezzék, hogy a tervezés-szervezésre rendelkezésre álló idő nagyobb része – általában kétharmad – az alárendelt hadtápszolgálatok, hadtápegységek és alegységek rendelkezésére álljon a hadtápbiztosítás feladatai végrehajtásának konkrét megszervezéséhez.

A PK HTPH szervezetszerű helyettese a hadtáp törzsfőnök, egységnél (általában) a hadtáp tervező-szervező tiszt. Megjegyzendő, hogy az egységeknél minden esetben a „munkaköri leírás”-ban szükséges rögzíteni a HTPH helyettesítésére kijelölt személy jogait és kötelességeit.

A PK HTPH nevében joga és kötelessége intézkedéseket adni az alárendelt PK HTPH-ek, a hadtápegység, -alegység pk-ok és szolgálatiág-vezetők részére a PK HTPH követelményeinek teljesítése, a hadtápbiztosításra kidolgozott elhatározás megvalósítása érdekében.

A hadtáptörzsfőnök (terv., szerv. tiszt) kötelességei:

- folyamatosan tanulmányozza és ismerje az általános és hadtáphelyzetet, biztosítsa annak rögzítését munkatérképen és munkafüzetekben;
- legyen képes jelenteni a PK HTPH-nek a helyzetről, ezen belül elsősorban a megszabott feladatok végrehajtásának helyzetéről;
- koordinálja a hadtáptörzs és a HVP tevékenységét;
- szervezze meg a hadtápbiztosítással kapcsolatos tervek, intézkedések, jelentések kidolgozását és végrehajtókhoz történő eljuttatását;
- szervezze meg az együttműködést a htp. híradást, őrzést és védelmet.

A szolgálatiág-főnökök egyrészt saját szakterületeiken teljes személyi felelősséggel szervezik és irányítják a csapatok ellátását, másrészt mint a htp. törzs tagjai tevékenyen végzik a htp. törzs feladatai teljesítése érdekében részükre megszabott feladatokat.

A vezetés folyamatos működése érdekében a htp. vezetést meg kell szervezni.

Magába foglalja:

- a vezetéssel szemben támasztott követelmények figyelembevételével a htp. vezetés feladatainak, meghatározását és azok részfeladatokra bontását;
- a htp. törzs (az aeg. pk-ok) állományának feladatok szerinti csoportosítását, illetve a részfeladatok személyekre történő elosztását;
- a feladatokhoz szükséges okmányok, segédeszközök elkészítését, alkalmazásuk begyakorlását;
- a feladatra kijelölt személyek felkészítését, eligazítását;
- együttműködés megszervezését;
- a híradás megszervezését, jelentések, tájékoztatások szabályozását;
- a HVP működési települési rendjének kialakítását, szabályozását.

b) A htp. vezetés technikai feltételei

A vezetés elemei közül legdinamikusabban fejlődnek a *vezetés technikai eszközei*, mint a híradó és titkosító, rejtjelző eszközök, valamint a parancsnoki és törzsgépjárművek, az információs adatokat gyűjtő és feldolgozó, tároló, a htp. számvetéseket végző, valamint az okmányok kidolgozását, sokszorosítását elősegítő eszközök.

A törzsek jelenlegi vezetéstechnikai eszközei az állandó fejlődés stádiumában vannak, s egyre tökéletesebbek, a törzsekben dolgozó tisztek elsődleges feladata a rendelkezésre álló vezetéstechnikai eszközökben rejlő lehetőségek megismerése és optimális kihasználása, ezen eszközök széles körű alkalmazása, ennek megfelelően a törzsek belső munkamódszerének további tökéletesítése.

c) A htp. vezetés módszerei a harc hadtápbiztosításának vezetése időszakában

A htp. vezetés egyik legbonyolultabb oldalát képezi a *vezetés módszerei*, ami alatt azt értjük, ahogyan a meglévő szervezetekkel és eszközökkel vezetünk.

A harc alatti htp. vezetés fő feladatai a következők lehetnek:

1. A H-val, EH-al tartandó folyamatos kapcsolat útján a harcoló csapatok helyzetének folyamatos (legalább 2 óránként) felmérése, áttekintése, értékelése.

2. A helyzetváltozásokra való gyors reagálás, ennek megfelelően a htp. feladatok pontosítása.

3. A PK, TÖF tájékoztatása a htp. helyzetről (3-4 óránként).

4. A htp. biztosítási tervnek megfelelően a htp. első és második lépcső előrevonása; a részükre megszabott feladatok végrehajtásának folyamatos irányítása, szervezése, a végrehajtás érdekében a feltöltésre tervezett csapatok és a htp. lépcsők között együttműködés szervezése.

5. Az alárendelt htp.-ok szakmai vezetése és az általuk végrehajtott feladatok ellenőrzése.

6. Az előljáró htp. törzs tájékoztatása (2-4 óránként), napi és időközönkénti jelentések felterjesztése.

7. Az előljárótól érkező anyagszállítmányok átvételének megszervezése és a végrehajtás vezetése.

8. A következő harcnap htp. biztosításának megtervezése, megszervezése.
9. A HVP működésének, áttelepülésének megszervezése és végrehajtása.

A vezetés előtt álló feladatoknak megfelelően kell csoportosítani a HVP, a htp. törzs állományát és a htp. alegységek vezető állományát.

Ennek megfelelően ki kell jelölni a htp. első lépcső parancsnokát, a htp. második lépcső parancsnokát, az előljárótól érkező anyag-szállítmányok átvételét végrehajtó parancsnokot; ÖK-tisztet, vagy -tisztet a H-ra esetleg az előljáró htp. törzshöz (esetenként) stb.

A hadtáptörzsön belül szabályozni kell:

- a helyzetnyilvántartás (térkép, hdm. napló) vezetését;
- a jelentések készítésének, felterjesztésének rendjét;
- a belső tájékoztatás rendjét;
- alárendeltek ellenőrzését stb.

Célszerű munkamódszer lehet ezrednél, ha a terv., szerv. tiszt 1-2 segítővel a HVP belső feladatait végzi:

- helyzetnyilvántartás vezetése;
- tájékoztatás,
- jelentések elkészítése.

A PK HTPH 2-3 fős csoporttal, a végrehajtást irányítja, szervezi és ellenőrzi, illetve a PK-val, TÖF-el tartja a személyes kapcsolatot.

A másnapi harc feladat htp. biztosításának megtervezése időszakában a HTPH és op. csoportja a H-on részt vesz a PK elgondolásának kialakításában, onnan intézkedik a fontosabb alárendelt htp.-ok felé, megszervezi a htp. együttműködést, majd visszatér a HVP-ra.

A HVP azalatt is dolgozik. Irányítja a végrehajtást és az ÖK-tiszt tájékoztatása alapján megkezdi a kapott feladat htp. biztosításának tervezését. Jól kell látni az arányokat. Súlyos hiba, ha a HVP-on csak tervezőmunka folyik és elhanyagolják a végrehajtás irányítását; de hiba ennek az ellenkezője is, hiszen a végrehajtás irányítása már a következő harcnap előkészítése is, ezért a kettőnek egységben kell lenni.

A vezetési módszerek hatékonysága függ a vezetési pontok rendszerétől, kialakított működési rendjétől.

A vezetési pontok rendszere és működésük rendje

a) *A kötelékben levő gl. (bk.' zászlóalj ellátó szakasz (SH) vezetése*

Az MN HSZ (szd., z.) 26. pontja előírja, hogy a zászlóaljnál figyelő harcálláspontot (FH) kell működtetni a zászlóalj harcrendje mögött olyan helyen, ahonnan meg lehet figyelni az ellenséget, a saját alegységek, a szomszédok tevékenységét és biztosítva van a vezetés folyamatosága. A zászlóalj figyelő harcálláspontja a támadás során a támadó alegységeket folyamatosan követi és 1 km-nél nagyobb távolságra a harcolók vonalától általában nem marad le.

A z. PK a zászlóalj-segélyhely és ellátó szakasz tevékenységét a zászlóalj figyelő harcálláspontjáról vezeti elsősorban a z. TÖF személyén keresztül. A ZSH és az ellátó szakasz a z. FH-től olyan távolságra helyezkedik el és mo-

zogjon előre, hogy a z. TÖF által szervezett hírvívő szolgálat rövid idő alatt el tudja érni, illetve az alegységparancsnokoknál levő híradó eszközökön az intézkedéseket el lehessen hozzájuk juttatni.

Gyakorlatainkon kialakított módszerek szerint a ZSH- és a z. lőszerszállító gépkocsik általában a z. javító-vontató csoporttal mozognak együtt, így a z. PK TECHNH személyén keresztül is mód van a z. hadtáp felé intézkedések eljuttatására.

Az e. PK HTPH a harc előkészítő időszakában berendelheti a z. ellátó szakaszparancsnokokat eligazításra. Harc közben a z. hadtáp tevékenységét a z. PK részére adott utasításokkal irányítja. A harc fontosabb időszakaiban (pl. harcból kivont és újbóli alkalmazás céljából feltöltésre kerülő zászlóaljknál) a hadtápbiztosítási feladatok végrehajtásának irányítását, ellenőrzését, személyesen vagy törzse által a helyszínen is végrehajthatja. Látnunk kell azonban, hogy a zászlóalj htp. vezetése nincs megbízhatóan megoldva. Jelenleg sem a z. ellő. szpk. személye, sem a biztosított híradó eszközök, sem a kialakult vezetési módszer nem megnyugtató.

b) Az ezred vezetési pontjai és tevékenységük

Az MN HSZ (ho., e.) 62. pontja előírja, hogy „ezrednél a harc minden fajtájában harcálláspontot és hadtápvezetési pontot kell telepíteni. Mindkét vezetési pont legyen mozgékony, kis létszámú és minden helyzetben biztosítsa a csapatok állandó vezetését, akár helyben tartózkodnak a parancsnokok és törzsek, akár mozgásban vannak.”

Ennek megfelelően az ezred vezetési pontjait olyan irányban és az alegységektől olyan távolságra kell telepíteni, illerve áttelepíteni, ahonnan biztosítva van a csapatok harca és az alárendelt hadtápok állandó vezetése.

A HVP általában az ellátó szd. közelében települ, ez azonban nem jelenti és nem jelentheti az ellátó századhoz való állandó ragaszkodást. A szabályzatok nem írnak elő konkrét távolságokat, azonban híradó eszközeink hatótávolságát figyelembe véve, gyakorlati tapasztalataink alapján célszerű, ha az ezred harcálláspontja az első lépcsőben harcoló alegységek mögött 2–3 km-re az e. HVP 8–10 km-re települ, illerve követi az alegységeket. A HVP-t a támadás ütemétől függően naponta általában kétszer (esetenként háromszor) kell egy lépcsőben áttelepíteni. Az áttelepítést az áttelepítési idő lehetséges legnagyobb mérvű lerövidítése érdekében önállóan, de az ezred hadtápalegységek telepítésével egy ütemben célszerű végrehajtani. A harc feszítettebb időszakaiban egy változatként alkalmazható, hogy az e. HVP egy rövid időre kiválik az ezred hadtáp második lépcsőből és feladatát az ESH közelében vagy azzal együtt települve oldja meg. Az alapelveként tekintendő, hogy az e. HVP az e. H-val egy időben nem települhet át.

A HVP települési helyét és áttelepülésének irányát a PK határozza meg. Az áttelepülés idejét, az áttelepülés rendjét az ezred TÖF-fel együttműködve a PK HTPH szabályozza. Az új települési körlet szervezett elfoglalása és a munkafeltételek gyors megteremtése érdekében felderítő-előkészítő csoportot kell kiküldeni. Az áttelepülés megkezdését és az új körletbe való beérkezést a H-ra és a ho. HVP-re jelenteni kell.

A HVP alapvető rendeltetése a hadtápvezetés megvalósítása, az alárendelt hadtáp és technikai alegységek vezetése. A HVP parancsnoka a PK HTPH állományaiba tartoznak: a HTPH alárendeltségében levő tisztek, szolgálati ágak

vezetői (terv., szerv. ti., üzemanyag, élelmezési, ruházati szolgálat); az egészségügyi szolgálatvezető a technikai szolgálat tisztjei, a fegyverzeti szolgálat, valamint az ezredparancsnokság azon részei, melyek nem tartoznak a harcálláspont állományába (pénzügyi szolgálat, személyügyi és állománykezelő részleg, elhárító szervek stb.).

A HVP állományát vezetési csoportra, híradó csoportra, biztosító és kiszolgáló csoportra oszthatjuk fel.

Az ezred hadtápvezetési pontról megbízható összeköttetést kell biztosítani:

– a ho. HVP-vel rádióval (R-130), rádiórelével (RR-405) és összekötőtiszti rendszerrel;

– az ezred-harcállásponttal rádión (R-130), rádiórelével (RR-405X), összekötőtiszti rendszerrel;

– az alárendelt zászlóaljak FH-val az ezred H-n keresztül rádión, az ellátó szakaszok tevékenységének irányítása céljából, ennek érdekében ki kell használni a z. PK-val való személyes találkozások (H-n), valamint az anyagszállítások (vételezések) adta lehetőségeket is;

– az ezredsegélyhelyet a H-n keresztül;

– az ellátó századdal rádión, vezetéken és összekötőtiszttel (tts.-sel);

– a HVP-n belső híradást kell szervezni (jelző eszközök, rádiótelefon stb.).

c) *A hadosztály vezetési pontjai és tevékenységük*

A Harcászati Szabályzat (ho., e.) 62. pontja alapján „A csapatok vezetésére hadosztálynál támadásban harcálláspontot, előretolt harcálláspontot és hadtáp vezetési pontot hozunk létre... A vezetési pontok olyan távol települjenek egymástól, hogy egy közepes hatóerejű atomcsapás egyszerre ne tessen kárt bennük.”

Szabályzataink a hadosztálynál sem határozzák meg a vezetési pontok arcvonaltól való távolságát, de az ezredre hasonlóan követelményként állítják, hogy: „A harcálláspont a fő vezetési pont. Olyan irányban és az első lépcsőben levő egységektől olyan távolságra települjön, ahonnan biztosítva van a csapatok állandó vezetése.” (62. pont, 4. bek.) Tábori Törzsszolgálati Utasítás (26. pont, 2. bekezdés) előírja, hogy „... az előretolt harcálláspontot a harcálláspontnál előbbre telepítsük. Az előretolt harcálláspontot állandóan tartózkodják ott a törzs, a fegyvernemek és szolgálati ágak tisztjeinek egy kis csoportja, valamint híradó, kiszolgáló és biztosító alegységek.”

A hadtáp vezetési pont telepítésével kapcsolatban a szabályzat előírja, hogy „... olyan helyen telepítsük és olyan irányban telepítsük át, ahonnan biztosítva van a hadtápegységek (-alegységek) állandó vezetése és a harcállásponttal való összeköttetés.”

A szabályzatok, utasítások idézett előírásai, valamint az említett és más tapasztalatok alapján alakítottuk ki és mutattuk be az 1973 májusában tartott módszertani foglalkozáson a hadosztály vezetési pontjai állományát, csoportosítását, telepítésük és áttelepítésük rendjét.

A támadóharc során is, az esetek többségében – mint korábban idéztem – a *harcálláspont a fő vezetési pont*, ahonnan a parancsnok vezet. Itt a harcállásponton történik a harcvezetés során is a helyzetek gyűjtése, elemzése, az elhatározások, döntések előkészítése, meghozatala, feladatok kidolgozása, megszabása, eljuttatása, összességében innen történik a hadosztály csapatainak vezetése.

A hadtápvezetési pont alapvető feladata, hogy vezesse a hadosztály hadtápalegységeit és azok minden olyan ténykedését, ami a csapatok ellátására, illetve a hadosztály harcának hadtápbiztosítására irányulnak.

A hadosztály vezetési pontok áttelepítésénél alapvető követelmény, hogy az előretolt harcálláspont és a harcálláspont valamelyike mindig települt és vezetőképes állapotban legyen. Ebből egyenesen következik, hogy egy időben nem települhetnek. Az áttelepülést gyorsan, rejtetten kell végrehajtani. A vezetési pontok áttelepülésének gyakorisága függ a támadás ütemétől, az összeköttetés mozgásban való fenntartásának lehetőségétől, a terep- és a látási viszonyoktól, de leginkább a végrehajtandó feladatoktól. Biztosítani kell, hogy a fő feladatokhoz (második lépcsők bevetése, ellenlökés elhárítása stb.) a fő vezetési pont a legcélszerűbb helyen telepítve vezetőképes legyen. Gyakorlati tapasztalatok szerint az előretolt harcálláspont háromszor, négyszer, a harcálláspont kétszer települ át. A hadosztály hadtápvezetési pont naponta általában kétszer települ előre a harcálláspont áttelepülésével összhangban. A HVP megosztása nem célszerű.

Mint az e. HVP esetében itt is felmerül az a kérdés, hogy mennyiben célszerű a ho. HVP-t önálló „lépcső”-ként manővereztetni. Általában elvként elfogadható a ho. HVP harcnapon történő önálló manővereztetése. A ho. HVP legtöbb esetben csak a harcnap végén települ együtt a ho. ellátó zászlóaljjal. A harcnap során célszerű a ho. HVP-t a hadosztály hadtáp első lépcsővel együtt telepíteni, biztosítva a ho. HVP önálló, gyors manővereztetése feltételeit.

Az utóbbi hadosztályharcászati gyakorlatok tapasztalatai szerint szükségesnek tartjuk újra értelmezni a ho. HVP I., II. lépcső helyét, szerepét.

Mint ismeretes a ho. HVP I. számú vezetési csoport állományába tartoznak a PK HTPH és a neki alárendelt szolgálatiág-vezetők, a PK TECHNH és az irányítása alatt tevékenykedő pc. gk. technikai szolgálat, a fegyverzeti szolgálat, a gépi adatfeldolgozó csoport, a szervezési és kiegészítő alosztály, az ügyviteli részleg, a rejtjelző részleg.

A II. számú vezetési csoportba tartozóak: a politikai osztály tisztjeinek egy része, a személyügyi alosztály, a lapszerkesztőség, a hadosztály-klub, az elhárító osztály, az ör- és biztosító szakasszal, a bíróság, az ügyészség és az ügyészségi fogda, a pénzügyi alosztály, a tábori pénztár.

A végrehajtott gyakorlatok tapasztalatai alapján már a várakozási, összpontosítási körletben célszerű a ho. HVP és a ho. HTP erőinek és eszközeinek tagolása. A támadás készenlétére a ho. HVP I. sz. vezetési csoportja előre vonásra kerül a ho. htp. első lépcsőjével a harcoló egységek életől 14–18 km távolságra. Előrevonását a nap folyamán a ho. htp. első lépcsőjével együtt, esetenként önállóan hajtja végre. Egy harcnapon a HVP I. vezetési csoportja és a ho. htp. első lépcsője általában két esetben – a ho. közelebbi, illetve a napi feladatának végrehajtásához – kerül előre vonásra. A ho. htp. I. lépcsővel való előre vonás, vagy település nem jelentheti a folyamatos vezetéssel szemben támasztott igények alárendelését a htp. lépcső feladatainak. Az előre vonás és telepítés során a két csoport között be kell tartani a biztonsági távolságot és meg kell tartani mindkét csoport önálló tagozódását.

A ho. HVP II. sz. vezetési csoportja és a ho. htp. második lépcsője naponta általában egyszer települ át az ellenség védelme áttörésének befejezéséhez, mikor mintegy 2,5–3 órás ütemes menettel rázárkózik a hadtáp első lépcsőre, a napvégi feltöltések végrehajtásához. A HVP I–II. sz. vezetési csoport-

jainak áttelepülése esetén az oszlopok végén az ellátó z. erőiből és eszközeiből minden esetben TZR-t kell meneteltetni.

A ho. HVP I. és II. számú vezetési csoport állománya jól tükrözi, hogy az I. vezetési csoport a harc hadtápbiztosítása közvetlen operatív irányítását, a II. számú csoport a nem közvetlen, de igen fontos biztosítási feladatokat végzi.

A békeállománnyal végrehajtott gyakorlatok során a ho. HVP II. lépcső nem kerülhet kialakításra az „M” állomány hiányában.

A vezetési pontokat lépcsőzetesen kell áttelepíteni. Az áttelepítést a felderítő-előkészítő csoporttal kell kezdeni. Az operatív állomány lépcsőjét meg kell szabadítani mindenféle „kolonctól” (tartaléktól), ezzel elérhetjük a gyors áttelepítés lehetőségét. Az áttelepítést végrehajtó szerveket, híradó, komendáns alegységeket jól be kell gyakoroltatni a vezetési pontok megszábot normadőre történő telepítésére, áttelepítésére.

A HVP-k őrzésére és védelmére a korszerű harc viszonyai között különös gondot kell fordítani. Az ellenség lehetősége és törekvése a vezetési pontok megsemmisítésére, nagymértékben megnőtt. Az összefüggő arcvonal hiánya, a nagy támadási ütem lehetőséget ad kisebb-nagyobb ellenséges csoportok visszamaradására, diverziós csoportok átjuttatására.

A HVP őrzés-védelme több, összességében egységes rendszert képező elemet foglal magába:

- a HVP telepítésének, mozgatásának, elhelyezésének be kell épülni a csapatok harcrendjébe, hogy a körülötte elhelyezkedő harcrendi elemek, tartalékok el tudják látni a közvetett *külső védelmet*;

- a HVP körül járőrzést és rejtett figyelést kell szervezni;

- a PK HTPH, fontosabb szolgálati személyek, munkacsoportok, munkahelyek (T-iroda), valamint a bejáratok utak őrzésére *belső őrséget* kell létrehozni. A felállítási helyek száma a vezetési szintek nagyságrendjében növekszik. A PK HTPH és az operatív csoport védelmét akkor is meg kell szervezni, ha azok eltávoznak a HVP-ről;

- a HVP-n levő gépjárművezetőktől rendszeres váltással *közvetlen biztosítást* kell szervezni. Egy-egy gépkocsivezető 2-4 törzsbusz, munkahely vagy híradó eszköz őrzését láthatja el;

- a HVP-keket a lehetőségekhez képest műszakilag is védetté kell tenni. Huzamosabb ideig tartó településeknél a legfontosabb munkahelyeket be kell ásni, a személyi állomány, őrség részére harcárkot, tüzelőállásokat kell kiépíteni. Ki kell használni a terepen levő természetes és mesterséges fedezékeket, horhosokat, barlangokat stb. Széleskörűen kell alkalmazni a gyorsan telepíthető műszaki záratokat (dróthenger, robbanózárak stb.);

- nagy gondot kell fordítani a HVP kombinált módon történő álcázásának végrehajtására. Ezen belül a járművek álcázó festésének megkövetelésére, a természetes és rendszeresített eszközökkel (álcaháló) a vízszintes és függőleges álcázásra, következetesen be kell tartani a fényálcázási rendszabályokat;

- minimálisra kell csökkenteni a mozgásokat, az eddigiéknél jóval nagyobb szigorral kell megkövetelni, hogy a HVP-re csak azok léphessenek be akik arra jogosultak. Ennek nélkülözhetetlen előfeltétele az igazoltatás megszervezése és szigorú végrehajtása mindenkinél.

A HVP őrzésének-védelmének megszervezéséért a htp. TÖF (terv., szerv. ti.) felelős. Az őrzés-védelem ellátását, irányítását, egységes rendszerbe kell foglalni, és az őrzés-védelmet híradás és vezetés vonatkozásában a HVP ügyeletes útján a komendáns részleg parancsnokának kell alárendelni. Ki kell alakítani a különböző veszélyjelzések egységes rendjét, amit a HVP egész állományának ismernie kell.

*

A harc alatti htp. vezetés színvonalának hatékonyságának javítása érdekében a következő feladatok megoldása látszik szükségesnek:

El kell készíteni a HVP-n levő személyek funkcionális csoportok körülhatárolt feladatait tartalmazó munkagrafikonokat és tevékenységi jegyzékeket a tervezés, szervezés időszakához hasonló módon, a harc alatti vezetés időszakára is. Ezeket a feladatokat a kiképzések során be kell gyakoroltatni.

Biztosítani kell – személyre menő következetes felkészítéssel –, hogy a PK HTPH mellett (az operatív csoportban) jól képzett, feladataikat ismerő és gyakorlott személyek legyenek (magas fokon legyenek képesek a munkatérkép vezetésére, a szükséges számvetések elkészítésére, a feladatok, intézkedések megfogalmazására, híradó eszközök kezelésére stb.). Nagy gondot kell fordítani a tisztek (tts.-ek) felkészítésére. E kérdésnél mindig figyelembe kell venni, hogy a PK HTPH soha nem kap „kész” embereket, legyenek azok elméletileg bármilyen képzettek, rendelkezzenek gazdag gyakorlati tapasztalatokkal, a konkrét feladatok végrehajtására mindig az adott beosztásban, funkcióban kell őket megtanítani, a konkrét igényeknek, feladatoknak megfelelően.

Racionálisan felül kell vizsgálni a dinamika alatti hadtápvezetés során kidolgozandó és vezetendő okmányokat, azokat a tényleges szükséglet mennyiségére kell csökkenteni, viszont pontosan meg kell határozni, hogy hol, kinek, mit, milyen tartalomban, formában kell vezetni, elkészíteni.

Az előzőekhez hasonlóan ki kell dolgozni, hogy munkakörtől, feladattól függően a dinamika alatti hadtápvezetés időszakában kinek, milyen típus-okmányokkal, számvetési táblázatokkal, adattárral, segédletekkel, rejtjelző eszközökkel és különböző törzsfelszerelésekkel kell rendelkeznie és biztosítani kell ezek meglétét.

A különböző továbbképzések, hadijátékok törzsfoglalkozások, parancsnoki és törzsvezetési, harcászati gyakorlatok során az idő döntő többségét a harc alatti hadtápvezetés kérdéseinek feldolgozására, gyakorlására kell fordítani.

Módszertani foglalkozások levezetésével, segédletek kiadásával elő kell segíteni a harc alatti htp. vezetés tapasztalatainak általánosítását, a htp. törzsek vezetőképességének, vezetési módszereinek fejlesztését.

Az ESZR-ek rendszerbe állításának és működésének tapasztalatai

Schopp Péter százados

ESZR-ek rendszerbe állításának tapasztalatai

A Magyar Néphadseregben végbemenő technikai, szervezeti fejlődés szükségszerűen maga után vonta az anyagnyilvántartási-számviteli rend új alapokra helyezését. Felsőszintű vezetők ezt felismerve kidolgozták az anyagnyilvántartás és számvitel új rendszerét, kialakították annak végrehajtó szervét az ESZR-t („Egységes Számviteli Részleg”-et.)

Az ESZR alapvető rendeltetése:¹

– az egység gazdasági számvitelének megszervezése és végzése; a gazdálkodás okmányainak, bizonylatainak érdemi és számszaki ellenőrzése; a gazdálkodás (ellátás, igénybevétel, üzemtartás) tervezéséhez, elemzéséhez, értékeléséhez alapadatok szolgáltatása; gazdasági beszámoló (anyagi, technikai) jelentések, elszámolások összeállítása; valamint az anyag- és pénzgazdálkodással kapcsolatos gépi adatfeldolgozás;

– a harcckészültség, valamint a gyakorlatok hadtápbiztosításával (anyagi-technikai biztosításával) kapcsolatos tervek, számvetések, jelentések gépi adatfeldolgozása.

Az ESZR általános feladata:²

– A Számviteli Részleg alapvető feladatát az egység gazdasági számvitelének végzése és az ezzel kapcsolatos gépi adatfeldolgozás képezi a hadtápbiztosításban (anyagi, technikai biztosításban) részt vevő valamennyi fegyvernemi és szolgálati ágra kiterjedően.

Seregstünk alárendelt egységeinél *több ütemben került végrehajtásra az ESZR-ek kialakítása és rendszerbe állítása.*

Az 1960-as évek végén, 1970-es évek elején egy egységünknel – az MNHF-ség Közgazdasági Osztály szakemberei kikísérletezték az élelmezési, majd a többi hadtápbiztosítási ág könyvelőgépes nyilvántartási rendszerét.

Következő lépésként 1973-ban az MNHF I. helyettes elvtárs elrendelte – a kísérlet tapasztalatai alapján – 21 alárendelt egységünknel a hadtápbiz-

¹ Ideiglenes Működési utasítás az Egység Számviteli Részleg részére I/1. pont.

² Ideiglenes Működési Utasítás az egység Számviteli Részleg részére I/3. pont.

gálai ágak nyilvántartásai könyvelőgépen történő vezetését. Az intézkedés végrehajtásával létrejöttek a SZAP-ok (Számviteli Adatfeldolgozó Pont-ok), melyek képessé váltak a hadtáp szolgálati ágak nyilvántartásainak könyvelőgépen történő vezetésére.

A rendszer továbbfejlesztésének, a kísérlet kiterjesztésének újabb, jelentős állomását jelentette az, hogy az MNHF I. helyettes elvtárs 1974. december 9-én kelt intézkedésével öt alárendelt egységünknel elrendelte az új nyilvántartási rendszer kiterjesztését a fegyvernemi anyagi szolgálatok nyilvántartásaira is. Az áttérést a kijelölt egységeknek 1975. május 31-ig kellett befejezniük. Az áttérés végrehajtásával megteremtődtek az első – kísérleti – ESZR-ek, melyek tapasztalatai megfelelő alapot adtak a rendszer továbbfejlesztésére.

Az eddig tárgyalt – kísérleti – időszak főbb jellemzőit az alábbiakban lehet összefoglalni:

- kísérletbe bevont egységek számviteli rendje kialakítását az MNHF-ség Közgazdasági Osztálya közvetlenül irányította, a magasabbegységek és seregtest szakirányító szerveit az egység szintű feladatok közvetlen vezetésébe csak kis mértékben vonta be, azonban a végrehajtott feladatokról tájékoztatta.

- Az ESZR-ek (SZAP-ok) állományát egységen belüli átcsoportosítással kellett biztosítani, mivel az állomány táblában nem volt rendszeresítve;

- a további sajátosságok megegyeznek a rendszer kiterjesztése során tapasztaltakkal, így azokat ott fogom tárgyalni.

Az 1975. évben végrehajtott szervezeti módosítások kapcsán újabb 16 alárendeltünk vonatkozásában került sor az új számviteli rend kialakításának elrendelésére. A szervezeti változásokkal egy időben – a kijelölt egységeknél (magasabbegység törzseknel) – állomány táblában lett az ESZR állománya rendszeresítve.

A rendszer kiterjesztése során végrehajtandó feladatokat az MN HTP TÖF, és MN REVA SZF. 040. sz. együttes intézkedése határozta meg.

Az áttérési feladatokat alapvetően két nagy csoportra kellett bontani:

- az áttérés előkészítése,
- az áttérés konkrét végrehajtása.

Az áttérés előkészítő időszakában végre kellett hajtani az érintett szakállomány felkészítését, kiképzését. Biztosítani kellett az anyagi, technikai feltételeket, meg kellett szervezni az új számviteli rendre történő áttérést. Ennek érdekében az áttérésben érintett egységeknek ki kellett alakítani a szükséges helyiségeket, el kellett készíteniük az áttérés ütemtervét, a „Működési Utasítás”-t és „Szervi Határozvány”-t. Egységparancsban rögzíteni kellett az új számviteli rendet.

A szakállomány felkészítése során a seregtest hadtáptörzs – az MNHF-ség szerveivel, valamint a seregtest fegyvernemi főnökökkel szoros együttműködésben – megszervezte és végrehajtotta 210 fő hadtáp és fegyvernemi szaktiszt felkészítését, 92 fő polgári alkalmazott munkába állítását és kiképzését. Biztosítottuk az ESZR-ek szakképzetlen állományának részvételét az MNHF-ség által szervezett és vezetett gépkönyvelői tanfolyamokon.

Az MN REVA Szolgálat Főnökség beszerezte és biztosította a szükséges könyvelőautomatákat és egyéb gépi berendezéseket.

Az áttérést végrehajtó egységek az ESZR-ek részére, mintegy 53 irodahelyiséget szabadítottak fel és rendeztek be.

Az új számviteli rendre való áttérést az egységeknek kellett végrehajtani – a felkészítések során megszabott részletes követelmények alapján – a helyi sajátosságok figyelembevételével.

Az előkészítő időszakban végrehajtott feladatok főbb tapasztalatai:

– A szakállomány kiválasztása nem minden esetben lett kellő körültekintéssel végrehajtva. Az egységek nem törődtek kellőképpen azzal, hogy olyan személyeket válasszanak ki az ESZR dolgozóinak, aki hosszú időn keresztül az egység állományában maradnak. Ez egyrészt helyőrségi sajátosságokra, másrészt szubjektív okokra vezethető vissza.

– A hadtáp és fegyvernemi anyagi tisztek felkészítése az előadások, foglalkozások magas színvonala ellenére nem mindenhol érte el az elvárt eredményt. Alapvető okát abban látom, hogy az érintett szaktisztek az adott időpontban (1975 november) nem értették meg kellően az új számviteli rend lényegét, és az abból rájuk háruló feladatokat. Zömük az áttérési feladatok végrehajtásával, illetve a gyakorlati tapasztalatok alapján már érti és megfelelően értékeli az új nyilvántartási rend előnyeit, és még meglévő korlátait. Igen jó eredményeket értek el azok az egységek, ahol a szaktisztek és ESZR vezető között a feladatok megkezdése előtt és azok végrehajtása során folyamatos, jó munkakapcsolat alakult ki. Ennek kialakításában a PK HTPH-eknek jelentős szerepük kell, hogy legyen.

Az áttérés ütemterv szerinti végrehajtását hátráltatta, hogy az áttérés előkészítő időszakában – objektív okok miatt – nem fejeződött be, sem a könyvelőautomatákkal történő ellátás, sem a gépkönyvelői kiképzés.

– Az áttérésben érintett egységek is irodahiánnyal küszködnek, így az ideális 3–4 irodahelyiséget csak az egységek 50%-a tudta biztosítani. Több helyen jelenleg is csak szükségszerűen felelnek meg a rendelkezésre álló helyiségek.

– A legtöbb – és legsúlyosabb – problémát az új számviteli rend megszerzése során tapasztalhattuk. Az áttérés végrehajtására készített ütemtervek, melyet az egységparancsnok hagyott jóvá, jórészt formálisak, esetenként hiányosak (nem minden szolgálati ágra terjedtek ki), illetve irreálisak voltak. Az áttérés ütemezését, a végrehajtható főbb feladatok, az új számviteli rend működési mechanizmusát több egység nem rögzítette parancsban, ebből adódóan a szolgálati ágak esetenként nem ismerték az áttérés érdekében végrehajtható feladataikat és azok ütemezését, illetve az új számviteli rendet. Ezek következményeként kapkodás, feladat elmaradás és határidő eltolódás adódott. Az esetek többségében nem, vagy nem kellő tartalommal készítették el az ESZR „Működési Utasítás”-át és „Szervi Határozvány”-át, így a számviteli részlegek munkája esetenként szervezetlen, sőt ötletszerű volt.

– Úgy az áttérés előkészítése, mint végrehajtása időszakában különösen nagy feladat hárult a PK HTPH-ekre, melyet – objektív és esetenként szubjektív okok miatt – nem minden esetben voltak képesek az elvárásoknak megfelelően megvalósítani.

Az új számviteli rendre történő áttérés feladatainak végrehajtása időszakában az érintett anyagi szolgálatoknak le kellett ellenőrizni okmányaik, nyilvántartásaikat, majd zárni azokat. El kellett készíteniük az új nyilvántartások

felfektetéséhez szükséges készletkimutatást, végre kellett hajtani az okmányok irattározását, illetve az ESZR részére történő átadást.

Meg kellett adni az ESZR részére a szükséges szakmai tájékoztatást és segítséget.

Ebben az időszakban az ESZR feladata a szükséges gépi nyilvántartólapok fejrészének kitöltése, nyilvántartásbavétele, a szolgálati ág számviteli okmányainak és feladatainak átvétele, valamint a gépi nyilvántartások nyitása és folyamatos, naprakész vezetése volt.

Az áttérés végrehajtása során szerzett főbb tapasztalatok

- Az előkészítő időszakban elmaradt feladatok végrehajtásával (állomány kiképzése, gépeltetés, szervezési munkák) párhuzamosan kellett átvenni a szolgálati ágak nyilvántartásait, ugyanakkor folyamatosan, naprakészen vezetni a már átvett nyilvántartásokat. Az ESZR-ek állománya még gyakorlatlan volt (mintegy 52%-a egy évnél rövidebb ideje dolgozott az MN-ben), így az egyidejűleg jelentkező skorétú és nagyvolumenű feladatot nem minden esetben volt képes az elvárt színvonalon elvégezni.

- Az anyagnem felelősök hozzáértése, a feladathoz való hozzáállása esetenként nem volt az elvárt szinten. Ebből adódóan volt olyan egység, ahol egy szolgálati ág nyilvántartását többször kellett átvenni. Ez felesleges túlmunkát jelentett és erkölcsileg is romboló hatással volt. A szolgálati ágak döntő többsége a feladat komolyságát és jelentőségét megértve az elvárható segítségen túlmenően, még többletterhet is vállalva segítette az áttérés zökkenőmentes végrehajtását. Ezeknél a szolgálati ágaknál a feladatot határidőre, magas színvonalon lehetett befejezni.

- Igen nagy jelentőségű volt az ESZR-ek dolgozói pozitív hozzáállása a feladatok végrehajtásához. A részükre meghatározott feladatokat akár önkéntes túlmunka végzésével igyekeztek végrehajtani. Lelkiismeret munkájuk eredményeképpen – bár határidő eltolódással – seregstünk alárendelt ESZR-einél a meghatározott nyilvántartások átvétele 1976 novemberre gyakorlatilag befejeződött, így jelenleg seregstünk alárendelt magasabbegység törzseinél és egységeinél összesen 21 ESZR működik, 57 könyvelőautomatával, 114 fő dolgozóval. Mintegy 250 nyilvántartást vezetnek, mely az érintett egységek vezetendő anyagi nyilvántartásai 99%-át jelenti.

Az ESZR-ek működésének tapasztalatai

Az ESZR-ek rendszerbeállításával, az új számviteli rendszerre történő áttéréssel javultak az számviteli munka vezetésének, valamint a gazdálkodási tervezéssel, irányítással kapcsolatos döntéselőkészítések feltételei. Kedvező feltételek jöttek létre a hivatásos állomány manuális munkájának csökkentéséhez, a számviteli rend új, magasabb színvonalú megvalósításához. Egy egység számviteli részlegnél évente, mintegy 132 ezer tételt könyvel le 6 fő polgári alkalmazott a szükséges ellenőrzési, zárási összesítési, döntéselőkészítési feladatok egyidejű végzése mellett, korábban ugyanezt a feladatot 10–15 fő zömében kvalifikált tiszti, tiszthelyettesi állomány végezte el, – egyéb szakfeladatok egyidejű végzésével párhuzamosan.

Az ESZR munkarendje – kellő kialakítása esetén – biztosítja az egység gazdálkodó szerveinek belső (munkafolyamatba épített) ellenőrzését, melyet,

mint a szolgálati ágaktól elkülönült szervezet eredményesen, magas színvonalon képes megvalósítani.

Az ESZR-ek a rájuk háruló feladatokat növekvő hatékonysággal, egyre magasabb színvonalon látják el. Az alapvetően kedvező tapasztalatok ellenére munkájukban – esetenként és helyenként – problémák is találhatóak. A főbb tapasztalatokat az alábbiakban lehet összefoglalni:

- nincs kellőképpen kialakítva egyes ESZR-ek munkarendje, munkastilusa. Nem minden esetben képesek elfoglalni az elvárásoknak megfelelő helyüket az egység számviteli és adatfeldolgozási rendszerében. Kedvező irányú fejlődést hoztak a tapasztalatcserék, valamint az ESZR vezetők konzultációszerű továbbképzésének végrehajtása;

- nagyon kedvező eredményeket hozott az ESZR vezetők szolgálatiág-vezetőként való kezelése. Így részt vettek – a rájuk vonatkozó mértékben – a PK HTPH-ek által tartott feladatmegszabáson, munkaértekezleteken. Ezáltal az ESZR munkája szervezettebbé, célirányosabbá vált. A felmerülő problémákra úgy a PK HTPH, mint az ESZR gyorsan, operatíván tudott reagálni, és biztosítottá vált azok gyors, hatékony kiküszöbölése;

- az ESZR-ek állományának felkészültsége, a részlegen belüli szakmai munka színvonala, valamint a szabályzatok, utasítások előírásai betartása több helyen elmarad a kívánt színvonaltól, mely egyrészt a magas fluktuációra (1976-ban, mintegy 30%) „másrészt az egységeknél kötelezően előírt kiképzések felületes megtartása, esetenként elmaradására vezethető vissza;

- az ESZR-el együttműködő szolgálatiág-főnökök (-vezetők) szakmai segítségnyújtása, ellenőrző tevékenysége esetenként alacsonyszintű. Előfordul, hogy a szolgálati ág „feketén” továbbvezeti a nyilvántartását – a gépi nyilvántartással párhuzamosan –, azzal az indokkal, hogy a „számviteli részleg nem képes naprakészen, megfelelő pontossággal vezetni a nyilvántartást, így a jelentések elkészítéséhez szükséges a „maszek” nyilvántartás vezetése. Ez több okból is célszerűtlen, sőt káros. Ha a saját nyilvántartás vezetésére fordított időt az ESZR munkájának segítésére, ellenőrzésére fordítanánk, akkor annak munkája az adott szolgálati ág vonatkozásában is rövid időn belül elérné a kívánt szintet.

Másik hátránya az, hogy a saját nyilvántartás birtokában nem érzékeli az ESZR munkájának szükségességét, így az okmányokat több napon, héten keresztül (egy egység üzemanyag-szolgálatánál ellenőrzés során 2 hónap (!) okmánya várt könyvelésre) összegyűjtve, azokat egy tételben átadva gépkönyvelésre indokolatlan feszültségeket okoznak az ESZR munkájában, nem is beszélve a naprakészség követelményének betartásáról.

A szolgálatiág-főnökök (-vezetők), a kezdeti bizonytalanság után az ESZR ellenőrzését már végrehajtották, azonban azok tartalma és dokumentálása nem minden esetben felel meg az elvárásoknak.

Hasonló – esetenként súlyosabb – problémát okoz a számlák későn történő átadása az ESZR részére, mely már a pénzügyi szolgálat – és az érintett vállalat – munkáját is hátráltatja.

- Egyértelműen jelentkezik az ESZR munkájában a szolgálatiág-főnökök (-vezetők) segítségnyújtásának mérve. Azoknál a szolgálati ágaknál, ahol a kellő támogatást megadták, magas színvonalon képes az ESZR a rá háruló feladatokat elvégezni. Gyakorlatilag a befektetett energia arányában differen-

ciálódtak az egyes szolgálati ágak. Ugyanezt a differenciáltságot – azonos okok miatt – megtaláljuk egyes ESZR-ek munkájának összehasonlításakor is;

– A programok karbantartása, fejlesztése esetenként elmarad a számviteli rend fejlődésétől (pl.: menetlevél számfejtés);

– kedvező eredményt hozott a gépjavitások központi szerződés alapján történő végzése. Az esetenként jelentkező hiányosságok is kiküszöbölhetőek a kötbérezés lehetőségének jobb kihasználásával, mellyel – szubjektív okokra hivatkozva – nem kellő mértékben élnek a csapatok. Növelte a könyvelőautomaták üzembiztonságát a stabilizátorokkal való ellátás, mely még nem fejeződött be teljesen.

Az ESZR-ek rendszerbeállítása és működtetése tapasztalatai alapján – az új számviteli rend kiterjesztésének zökkenőmentessé tételére, a már működő ESZR-ek *munkája hatékonyabbá tétele érdekében véleményem szerint* az alábbi feladatokat célszerű végrehajtani:

I. Az új ESZR-ek *rendszerbe állításának* elősegítésére:

1. Módszertani útmutató kidolgozását és kiadását a végrehajtandó feladatok részletes felsorolásával, azok megoldásának célszerű módszereire is kitérve.

2. Az áttérésben érintett egységek anyagi szolgálati felkészítése központi-
lag, a végrehajtandó feladatok gyakorlati bemutatásával (támaszkodva a már végrehajtott áttérések pozitív és negatív tapasztalataira).

3. Az ESZR-ek állományának kiképzését összevontan végrehajtani, úgy a gépkönyvelői feladatokra, mint a csapatgazdálkodás számviteli témákból. Ezen belül részletes módszert adni az egység számviteli rendjének megszervezésére és végrehajtására, külön kiemelve a belső ellenőrző funkció megvalósításának területeit. (Ezt célszerűnek tartom grafikus módon bemutatni egyrészt külön-külön szolgálati áganként, másrészt az ESZR és szolgálati ág kapcsolatait össze-
sítve feltüntetni, melyet a napi munka végzése során is eredményesen lehet alkalmazni.)

4. Az áttérés előkészítésére hosszabb időt biztosítani. Ebben az időszakban a működés tárgyi és személyi feltételeit előre megteremtve, a kapkodások elkerülhetővé válnak. Így a szolgálati ágak nyilvántartásainak átvétele időszakában az ESZR-nek nem kell megszítani erejét, kiküszöbölhető egyes szolgálati ágak nyilvántartásainak többszöri átvétele.

5. Az áttérés végrehajtása során az érintett szolgálati-ág-főnökök (-vezetők) aktív segítő és ellenőrző tevékenysége szükséges, hogy a kezdetben felmerülő hiányosságok azonnal kiküszöbölést nyerjenek, így a későbbi súlyosabb problémák keletkezését megakadályozzák. Hasonlóan kiemelt feladatként kell az előjáró szerveknek (maeg., seregtest) is ellenőrző-segítő tevékenységüket végrehajtani.

Különös figyelmet kell fordítani az ESZR „Működési Utasítás”-a, „Szervi Határozvány”-a kidolgozására, valamint az új számviteli rend kialakítására és egységparancsban történő rögzítésére.

II. A már *működő ESZR-ek munkája hatékonyabbá, zökkenőmentesebbé* tétele érdekében:

1. Célszerű új „Működési Utasítás” és „Szervi Határozvány” központi kiadásával elősegíteni az ESZR-ek munkájának hatékony megszervezését. Az új „Csapathadtáp Számviteli Utasítás”-ban javaslom folyamatábra-szerűen rögzí-

teni az egyes szolgálati ágak nyilvántartási, adatfeldolgozási rendszerét ezáltal biztosítottá válik az ESZR-ek egységes munkarendje.

2. Szükséges folytatni az ESZR-ek állománya központi kiképzését és továbbképzését az általános és szakanyag gazdálkodás számvitelére, valamint a gépkönyvelői szakismeretekre, figyelembe véve a nagymérvű fluktuációt.

Szükséges, hogy az egységek ne csak formálisan, hanem érdemben hajtsák végre az ESZR dolgozói folyamatos képzését a központilag előírt (MN HTP TÖF 037. sz. Int.) tematika alapján. Javaslom, hogy az új számviteli rendben érintett anyagi szolgálatok szaktisztjei szakkiképzése során külön térjenek ki az új rendszerből adódó feladatok ismertetésére, az új lehetőségek kihasználása módszereire.

3. Véleményem szerint a munkafeltételek és munkahelyi légkör folyamatos javításával csökkenteni lehet az ESZR-ek állománya nagymérvű fluktuációját.

4. A szakutasítások módosításával egy időben annak programtechnikai feltételei megteremtésével biztosítható az ESZR-ek zökkenőmentes munkája.

5. Célszerű lenne a különböző szolgálati ágak jelentési zárási feladatait eltérő időpontokra elrendelni, így elkerülhetővé válna az ESZR-eknél negyedévenként, és év végén jelentkező munkatorlódás.

Összességében megállapítható, hogy az új számviteli rendszer – az áttérés végrehajtása és a rendszer kialakítása során – az átmenetileg jelentkező többlet feladatokkal együtt működőképes, de még nem minden egységnél érte el a kellő szilárdságot. Az ESZR-ek alaprendeltetésükből adódó feladataikat egyre magasabb színvonalon oldják meg és így jelentősen csökkentik az érintett tiszti, tiszthelyettesi állomány manuális munkáját. Javult, megbízhatóbbá vált a számadási rend, a munkafolyamatba épített ellenőrzés magasabb színvonalon valósul meg. Az új számviteli, anyagnyilvántartási rendszer és annak kiterjesztése megfelelő alapot nyújt az új könyveléstechnikai eszközök bevezetésére és így biztosított csapatszinten az anyagi-technikai biztosítás korszerűbb rendszerének bevezetése is.

Magas hegyes körzetben alkalmazott légideszant egészségügyi biztosításának sajátosságai

(Fordítás)

(Megjelent a „Vojenno-Medicinszky Zsurnál” c. folyóirat 1976/10. számában)

Magas hegyes körzetben lefolytatott harcászati gyakorlat alkalmával az egészségügyi szolgálat az alábbiakat tanulmányozta:

- légideszant alegység egészségügyi biztosításának megszervezése;
- a magas hegyeknek a deszant katonák szervezetére gyakorolt hatása;
- a katonák morális, pszichológiai állapota.

Az ejtőernyős deszantolás helye a tenger szintje felett mintegy 3100–3200 m magasságban volt. A földetérési hely mérete és talaja megfelelt az előírt követelményeknek.

Az ejtőernyős deszantolás időpontja előtt néhány nappal az egész személyi állomány 7000 m magas berepülésen vett részt, a katonai szállítógépek teljes hatósugarának megfelelően. A berepülés előtt a személyi állomány gondos orvosi vizsgálaton esett át. A vizsgálatokat sebész, belgyógyász, orr-fül-gége, idegyógyász szakorvosok végezték azzal a céllal, hogy kiszűrjék a nagy magasságú repülésre és magas hegyi környezetben való tevékenységre alkalmatlan személyeket.

Három alegységben jó fizikai erőben levő kontroll katonákat jelöltek ki. Az orvosi vizsgálatok során pulzus számot, légzési frekvenciát, nyugalmi és terheléses vérnyomást mértek; a deszantolás előtt ezek a mutatók normál értékűek voltak. A kiképzések során a résztvevők tanulmányozták: a magas repülés sajátosságait; az oxigén belélegeztető készüléket, illetve ennek használatát; a magas repülés előtti munkarendet, a pihenést és a táplálkozást; valamint az ön- és kölcsönös segélynyújtás szabályait. A felszállás előtt egy órával a repülőgépben oxigén-maszkos oxigén lélegeztetés történik.

A gyakorlat során, a segélynyújtáshoz szükséges gyógyszerekkel és eszközökkel felszerelve orvos, vagy felcser tartózkodott minden gépen.

Az ejtőernyős bázison 6 foglalkozást vezettek le az ejtőernyősök akarati állóképessége fokozására, miközben igen nagy figyelmet fordítottak a repülőgép helyes elhagyására, a földetérés és a lábboltozat erősítése gyakorlására. A fizikai állóképesség gyakorlására naponta 15–20 perces futásokat végeztek hegyes terepen, a sportfoglalkozások idején pedig 1500–1700 m-es hegyi hágók

leküzdését tűzték ki célul. A testedzés érdekében hidegvizes mosdást és ledörzsolést, nyitott medencében úszást és hideg tusolást végeztek a személyi állománnyal. A katonák pszichológiai felkészítésében részt vettek az alegység parancsnokok, a légideszant kiképző tisztek, politikai tisztek és az orvosok. Az egészségügyi szolgálat beosztottjai beszélgetések és foglalkozások során többször és érthető módon elmagyarázták az ejtőernyősöknek az ugrás alatti pszichológiai idegi állapot lényegét, rámutattak, hogyan lehet akarati úton leküzdeni a feszültségeket és a gátlásokat. Véleményünk szerint igen hasznosak voltak azok a beszélgetések, melyeket a korábbi gyakorlatokon részt vett parancsnokok és orvosok folytattak az ejtőernyősökkel.

A kontroll csoporttal mért vizsgálatok azt mutatták, hogy a fenti körülmények között történt ejtőernyős deszantolási kiképzés, a repülés, a kidobás a hagyományos viszonyokhoz képest kifejezettebb emocionális feszültséget, izgalmi állapotot jelentenek (főleg első éves ejtőernyősök esetében) az ejtőernyősök számára. Tapasztható volt köztük alvás zavarok, étvágytalanság fellépése, de a fiziológiai paraméterek változását (mint pl. pulzus szám, vérnyomás) is észlelni lehetett. Így a személyek 44,7%-ánál az ugrás előtti pulzusszám 18–25-tel, a vérnyomás 20–25 hgmm-el emelkedett, míg hagyományos viszonyok között ezek az értékek csak 12–16, illerve 10–15 értékű emelkedést mutattak. Ezek az értékek az első éves katonákra jellemzőek (80%), míg a többi ejtőernyősnél a fenti értékek nem mutattak lényeges eltérést.

A startnál és a repülőgéphez történő beszállásnál a deszantosok 80%-ánál izgalom, 5%-ánál ingerültség, 15%-ánál zavart állapot volt észlelhető. A 7000 m magasságban végrehajtott 2 órás repülés alatti periódusra voltak jellemzőek a fenti viselkedések.

Minden deszant katonát elláttak folyamatos adagolású oxigén-lélegeztető készülékkel. A 4200 m magasságban végrehajtott ugrásnál az ugrás előtt 8–10 perccel levették az oxigén-maszkot, ami egy sor esetben kisérték oxigén-éhséget, fejfájást, légszomjot és általános gyengeséget okozott. A repülés előtti és alatti negatív hatások közé tartoznak még: fizikai fáradtság, emocionális feszültség, álmatlanság, a vibráció és a légesavarok zúgása is kellemetlen hatást fejt ki. Az ejtőernyő kinyílásakor a deszantosok pszichikai állapotában hirtelen változás következik be: általános élénkség, eufória, bőbeszédűség lép fel.

A katonák 45%-ánál a földetérés után azonnal mért pulzus szám 10-zel magasabb a deszantolás előttinél; 30%-nál 10-nél több; 18%-nál 20-szal több; 7%-nál 30-cal több és 17%-nál 10-nél több volt a pulzusszám. A vérnyomás mérés nem mutatott lényeges eltérést. Az ejtőernyős alap kupolája kinyílásakor jelentős dinamikai csapódás érezhető, mely alapvetően a nagysebességű leereszkedéssel magyarázható – 7,5 m/sec. A hagyományos ejtőernyős deszantolásnál a leereszkedés sebessége 5–5,5 m/sec.

A gyakorlat egészségügyi biztosítása az alábbiak szerint került megszervezésre.

A földetérés helyét három szektorra osztották. A középső szektorban két sebeszből, két felcserből és négy egészségügyi katonából álló brigád foglalt helyet egy sebesültszállító gépkocsival. A két szélső szektorban egy-egy sebesültszállító gépkocsival egy-egy orvos és egészségügyi tiszthelyettes tartózkodott. A szektorok egymás között rádió összeköttetésben álltak. Az ejtőernyősök felkutatásában és a sérültek elsősegélyben való részesítésében részt vettek a gyakorlótér biztosítását végző katonák is, akik lehetővé tették az idejében történő egészség-

ügyi ellátás biztosítását. A sérülteket azok előzetes ellátása, rögzítések felhelyezése után sebész orvos kísérettel kórházba szállították. A 300 km-es szállítási távolság esetén a sérültek kiürítését célszerű helikopterek igénybevételével végrehajtani.

Az alegységek egymás után következő tevékenysége során az egészségügyi szolgálat alapvető figyelmet fordított arra, hogy tanulmányozza a magas hegyi környezet milyen hatást gyakorol az ejtőernyős deszant katonák szervezetére. A hegyi betegség szubjektív és objektív tünetei 70%-ban légszomjban, gyors kifáradásban, izomgyengeségben, enyhe szédülésben és fejfájásban, orrvérzésben, álmoságban nyilvánultak meg.

A kellő felkészítésnek köszönhető, hogy a jelentős hőmérséklet változások (nappal +22–24 °C, éjjel –3–4 °C) és a rendkívül erős napsugárzás nem gyakorolt lényeges hatást a katonák egészségére. Nem fordult elő hüléses megbetegedés. A 7 km-es gyalogmenet alatt, amely a foglalkozás záró szakaszát jelentette, és amelyet 3625 m magas hágó leküzdésével tettek meg, nem fordult elő légzési vagy keringési elégtelenség.

A gyakorlat tapasztalataiból levonható az a következtetés, hogy a magas hegyes terepen végrehajtott kiképzések előtt a részt vevő személyi állományt gondos orvosi vizsgálat alá kell vetni, ahol az orvosi szűrés célja, hogy kiválassza a személyi állomány közül a krónikus légzőszervi, orr-fül-gége és idegrendszeri betegeket, mivel ezek alkalmatlanok a nagy magasságú repülésekre és a magas hegységekben való tevékenységek végrehajtására. Az alegységek egészségügyi biztosítása megszervezésénél gondolni kell arra, hogy nagyobb mennyiségben használják fel oxigént, szívszereket, sineket és melegítő anyagokat. A hegyibetegség megelőzésében nagy szerepe van a nagy kalória tartalmú ételeknek, a forró édes teának és a meleg öltözetnek.

Az ejtőernyős deszant katonák magas hegységek károsító tényezőivel szembeni ellenálló képessége fokozását, csak hegyes terepen folytatott kiképzésekkel lehet biztosítani.

Ilyen jellegű foglalkozásoknak tükröződnie kell a katonai kiképzés általános rendszerében is.

A helyzetértékelés komplex módszere az ezred vezető orvos munkájának alapja az elhatározás meghozatalakor

(Fordítás)

(Megjelent a „Vojenno-Medicinszky Zsurnál” c. folyóirat 1976/4. számában)

A korszerű összkövetelményi harc az egészségügyi szolgálattal szemben magas fokú követelményeket támaszt. Ez elsősorban az egészségügyi szolgálat tagozatai vezetésében jelentkezik.

Mint ismeretes az egység egészségügyi szolgálata vezetésének alapja az ezred vezetőorvos elhatározása, amelyet az ezredparancsnok harcparancsa és az előjáró egészségügyi szolgálat vezető intézkedésének tanulmányozása után készít el. A jelenleg érvényben levő hagyományos módszer szerint a helyzetértékelést az ezred vezetőorvos szigorúan meghatározott részenként lépésről-lépésre készíti el. Először tisztázza az egészségügyi szolgálat előtt álló feladatokat, majd kiszámítja az összes megoldandó feladathoz szükséges időmennyiséget, más szóval időszámvetést készít, ezután értékeli az ellenség és saját csapata helyzetét, a terepviszonyokat, a meteorológiai, radiológiai és vegyivédelmi helyzetet, továbbá a hadtáp helyzetet és végül értékeli az egészségügyi helyzetet. A fenti feladatok végrehajtása után következtetéseket von le. Az ezred vezetőorvos felsorolt tevékenységekre azaz az elhatározás meghozatalára jelentős időt fordít.

Törzsvezetési és csapatgyakorlat tapasztalatainak tanulmányozása, valamint többéves bemutatató módszertani gyakorlatok tapasztalatai azt mutatják, hogy korszerű viszonyok között az egészségügyi biztosítási terv elkészítéséhez az ezred vezetőorvos rendkívül kevés idővel rendelkezik az előkészítés időszakában.

A vezetőorvos a rendelkezésre álló igen rövid idő alatt, ami csak néhány órában fejezhető ki, nemcsak a helyzetértékelést kell, hogy elvégezze, illetve meghozza az elhatározását, de ez idő alatt el kell készítenie az egészségügyi helyzetjelentését, ki kell alakítania az egység egészségügyi biztosítása megszervezésére vonatkozó elképzelését, majd el kell készíteni és jóvá kell hagyatni az egység egészségügyi biztosítási tervét, továbbá ki kell adnia az előzetes intézkedéseit. Eközben meg kell jegyezni, hogy a rendkívül kevés rendelkezésre álló idő 50%-át a helyzetértékelésre kell fordítani.

Az utóbbi években a csapatorvosok gyakorlatában előtérbe került az egészségügyi biztosítási terv elkészítése megszervezésének időszakában a harcászati és hadtáp helyzet egyidejű értékelésének módszere. A fenti módszer ma már hivatalosan elismert „komplex módszernek” nevezett gyakorlattá vált. Véle-

ményünk szerint e módszer jogosultsága kétségtelen és a hagyományos, klasszikus módszerrel együtt rászolgál a további tudományos fejlesztésre.

A Szarlatovi Orvosegyetem Katonaorvosi Kara egészségügyi szervezési és harcászati tanszékén 1965–1967-ben – az egészségügyi harcászati feladatok kidolgozására fordított igen korlátozott idővel kapcsolatosan – tanulmányoztuk az említett módszer alapjait. 1967-től bevezettük a katonaorvos képzés kiképzési tematikájaként. Megkapva az elhatározás meghozatalához szükséges, a harcászati és hadtáp helyzet összes elemei egyidejű analizálásával a csapatorvosi munka alapjául szolgáló összes szükséges információt, fő figyelmet fordítottunk az olyan helyzetértékelési elemek felsorolására és tartalmára, melyek nélkül a csoportos osztályfoglalkozások során az egészségügyi harcászati helyzet nem értékelhető.

Az általunk kidolgozott és a jóváhagyott tanfolyamon a komplex módszer alapjául szolgáló helyzetértékelési elemek változatában az alábbiakat vettük figyelembe: az egészségügyi szolgálat feladata a várható harctevékenységben, és az egészségügyi szolgálat feladatai végrehajtását befolyásoló tényezők; az ellenség helyzetének rövid értékelése; saját csapatok és terep értékelés; napi várható egészségügyi veszteségek fegyverfajtánként és terepszakaszonként; erő- és eszköz szükséglet, feltöltöttség; az egészségügyi szolgálat felkészítéséhez szükséges intézkedések; az egészségügyi erők és eszközök elhelyezkedése a harc kezdetéhez; alapvető közegészségügyi-járványvédelmi intézkedések, azok végrehajtásának rendje, tömegpusztító fegyverek elleni védelem rendszabályai, azok végrehajtásának módja.

A tanszék tanulmányi-módszertani gyakorlatán a fentiekben felsorolt elemeket a csapatorvos szűkített helyzetértékelési változatának neveztük el. Az egyes elemek tartalmának mindenoldalú, részletes vizsgálata lehetővé teszi az egészségügyi biztosítási tervhez szükséges elhatározás meghozatalát.

A feladat tisztázás és a befolyásoló tényezők vizsgálata során a hallgatónak meg kell tudni határozni: a várható harcmódot, az adott egység helyét a csapatok harcrendjében, a támadó vagy védelmi harc sávhatárainak szélességét a feladat mélységét, a terep jellegét, az ellenség által várható tömegpusztító fegyverek alkalmazásának lehetőségét, az adott egység közegészségügyi-járványügyi helyzetét. Meg kell tudni határozni, hogy az egészségügyi biztosítás megszervezésénél mire kell fordítani a fő figyelmet.

Az ellenség helyzete, saját csapatok helyzete és a terep sajátosságai értékelésénél a hallgatók kifejtik véleményüket az ellenség aktivitási fokáról, csapataik közegészségügyi-járványügyi helyzetéről a saját csapatok harcképességéről, a várható harctevékenység feszítettségéről, a személyi állomány közegészségügyi-járványügyi helyzetéről, és az ionizáló sugárzás össz dózisaról. Ezenkívül általános terepjellemzést készítenek, melynek keretén belül értékelik az úthálózat és a lakott területek helyzetét, milyen körülmények állnak rendelkezésre a segélyhelyek telepítésére. Feltárják a várható egészségügyi veszteség terepszakaszait, valamint jellemzik a sérültek harcmezőről történő kihordása (kihúzása), és kiürítési viszonyait.

Az egység várható egészségügyi veszteségeit (figyelembe véve a harc feladat és teljesítésének meghatározó körülményeit, valamint az ellenség és saját helyzetből levont következtetéseket) a személyi állomány létszámához viszonyítva ‰-ban és abszolút számokban határozzák meg. E mellett természetesen meghatározzák az egészségügyi veszteség harc feladatok szerinti megoszlását is, a

harcfeladatra összesen és ezen belül a közelebbi, illetve távolabbi feladatra bontásban.

Az egészségügyi erő- és eszköz szükséglet számvetést a komplex helyzetértékelés módszere mellett a hallgatók az elvégzett számítások szigorú felsorolásával indokolják meg. Ez a számvetés a csapattagozatban az alábbiakból áll: – a harcmezőn és a tömegsérülési gócban történő sérült összegyűjtéshez, kihordáshoz szükséges erők és eszközök mennyisége (sebesültvivő párok száma, kisméretű terepjáró sebesültszállító gépkocsi szükséglet); sebesültszállító gépkocsi szükséglet; általános rendeltetésű gépkocsi szükséglet, az életmentő első orvosi segélynyújtáshoz szükséges orvosbrigád számvetés.

A fenti feladat befejezéseként a hallgatók elkészítik az összesítő erő-eszköz szükséglet táblázatot.

Az egészségügyi szolgálat feladatra való felkészítéséhez szükséges intézkedéseit két csoportba foglalhatjuk össze: a parancsnoki vonalon és a saját szakmai vonalon megoldandó feladatok. Parancsnoki vonalon a leggyakrabban az üresen visszatérő általános rendeltetésű járművek, sérültek és betegek kiürítésére történő felhasználása, valamint egészségügyi anyag utánszállítás irányában merül fel. Ezen kívül parancsnoki intézkedést igényel, hogy még a harc előkészítés időszakában szükséges számban jelöljenek ki megfelelő fizikumú sebesültkihordó katonákat az egészségügyi katonák és sebesültvivők megerősítésére.

Az egészségügyi szolgálat szakmai felkészülése során tisztázni kell: a segélyhelyekről történő sérült hátraszállítások lehetőségeit; az egészségügyi anyagvételezés és kiadás rendjét; az egészségügyi anyag utánszállítását az elől fekvő kiürítési szakaszokra; kiürítő eszközökkel való megerősítések lehetőségeit. Rendkívül fontos mindezek mellett az előljáró egészségügyi szolgálat főnöke rendelkezéseinek tanulmányozása.

A komplex helyzetértékelési módszer egyik legfontosabb eleme, az egészségügyi erő- és eszközöknek a harc kezdetéhez történő csoportosítása célszerűségének elemzése mellett, az egészségügyi szolgálat-vezető felhasználja az ide vonatkozó érvénybenlevő utasításokat és intézkedéseket.

Az alapvető közegészségügyi és járványvédelmi rendszabályokat, azok végrehajtásának rendjét a saját csapatok a harctevékenység színhelye és az ellenség közegészségügyi helyzete értékelése alapján vázolják fel a hallgatók. Az adat helyzetértékelési elem eredményeként jellemzésre kerülnek: a harccselekmény alatti egészségügyi felderítés rendje; a víz és élelem higiéniés ellenőrzés rendje; a lakosság és a személyi állomány érintkezése korlátozásának rendszabályai a fertőzött területeken; a fertőző betegek kiszűrése, elkülönítése és kórházba szállítása; személyi és kollektív higiéniés rendszabályok betartása.

Az egészségügyi védelem rendszabályai vizsgálata során pontosításra kerül, mint a komplex értékelési módszer befejező szakasza az étel és víz, valamint a talaj próbavételek módja, abból a célból, hogy mérgező és radioaktív anyagokkal való szennyezettséget ki lehessen mutatni. Itt kerül értékelésre az egység személyi állománya személyi egészségügyi felszereléssel való ellátottsága; a részleges és teljes mentesítés minősége ellenőrzésének módszerei, valamint az idejében végzett extrén profilaxis elvégzésének lehetőségei. Meghatározásra kerül az egészségügyi felderítés rendje a várható települések helyein, milyen földalatti létesítmények használhatók fel a segélyhely védett telepítésére; kijelölik a mentőosztag személyi állományát és anyagi készletét.

A fentiekben foglaltuk össze a komplex helyzetértékelésben általunk felsorolt elemek tartalmát, amelyek véleményünk szerint lehetővé teszik az ezred vezetőorvos számára, hogy elhatározásra jusson, azaz bármely harcmód esetére elkészíthesse az egészségügyi biztosítás tervét. Ezen elemek értékelése eredményei a csapatok egészségügyi biztosítása megszervezésének alapjait jelentik, és adatokat biztosítanak az előzetes intézkedések kiadásához. A következőkben a parancsnok harcparancsa megismerése után a helyzetértékelés eredményei már az egészségügyi biztosítási terv adatait jelenti.

A komplex módszer bevezetése a tanári állomány részéről plusz munkát igényelt, mivel ki kellett dolgozni mind a harcászati, mind az egészségügyi harcászati feladatok tanulmányi kérdéseit, össze kellett állítani a feladathoz szükséges segédleteket, és végül ki kellett dolgozni a csapatorvos helyzetértékelési sémájának szűkített változatát.

Mint már megjegyeztük* harcászati és egészségügyi harcászati csoportos osztályfoglalkozásokon az egyidejű tervezési módszer alkalmazása ma már elterjedt kiképzési forma a csapatorvosok alapfokú képzésében.

Ezt a megállapítást alátámasztják a Kirov Katonaorvosi Akadémia és a katonaorvosi karok tapasztalatai is. Egy sor tanszéken a tanfolyamok anyagában ezt a módszert a „gyakorlati feladatok integrálásának” is nevezik. E módszer egy sor pozitív oldalát tekintve ma már igazolta létjogosultságát. Azonban a helyzetértékelés komplex módszere véleményünk szerint csak egy részét képezheti a tanfolyam anyagának és a hallgatók harcászati, egészségügyi harcászati gondolkodás módja kialakításának. A módszer lényege mint ismeretes abból áll, hogy két, vagy több tanszék hasonló vagy egyforma témájú csoportos osztályfoglalkozásait közös tervnek megfelelően összevonják.

Ily módon a csapatorvosok alapkiképzése során az általunk alkalmazott komplex helyzetértékelési módszer a harcászati és hadtáphelyzet tanfolyamonkénti előzetes egyidejű tanulmányozásából áll, majd ezután következik az egészségügyi helyzet összes elemeinek részletes elemzése és az elhatározás kidolgozása. Az általunk javasolt helyzetelemek felsorolása és azok tartalma, az elhatározás meghozatala céljából komplex módon történő elemzése véleményünk szerint felhasználható a csapatorvosok gyakorló munkájában is.

Alá kell csak húzni, hogy a gyakorlatban az egészségügyi szolgálatvezető a kiindulási információk beszerzése során az egészségügyi szolgálat előtt álló feladatot úgy tisztázza, mint a harcászati és hadtáphelyzet összees elemét.

Ezért a komplex helyzetértékelési módszer alkalmazása során az egészségügyi szolgálatvezetőnek módjában áll áttérni az egészségügyi helyzet részletesebb elemzésére. Ebben az összefüggésben a csapatorvos gyakorlatában az általunk helyesen készített felsorolás közül az egész feladat megoldása veszélyeztetése nélkül az első két elem elhagyható az egészségügyi szolgálat feladata és ennek végrehajtását befolyásoló tényezők, valamint az ellenség, a saját csapatok és terep rövid értékelése.

Tökéletesen nyilvánvaló, hogy a gyakorló csapatorvos számára a komplex helyzetértékelés módszere alkalmazásakor az elhatározás meghozatalához elsőrangú jelentőséggel bírnak az alábbi elemek: várható napi egészségügyi veszteség, fegyverfajtánkénti és terepszakaszonkénti megoszlása; egészségügyi erő- és eszköz szükséglet, ennek helyzete az adott időpontban; az egészségügyi szol-

* VMZS 1871. 6. sz.

gálat felkészítésére vonatkozó rendszabályok; az egészségügyi erők és eszközök elhelyezkedése a harc kezdetéhez és a harc alatti manőverük; alapvető közegészségügyi-járványügyi rendszabályok és végrehajtásuk rendje; a tömegpusztító fegyverek elleni védelem rendszabályai és végrehajtásuk rendje.

A katonaorvosok alapkiképzése során az egészségügyi szolgálat által levezetett parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok és a módszertani foglalkozások anyagai, az államvizsgák és a tanszékről kikerültek bizonyítványai eredményei alapot adnak annak feltételezésére, hogy a helyzetértékelés javasolt elemei és azok tartalma, a komplex módszer alapjául teljességgel elfogadhatók és nemcsak a katonaorvosi felsőoktatási intézmények tanfolyamai anyagaként használhatók, hanem felhasználhatók a gyakorló csapatorvosok munkájában is.

Hozzáértően irányítani a csapatgazdálkodást

(Fordítás)

(Megjelent a „Til i Szabzsenyje” c. folyóirat 1977/1. számában)

A mai nemzetközi helyzet bonyolult viszonyai között a kommunista párt és a Szovjet Kormány szüntelenül gondoskodik az ország gazdasági erejének és védelmi képességének erősítéséről, a Szovjet Hadseregnek és Haditengerészeti Flottának elsőosztályú fegyverrel és legújabb haditechnikával történő ellátásáról. „Ne kételkedjen abban senki – mondotta a SZKP XXV. kongresszusán L. I. Brezsnyev elvtárs – hogy pártunk mindent megtesz annak érdekében, hogy dicső fegyveres erőink a jövőben is rendelkezzenek felelősségteljes feladataik – a szovjet nép békés építőmunkájának megvédése, a világbéke oltalmazása – végrehajtásához szükséges eszközökkel.”

A fegyveres erők által a pártkongresszuson kapott magas értékelés jelentős mértékben hozzájárult a honi légvédelmi csapatok politikai és harci aktivizálásához, ami nagyszerűen megnyilvánul a csapatok harckészültségéért folyó harc erősödésében, az új 1977. kiképzési évre megszabott feladatok, a harc- és politikai kiképzési terveknek, a szocialista felajánlásoknak eredményes végrehajtásában.

A honi légvédelmi csapatokra hárul hazánk légi határai őrzésének felelősségteljes feladata. Azoknak állandóan, tehát békében is magas harckészültségi fokozatban kell állni, képesnek kell lenni az ország adminisztratív, politikai és gazdasági központjainak, a fegyveres erők csoportosításainak és a lakosságnak a légi ellenség támadása elleni megbízható védelmére. És ezeket a feladatokat a személyi állomány becsülettel végre is hajtja. Csak az SZKP XXV. kongresszusa óta eltelt idő alatt jelentősen nőtt az egységek és alegységek harckészültsége és hadrafoghatósága. Közülük sokan megkapták a kiváló címet.

A tudományos-műszaki haladás minőségileg megváltoztatta a honi légvédelmi csapatok anyagi bázisát. Azok el vannak látva elsőosztályú technikával és fegyverzettel. A hadügyben végbement forradalom szükségessé tette a légvédelmi hadműveletek felépítése és megvívása új elveinek kidolgozását, amelyekre korszerű viszonyok között a célok szilárdsága, a térbeni széles körű manőverezés, a nagyszámú és különböző technikai eszközök alkalmazása, nagyszámú anyagi és technikai eszköz felhasználása lesz a jellemző. Ezért a csapatok magas fokú és állandó harckészültsége, a harctevékenység általuk történő eredményes végrehajtása a korábbiaknál sokkal inkább a légvédelmi rakéta-, a repülő-, a rádiótechnikai és más egységek és alegységek sokoldalú és fennakadás nélküli hadtápbiztosításától, tehát a csapatok anyagi esz-

közökkel, technikával és fegyverzettel időben és teljes mértékben történő ellátására, a javító és helyreállító munkák elvégzésére, a gyógyító, megelőző, a kiűritő és sok más intézkedés végrehajtására alkalmas szilárd és jól szervezett hadtáptól fog függni. Ezért jut igen nagy szerephez a csapatok állandó harcckészültségben tartását elősegítő csapatgazdálkodás.

Ismeretes, hogy a csapatgazdálkodást az egyszemélyi parancsnokok irányítják. Kötelességük ezzel kapcsolatosan igen széles körű és azokat pontosan rögzítik a Belsőszolgálati Utasítás, a Határozvány a csapatgazdálkodásról és egyéb fontosabb okmányok.

A parancsnokok teljes felelősséggel tartoznak az egységek anyagi-, technikai-, egészségügyi-, kereskedelmi-, szociális- és pénzügyi ellátásáért, valamennyi anyagi- és pénzeszköz megőrzéséért, helyes karbantartásáért és rendeltetésszerű felhasználásáért, a laktanyák, kommunális létesítmények, berendezések és földterületek karbantartásáért, műveléséért és használatáért. Állandóan ismerjék a fegyverzet, technika és anyag állapotát, a rendelkezésre álló anyagi- és pénzeszközök mennyiségét és felhasználásának rendjét, a személyi állomány rendszerített anyagokkal való ellátottságát stb. Mindez szükségessé teszi, hogy azok naponta, lelkiismeretesen és elmélyülten foglalkozzanak a csapatgazdálkodás szervezésével és irányításával. A mindennapi élet bebizonyította, hogy a csapatgazdálkodást csak az a parancsnok tudja eredményesen irányítani, aki ismeri a hadtáppal szembeni főbb követelményeket és hozzáértően alkalmazza is azokat.

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a csapatgazdálkodás megszervezésének és vezetésének sikerét mindenekelőtt az időben történő és minőségi tervezés, többek között az éves gazdasági terv, a gazdasági munkaterv, valamint a hadtápszolgálati ágak havi és részletes tervének részletes kidolgozása határozza meg.

A tapasztalt egységparancsnok sok figyelmet fordít erre a kérdésre. Ő pl. eléri azt, hogy az éves gazdasági terv kollektív alkotás eredménye legyen, hogy annak kidolgozásában részt vegyenek a hadtáp- és technikai helyettesek, a törzsbe beosztott tisztok, a szolgálatiág-főnökök és az alegységparancsnokok. Azon fáradozik, hogy megvitatásában részt vegyen minden tiszt és ezáltal figyelembe lehessen venni, valamennyi figyelmet érdemlő javaslatot. A terv csak ilyen esetben válik a cselekvés igazi programjává.

A terv részletes kidolgozása azonban még nem minden. Mindig emlékezni kell pártunk azon utasítására, mely szerint az elhatározás és a tervek még csak a kezdetet jelentik. A végső siker a szervező munkától függ, ami magába foglalja a végrehajtás szigorú ellenőrzését, az emberek kiválasztását és elosztását, a hiányosságok feltárását, elemzését és megszüntetését, az élenjáró tapasztalatok általánosítását és elterjesztését.

A honi légvédelmi csapatok többségénél pontosan így áll a helyzet és ez a parancsnokok nagy érdeme. Vegyük például azt a légvédelmi rakéta ezredet, amelynek Ju Orlov ezredes a parancsnoka. Ismeretes, hogy ennek az ezrednek a személyi állománya felhívással fordult a honi légvédelmi csapatok minden harcosához, hogy aktívan kapcsolódjanak be az SZKP XXV. kongresszusa határozatainak gyakorlati megvalósításáért és a Nagy Október 60. évfordulójának méltó megünnepléséért folyó harcba. Ez az alakulat 1976-ban magas eredményeket ért el a szocialista munkaversenyben, az éleslövészetek levezetésében. Az év összegezése alapján kiváló osztályzatot kapott.

Meg kell mondani, hogy ezeknek a sikereknek elérésében korántsem játszott utolsó szerepet az alakulat jól megszervezett csapatgazdálkodása, annak a

parancsnok általi hozzáértő irányítása. Orlov ezredes helyesen szervezi meg a harckiképzést, szigorú rendet tart mindenütt és ezzel együtt gondos gazda is. Hozzáértéssel irányítja a hadtáptisztek tevékenységét, segíti azokat a gyakorlati kérdések megoldásában.

Orlov ezredes külön ellenőrzi a megszabott anyagi eszköz készletek felhalmozásának, azok tárolása megszervezésének kérdéseit. Ennél az alakulatnál a technika jó minőségű fészerekben áll, a raktárakban mindent megcsináltak az anyagi eszközök megbízható megóvására és riadó elrendelése utáni gyors kiadására, a körletekben mintaszerű rend uralkodik. A hálóhelyiségekben mindig rend van, az ágyak példásan vannak bevetve, a gazdasági szobák tiszták és kényelmesek. Minden dicséretet megérdemel a századraktárak, mosdó és szárítóhelyiségek rendbentartása. Jó hírnévnek örvendenek a legénységi étkezdék. A konyhák és az ebédlők a szabályoknak megfelelően vannak berendezve, ízletes és változatos fogásokat készítenek. Jó úton halad a kertgazdálkodás vezetése. Van jó segélyhely.

Az alakulatnál hozzáértően keresik a naturális- és pénzmutatókban reális megtakarításokat eredményező forrásokat. Ide tartozik mindenekelőtt az üzem-, kenő- és egyéb anyagokkal való takarékoskodás, olyképpen, hogy a fogyasztást a megállapított normához viszonyítva csökkentik, a technika üzemeltetési idejének meghosszabbítása, az anyagi eszközvesztés csökkentése, azok helyes tárolásának és ésszerű felhasználásának eredményeképpen.

Nagy gondot fordítanak a kertgazdaság termékeinek tervszerű felhasználására, a kenyérrrel való takarékoskodásra, ágyelő szőnyegeknek, papucsoknak és más tárgyakkal az egység erővel, kiselejtezett ruházati anyagokból történő készítésére. A katona kollektívák között verseny bontakozott ki a takarékos al egység cím elnyeréséért, harcot indítottak a gazdasági munkaterv mutatóinak túlteljesítéséért. A parancsnok és hadtáphelyettese – A. Karpeljanszkij alezredes nagy figyelmet fordít az aleggységek gazdaságainak korszerűsítésére.

Az alakulat egyik aleggységének meglátogatásakor D. F. Usztyinov marsall, a Szovjetunió honvédelmi minisztere magasra értékelte a század-gazdaságot, megállapítva, hogy ott szigorú szabályzati rend uralkodik, az életkörülmények jók.

A csapatgazdálkodás vezetésében az egységparancsnok állandóan támaszkodik a párt- és komszomol-szervezetre. A politikai munkások, a párt- és komszomol-aktívák a többiekkel együtt aktívan részt vesznek a személyi állomány életkörülményeinek javításában, a szocialista tulajdon megóvásáért folytatott harcban, a gazdasági munkában, a helyiségek kialakításában és mindezt hozzáértéssel, kedvvel és a szabályzatnak megfelelően végzik.

Hasonlóan vezetik a gazdaságot más alakulatnál is. Különösen jó a helyzet A. Usakov őrnagy aleggységénél. Itt a harcosok saját maguk elvégezték a körlet tatarozását, nagyon ízlésesen képezték ki az egyes helyiségeket. A gazdasági szobát pl. úgy alakították ki, hogy azt rendeltetésén kívül fel lehet használni sajátos tanterem minőségében is az egyenruha és lábbeli viseléssel és javítással kapcsolatos foglalkozások megtartására.

A csapatgazdálkodás jó vezetésére, a személyi állomány életkörülményeinek biztosítására a csapatoknál sok példát találunk. Ez pedig azt jelenti, hogy parancsnokainak, politikai munkásaink és hadtáptisztjeink nagy többségében hozzá értéssel dolgoznak, következetesen végrehajtják az e téren érvényben levő fontosabb okmányok előírásait.

Be kell azonban vallani, hogy még nem minden tiszt ismeri ki magát kellően a gazdasági kérdésekben. Egyesek nem bírják megérteni, hogy ezen munka megszervezése nélkül nagyon nehéz, néha pedig egyáltalán nem is lehet sikereket elérni a harc kiképzésben és a szolgálatban. A követelményektől való legkisebb eltérés, avagy azok megsértése igen súlyos következményekkel járhat. Erről tanúskodnak ha nem is nagy számban, de eléggé bosszantó tények.

Egyes alakulatoknál pl. még mulasztások fordulnak elő a gazdasági ténykedés tervezésében. Így pl. egyik alakulatnál – ahol L. Petjugin alezredes is szolgál, egyes hadtáptisztek formálisan kezelték az éves gazdasági terv kidolgozását, azt felületesen, pontatlanul és késve készítették el, minek eredményeképpen munkájukat az egység által megoldandó feladatok figyelmen kívül hagyásával szervezték meg. Ezért itt komoly hiányosságok voltak a csapatgazdálkodás, különösen az életkörülmények megszervezésében. A parancsnok pedig nem vette észre ezeket a hiányosságokat, általában szemet húnyt azok felett. A helyzet csak az előljáró parancsnok beavatkozásának következtében javult meg.

Hasonló jelenségekkel találkozunk lényegében ott is, ahol a parancsnokok, a hadtáp beosztottak megfélemedeznek arról a régi igazságról, hogy a csapatgazdálkodással minden nap és minden irányban kell foglalkozni.

A gazdasági tevékenység sikerének fontos előfeltétele a rendszeres és hatékony ellenőrzés valamennyi szolgálati közeget részéről. Ebben az esetben jó lehetőség van arra, hogy idejében segítsünk az alárendelteknek, gyorsan megszüntessük a hiányosságokat és reagáljunk az emberek igényeire. Ebből a célból belső ellenőrző bizottságokat kell létrehozni. Ezen bizottságok soraiba általában magas erkölcsi tulajdonságokkal rendelkező, a bonyolult gazdasági kérdések megoldásában jártas, szakmai tekintéllyel rendelkező és a katonák által tisztelt embereket kell kijelölni. Nagyon fontos, hogy a belső ellenőrző bizottságok, továbbá a népi ellenőrzési csoportok munkáját állandóan és hozzáértően irányítsák.

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy azoknál az egységeknél, ahol az anyagi eszközök megóvásának és felhasználásának ellenőrzését gondosan szervezték meg, a belső ellenőrző bizottságok munkáját jól szervezték meg, ott a hadtápszolgálat sikeresen oldja meg feladatait.

Beszélve a honi légvédelmi csapatokról folyó csapatgazdálkodásról ismerni kell annak vezetésének, a helyi viszonyokból eredő, néhány sajátosságát. Így pl. a honi légvédelmi egységek és alegységek anyagi eszközökkel való ellátását illetően, az összefegyvernemi ellátó szolgálat, az utánszállítási utak, szállítóeszközök, javító és egészségügyi intézetek felhasználásának vonatkozásában hadtáp szerveink szorosan együttműködnek a katonai körzetek (flották) ellátó szerveivel.

Tudni kell azt is, hogy sok egységünk távoli és kislétszámú helyőrségekben, gyakran nehezen megközelíthető körzetekben állomásozik. Ez szükségessé teszi azt, hogy minden alegységnek legyen saját önálló gazdasága, ez pedig kötelezővé teszi azok parancsnokai, hadtáptisztjei és közép-káderei számára, azt, hogy jól ismerjék annak vezetésével, az anyagi eszközök átvételével, nyilvántartásával, tárolásával és felhasználásával, a személyi állomány élelmezése, egészségügyi- és kereskedelmi-szociális ellátásának megszervezésével kapcsolatosan érvényben levő jogszabályokat.

Valójában a helyőrség, még ha kis létszámú és nehezen megközelíthető, gyéren lakott körzetben is fekszik, nem ideiglenes tábor. A katonák, tisztek, zászlósok és tiszthelyettesek évekig laknak azokban, és igen fontos feladatokat haj-

tanak végre. Magától értetődően, azok ellátásának gondos megszervezésére, a jó életkörülményekre itt sokkal nagyobb szükség van, mint bárhol másutt.

Ezt a mi parancsnokaink, politikai munkásaink, hadtáp szakembereink igen jól tudják. Ezért távoli helyőrségekben a csapatgazdálkodás megszervezése és vezetése, azok sokoldalú biztosítása a különleges gondoskodás tárgyát képezi. Minden annak érdekében történik, hogy a harcosok semmiben sem szenvedjenek hiányt, hogy azok minden erejüket és energiájukat a szolgálatra összpontosítsák, ne vesztegessék a drága időt lényegtelen életkörülményi kérdések megoldására.

Ezzel kapcsolatosan helyénvaló megemlíteni, hogy a küszöbön álló hadsereg-értekezlet hozzásegíti parancsnokainkat és minden szolgálati közeget ahhoz, hogy az ezzel kapcsolatos szerepét jobban megértse, mindent megtegyen annak érdekében, hogy minden katonakollektívában normál életkörülményeket biztosítsanak az emberek számára.

Beszélve a csapatgazdálkodás ésszerű vezetéséről ki kell hangsúlyozni, hogy a parancsnokoknak és a hadtáptiszteknek meghatározott gazdasági ismeretekkel kell rendelkezni. Azok ismerete nélkül ők egyszerűen nem tudnak boldogulni, mivel minden gazdasági művelet anyagi vagy pénzeszköz felhasználással kapcsolatos, és azt céltudatosan, és gondosan kell végezni.

A csapatgazdálkodásban mindig rengeteg a munka, nagyon sok nagy és kis kérdés merül fel. Ezek eredményes megoldására nem csak gazdaságilag képzett, hanem igyekvő, igényes, sőt mi több kezdeményező ember képes. Az ilyen tulajdonságokkal rendelkező tiszt minden helyzetből talál kivezető utat. Fegyveres erőink sokévi tapasztalata bebizonyította azt, hogy a csapatgazdálkodás nem tűri az előre nem látó, csak a készre számító, továbbá az olyan embereket, akik megfedelkeznek arról, hogy magától semmi sem történik. Jó az a tiszt, aki maga is alkotóan munkálkodik, másokat is tűzbe hoz, szabad teret enged az alárendelték kezdeményezésének. Hiszen a gazdasági munka természeténél fogva szüntelen kutatásokat mind újabb és újabb tartalékok felhasználását igényli.

Egyik ilyen tartalék a kertgazdálkodás, ami jó szervezés esetén a katonák élelmezésének javítását szolgálja. Számtalan olyan egységet és alegységet lehet megnevezni, ahol ezt a kérdést kellő hangsúllyal kezelik.

Ebben a vonatkozásban jellemző az a repülő-műszaki alakulat, amelyiknek R. Csicselov tiszt a parancsnoka. Ennél az alakulatnál sokágazatú gazdaságot hoztak létre. Az 1200 m² területű melegágyban uborkát, paradicsomot, hónaposretket és más zöldségféléket termesztenek, amiből a hajózó és a mérnök-műszaki állomány étkezdében az őszi és téli időszakban minden étkezésben levő személyre 20–20 kg melegágyi zöldség jut. Itt hozzáértően használják ki a helyi időjárás viszonyokat. A konyhakertben szabadföldben téli káposztát, retket és más kultúrákat termesztenek, amelyek téli hónapokban ugyancsak a személyi állomány asztalára kerülnek. Ilyen zöldségfélékből az elmúlt idényben, egy étkezésben álló személyre számítva 70–70 kilogrammot termesztettek. Ez lehetővé tette, hogy azokból kétszáz napon keresztül szolgáltatassanak ki a személyi állomány részére norma szerinti mennyiségben.

Az alakulatnál tenyésztenek szarvasmarhát, sertést, bárányt és szárnyast és magas hozamokat érnek is el. Az egy tehénre eső tejhozam 3200 kg, az egy tojóra eső tojásmennyiség kb. 150 db évente. Gyakorlatilag minden hajózó norma szerint étkező katona részére biztosított a diétás tejtermék és tojás.

Az élelmezési szolgálat főnök és alárendeltjei gondoskodnak a gazdaság vezetésének gazdaságosságáról is. Csak a munkák helyes megszerzésének, a takarmányok gazdaságos felhasználásának, az állatállomány hozama növelésének következtében kb. 10 ezer rubel jövedelemre tettek szert. Ebből az összegből berendezték a legénységi teázót, ahol a katonák, a tisztesek szívesen töltik el szabad idejüket.

Hasonló a helyzet nagyon sok egységünkénél. Meg kell említeni azt is, hogy a csapatok friss zöldséggel történő ellátásában évről évre nagyobb szerepet játszanak a melegágyi és üvegházi gazdaságok. Ilyenek már majdnem minden alakulatnál vannak. A korai zöldség lehetővé teszi az étel vitamintartalmának növelését és ízének javítását. A feladat most az, hogy folytassák az üvegházi gazdaság fejlesztését, teljes egészében használják fel az élenjáró mezőgazdaság eredményeit, mindazt, amit a melegágyakban és üvegházakban természetnek jó gazdához méltóan vegyék nyilvántartásba, ésszerűen és gazdaságosan használják fel.

A honi légvédelmi csapatoknál sok a tapasztalt és képzett parancsnok és hadtáptiszt, akik rendszeresen korszerűsítik és erősítik a csapatgazdálkodást, azt állandóan megkövetelik beosztottaiktól is, hozzáértően irányítják azok tevékenységét, támogatják az okos kezdeményezéseket, fejlesztik az önálló elhatározás meghozásával és azok bátor realizálásával kapcsolatos képességet.

Az élet, nap, mint nap újabb és újabb követelményeket támaszt a csapatgazdálkodással szemben. Annak kellő szinten tartására jó szakmai felkészültséggel, a kapott feladat végrehajtásáért való magas fokú felelősségérzettel rendelkező és képzett hadtápszakemberek képesek.

A haza légi határai védelmezőinek feladata megtisztelő és felelősségteljes. Annak végrehajtásának érdekében a parancsnokoknak és a hadtáp szolgálati-ágak tisztjeinek a jövőben is állhatatosan kell munkálkodni a csapatok harckészültségének további növelésén, azok sokoldalú anyagi biztosításán. A Kommunista Párt és a Szovjet Kormány gondoskodásának következtében a honi légvédelmi csapatok, hasonlóan a többi haderőnemekhez minden szükségeset megkapnak az eredményes harctevékenységhez, a kiképzéshez, az élethez és a létfeltételekhez.

A csapatgazdálkodás vezetésében különös figyelmet kell fordítani az új technika hatékonyabb felhasználására, a normák végrehajtási idejének további csökkentésére. Folytatni kell a csapatgazdálkodás korszerűsítésére, az anyagi-technikai bázis fejlesztésére, a szolgálati-ágak személyi állománya szakki-képzésének javítására irányuló munkát.

A csapatok anyagi-, technikai-, egészségügyi- kereskedelmi és pénzellátásának, valamint életkörülményei biztosításának területén nagyok és fontosak a feladatok. Azok eredményes megoldása csak a honi légvédelmi csapatok parancsnokai, pártmunkásai, hadtáp szakemberei, párt- és komszomol-szervezetei együttes erőfeszítésének útján lehetséges. Meg lehetünk győződve arról, hogy az SZKP XXVI kongresszusának, az SZKP KB 1976. évi októberi plénumának történelmi jelentőségű határozatai által lelkesítve azok mindent megtesznek annak érdekében, hogy az egységek csapatgazdálkodása megfeleljen a korszerű követelményeknek, állandóan biztosítsa a honi légvédelmi csapatok magas fokú harckészültségét.

A „HADTÁPBIZTOSÍTÁS” 1976. ÉVBEN MEGJELENT SZÁMAINAK ÖSSZESÍTETT TARTALOMJEGYZÉKE

Politikai munka a hadtápszolgálatban

- Sándor György ezds. A párt közművelődési határozata a megvalósulás útján gyógyító intézeteinkben és üdülőinkben
1976. 4. sz. 3—11. o.

A hadtápbiztosítás elmélete

- S. Nagy József alez. A hadtáp minőségi fejlesztésének néhány kérdése
1976. 1. sz. 3—10. o.
- Dr. Deák Péter alez. Egy „megfigyelő” következtetései
1976. 1. sz. 11—19. o.
- Szenes Zoltán fhdgy. Hadtáp tervező-szervező tiszt, avagy a parancsnok hadtá helyettes helyettese
1976. 1. sz. 20—33. o.
- Sótér Árpád mk. alez. Gondolatok a hátországi katonai közlekedésről
1976. 1. sz. 34—46. o.
- Dr. Kazinczi István alez. A lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai
1976. 2. sz. 3—18. o.
- Dr. Kazinczi István alez. Lőszerfelhasználás tapasztalatai a második világháborúban
1976. 4. sz. 13—38. o.

Harckészültség és hadtápképzés

- Kodák Mihály alez.,
Bán János őrgy. Az I. kiképzési időszak eredményei és tapasztalatai magasabbegységünk hadtápszolgálatában
1976. 2. sz. 19—24. o.
- Bodnár László alez. Katonai-gazdasági vezetőképzés a ZMKA hadtáp tan-székén
1976. 2. sz. 25—32. o.
- Dr. Csabai Károly ezds. A táborig hadtáp csapatok felkészítésének néhány kérdéséről
1976. 3. sz. 3—12. o.
- Deák László alez. Komplex gazdasági feladat levezetésének tapasztalatai
1976. 3. sz. 13—24. o.
- Kapus Gyula ezds.,
Sáfár Bálint alez.,
Peresztegi Endre fhdgy. „SZOJUZ-76” parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat hadtáp tapasztalatai
1976. 4. sz. 39—51. o.
- Tóth András alez. Audiovizuális eszközök a hadtáp képzésben
1976. 4. sz. 52—58. o.

Csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

- Dr. Kazinczi István alez. A lőszerellátás további korszerűsítésének lehetőségeiről
1976. 1. sz. 47—58. o.
- Falvay Géza mk. alez. Anyagnormák és ellátmánynormák
1976. 1. sz. 59—73. o.
- Gion Béla alez. Ellátás és gazdálkodás tervezése a csapatélelmezési
szolgálatban
1976. 1. sz. 74—81. o.
- Dr. Boros László alez. Ruházati anyagok légi szállítása
1976. 1. sz. 82—96. o.
- Dr. Várhelyi István őrgy. A költségvetési üzemek tevékenységének elemzése so-
rán alkalmazható közgazdasági mutatók
1976. 1. sz. 97—125. o.
- Dr. Nagy Tibor Pénzügyi integráció a NATO keretében
tanszékvezető egy. tanár 1976. 1. sz. 126—141. o.
- Dr. Bagi János áo. alez. Az állatorvosok helye és szerepe az országvédelemben
1976. 1. sz. 142—154. o.
- Török Gyula alez. A csapathadtáp törzsek feladatai a hatékony és taka-
rékos gazdálkodás megvalósításában
1976. 2. sz. 33—38. o.
- Petrák Béla szds. Katonai vasúti szállítások helyzete „TOKAJ-76” tük-
rében
1976. 2. sz. 39—48. o.
- Zámbó B. Endre mk. alez. A vegyivédelmi mozgó ellenőrző-javítóreszlegek mun-
kájával kapcsolatos tapasztalatok a háterszágvédelmi
csapatoknál
1976. 2. sz. 49—58. o.
- Pály István ezds. A IV. ötéves terv csapatellátási, gazdálkodási tapasz-
taaltai az élelmezési szolgálatban
1976. 3. sz. 25—35. o.
- Dr. Kajdi József alez. Gondolatok a gazdálkodás fejlesztésének kérdéseiről
1976. 3. sz. 36—45. o.
- Kapus Gyula ezds. Az ésszerű takarékoság munkánk szerves része
1976. 3. sz. 46—52. o.
- Zámbó B. Endre mk. alez. Háterszágvédelmi csapatok vegyivédelmi alegységei
anyagi-technikai biztosításának szakmai vonatkozású
elemzése
1976. 3. sz. 53—59. o.
- Dr. Makra Ernő mk. őrgy. Jégkristályok képződésének megakadályozása a repülő-
gépek hajtóanyagaiban
1976. 3. sz. 60—64. o.
- Balogh Lajos alez. Az MNK energiagazdálkodásának kihatásai az MN
üzemanyag-ellátására
1976. 4. sz. 59—69. o.
- Dr. Kajdi József alez. Korszerű hadtáp adatbázis kialakítása
1976. 4. sz. 70—77. o.
- Bogdány Tamás fndgy. Az élőmunkaerő felhasználás tervezésének szükség-
szerűsége és lehetőségei az MN működési és fenntar-
tartási jellegű tevékenység-rendszerében
1976. 4. sz. 78—88. o.

- Pálinkó Károly őrgy., Hriczkó András szds. Egy módszertani bemutató foglalkozás tapasztalatai 1976. 4. sz. 89—96. o.
- Dr. Nagy Tibor egyetemi tanár A katonai pénzügy alapjai 1976. 4. sz. 97—111. o.

Hadtápvezetés, rendszerszervezés és adatfeldolgozás

- Dr. Németh Károly mk. őrgy. A HDS hadművelet anyagi biztosításhoz szükséges katonai közúti szállítások tervezése ESZG-n 1976. 1. sz. 155—159. o.
- Lengyel Mihály alez., Dr. Schleider József pa. Elektronikus számítógépek zavartalan üzemét biztosító szemlék, javítások rendszere 1976. 1. sz. 160—170. o.
- Szekeres Veronika kpa. Adatbank-rendszer alkalmazásának főbb szempontjai készletgazdálkodási feladatok számítógépes megoldásánál 1976. 3. sz. 65—74. o.

Külföldi folyóirat szemle (fordítások)

- Hadműveleti hadtáp a szárazföldi csapatok korszerű hadműveleteiben 1976. 1. sz. 171—176. o.
- A munka megszervezése a hadtáp vezetési ponton 1976. 1. sz. 177—181. o.
- A hadtápvezetés néhány kérdése 1976. 1. sz. 182—187. o.
- A szovjet fegyveres erők anyagi-technikai bázisa és fejlődésének irányai 1976. 1. sz. 188—198. o.
- A Nagy Honvédő Háború befejező hadjárataiban a hadműveleti hadtáp által végzett munka néhány jellemző vonása 1976. 2. sz. 59—71. o.
- A főirányban 1976. 2. sz. 72—81. o.
- Tudományos-technikai forradalom és a hadügy fejlődése 1976. 2. sz. 82—91. o.
- Az ezredhadtáp vezetése menetben 1976. 2. sz. 92—95. o.
- A páncélos és gépesített csapatok hadműveleti tevékenységeinek technikai biztosítása Belorussziában 1976. 2. sz. 96—103. o.
- Korszerűsítsük a hadtápvezetést 1976. 3. sz. 75—80. o.
- A szárazföldi csapatok hadműveleti hadtápjá korszerű hadműveletekben 1976. 3. sz. 81—91. o.
- Az üzemanyagraktár személyi állományának szakharcászati foglalkozásai 1976. 3. sz. 92—96. o.
- Az egységparancsnok hadtáphelyettesének munkatérképe 1976. 3. sz. 97—100. o.
- Jogok, köteleességek, felelősség 1976. 3. sz. 101—105. o.

A légi szállíthatóság néhány kérdése a korszerű hadseregek hadtápjánál
1976. 3. sz. 106—113. o.

Az állategészségügyi szolgálat néhány fontos problémája
1976. 3. sz. 114—119. o.

Az anyagi eszközök egységes nyilvántartási rendszeréről
1976. 4. sz. 113—119. o.

A fürdő szolgáltatás jelentősége és követelményei
1976. 4. sz. 120—123. o.

Útmutató a hivatásos és a sorállományú katonák egyenruháinak testreméretezéséhez
1976. 4. sz. 124—128. o.

A sorozás ruházati biztosítása, a katonák külső megjelenése
1976. 4. sz. 129—136. o.

Szerkesztő bizottsági közlemény

A „Hadtápbiztosítás” 1975. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke
1976. 1. sz. 199—203. o.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Kapus Gyula ezds.	15 éves seregstestünk hadtápszolgálata — — —	3
Tóth Elek mk. alez.	A haditechnikai eszközök folyamatos hadrafoghatóságát biztosító tevékenységek tervezési, szervezési, irányítási problémáinak vizsgálata a komplex fegyverzeti eszközök vonatkozásában —	12

Harckészültség és hadtápkiképzés

Kapus Gyula ezds., Pálinkó Károly őrgy.	A „BAKONY-76” harcászati gyakorlat hadtáptapasztalatai — — — — — — — — —	24
Dr. Deák Péter alez. a hadtudományok kandidátusa	Vitaalapul szolgáló gondolatok a hivatásos hadtápképzés reformjához — — — — —	32
Dr. Egri Kiss Tibor o. alez.	Egészségügyi ellátás rendje magashegyi harcetevékenység során keletkezett sebesüléseknél —	39
Pálinkó Károly őrgy., Berár Dénes fhdgy.	Alegység hadtápok kiképzéséről — — — —	45

Csapatgazdálkodás elmélete, ellátás-gazdálkodás, katonai közlekedés

Gion Béla alez.	Élelmezési normákról, azok tervezéséről, fejlesztéséről, karbantartásáról — — — — —	55
Vasas Mihály szds.	A csapat üzemanyag-gazdálkodás fejlődése, néhány problémája és azok megoldásai — — —	65
Illés László ezds.	Az önálló költségvetési gazdálkodás fejlődése, gyakorlati érvényesülése, HDS szintű tapasztalatai, a rendszer továbbfejlesztésének lehetőségei	73
Kodák Mihály alez., Magyary József fhdgy.	Magasabbegységünk hadtápgazdálkodásának legfontosabb 1976. évi tapasztalatai, eredményei a katona állomány ellátási színvonala és életkörülményei javulása tükrében — — — — —	87
Pálinkó Károly őrgy., Dezso István őrgy.	Harc- és gépjárművek tömeges feltöltésének megszervezése és végrehajtása tábori körülmények között — — — — —	97
Mácsai Tamás őrgy., Duránszakai József fhdgy.	A kiegészítő gazdaságok gazdálkodási hatékonyságának növelése — — — — —	108

Joó Sándor hdgy., Lippai István szds., Magyar Péter hdgy., Köhler Róbert fhdgy., Koszorús Béla hdgy., Dr. Kudik József o. fhdgy.	Így szervezem a munkámat... — — — —	117
--	-------------------------------------	-----

Hadtápvezetés, rendszerszervezés és adatfeldolgozás

Sáfár Bálint alez.	A hadtápvezetés megszervezésének követelményei, a hadtáp vezetési pontok rendszere, működésük rendje a harc alatti hadtápvezetés időszakában — — — — — — — — — —	130
Schopp Péter szds.	Az ESZR-ek rendszerbeállításának és működésének tapasztalatai — — — — — — — — — —	143

*Külföldi folyóiratszemle
(Fordítások)*

Dr. Medvecki Pál o. alez.	Magas hegyes körzetben alkalmazott légideszant egészségügyi biztosításának sajátosságai — —	150
Dr. Medvecki Pál o. alez.	A helyzetértékelés komplex módszere — az ezred vezető orvos munkájának alapja az elhatározás meghozatalakor — — — — — — — — — —	153
Habik László alez.	Hozzáértően irányítani a csapatgazdálkodást —	158
Szerkesztő Bizottság	A „HADTÁPBIZTOSÍTÁS” 1976. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke —	165

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Теория тылового обеспечения

Полковник Дьюла КАПУШ	15 лет службе тыла нашего объединения — —	3
Подполковник-инженер Элек ТОТ	Исследование планирующих, организационных, руководящих проблем действий обеспечивающих регулярную боевую готовность военно-технических средств тыла в отношении комплексных средств вооружения — — — — — — — —	12

Боевая готовность и тыловая подготовка

Полковник Дьюла КАПУШ Майор Карой ПАЛИНКО	Опыт работы тыла на тактическом учении „БАКОНЬ-76” — — — — — — — —	24
Кандидат военных наук подполковник д-р Петер ДЕАК	Статья, открывающая дискуссию по теме „Реформа подготовки специалистов службы тыла кадрового состава” — — — — — — — —	32
Подполковник м/с д-р ЭГРИ КИШ Тибор	Порядок медицинского обеспечения раненых в ходе боевых действий на высокогорной местности	39
Майор Карой ПАЛИНКО Ст. л-т Денеш БЕРАР	О подготовке тылов подразделений — — —	45

Теория войскового хозяйства, снабжение-хозяйствование, военное сообщение

Подполковник Бела ГИОН	Продовольственные нормы, их планирование, развитие и совершенствование — — — — — — — —	55
Капитан Михай ВАШАШ	Развитие снабжения горючим в войсках, некоторые проблемы и их решение — — — — — — — —	65
Полковник Ласло ИЛЛЕШ	Развитие, практическое осуществление самостоятельного бюджетного хозяйствования армейского звена, возможности совершенствования системы —	73
Подполковник Михай КОДАК Старший лейтенант Йожеф МАДЪАРИ	Важнейший опыт и результаты службы тыла нашего объединения в свете улучшения уровня обеспечения и быта военнослужащих — — — — —	87

Майор Карой ПАЛИНКО Майор Иштван ДЕЖЕ	Организация и выполнение массовой заправки боевых и автомашин в полевых условиях — —	97
Майор Тамаш МАЧАИ Старший лейтенант Йожеф ДУРАНСКИ	Повышение эффективности подсобных хозяйств	108
Лейтенант Шандор ИОО Капитан Иштван ЛИППАИ Лейтенант Петер МАДЪАР Старший лейтенант Роберт КЕЛЕР Лейтенант Бела КОСОРУШ Старший лейтенант м/с д-р Йожеф КУДИК	Так организую я свою работу... — — — —	117

*Управление тылом, организация систем,
обработка данных*

Подполковник Балинт ШАФАР	Требования предъявляемые к организации управления тылом. Система и порядок работы тыловых пунктов управления в ходе боя — —	130
Капитан Петер ШОПП	Опыт ввода в действие и работа электронно-вычислительных машин — — — — — — —	143

*Обзор зарубежной печати
(Переводы)*

Подполковник м/с д-р Пал МЕДВЕЦКИ	Особенности медицинского обеспечения личного состава при десантировании в высокогорных районах — — — — — — — — — —	150
Подполковник м/с д-р Пал МЕДВЕЦКИ	Комплексный метод оценки обстановки — основа в работе начальника медицинской службы полка при принятии решения — — — — — — —	153
Подполковник Ласло ХАБИК	Грамотно вести войсковое хозяйство — — —	158
Редакционная коллегия	Сокращенный указатель статей, опубликованных в журнале „ХАДТАПБИЗТОШИТАШ“ в 1976 году — — — — — — — — — —	165

M E L L É K L E T E K

/ ábrák /

"A haditechnikai eszközök folyamatos hadrafoghatóságát
biztosító tevékenységek tervezési, szervezési, irányítási
problémáinak vizsgálata a komplex fegyverzeti eszközök
... vonatkozásában" c. cikk 3-7. sz. ábrái

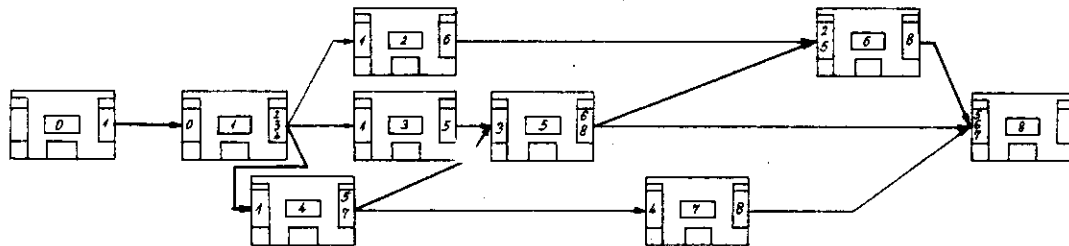

TEVÉKENYSÉG KÁRTYÁIBÓL KÉSZÍTETT HÁLÓTERV

Jelleg		F. sor	
Előző tevékenységek	Tevékenység		Követő tevékenységek
	Közd. Sz.	Szám	
Esemény idők	Kapacitás adatok		

5. számú ábra

MŰVELETI LAP

..... szerelő részére

Művelet					Követelmény- től való el- térés
Sor - rend- je	Leírás	Idő /perc/		Követelmény	
		Tar- tan	-től -ig		
1.	2.	3.	4.	5.	6.

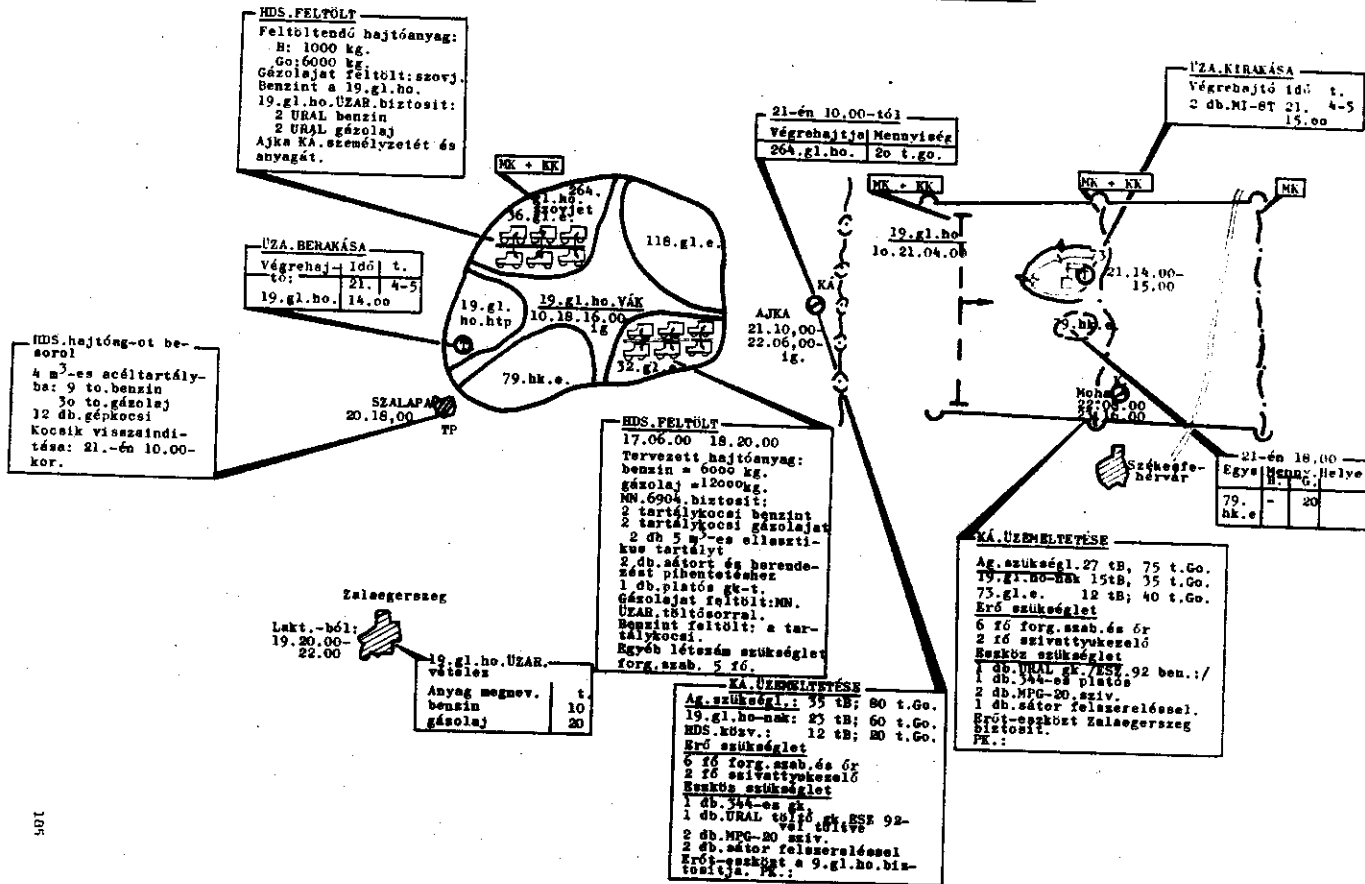
7. számú ábra

"A „BAKONY-76" harcászati gyakorlat
hadtáp tapasztalatai" c. cikk
1-5. sz. mellékletei

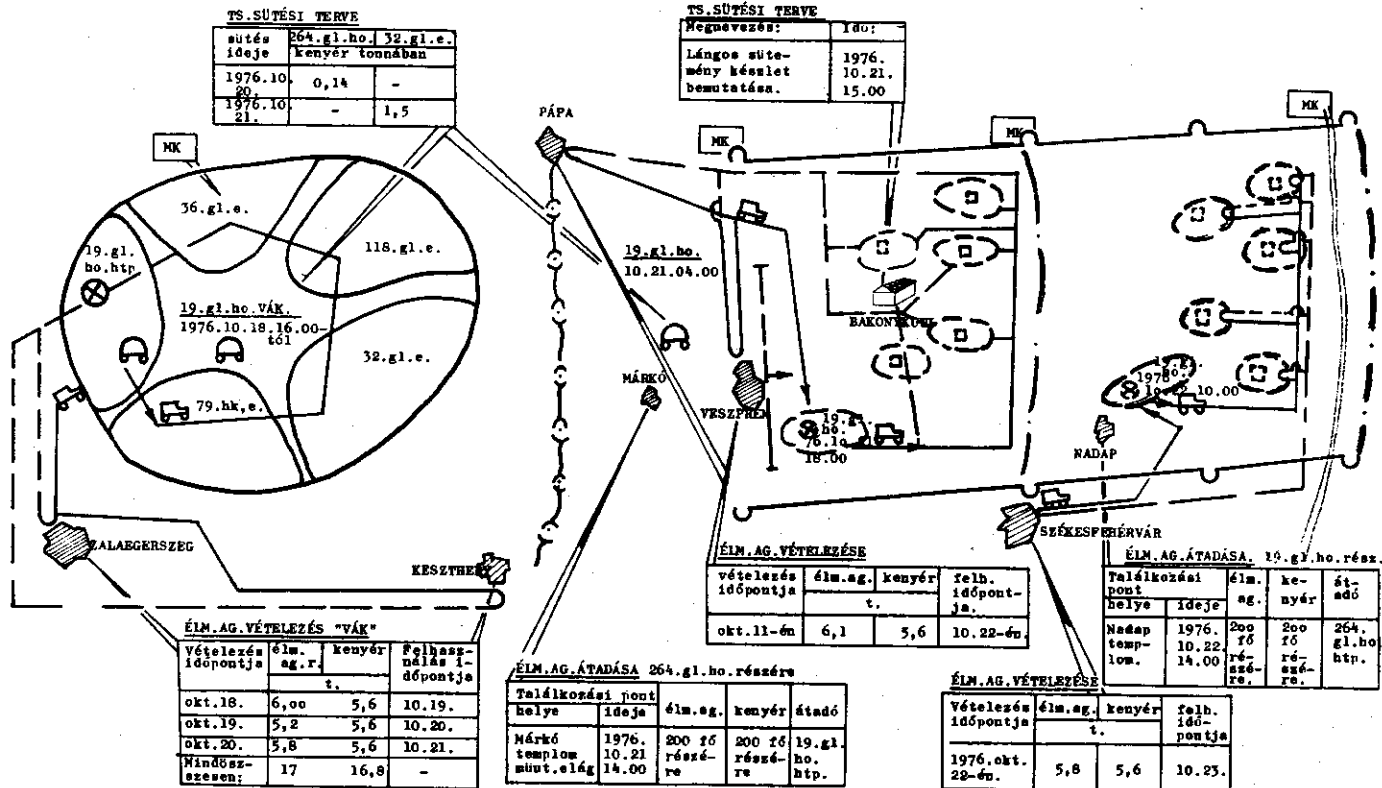

"BAKONY-76" KÖZÖS HARCÁSZATI GYAKORLAT TÉNYLEGES ÚZA, ELLÁTÁSÁNAK MEGSZERVEZÉSE.

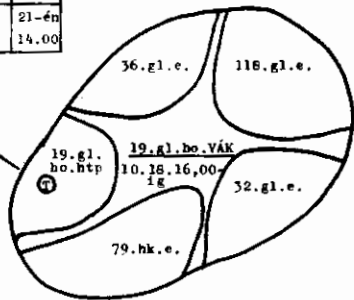
"BAKONY-76" KÜZÖS HARCÁSZATI GYAKORLAT TÉNYLEGES ÉLM. ELLÁTÁSÁNAK MEGSZERVEZÉSE.

"BAKONY-76" KÖZÖS HARCÁSZATI GYAKORLAT TÉNYLEGES EÜ. BIZTOSÍTÁSÁNAK MEGSZERVEZÉSE.

BERAKÁS LÉGI ESZKÖZBE

Eszköz	db.	berak-kerül	Idő
MI-6	1	19. eu. z. OCS-t	21-én 14.00

ZALAEGERSZEG

AJKA

119.

MÁRKÓ

VESZPRÉM

SZÉKESFENÉRVÁR

21.14.00-15.00
73.g.l.e.

VÁRPALOTA

HAJMÁSKIR

TAPOLCA

119. Ö. EÜ. ÁTADÁSA

Átvevő	Átadó	Idő
264. gl.bo.	15.HDS	20. 05.00

119. CSOPAK
HKSZ. és M. feladatok végrehajtása.

Ö. EÜ. TELEPÍTÉSE

Idő	hely	megjegy.
21. 12.00	Hajmáskir	sér-ek te- radása 21

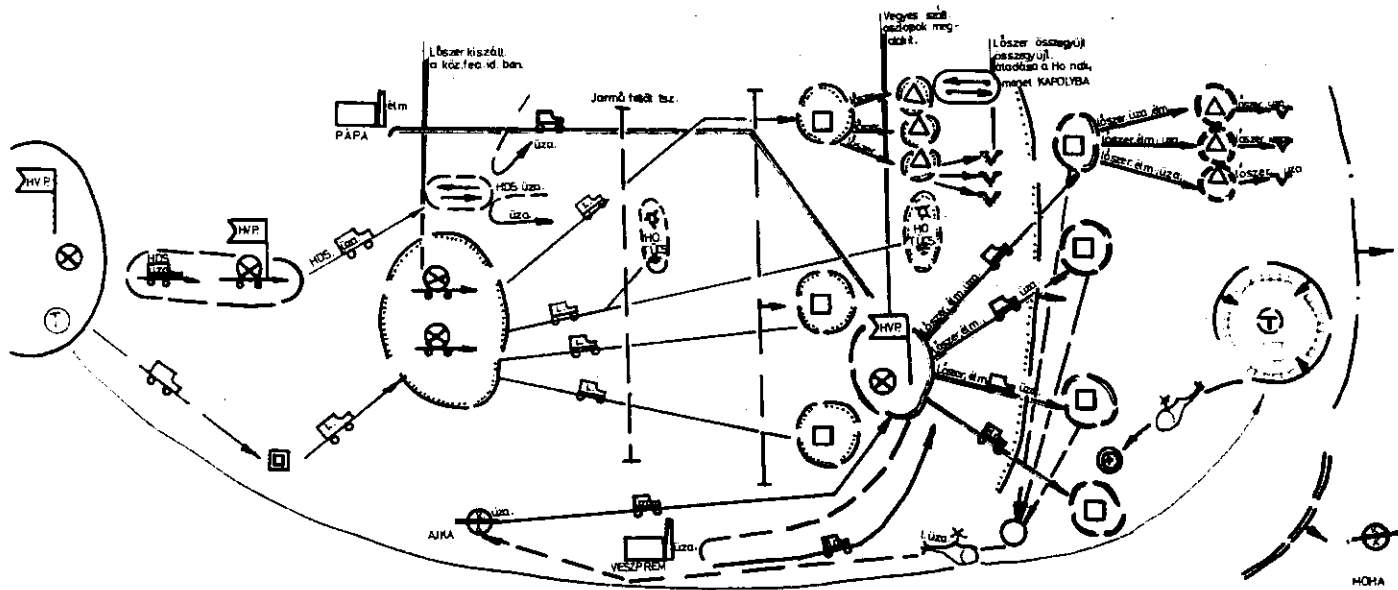
Ö. EÜ. ÁTADÁSA

Idő	Átadó	Átvevő
21. 10.00	264. gl.bo.	19. gl.bo.

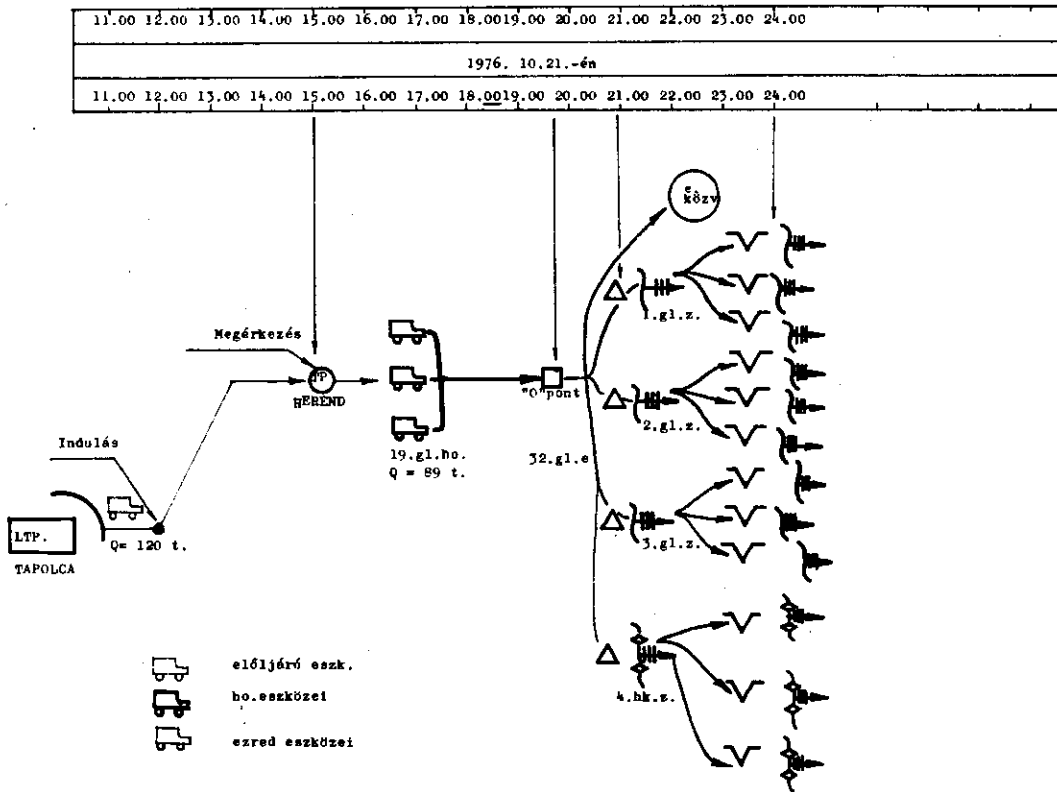
IMITÁLT SÉRSÜLTÉK SZÁLL. ELI-A

sérültéket biztosítja	kiürítés ideje	kiürítés módja	kiürítendőek száma	sérülés ideje
264.g.l.bo.	21-én 15.00-tól	seb. száll. ak./EÜ- tól./ helikopt.	50 fő	/atom/
73.g.l.e.	21-én 14.00-tól	/MI-S /	72 f.	/napalm/

UTÁNSZÁLLÍTÁSOK MEGSZERVEZÉSE A TÁMADÓBÁRC ELSŐ NAPJÁN

KIMUTATÁS A 32.GL.E. 1976.10.21.-I LŐSZER ELLÁTÁSÁRÓL.

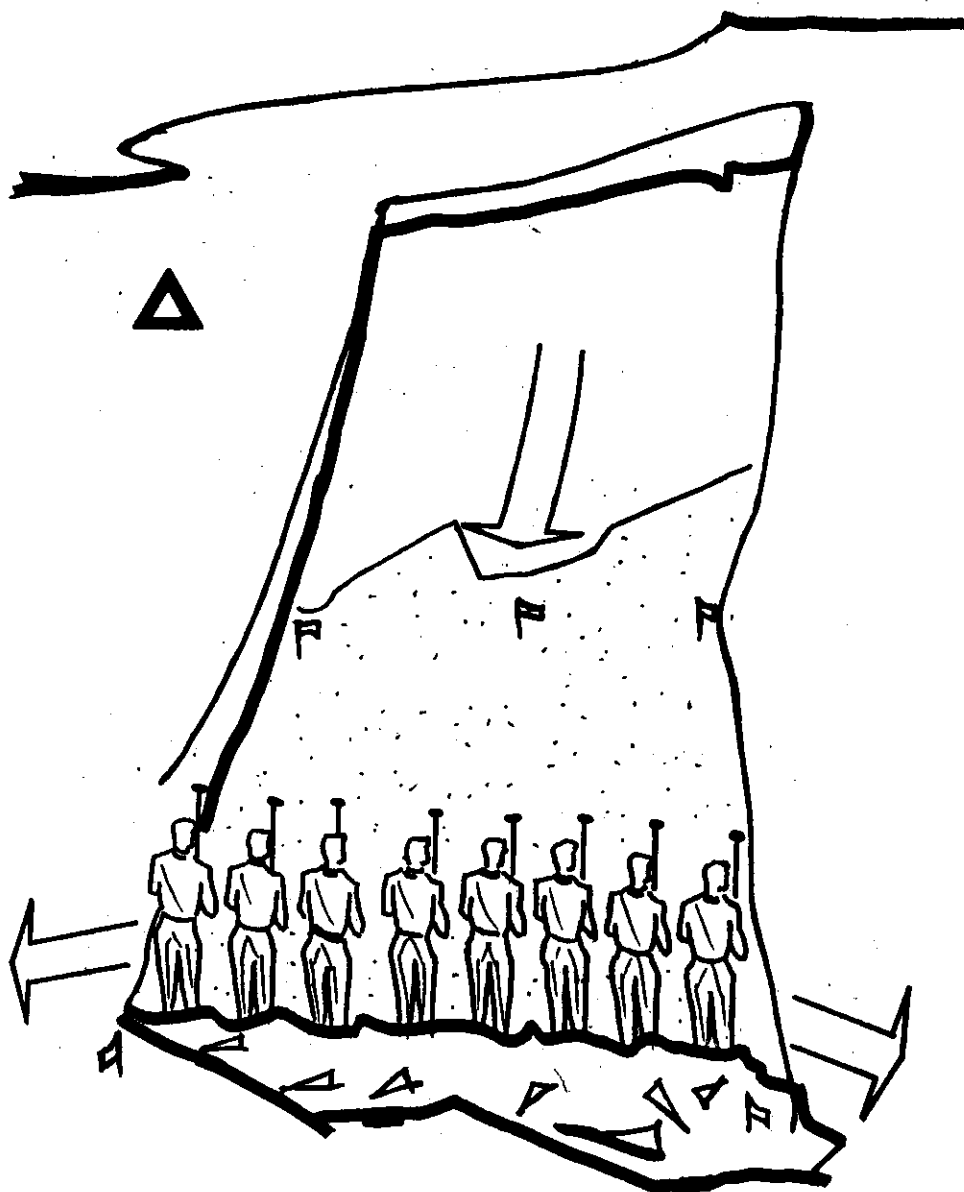

Mellékletek, fényképek

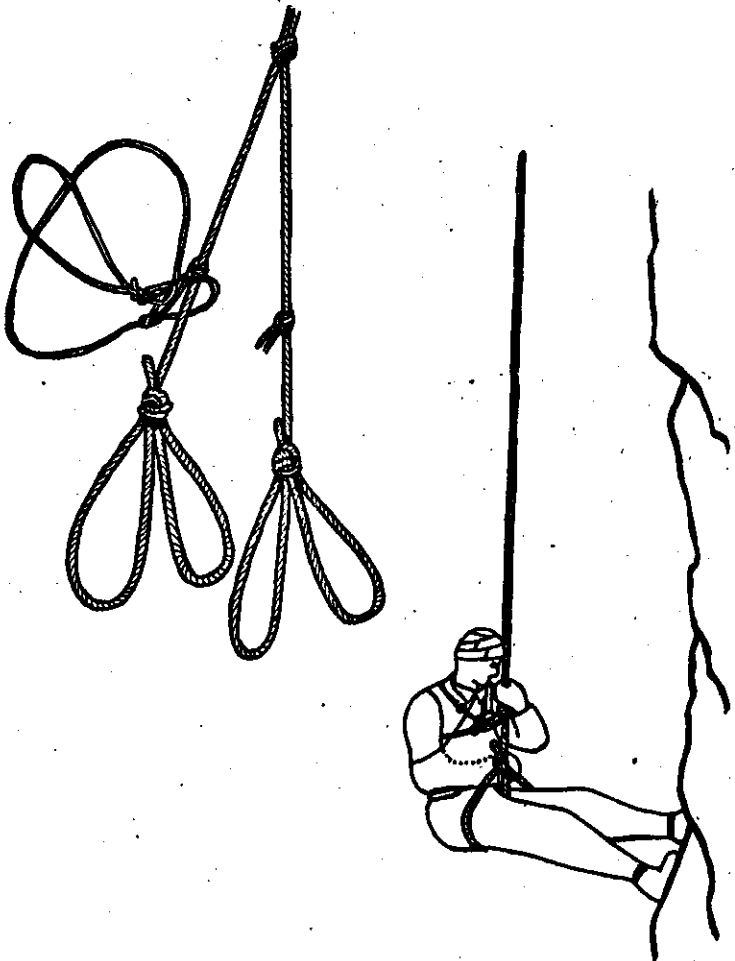
az "Egészségügyi ellátás rendje magashegyi
harctevékenység során keletkezett sebesüléseknél"
c. cikkhez

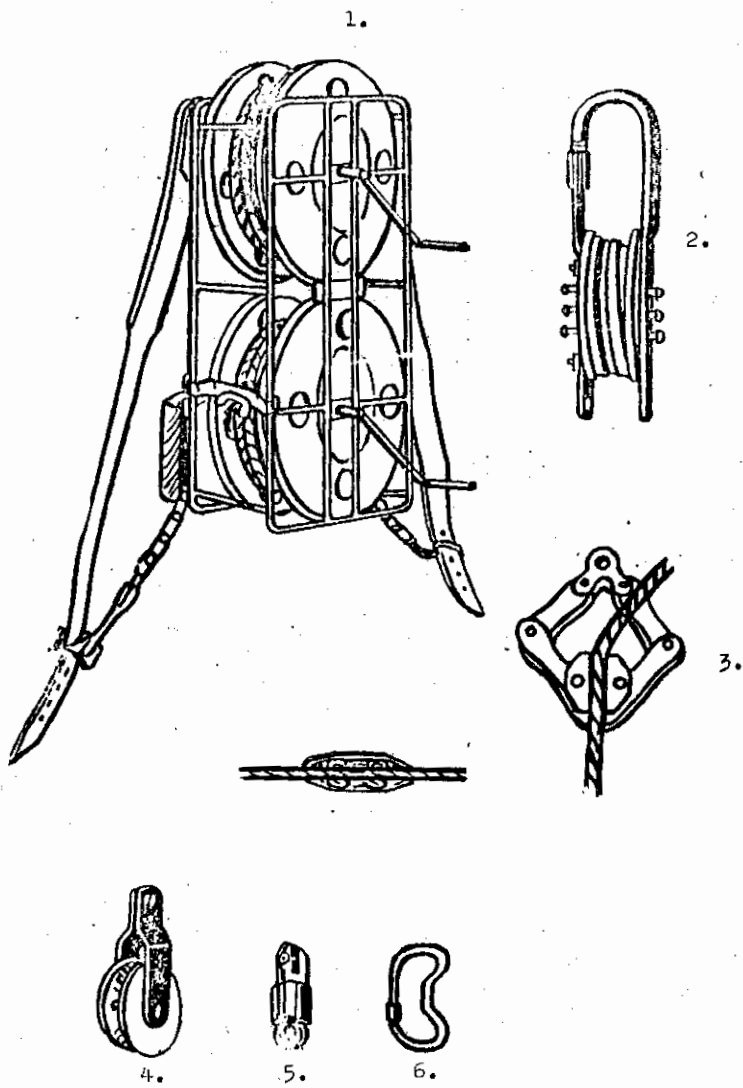

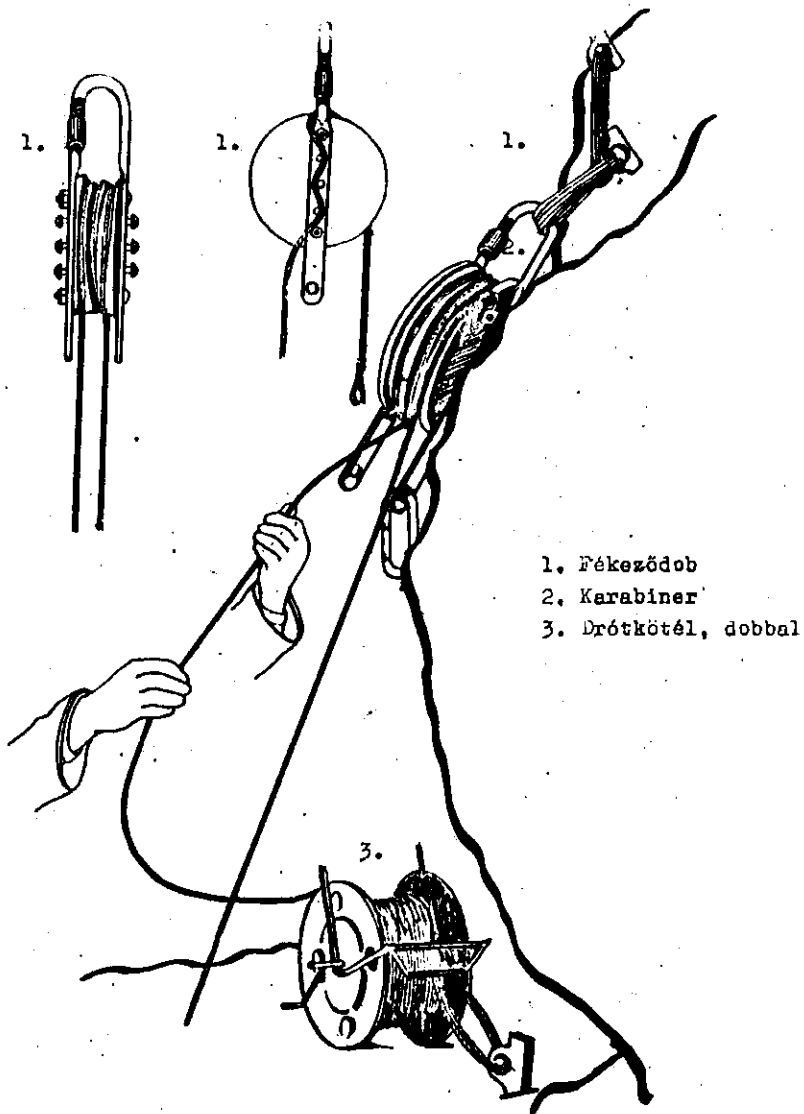
Lavina által betemetett személyek keresése lavinapálcával, szurások távolsága egymástól 80 illetve 40 centiméterenként.

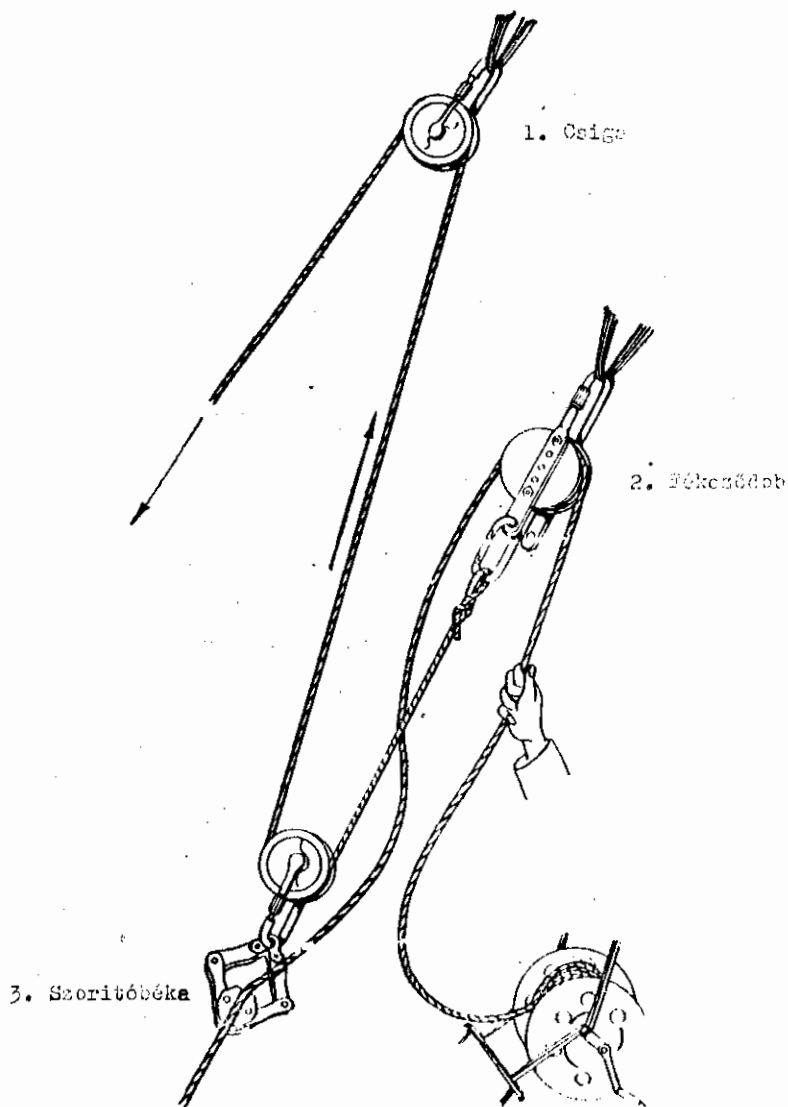
Könnyű sérült leeresztése hegyi mászókötélen.

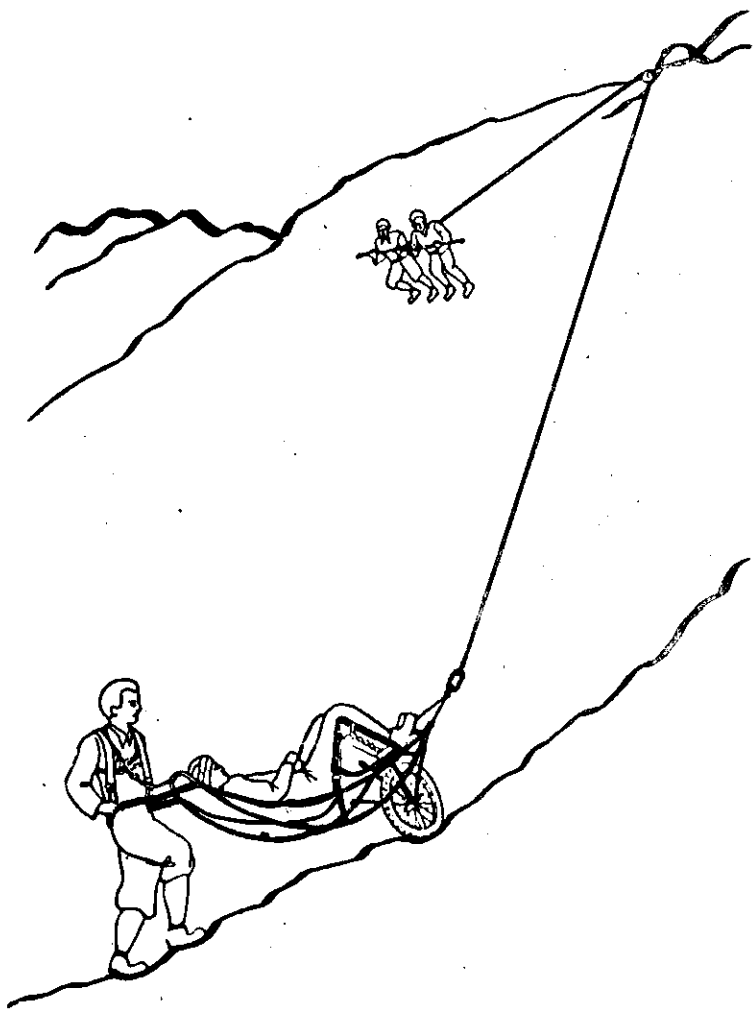
Könnyű drótkötélpálya 2x 150 m hosszú drótkötél $\varnothing$ 4 mm,
 1000 kg szakító szilárdságu. /:1:/. Fékeződob /:2:/,
 szerítóbéka /:3:/, csiga /:4:/, forgás kiegyenlítő /:5:/,
 mentőkarabiner /:6:/.

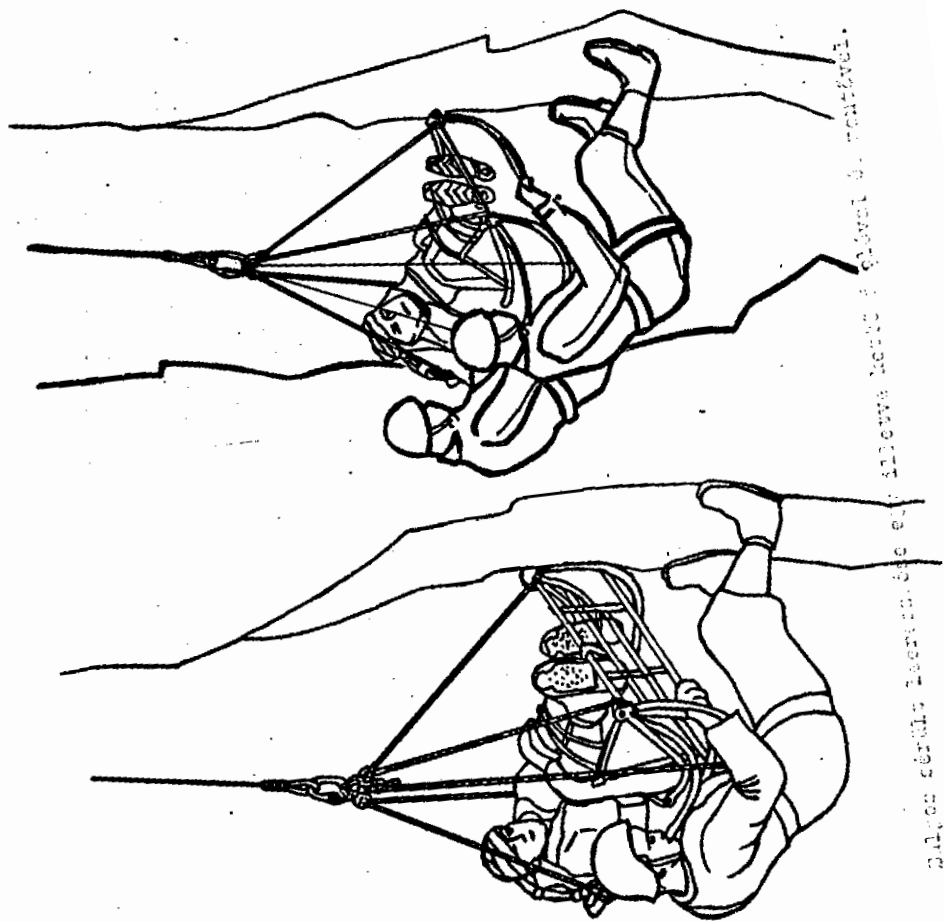
Hegyi mentéshez rendszeresített eszközök.

Sérült és mentőszemély fel- és leeresztését szolgáló át-
tételen emelőszervezet.

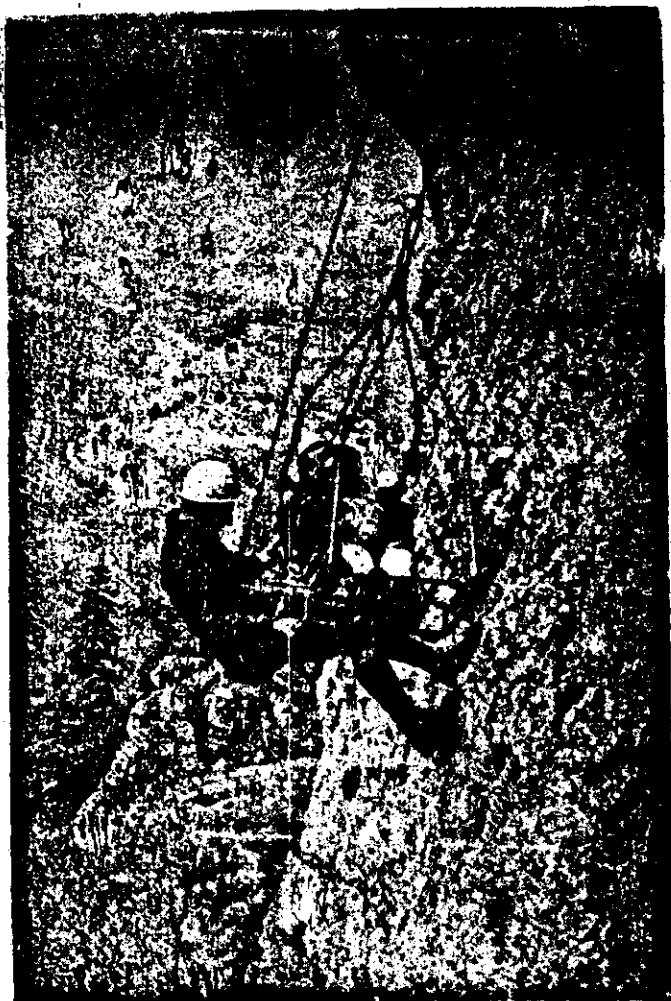
Körökkel ellátott hegyi hordógy-felhuzása.

anyon sérüléi ellenőrzésére és a szükséges elsősegélynyújtásra felkészítve tartandó.

Súlyos sérült leeresztése hegyi hordályban.

Salyos sérült mozgatóra hegyi kordégyen és
Lugji kőszék szíjain

Tartozékok:

1 pár siléc

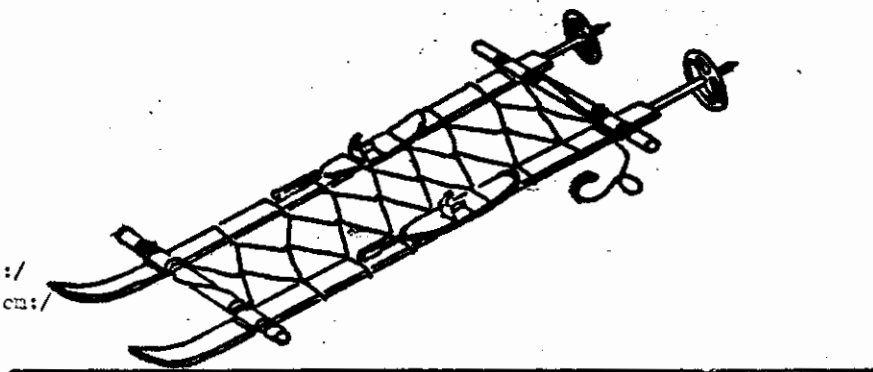
1 pár sító

kb. 20 m zsinór

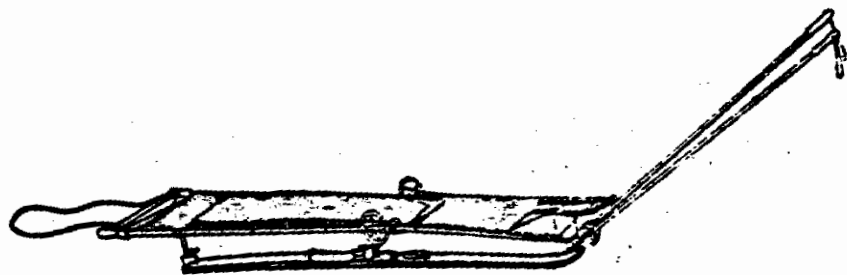
/:lavinaszínór:/

Kettő farud /:b 3 cm:/

/:h: 60 cm:/

Silécből kialakított ideiglenes hordágy

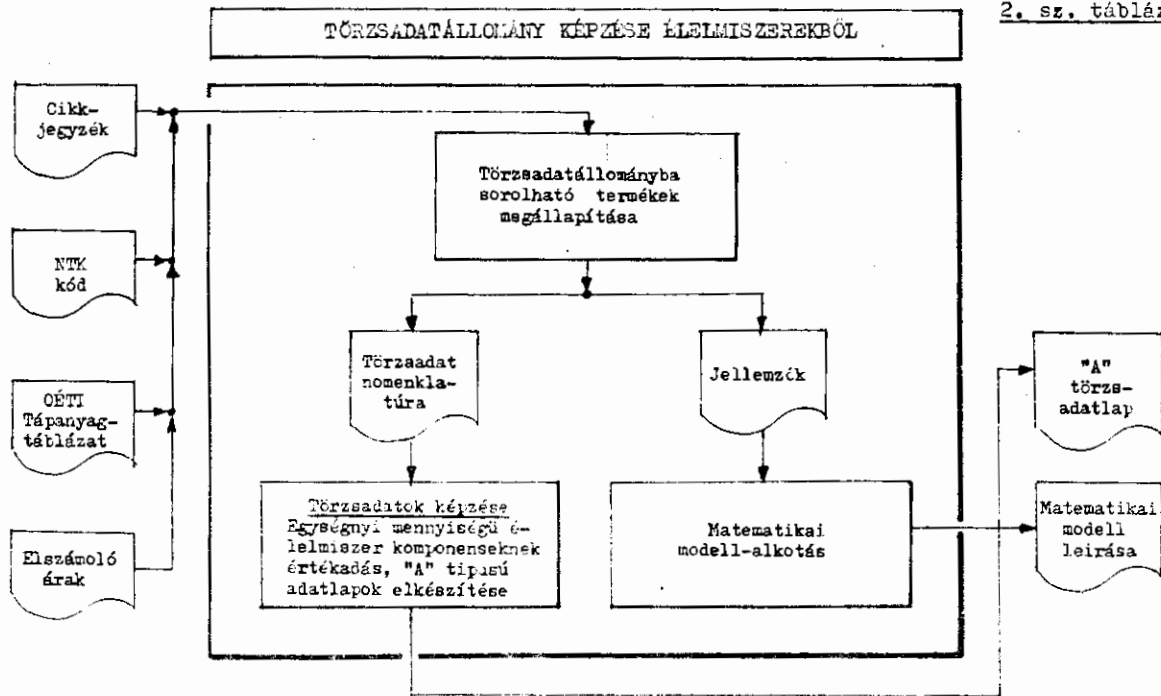
Silécre erősített hordágy

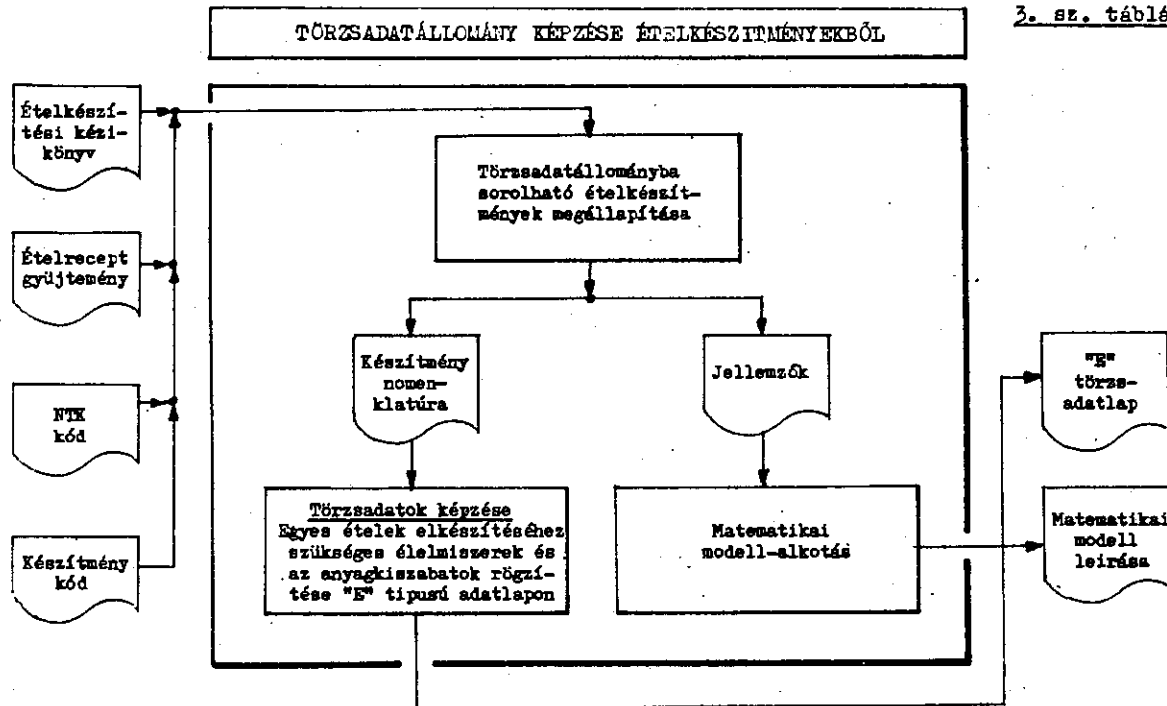
"Élelmezési normákról, azok tervezéséről,
fejlesztéséről, karbantartásáról" c. cikk

2-5. sz. táblázatai

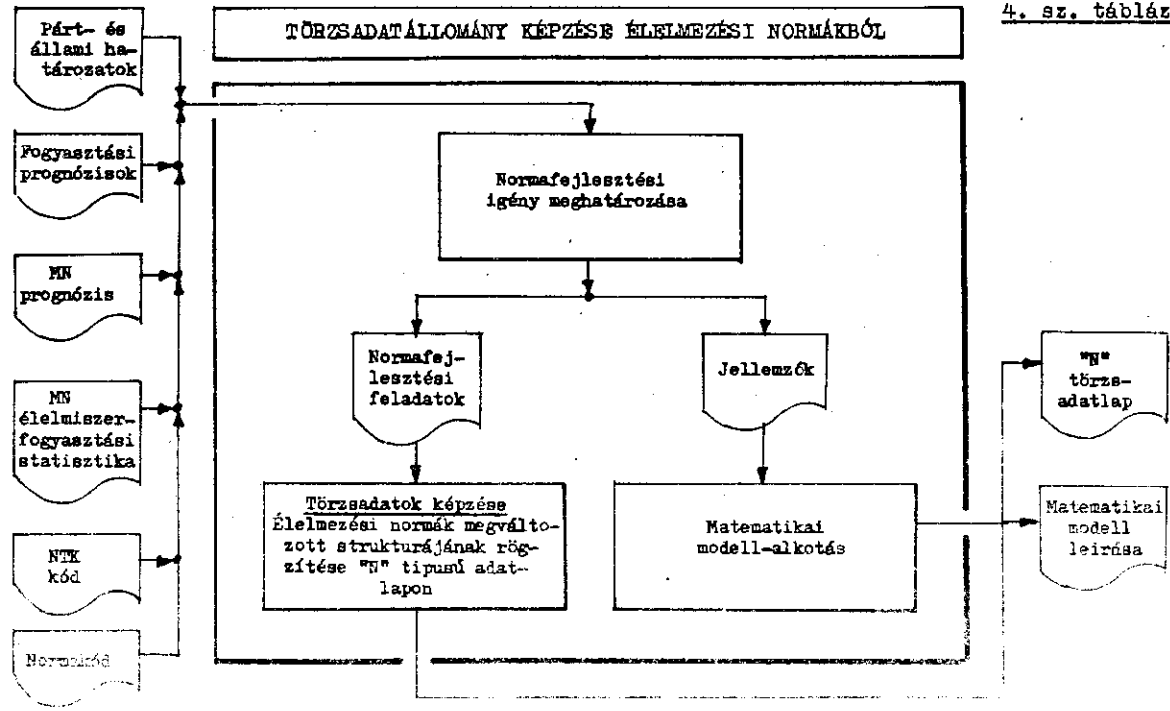

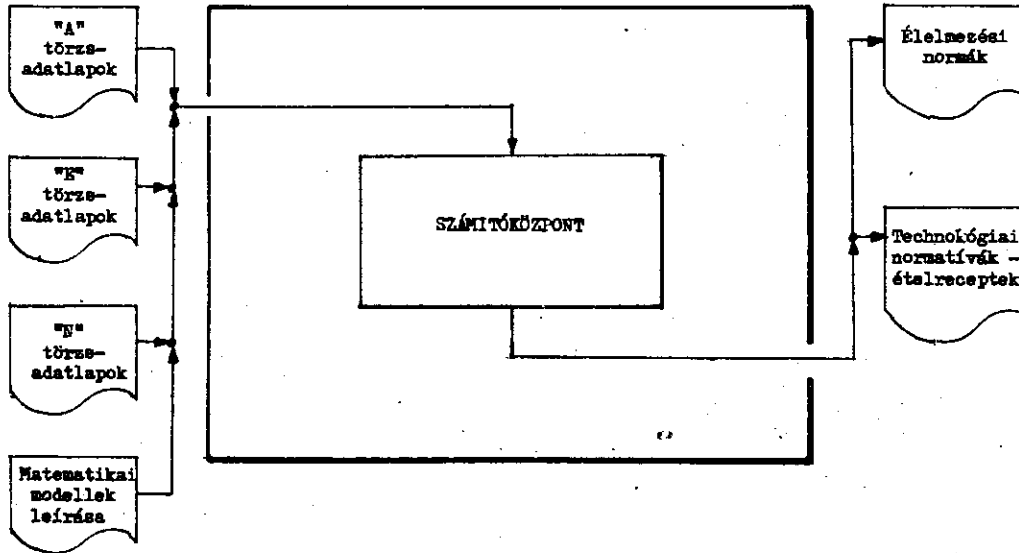

4. sz. táblázat

ELEKTRONIKUS SZÁMÍTÓGÉPEL VÉGZETT
NORMAFEJLESZTÉS, NORMAKARBANTARTÁS

5. sz. táblázat

"Harc- és gépjárművek tömeges feltöltésének
megszervezése és végrehajtása táborigények
között" c. cikk 1-4. sz. mellékletei

212

AZ ELŐREVONÁS ÜZEMANYAG BIZTOSÍTÁSA ÉS FELTÖLTÉSE
/: változat:/

ELGONDOLÁS

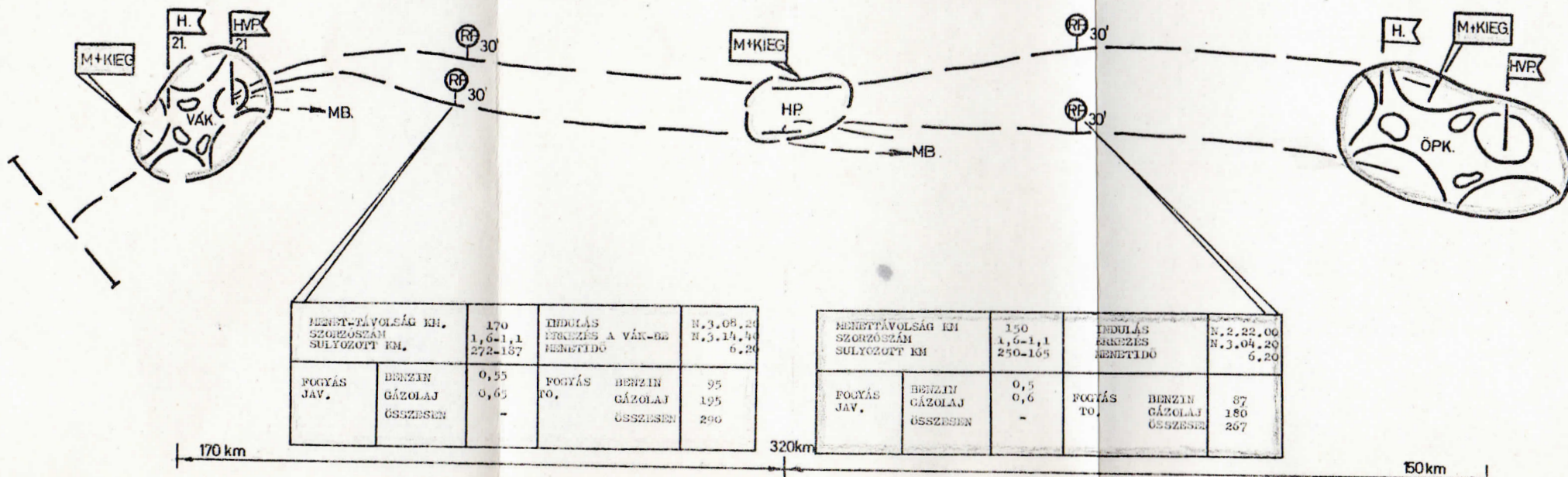
- 1./ AZ ÖPK. HOSSZUPHONÓ, VÁK-BAN A MAGASARBEGYSÉG HAJTÓANYAGNÓL HÁTRÉB KÉSZLETTEL FOG RENDEZKEDNI;
- 2./ AZ ELFOGYASZTOTT BENZINDEL 0,4 JA, GÁZOLAJBOL 0,6 JA A HOSSZUPHONÓ KÖRLETÉBEN, A TÖBBI A VÁK-BA KÉRÜL FELTÖLTÉSRE.
- 3./ HOSSZUPHONÓ KÖRLETÉBEN AZ EGYSÉG ÉS MAGASARBEGYSÉG HAJTJA VÉGRE A JÁRMŰVÉK TÖRTEGES FELTÖLTÉSÉT;
- 4./ A VÁK-BEN HDS.TÖLTŐSORT ALKALMAZ 35 TÖLTŐÁLLVÁNY BEÉPÍTÉSÉVEL 70 DB JÁRMŰ EGYIDŐBEN VALÓ FELTÖLTÉSÉBIZTOSÍTOTT. EZENKIVÜL A MAGASARBEGYSÉG 40 DB TÖLTŐGÉPKÖCSIVAL 80 DB JÁRMŰ FELTÖLTÉSÉT VÉGI EGYIDŐBEN TÖLTŐRÁNSZ TELEPÍTÉSÉVEL, ÖSSZESEN ÉS BOYIDŐBEN 150 JÁRMŰ FELTÖLTÉSÉBIZTOSÍTOTT.
- 5./ EZEDEL A MAGASARBEGYSÉG FELTÖLTÉSÉRE A HOSSZUPHONÓ KÖRLETÉBEN 4 ÓRA VÁK-BEN 4,5 ÓRA SZÜKSÉGES;

VÁK SZÁMVETÉS A FELTÖLTÉS VÉGREHAJTÁSÁRA	
FELTÖLTENDŐ	ÖSSZ: 2500 db jármű ebből 187 db H.
ZÁSZLÓALJANKÉNT	72-75 db jármű
FELTÖLTÉST VÉGREHAJT.	30 o. és ho.vaktár + HDS. üzs. rakt.
FELTÖLTÉS MÓDJA	1016 gk-k töltősorban + töltősorra! 40 db gk., 80 db töltőfej, + 35 db t. állvány 70 db + fejt.
FELTÖLTÉS IDŐ 1 gk-ra	2 perc/75 l/
1 db hk-ra	6 perc / 450 l /
1 jármű átlaga	2,5 - 3 perc
1 z. feltöltése	15 perc
1. o. feltöltése	45 perc
1 ho. feltöltése	4,5 óra
töltősor felépítése	35 db állvány 70 db töltőfej
	1 db PSZP-160 szivattyú 20 db t. állv-al
	1 db HPG-60 szivattyú 12 db t. állv-al
	1 db HPG-20 szivattyú 3 db t. állv-al
OK, BENZIN FELTÖLTÉSÉRE	1 db HPG-60 szivattyú 12 db t. állv-al
GÁZOLAJ FELTÖLTÉSÉRE	1 db PSZP-160 szivattyú 20 db t. állv-al 1 db HPG-20 szivattyú 3 db állv-al
HO. TÖLTŐGÉPKÖZEL	127 db tes. töltőgk. B: 16 db 8000 l-es tő.gk.; GO: 14 db 10 g-es tő.gk.
HDS. ÜZAR. KISZÁLLIT	

HVP. SZÁMVETÉS A FELTÖLTÉS VÉGREHAJTÁSÁRA	
FELTÖLTENDŐ	ÖSSZ: 2500 db gjeű. ebből 187 db hk.
ZÁSZLÓALJANKÉNT	72-75 db jármű
FELTÖLTÉST VÉGREHAJTJA	1 z., e., ho. töltőgk.közel
FELTÖLTÉS MÓDJA	töltőcsoportok alkalmazás neg-ként
FELTÖLTÉSI IDŐ:	
- 1 gk-ra:	2 perc
- 1 db hk-ra:	4 perc
- 1 db jármű átlaga	2,5 - 3 perc
- 1 z. feltöltése	30 perc
- 1 o. feltöltése	1,5 óra
- ho. feltöltése	4 óra
- JÁRULEKOS IDŐ:	
- tö.gk.feltöltése	15-20 perc
- beérk.távköz.	10-15 perc
HDS. ÜZAR. KISZÁLLIT	B: 15 db 8 g-es tő.gk.; GO: 13 db 16 g-es tő.gk.

1. JAVADALMAZÁS	
GK, BENZIN	174,5
GÁZOLAJ	202,2
ÖSSZESEN:	476,7

BIZTOSÍTÁS		
HPJ;	E-86	77,8
	BSZ-92	9,5
	GK, BENZIN	87,3
	GÁZOLAJ	181,3
	ÖSSZESEN:	268,6
VÁK.	E-86	85,6
	BSZ-92	10,4
	GK, BENZIN	96,0
	GÁZOLAJ	196,4
	ÖSSZESEN:	292,4
ÖSSZ:	E-86	163,4
	BSZ-92	19,9
	GK, BENZIN	183,3
	GÁZOLAJ	377,7
	ÖSSZESEN:	561,0

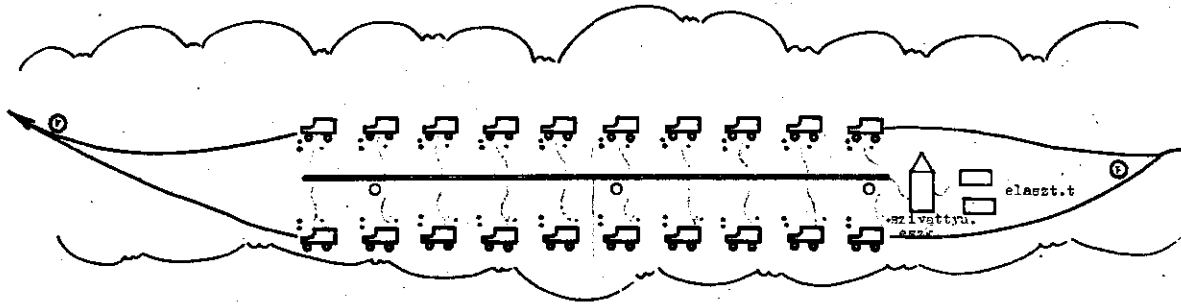

MENETTÁVOLSÁG KM. SZORZÓSSZÁM SÜLYÖZÖTT KM.		170	1,6-1,1	272-187	INDULÁS ÉRKEZÉS A VÁK-BE MENETIDŐ	N. 3.08.20	N. 5.14.40
FOGYÁS JAV.	BENZIN	0,55			FOGYÁS TO.	BENZIN	95
	GÁZOLAJ	0,60				GÁZOLAJ	195
	ÖSSZESEN	-				ÖSSZESEN	290

MENETTÁVOLSÁG KM. SZORZÓSSZÁM SÜLYÖZÖTT KM.		150	1,6-1,1	250-165	INDULÁS ÉRKEZÉS MENETIDŐ	N. 2.22.00	N. 3.04.20
FOGYÁS JAV.	BENZIN	0,5			FOGYÁS TO.	BENZIN	87
	GÁZOLAJ	0,6				GÁZOLAJ	180
	ÖSSZESEN	-				ÖSSZESEN	267

CSŐVEZETÉKBŐL LEFÜGGŐZTETÉSI TÖLTŐSOR

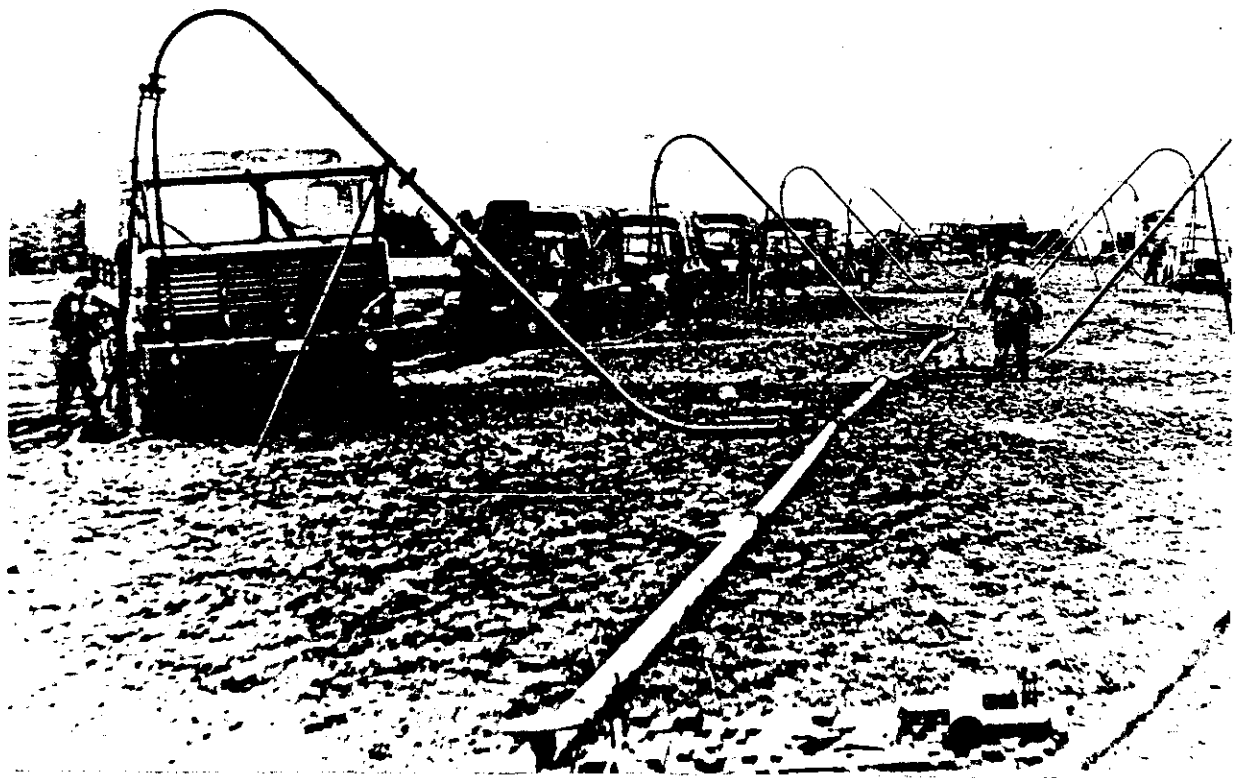
/: változat:/

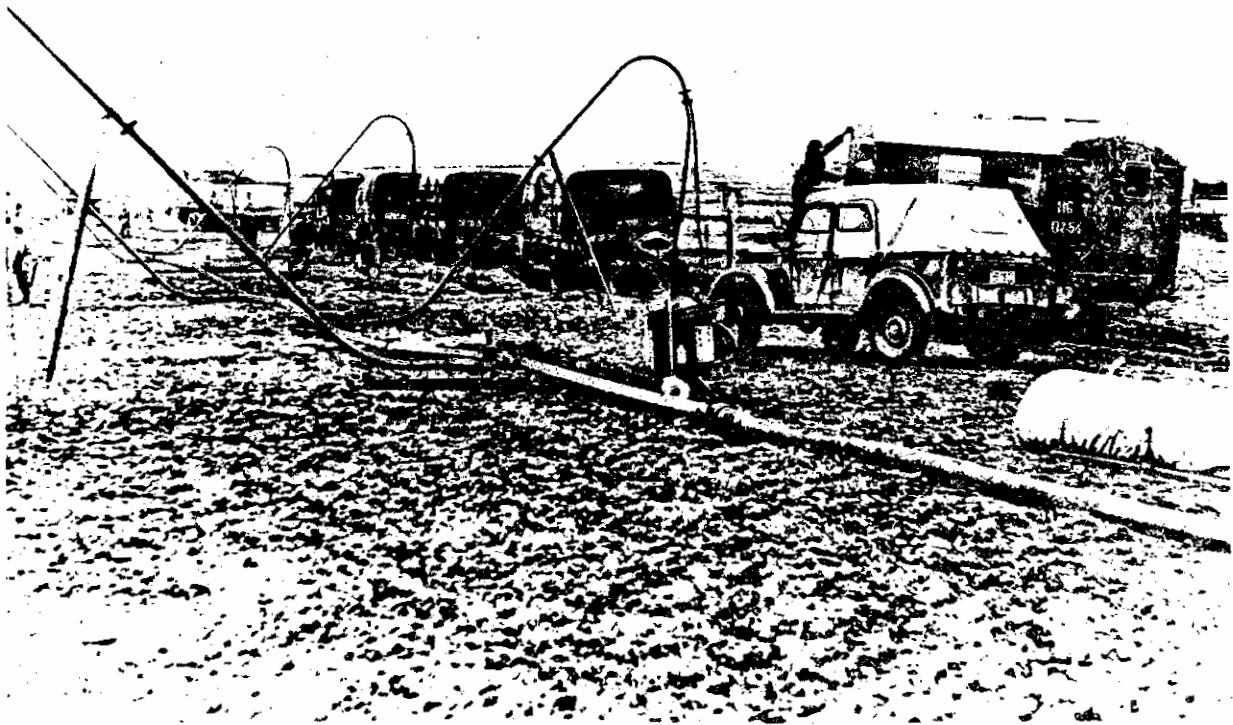
- állj - töltés /tábla/
- Töltőfej tartó
- világítóeszköz
- tűzoltókészülék
- Y jelzőtábla

Beszélőeszköz		Erőszélkészlet	
megnevezés	db	megnevezés	db
szivattyú	1	Parancsmok	1
elasztikus tartály	1 vagy több	szivattyúkezelő	1
csővezeték / $\varnothing$ 100 mm-es	120 m	töltősorkelész	4
feltöltőtömlő /töltőfejjel/	20	forrasztószabályzó	2
állj -töltés jelzőtábla	20		
tűzoltókészülék	4		

Telepítés - bontási idő 1-1 óra
 Telepítésménye MPG-60-as szivattyúval óránként 60 m.

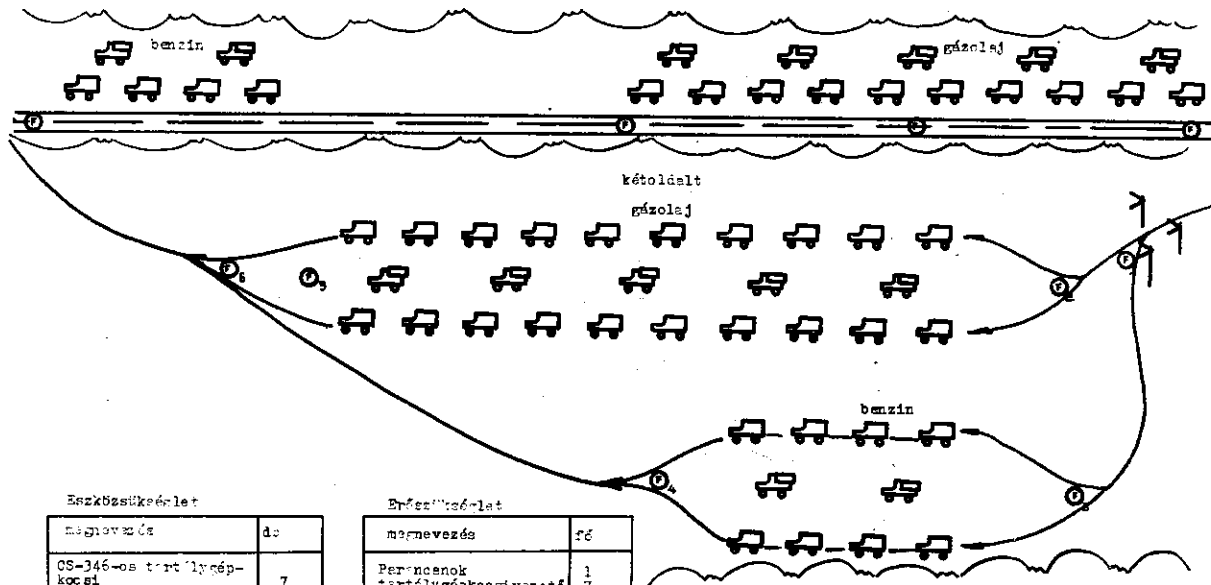

TÉRTÁLYGÉPKOCSIKÓR LÉTREHOZOTT TÖRTÉSOR

/1 változat/

egyoldalt

Eszközszükséglet

megnevezés	db
CS-346-os tartálygépkocsi	7
benzin	6
gázolaj	15
jelzőlámpa	5
jelzőszalag	
jelzőlámpa	14-28

Erfeszítéskészlet

megnevezés	db
Parancsnok	1
tartálygépkocsi vezető	7
forrasztószabályozó	4-5

Telepítési-bontási idő 15-15 perc

Teljesítmény: gázolaj kb 80 2/3

benzin kb 20 2/3

Megjegyzés: 1-3 forrasztószabályozó esetén szükséges 4-6 célberú, mely elkészíthető.